

МУЗИЧКИ УМЕТНИЦИ

НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ

ЗА МУЗИЧКУ ШКОЛУ

ОБРАЗОВАНИ ПРОФИЛИ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ОБРАЗОВАЊУ

1. Музички извођач – класичне музике
- ~~2. Музички извођач – џез музике~~
3. Музички сарадник – теоретичар
- ~~4. Музички сарадник – етномузиколог~~
- ~~5. Музички извођач – црквене музике~~
- ~~6. Музички извођач – ране музика~~
7. Дизајнер звук

Садржај

1. НАСТАВНИ ПЛАНОВИ.....	4
ОДСЕК ВОКАЛАНО-ИНСТРУМЕНТАЛИ.....	4
ОДСЕК ТЕОРЕТСКИ.....	5
ФАКУЛТАТИВНИ ПРЕДМЕТИ.....	6
ОБАВЕЗНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ.....	6
ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ.....	7
2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА.....	8
ОДСЕЦИ.....	8
ОБРАЗОВАНИ ПРОФИЛИ.....	8
ИСПИТИ	9
ПРИЈЕМНИ ИСПИТ.....	9
ГОДИШЊИ ИСПИТИ.....	10
ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ.....	11
ПОДЕЛА ОДЕЉЕЊА НА ГРУПЕ ПО ОДСЕЦИМА.....	11
3. МУЗИЧКИ УМЕТНИЦИ – НАСТАВНИ ПРОГРАМИ	13
Б. СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ.....	13
ТЕОРИЈА МУЗИКЕ.....	13
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ.....	14
ХАРМОНИЈА.....	15
КОНТРАПУНКТ.....	19
ИСТОРИЈА МУЗИКЕ СА УПОЗНАВАЊЕМ МУЗИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ.....	22
МУЗИЧКИ ОБЛИЦИ.....	25
ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА.....	27
НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА МУЗИКЕ.....	29
СОЛФЕЂО ЗА СВЕ ОДСЕКЕ СЕМ ТЕОРЕТСКОГ ОДСЕКА.....	30
УПОРЕДНИ КЛАВИР.....	36
УПОРЕДНИ КЛАВИР.....	38
КОРЕПЕТИЦИЈА ЗА КЛАВИРИСТЕ И ОРГУЉАШЕ.....	41
КАМЕРНА МУЗИКА.....	46
ХОР.....	57
ОРКЕСТАР.....	59
ЧИТАЊЕ С ЛИСТА.....	62
ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ.....	83
ВИОЛИНА.....	83
ВИОЛА.....	87
ВИОЛОНЧЕЛО.....	92
ГИТАРА.....	95
КЛАВИР.....	99
ХАРМОНИКА.....	105

ДРВЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ.....	112
ФЛАУТА.....	113
КЛАРИНЕТ.....	117
САКСОФОН.....	120
ЛИМЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ.....	123
ТРУБА.....	123
СОЛО ПЕВАЊЕ.....	126
ТЕОРЕТСКИ ОДСЕК.....	129
СОЛФЕЂО.....	130
КЛАВИР - „А" ПРОГРАМ.....	136
КЛАВИР - „Б" ПРОГРАМ.....	140
ХОР.....	144
СВИРАЊЕ ХОРСКИХ ПАРТИТУРА.....	144
ДИРИГОВАЊЕ.....	145
ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА.....	148
АУДИОВИЗУЕЛНА ТЕХНИКА.....	148
УВОД У КОМПОНОВАЊЕ.....	150

1. НАСТАВНИ ПЛАНОВИ

ОДСЕК ВОКАЛАНО-ИНСТРУМЕНТАЛИ

Образовни профил: МУЗИЧКИ ИЗВОЂАЧ

Б. СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ (теорија, вежбе, практична настава)		ПРВИ РАЗРЕД				ДРУГИ РАЗРЕД				ТРЕЋИ РАЗРЕД				ЧЕТВРТИ РАЗРЕД				УКУПНО			
		Разредно часовна настава				Настава у блоку год.	Разредно часовна настава				Настава у блоку год.	Разредно часовна настава				Настава у блоку год.	Разредно часовна настава				Настава у блоку год.
		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ			НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ			НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ			НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		
		Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В
1.	Главни предмет (инструмент или соло певање)	3		105		3		105		3		105		3		99		12		414	
2.	Солфеђо	2		70		2		70		2		70		2		66		8		276	
3.	Теорија музике	1		35														1		35	
4.	Музички инструменти	1		35														1		35	
5.	Хармонија					3		105		2		70		2		66		7		241	
6.	Контрапункт									2		70		2		66		4		136	
7.	Историја музике са упознавањем музичке литературе					1		35		3		105		2		66		6		206	
8.	Музички облици					1		35		1		35		2		66		4		136	
9.	Етномузикологија									1		35		1		33		2		68	
10.	Национална историја музике													1		33		1		33	
11.	Камерна музика	1		35		1		35		2		70		2		66		6		206	
12.	Оркестар-хор	2		70		2		70		2		70		2		66		8		276	
13.	Читање с листа	1		35		1		35		1		35		1		33		4		138	
14.	Упоредни клавир	1		35		1		35		1		35		1		33		4		138	
15.	Корепетиција за клавиристе и оргуљаше	1		35		1		35		1		35		1		33		4		138	
Укупно Б:		13		455		16		560		21		735		22		726		72		2476	
Укупно на годишњем нивоу:		455				560				735				726				2476			

ОДСЕК ТЕОРЕТСКИ

Образовни профил: МУЗИЧКИ САРАДНИК-ТЕОРЕТИЧАР

Б. СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ (теорија, вежбе, практична настава)		ПРВИ РАЗРЕД				Настава у блоку год.	ДРУГИ РАЗРЕД				Настава у блоку год.	ТРЕЋИ РАЗРЕД				Настава у блоку год.	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД				Настава у блоку год.	УКУПНО				Настава у блоку год.						
		Разредно часовна настава		НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ		Разредно часовна настава		НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ		Разредно часовна настава		НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ		Разредно часовна настава		НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ		Разредно часовна настава		НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ							
		Т	В				Т	В				Т	В				Т	В				Т	В				Т	В	Т	В	Т	В
		Т	В				Т	В				Т	В				Т	В				Т	В				Т	В	Т	В	Т	В
1.	Главни предмет Солфеђо	3		105		3		105		3		105		3		99		12		414												
2.	Теорија музике	1		35														1		35												
3.	Музички инструменти	1		35														1		35												
4.	Хармонија					3		105		2		70		2		66		7		241												
5.	Контрапункт									2		70		2		66		4		136												
6.	Историја музике са упознавањем музичке литературе					1		35		3		105		2		66		6		276												
7.	Музички облици					1		35		1		35		2		66		4		136												
8.	Етномузикологија									1		35		1		33		2		68												
9.	Национална историја музике													1		33		1		33												
10.	Клавир	2		70		2		70		2		70		2		66		8		276												
11.	Хор	2		70		2		70		2		70		2		66		8		276												
12.	Свирање хорских партитура					1		35		1		35						2		70												
13.	Дириговање									2		70		2		66		4		136												
14.	Аудио-визуелна техника														1	33	32	1		65	32											
15.	Увод у компоновање													2		66		2		66												
Укупно Б:		9		315		14		455		19		665		21		726	32	63		2161	32											
Укупно на годишњем нивоу:		315				455				665				726				2161														

ФАКУЛТАТИВНИ ПРЕДМЕТИ

ПРЕДМЕТ		I РАЗРЕД		II РАЗРЕД		III РАЗРЕД		IV РАЗРЕД		Укупн о
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	
1.	Математика	3	105	3	105	-	-	-	-	210
2.	Хемија	2	70	-	-	-	-	-	-	70
3.	Географија	-	-	2	70	-	-	-	-	70
4.	Инструмент (дувачки,ударалке, контрабас, цитра,цимбало, традиционално певање и свирање, мандолина)	2	70	2	70	2	70	2	66	276
5.	Соло певање	2	70	2	70	2	70	2	66	276
6.	Развијање слуха	2	70	2	70	-	-	-	-	140
7.	Дириговање	-	-	-	-	2	70	2	66	136
8.	Увод у компоновање	-	-	-	-	-	-	2	66	66
9.	Аудио визуелна техника	-	-	-	-	-	-	1	33	33

ОБАВЕЗНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД	Напомена
Додатни рад	30 - 70	30 - 70	30 - 70	30 - 64	часова
Интерни часови*	2	2	2	2	год.
Јавни часови*	1	1	1	1	
Концерти	1	1	1	1	

Напомена : *Најмањи број наступа

ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Такмичења*	1	1	1	1
Семинари	до 7 ненаставних дана	до 7 ненаставних дана	до 7 ненаставних дана	до 7 ненаставних дана
Кампови	до 15 ненаставних дана	до 15 ненаставних дана	до 15 ненаставних дана	до 15 ненаставних дана
Остале активности	до 3 ненаставних дана	до 3 ненаставних дана	до 3 ненаставних дана	до 3 ненаставних дана

Напомена : *Републичко такмичење, Међународна такмичења...

2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА

ОДСЕЦИ

- ВОКАЛНО – ИНСТРУМЕНТАЛНИ
- ЦЕЗ
- ТЕОРЕТСКИ
- ЕТНОМУЗИКОЛОШКИ
- РАНА МУЗИКА
- ЦРКВЕНА МУЗИКА
- МУЗИЧКА ПРОДУКЦИЈА И СНИМАЊЕ ЗВУКА

ОБРАЗОВАНИ ПРОФИЛИ

- МУЗИЧКИ ИЗВОЂАЧ- КЛАСИЧНЕ МУЗИКЕ
- МУЗИЧКИ ИЗВОЂАЧ - ЦЕЗ МУЗИКЕ
- МУЗИЧКИ ИЗВОЂАЧ - РАНЕ МУЗИКЕ
- МУЗИЧКИ ИЗВОЂАЧ - ЦРКВЕНЕ МУЗИКЕ
- МУЗИЧКИ САРАДНИК - ТЕОРЕТИЧАР
- МУЗИЧКИ САРАДНИК – ЕТНОМУЗИКОЛОГ
- ДИЗАЈНЕР ЗВУКА

ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНИ ОДСЕК

Главни предмет је ИНСТРУМЕНТ (виолина, виола, виолончело, контрабас, флаута, обоа, кларинет, саксофон, фагот, хорна, труба, тромбон, туба, удараљке, харфа, клавир, оргуље, хармоника, гитара, тамбура, мандолина, цимбало, цитра) или СОЛО ПЕВАЊЕ

ЦЕЗ ОДСЕК

Главни предмет је ИНСТРУМЕНТ (гитара, контрабас, виолина, бас гитара, клавир, клавијатуре и синтисајзер, саксофон и кларинет, труба, тромбон, цез бубњеви) или ЦЕЗ ПЕВАЊЕ

ОДСЕК ЕТНОМУЗИКОЛОШКИ

Главни предмет је ТРАДИЦИОНАЛНО СРПСКО ПЕВАЊЕ или СВИРАЊЕ

ОДСЕК ЦРКВЕНА МУЗИКА

Главни предмет је ЦРКВЕНО ПОЈАЊЕ СА ТИПИКОМ

ОДСЕК РАНЕ МУЗИКЕ(изборни одсек)

Главни предмет је ИНСТРУМЕНТ (Гудачки инструменти, лаута, ренесансна харфа, чембало, оргуље, дувачки инструменти) или РАНО ПЕВАЊЕ

Изборни одсек за рану музика мора да се изучава у исто време са неким другим обавезним одсеком у средњој музичкој школи.

ОДСЕК МУЗИЧКА ПРОДУКЦИЈА И СНИМАЊЕ ЗВУКА

Главни предмет је ТЕХНОЛОГИЈА ЗВУЧНО-МУЗИЧКОГ ПРОЦЕСА, MIDI

ТЕОРЕТСКИ ОДСЕК

Главни предмет је СОЛФЕЂО

ИСПИТИ

У музичким школама полагају се следећи испити:

1. пријемни
2. годишњи
3. разредни
4. поправни
5. матурски

ПРИЈЕМНИ ИСПИТ

Пријемни испит полаже се пре уписа у први разред средње музичке школе и могу му приступити кандидати који имају завршену основну музичку школу и кандидати који немају завршену основну музичку школу ако претходно положи испит за проверу нивоа знања, завршног разреда основног музичког образовања.

Кандидати који нису завршили редовно основно школовање, а завршили су ОМШ могу да се упишу у СМШ где похађају наставу стручних предмета.

Школе могу вршити проверу психофизичких предуслова за бављење музиком.

Пријемни испит полаже се у јунском испитном року.

Садржај пријемног испита:

Вокално-инструментални одсек, Џез одсек, Одсек ране музике - испит се полаже из два дела:

1. инструмент-соло певање;
2. солфеђо са теоријом (усмени испит).

Теоретски одсек, Етномузиколошки одсек*, Музичка продукција и снимање звука, Црквена музика испит се полаже из три дела:

1. Усмени испит из солфеђа;
2. Писмени испит, солфеђо - диктат;
3. Писмени испит - тест из теорије музике.

* Ученици који уписују етномузиколошки одсек полагају још и српско-традиционално певање или свирање.

Годишњи испит се полаже на крају наставног периода текуће школске године.

Разредни испит се полаже по правилима које прописује Закон о средњој школи.

Поправни испит се полаже по правилима које прописује Закон о средњој школи.

Матурски испит у средњој музичкој школи ученици полагају:

За образовне профиле: Извођач класичне музике, Извођач џез музике, Извођач ране музике, МАТУРСКИ ИСПИТ се, поред писменог задатка из српског језика-матерњег језика, састоји и из испита из главног предмета.

За образовни профил музички сарадник – етномузиколог, МАТУРСКИ ИСПИТ се састоји поред писменог задатка из српског језика-матерњег језика, испита из главног предмета и из писменог рада из ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈЕ.

За образовни профил Извођач црквене музике испит се састоји поред писменог задатка из српског језика-матерњег језика и из предмета ЦРКВЕНО ПОЈАЊЕ СА ТИПИКОМ

За образовни профил Дизајнер звука, испит се састоји поред писменог задатка из српског језика-матерњег језика и из предмета ТЕХНОЛОГИЈА ЗВУЧНО-МУЗИЧКОГ ПРОЦЕСА – САВРЕМЕНА MIDI КОМПОЗИЦИЈА И ПРОДУКЦИЈА.

За образовни профил Музички сарадник МАТУРСКИ ИСПИТ се, поред писменог задатка из српског језика-матерњег језика, састоји из писменог и усменог испита за предмете Хармонија и Солфеђо.

Наставничко веће може ослободити полагања дела годишњег испита или испита у целости, ученике који су освојили награде на домаћим и међународним такмичењима из главног предмета, у обиму који је адекватан изведеном програму на такмичењима. За ученике се може организовати годишњи испит у форми солистичког концерта.

Годишњи испит, за ученике којима је одобрено убрзано напредовање, полаже се у два испитна рока, јануарском, испит разреда у који су уписани текуће школске године а испите за наредни разред у јунском или августовском испитном року.

ГОДИШЊИ ИСПИТИ

Годишњи испити се обављају из следећих предмета:

ВОКАЛНО ИНСТРУМЕНТАЛНИ ОДСЕК

I разред: Главни предмет, Теорија музике
II разред: Главни предмет, Камерна музика, Солфеђо, Упоредни клавир
III разред: Главни предмет, Камерна музика
IV разред: Солфеђо, Хармонија

ЦЕЗ ОДСЕК

I разред: Главни предмет, Цез теорија
II разред: Главни предмет, Солфеђо, Упоредни клавир, Цез теорија
III разред: Главни предмет, Аранжирање
IV разред: Солфеђо, Хармонија, Аранжирање

ОДСЕК ЕТНОМУЗИКОЛОШКИ

I разред: Главни предмет, Народне игре, Етномузикологија, Солфеђо
II разред: Главни предмет, Народне игре, Етномузикологија, Солфеђо, упоредни клавир
III разред: Главни предмет, Народне игре, Етномузикологија, Солфеђо, Хармонија
IV разред: Народне игре, Етномузикологија, Солфеђо, Хармонија,

ЦРКВЕНА МУЗИКА

I разред: Главни предмет, Теорија музике
II разред: Главни предмет, Солфеђо, Упоредни клавир,
III разред: Главни предмет, Литургија, Дириговање
IV разред: Солфеђо, Хармонија, Дириговање, Историја хришћанства

РАНА МУЗИКА (изборни одсек)

I разред: Главни предмет

II разред: Главни предмет

III разред: Главни предмет

ТЕОРЕТСКИ ОДСЕК

I разред: Солфеђо, Теорија музике

II разред: Солфеђо, Клавир

III разред: Солфеђо, Хармонија, Контрапункт, Дириговање

IV разред: Контрапункт, Дириговање, Клавир

МУЗИЧКА ПРОДУКЦИЈА И СНИМАЊЕ ЗВУКА

I РАЗРЕД: Солфеђо, Теорија музике

II разред: Солфеђо, Упоредни клавир

III разред: Солфеђо, Главни предмет, Технологија звучно-музичког процеса- AUDIO

IV разред: Солфеђо, Хармонија

ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ

У средњој музичкој школи настава је индивидуална, групна и разредна. Час траје 45 минута

ПОДЕЛА ОДЕЉЕЊА НА ГРУПЕ ПО ОДСЕЦИМА

ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНИ ОДСЕК

А) индивидуална настава: Главни предмет, Упоредни клавир

Б) У групама од 2 ученика: Читање с листа, Корепетиција – за клавиристе и оргуљаше.

В) У групама од 3 ученика: Камерна музика

Г) У групама од 8 ученика: Солфеђо, Теорија музике, Хармонија, Музички облици, Контрапункт,

Д) У групама од 15 ученика: Историја музике са упознавањем музичке литературе, Национална историја музике, Етномузикологија, Музички инструменти

Ђ) У групама до 60 ученика: Оркестар/ Хор

ЏЕЗ ОДСЕК

А) Индивидуална настава: Главни предмет, Упоредни клавир

Б) У групама од 3 до 12 ученика; Мали ансамбли

В) у групама од 8 ученика: Солфеђо, Теорија, Контрапункт, Џез теорија, Хармонија, Музички облици, Развијање слуха, Аранжирање

Г) У групама од 15 ученика: Џез историја, Историја музике са упознавањем музичке литературе, Музички инструменти, Национална историја музике

ЕТНОМУЗИКОЛОШКИ ОДСЕК

А) Индивидуална настава: Главни предмет, упоредни клавир

Б) У групама од 3 до 6 ученика: Народни ансамбли, Народна игра

В) У групама од 8 ученика: Солфеђо, Теорија музике, Хармонија, Контрапункт, Етномузикологија, Етнологија, Музички облици,

- Г) У групама од 15 ученика: Историја музике са упознавањем музичке литературе , Музички инструменти, Национална историја музике
- Д) у групама до 60 ученика: ХОР

ЦРКВЕНА МУЗИКА

- А) Индивидуална настава: Упоредни клавир
- Б) у групама од 2 ученика: Свирање партитура
- В) У групама до 8 ученика: Солфеђо, Теорија музике, Хармонија, Музички облици, Дириговање, Стари завет, Нови завет, Црквено словенски језик, Литургика,
- Д) У групама до 15 ученика: Историја музике са упознавањем музичке литературе , Контрапункт, Музички инструменти, Етномузикологија, Историја хришћанства
- Ђ) у групама до 60 ученика: ХОР

РАНА МУЗИКА (изборни одсек)

- А) Индивидуална настава. Главни предмет, Генералбас
- Б) Групе од 8 ученика: Увод у рану музику, Историја игре и костима
- В) У групама од 3 ученика: Свирање у ансамблу

МУЗИЧКА ПРОДУКЦИЈА И СНИМАЊЕ ЗВУКА

- А) Индивидуална настава: Упоредни клавир
- Б) у групама до 8 ученика: Главни предмет, Технологија звучно-музичког процеса- AUDIO, Технологија звучно-музичког процеса- савремена MIDI композиција и продукција, Солфеђо, Теорија музике, Основи дизајнирања звука за медије, Савремена хармонија са импровизацијом и оркестрацијом, Основи пројектовања електроакустичке композиције, Аудио техника, Хармонија, Музички облици, Контрапункт.
- В) у групама до 15 ученика: Историја музике са упознавањем музичке литературе, Национална историја м узике, Музички инструменти, Основи акустике, Читање партитура с основама дириговања

ТЕОРЕТСКИ ОДСЕК

- А) Индивидуална настава: Клавир
- Б) у групама од 2 ученика: Свирање хорских партитура
- В) У групама до 8 ученика: Солфеђо, Теорија музике, Хармонија, Музички облици, Контрапункт, Дириговање, Увод у компоновање
- Д) У групама до 15 ученика: Историја музике са упознавањем музичке литературе , Музички инструменти, Етномузикологија, Национална историја музике
- Ђ) у групама до 60 ученика: ХОР

3. МУЗИЧКИ УМЕТНИЦИ – НАСТАВНИ ПРОГРАМИ

Б.СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ

ЗАЈЕДНИЧКИ ПРЕДМЕТИ ЗА СВЕ ОДСЕКЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

ЦИЉЕВИ

Унапређивање нотног писма и разумевање нотног текста,

Повезивање савладаних поједничних области теорије музике у јединствену сазнајну целину, употребљиву да даље музичко школовање

Сагледавање теорије музике као значајне олакшице за извођачку праксу

Усавршавање на савладавању елемената за будућу анализу музичког дела.

ЗАДАЦИ

Усвоје и прошире знања о нотном писму и нотном тексту

Развију способност на повезивању појединих области теорије музике

Развију способност за истраживање музичког садржаја

Развију способност корелације теорије музике и осталих предмета

І РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

НОТНО ПИСМО: ноте и паузе различитог трајања; линијски систем и помоћнице; кључеви; предзнаци; именовање тонова.

ТОНСКИ СИСТЕМ И ЊЕГОВА ОКТАВНА ПОДЕЛА: читање и писање тонова у различитим кључевима и у разним октавама.

РИТАМ И МЕТРИКА: основне и неправилне ритмичке поделе; сабирање и продужавање ритмичких вредности; груписање краћих вредности у оквиру ритмичке јединице и ритмичких јединица у тактове; разлози и врсте метричке поделе музичког тока; прости, сложени и мешовити тактови; нормални поредак нагласака и његови поремећаји (синкопа, ритмички, мелодијски и мотивски нагласак, вештачки акценти); променљива метрика; полиритмија и полиметрија; аметричан музички ток.

ИНТЕРВАЛИ: полустепен и цели степен, дијатонски и хроматски; величине и врсте интервала; полустепенска мера интервала и њихов енхармонизам; обртаји интервала; мелодијски и хармонски интервали; консонанца и дисонанца.

ЛЕСТВИЦЕ: врсте тетрахорада; дијатонске дурске и молске лествице; квинтни круг; модуси; лествице специфичне грађе - пентатонска, целостепена, умањена, оријентално-фолклорне лествице; хроматска лествица; лествични интервали.

АКОРДИ: појам и врсте акорада, њихови облици- основни и обртаји; лествични акорди и њихова многостраност; акорди у новијој музици - терцни вишезвуци, акорди с додатим дисонанцама, квартни акорди, кластери.

ТОНАЛИТЕТ: појам и структурална основа тоналитета, његово мелодијско и хармонско испољавање; каденца; сродност тоналитета; начини промене тоналитета

Динамика; темпо; артикулација; орнаментика; помоћни знаци и скраћенице; разни изрази.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Ваља увек имати на уму да је т е о р и ј а музике, у ствари, у највећој мери п р а к т и ч а н предмет и да пре свега као такав има свој смисао и вредност, чинећи основу за изучавање других, сложенијих музичко-теоријских дисциплина, за солфеђо, и за

свакојачко практично музицирање. Зато и настава овог предмета треба да се тек у нужној мери бави начелним тумачењима и систематизацијом у чему ученике треба превасходно упутити на уџбенике да далеко највећу пажњу посвети практичним вежбама, усменим и писменим (увек и са ослоном на реалан звук), кроз које ће се поуздано овладати пре свега интервалима, лествицама и акордима, али такође и свим елементима музичке писмености, неопходним за сваког школованог музичара. Темељно и потпуно рашчишћавање појмова већ на овом ступњу школовања веома је важно за даљи рад на многим предметима, како у даљем току средње музичке школе, тако и на студијама. Исто тако треба инсистирати да се ученици навикну на правилно, прецизно и прегледно писање нотног текста било ко је врсте, као увек читког музичког „рукописа“; ово нарочито кроз домаће задатке, који се по природи предмета и већ наглашеној потреби његовог практичног савладавања намећу као нужни у великом броју. Ипак, и усмено вежбање на часу је сасвим неопходно, при чему ваља настојати и на брзини одговора, јер само брз одговор одражава стварно и поуздано знање, када се ради о питањима ове врсте.

Ваља напоменути да је, с обзиром на донета предзнања ученика из основне музичке школе, могуће и пожељно, ради чвршће везе са живом музичком праксом да се поједине области, у програму појединачно разложене (ритмика, метрика, интервали, лествице, акорди), приказују и практикују у узајамном прожимању, а не превише одвојено, што носи опасност одлажења у апстракцију. Из истог разлога врло је битно да се све разматране појаве приказују и кроз практичне примере из музичке литературе (укључујући народну музику), а нарочито оне познатије што олакшава и добро разумевање и трајно памћење одређених појмова.

ЗАХТЕВИ НА ГОДИШЊЕМ ИСПИТУ

Писмени испит: Тест из теорије

Усмени испит:

а) Три питања из пређеног градива;

МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

ЦИЉЕВИ

Теоријско овладавање функцијом појединачног инструмента

Развој практичне употребе инструмента у оркестру, соло и камерној музици

Усвајање нотације кључева и траспозиције појединих инструмената

Усавршавање анализе партитура и појединих инструменталних деоница

ЗАДАЦИ

- Проширивање знања о музичкој литератури
- Развијању способности на препознавању инструмената по звуку и изгледу
- Рад на анализи партитура и инструменталних деоница
- Развијање способности да пореде групе инструмената и њихове улоге у оркестру

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

Основни појмови о звуку - дефиниција, особине, аликвотни низ, природно и темперовано штимовање, камерни тон, рефлексивна, резонанца.

Подела музичких инструмената. Општа начела стварања звука на појединим њиховим врстама.

Гудачки инструменти - грађа, извођачка техника, историјат, литература.

Трзани жичани инструменти - харфа, гитара, историјске и фолклорне варијанте.

Клавир и чембало - грађа, извођачка техника, литература. Историјске варијанте.

Дрвени дувачки инструменти. Сродност и разлике. Транспозиција.

Лимени дувачки инструменти. Заједничка својства технике и звука. Вентилни механизми и њихово дејство. Историјски развој.

Дувачки инструменти са мехом. Грађа, функционисање, историјат и литература оргуља. Хармоника и остали инструменти овог рода.

Људски глас. Разлике између вокалног и инструменталног медија.

Удараљке. Основне звучне разлике зависно од материјала и начина производње звука. Улога и нотација.

Електрични музички инструменти. Синтетички звук. Инструментални ансамбли. Главне врсте камерних састава и оркестара, њихова звучна својства, могућности и литература. Уобичајена поставка инструмената у оркестру и поредак у партитури. Упоредно сагледавање инструментаријума - општа звучна својства појединих врста и група инструмената, тонски распони, значај и уобичајене улоге, историјски ток развоја.

Програму одговара важећи уџбеник „Музички инструменти“ Дејана Деспића, издавач Завод за уџбенике и наставна средства Бе- оград - Нови Сад и „Нота“ Књажевац, (I издање 1989).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Тежиште у приказивању инструмената треба ставити на главне представнике своје врсте и оне који у савременој пракси имају најистакнутију улогу и најзначајнију литературу (виолина, виолончело, харфа, клавир, флаута, обоа, кларинет, фагот, хорна, труба, тромбон, оргуље, тимпани); остале приказати преваходно у поређењу с њима, као варијанте.

Безусловно треба инсистирати на препознавању инструмената по звуку и по изгледу, кроз што већи број добро одабраних музичких примера из најпознатије литературе, као и слика (цртежа) инструмената, а према могућностима и кроз приказ најважнијих инструмената уживо, или видео снимком. Посета јавним часовима у школи, као и евентуалним концертима, посебно оркестарским, такође треба да помогне успешније усвајање градива.

Проблеми нотације, кључева, транспозиција, као и упознавање специфичних извођачких упутстава и термина, треба обрадити (и) кроз писмене вежбе, евентуално домаће задатке, а такође анали- зом партитура и појединих инструменталних деоница у литератури.

ХАРМОНИЈА

ЦИЉЕВИ

Развој улоге хармоније у музици

Развој основних елемената хармоније

Упознавање строгог и слободог хармонског става

Упознавање ванакордских тонова

Развој акордских веза

Развој промене тоналитета

Развој на препознавању и анализи различитих хармонских стилова.

ЗАДАЦИ

Развој улоге хармоније у музици
Развој основних елемената хармоније
Развој способности рада у слободном хармонском ставу
Рад на употреби ванакордских тонова
Рад на савладавању акордских веза
Рад на савладавању промене тоналитета (дијатонска, хроматска модулација, енхармонска модулација)
Рад на препознавању и анализи различитих хармонских стилова.

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

УПОЗНАВАЊЕ МАТЕРИЈЕ И СВРХЕ ПРЕДМЕТА. СТРОГИ ХАРМОНСКИ СТАВ

Појам и улога хармоније, као обликотворног, изражајног, колористичког и стилског чиниоца у музици. Строги и слободни хармонски став. Кратко обнављање појмова о акордима и њихово препознавање у слободној фактури. Општи појмови о ванакордским тоновима кроз анализу једноставних примера. Обим, подела и улога гласова у строгом хармонском (хорском) четворогласу.

ТРОЗВУЦИ ГЛАВНИХ СТУПЊЕВА

Постављање квинтакорада главних ступњева (у дуру и хармонском молу) у четворогласни хармонски став. Везивање - писмено и на клавиру - квинтакорада главних ступњева. Квинтно сродство и суседни однос. Строга, слободна и полуслободна веза. Забрањена кретања и критични тонови. Промена слога и положаја. Обнављање и утврђивање градива

ТОНАЛИТЕТ И ФУНКЦИЈЕ

Појам тоналитета и његово испољавање кроз однос главних трозвука. Каденца. Свирање и препознавање основних каденцирајућих обрта из сва три почетна положаја. Улога и примена каденцирајућег квартсектакорда. Тонична, субдоминантна и доминант- на функција - њихови главни представници (Т, S и D) и заменици (VI, III, II и VII ступањ). Терцна сродност акорада. Усмени хармонски диктат: препознавање акордских функција, главних и спо- редних трозвука.

СПОРЕДНИ ТРОЗВУЦИ

Квинтакорд VI ступња; варљива каденца (и на клавиру). Квинтакорд II ступња. Квинтакорди III и VII ступња. Привидни доминантни однос акорада; секвенце: V-I/VI-II...I-IV/VII-III...I-V/VI-III. у дуру и молу (и на клавиру). Обнављање и утврђивање градива.

ОБРТАЈИ КВИНТАКОРАДА

Сектакорди главних трозвука. Сектакорди споредних тро- звука. Свирање секвенце са сектакордима: V6-I/IV6-VII/..Квартсектакорди -обртајни, задржични, скретнични и пролазни. Свирање потпуне аутентичне и проширене каденце са каденцирајућим квартсектакордом.

Обнављање и утврђивање градива.

ХАРМОНИЗАЦИЈА МОЛДУРА, ПРИРОДНОГ И МЕЛОДИЈСКОГ МОЛА

ЧЕТВОРОЗВУЦИ

Главни четворозвуци. Доминантни септакорд и његови обртаји. Септакорд II ступња и обртаји; акорд са додатом секстом. Свирање проширене каденце са употребом квинтсектакорда II ступња. Септакорд VII ступња и обртаји.

ВАНАКОРДСКИ ТОНОВИ

Задржица (једнострука). Пролазница (једнострука). Скретница (једнострука). Претходница. Слободни (ускочни) и напуште- ни (искочни) ванакордски тонови; тешка пролазница и скретница, пролазна и скретнична задржица. Фигурирани хармонски став. Обнављање и утврђивање градива. Обавезно радити по један писмени задатак у полугодишту.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

СПОРЕДНИ ЧЕТВОРОЗВУЦИ

Фигуративна („случајна“) и секвентна појава споредних четворозвука (I, IV, III и VI ступња). Секвенца привидних доминантних односа са применом четворозвука (једног или оба) у моделу.

ПЕТОЗВУЦИ

Доминантни нонакорд, његови обртаји и разрешења.

СЛОЖЕНИЈЕ И ХРОМАТСКЕ ПОЈАВЕ ВАНАКОРДСКИХ ТОНОВА

Двоструке и троструке задржице, скретнице и пролазнице. Скретнично окружење акордског тона (4-2-3, 2-4-3 и сл.). Хроматски ванакордски тонови. Појам алтерације, реалтерације, унакрснице, отворене и скривене хроматике.

НАЈВАЖНИЈИ АЛТЕРОВАНИ АКОРДИ КЛАСИЧНЕ ХАРМОНИЈЕ

Тонално стабилне и тонално лабилне алтерације, њихова улога у формирању алтерованих акорада. Алтеровани акорди дијатонског и хроматског типа - структуралне разлике. Принцип вантоналних акорада. Доминантна доминанта (DD), доминанта за субдоминанту(DS) и њихови заменици. Наполитански секстакорд (N). Прекомерна доминанта (+D). Доминантна доминанта као тврдо умањени Четворозвук (- DD) и њен заменик као двоструко умањени ВИДОВИ ПРОМЕНЕ ТОНАЛИТЕТА

Мутација, тонално иступање, тонални скок, модулација. Врсте модулација и њихов значај у музичким облицима. Непосредна и посредна модулација.

ДИЈАТОНСКА МОДУЛАЦИЈА

Средства дијатонске модулације и начини извођења. Обнављање многостраности трозвука. Модулационе групе (непосредна модулација). Модулација преко посредног тоналитета (четврта група). Свирање на клавиру непосредних дијатонских модулација.

ОСТАЛИ АЛТЕРОВАНИ АКОРДИ

Вантоналне доминанте и њихови заменици за II, VI и III ступањ. Доминанта наполитанског акорда (DN). Могућне алтерације у оквиру акорада доминанте, субдоминанте и VII ступња. Свирање каденца са применом алтерованих акорада (DD, N). Свирање хроматских секвенца са моделима D2-T6 (хроматика у басу) и DD7-D7 (ланац доминантних септакорада). Преглед класичног фонда алтерованих акорада.

ПЕДАЛ

Појам и видови педала (орглпункта), првенствено аналитички. Типичан хармонски ток на завршном педалу тонике (миксолидијско иступање T-DS-S-D-T, и његове варијанте Обавезно радити по један писмени задатак у полугодишту.

ЗАХТЕВИ НА ГОДИШЊЕМ ИСПИТУ Писмени испит:

- хармонизација задатог сопрана;
- хармонизација обележеног баса.

Усмени испит:

- два питања из пређеног градива;
- свирање на клавиру једне непосредне дијатонске модулације и једноставнијег генералбаса.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

ХРОМАТСКА МОДУЛАЦИЈА

Појам и средства хроматске модулације. Хроматска модулација помоћу преназначења акорада (дијатонског и хроматског типа). Модулација помоћу промене склопа акорада. Модулација помоћу хроматске и привидне тердне сродности. Модулација помоћу елиптичних веза. Свирање једноставнијих хроматских модулација.

ЕНХАРМОНСКА МОДУЛАЦИЈА

Појам и средства енхармонске модулације. Енхармонска замена и енхармонско преназначење. Енхармонско преназначење умањеног четворозвука. Енхармонско преназначење доминантног четворозвука (енхармонизам мале септима). Енхармонско преназначење тврдо умањеног четворозвука. Енхармонско преназначење прекомерног трозвука. Свирање једноставнијих енхармонских модулација (помоћу умањеног и доминантног четворозвука).

ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА ХАРМОНСКИХ СТИЛОВА

Примери из литературе за основна обележја и средства хармоније у стилу барока (Ј. С. Бах, Хендл), класике (Хајдн, Моцарт, Бетовен), раног романтизма (Шуберт, Шуман, Шопен), зрелог романтизма (Лист, Брамс) и националних школа (Григ, Мусоргски, Ст. Мокрањац). Основне информације и примери за хармонске поступке у импресионизму (Дебиси), код класика XX века (Прокофјев, Стравински, Барток, Шенберг, Хиндемит) и код југословенских композитора (Христић, Славенски).

Обавезно радити по један писмени задатак у полугодишту.

ЗАХТЕВИ НА ГОДИШЊЕМ ИСПИТУ

Писмени испит:

- а) хармонизација задатог сопрана;
- б) хармонизација обележеног баса.

Усмени испит:

- а) три питања из целокупног пређеног градива хармоније;
- б) свирање једне модулације на клавиру.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Изучавање овог предмета омогућава да ученик и усвоји основне законитости и логику хармонског језика, развије хармонски слух, а не само да се оспособи да коректно (или шаблонски) ради хармонске задатке.

Настава хармоније не сме да се ограничи само на теоријско упознавање ученика са садржајима програма, већ од почетка треба настојати да се ученик оспособи да свесно анализира хармонски став. При том је веома важно да свака теоријска поставка буде оживљена звуком и примерима из литературе; свака новообрађена акордска веза треба да буде одсвирана више пута и пажљиво одслушана. Ради тога су у програму заступљени и (усмени) хармонски диктати, тако да се препознавањем функција и карактеристичних веза ученик од почетка навикава да чује хармонију. У току израде задатака ученик не треба да користи клавиру, али кад је задатак урађен треба га свакако одсвирати, како би резултат могао бити проверен слухом. Пожељно је да ученици отпевају задатак који је урађен на табли, јер се тако, поред звучног доживљаја хармонског тока и провере мелодијске линије сваког гласа, добија и аутентичан ефекат (боја), с обзиром да се ради о замишљеном хорском ставу.

У вези с израдом задатака ваља водити рачуна да се на задатом басу формира музикална сопранска линија и обратно - при хармонизацији сопрана добра линија баса. Тежиште треба, наравно, ставити на хармонизацију сопрана, јер ту ученик може највише да покаже колико је овладао логиком хармонског изражавања. Због тога је већ у II разреду уведена и методска јединица Ванакордски тонови (у једноставнијим видовима), јер је њихова

употреба не само значајна него и неопходна у израдњи иоле развијеног и добро осмишљеног задатка. Из истог разлога се и изван број „случајних“ квартсекстакорада обрађује раније. Остало градиво из ових области остварује се у III разреду.

У току рада постепено треба прећи и на решавање необележеног баса, пошто његова израда пружа ученику веће могућности, али захтева и више самоиницијативе, као и темељније познавање материје. Најбоље је да после сваке савладане јединице (преко обележеног баса и хармонизације сопрана) ученици израде и неколико необележених басова, примењујући стечена знања (већ почев од саекстакорада главних ступњева!). Све израђене задатке треба и анализирати.

Осим свирања каденца, секвенца, дијатонски и (једноставнијих) хроматских и енхармонских модулација, предвиђено је и свирање генералбаса (испитни програм на крају III разреда). Ове вежбе треба започети већ у II разреду, после обраде свих квинтакорада. Постепено овладавање одговарајућим хармонским везама на клавиру допринеће потпунијем усвајању градива уопште. Разуме се да наставник врши избор најпогоднијих заратака; уз то, пожељно је задавати и краће, једноставније сопране за директно хармонизовање на клавиру.

У градиву III разреда се после градива из дијатоније (које се надовезује на претходну годину) предвиђа у редоследу и постепено увођење хроматских елемената - најпре у виду хроматских фигуративних тонова, а одмах затим и најважнијих класичних алтерованих акорада - ради приближавања реалној хармонској пракси класичара и обогаћења хармонског фонда за израду задатака још увек у оквиру једног тоналитета. Тек потом следи и могућност промене тоналитета, а за њом се проширује даље акордски фонд осталим алтерованим - у оквиру тога и вантоналним - акордима. Хроматска модулација се надовезује у IV разреду. Међутим, могућно је већ у III разреду указати на примену наполитанског акорда у тој врсти модулације, јер се та примена процедурално не разликује од начина дијатонског модулирања (презначење акорда). Педал (на крају III разреда) треба обрадити превасходно на примерима из литературе, а мањи број задатака посветити неким типичним решењима са тоничним педалом на завршетку.

Пошто се енхармонском модулацијом заокружују садржаји класичне хармоније, требало би остатак часова организовати тако да се обнављање градива одвија упоредо са наставним јединицама из области „Преглед развоја хармонских стилова“ - како се континуитет у практичном раду не би прекидао. Сам преглед хармонских стилова треба дати сажето и у најважнијим потезима, са истицањем најкарактеристичнијих обележја и средстава, јер се по новој концепцији изучавања хармоније на ФМУ тај предмет (током три године) обрађује управо као својеврстан преглед хармонских стилова, надовезујући се на (претпостављено) познавање средстава и технике традиционалне хармоније, стечено у средњој школи. Стилски карактеристични примери треба безусловно да буду приказани и звучно, а не само визуелно и аналитички.

У сваком разреду су предвиђена по два писмена задатка, односно по један у сваком полугодишту, у трајању од два школска часа.

КОНТРАПУНКТ

ЦИЉЕВИ

Сагледавање историјског развоја контрапункта

Оспособљавање за усавршавањем рада на вокалном контрапункту

Оспособљавање за усавршавањем рада на инструменталном контрапункту

Упознавање са барокном инструменталном полифонијом

ЗАДАЦИ

Развијање способности за сагледавањем историјског развоја контрапункта

Развијање способности рада на вокланом контрапункту
Развијање способности разликовања врста имитације
Развијање способности рада на инструменталном контрапункту
Изучавање тоналног плана фуге
Развијање способности рада на барокној инструменталној полифонији

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОСНОВИ ВОКАЛНОГ КОНТРАПУНКТА

Историјски развој контрапункта. Модуси - врсте и карактеристике. Контрапунктска мелодија. Кантус фирмус.

ДВОГЛАСНИ КОНТРАПУНКТ ВОКАЛНОГ СТИЛА

Дисонанце и консонанце у двогласу. Каденце двогласног става. Мешовити контрапункт (флоридус) - обликовање мелодије у флоридусу и њене ритмичко-метричке особености; третман дисонанце у флоридусу. Слободан двогласни став. Комплементарни ритам.

ИМИТАЦИЈА

Појам и врсте имитације. Интервал имитације. Преображај одговора у имитацији - инверзија, аугментација, диминуција, ре троградни одговор.

ТРЕТМАН ТЕКСТА У ВОКАЛНОМ КОНТРАПУНКТУ

Израда двогласног полифоног става са текстом.

ТРОГЛАСНИ ПОЛИФОНИ СТАВ

Карактеристике трогласног става. Сазвучја и каденце у трогласу. Флоридус у трогласу. Примена дисонанце (консонантна кварта, паразитска дисонанца). Трогласни став са два флоридуса на кантус фирмус. Имитациони трогласни став, са текстом.

ВОКАЛНИ ПОЛИФОНИ ОБЛИЦИ

Канон (појам и врсте). Техника израде канона; израда једноставнијих примера. Мотет - аналитички, а практично по један одсек мотета на дати текст, у двогласу и у трогласу.

ЗАХТЕВИ НА ГОДИШЊЕМ ИСПИТУ

Писмени испит: израда једног одсека трогласног мотета на дати текст.

Усмени испит:

- а) два питања из пређеног градива;
- б) анализа једног мотета - у основним потезима.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

ОСНОВИ ИНСТРУМЕНТАЛНОГ КОНТРАПУНКТА

Стилско-историјске разлике између вокалног (строгог) и инструменталног (слободног) стила полифоније. Мелодика, ритмика и метрика инструменталног контрапункта. Хармонска основа и стил барокне полифоније. Третман дисонанце у барокној полифонији. Израда стилске мелодије барокно-полифоног типа, различитих ритмичких профила.

ДВОГЛАСНИ ИНСТРУМЕНТАЛНИ ПОЛИФОНИ СТАВ

Представљање хармонске основе двозвучима. Израда слободног двогласног става. Врста имитације у барокној полифонији - аналитички и практично (у октави, у квинти, у тоналној инверзији). Канон - врсте и технике; практична израда у октави. Обртајни контрапункт - практично у октави, остали информативно; смисао и примена обртајног контрапункта. Секвенца у контрапунктским облицима - аналитички и практично.

ИНВЕНЦИЈА

Облик и тонални план инвенције. Двогласна инвенција - практично једна до две целе инвенције. Трогласна инвенција - аналитички.

ВИШЕГЛАСНИ ИНСТРУМЕНТАЛНИ СТАВ

Хармонске, мелодијске и ритмичке карактеристике вишегласног полифоног става. Практична израда трогласног става, без примене имитације. Троструки обртајни контрапункт - аналитички.

ФУГА

Облик и тонални план фуге. Одговор - реалан, тоналан, модулирајући. Контрасубјект - све и практично. Експозиција фуге - практично, трогласна. Проширена експозиција и контра-експозиција. Међуставови у фузи. Спроводни и завршни део фуге. Стрета и орглпункт (педал). Фуга са две или више тема (типови фуге - без улажења у појединости). Примена фуге. Фугато (аналитички).

ОБЛИЦИ БАРОКНЕ ИНСТРУМЕНТАЛНЕ ПОЛИФОНИЈЕ - ИНФОРМАТИВНО

Прелудијум, корална предигра, токата, фантазија, ричеркар.

ЗАХТЕВИ НА ГОДИШЊЕМ ИСПИТУ

Писмени испит: израда експозиције трогласне фуге на задату тему, са тоналним одговором, без великог међустава;

Усмени испит:

а) два питања из пређеног градива;

б) анализа једноставније трогласне или четворогласне фуге Ј. С. Баха.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Да би се карактер ренесансне полифоније приближио ученицима, неопходно је на почетку (уз методску јединицу „основи вокалног контрапункта“) користити звучне илустрације - преслушати одломак мисе и бар један мотет Палестрине. Преслушавање одговарајуће литературе ваља спроводити и касније, нарочито приликом обраде третмана текста, вишегласног става и вокалних полифоних облика (мотет). Истом циљу допринеће и певање задатака израђених на часу, што је необично важно и за развој полифоног слуха.

Барокна полифонија је ученицима ближа, с обзиром да је слушају и свирају од почетка свога музичког образовања. Ипак, и овде ће звучне илустрације допринети бољем увиду у стилске особености барокне музике и пружити поузданију основу за практичан рад, а и за аналитичко сагледавање.

Обрада градива барокне полифоније захтева доста еластичности. И овде практичан рад започиње од израде другог гласа на задати (својеврстан) кантус фирмус, за чиме следи самостално писање двогласа, потом и трогласа - преко задатог хармонског плана и хармонског ритма, са задатим почецима гласова или без њих, па све до израде одговарајућих полифоних облика.

Обрада полифоних секвенцаи захтева посебну пажњу и континуирану праксу, паралелно са савладавањем осталог градива, јер секвенце у полифонији чине важно „везивно ткиво“, чија добра израда значајно утиче на квалитет целине. Посебну пажњу ваља посветити доброј изради модулирајућих секвенца, најпре према задатом моделу, а потом по сопственом, са датим тоналним циљем типичних усмерења. Нужно је радити и двогласне и трогласне се-квенце.

У оба разреда треба предвидети израду по једног писменог задатка у сваком полугодишту, у трајању од два школска часа.

ИСТОРИЈА МУЗИКЕ СА УПОЗНАВАЊЕМ МУЗИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

ЦИЉЕВИ

Оспособљавање на разликовању различитих музичких карактеристика у односу на временску динстанцу

Подстицање корелације са осталим музичким предметима

Усавршавање способности за класификацију периода музичке историје

Развој на стваралаштву истакнутих композитора сваке епохе

Развој и усавршавање на познавању музичке литературе

ЗАДАЦИ

Рад на разликовању различитих музичких карактеристика у односу на временску динстанцу

Рад на подстицању корелацији са осталим музичким предметима

Унапређивање способности за класификацију периода музичке историје

Унапређивање знања о стваралаштву истакнутих композитора сваке епохе

Рад на унапређивању познавања музичке литературе

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

МУЗИЧКА КУЛТУРА ПРЕТКЛАСНОГ ДРУШТВА И СТАРОГ ВЕКА

Музичка култура првобитне заједнице и народа Истока.

Музика Старе Грчке и Рима.

Звучне илустрације: примери из фолклора, примери грчких химни, нотни примери музике народа на ниском развојном ступњу, инсерти музике народа Истока и Старе Грчке.

МУЗИЧКА КУЛТУРА СРЕДЊЕГ ВЕКА

Грегоријански корал. Византијска музика. Вишегласје од IX до XIV века, Световна средњовековна музика. Средњовековна теориа и нотација.

Звучне и нотне илустрације: типични примери једногласне духовне и световне музике средњег века, први облици вишегласја.

МУЗИКА РЕНЕСАНСЕ

Стилске карактеристике ренесансе, Ars nova у Француској и Италији, Ренесанса у фламанским земљама. Протестантски корал. Француска музика зреле ренесансе. Римска школа. Палестрина, Ласо. Венецијанска школа. Енглески вирциналисти.

Звучне и нотне илустрације: избор из духовних и световних композиција стваралаца Ars nova и представника франко-фламанске школе, избор из стваралаштва Палестрине и Ласа, вокална и вокално-инструментална музика XVI века. Музика вирциналиста.

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

БАРОК

Стилске карактеристике барока. Настанак опере. Фирентинска камерата. Монтеверди. Опера у Венецији и Напуљу. Француска лирска трагедија и Лили. Немачка и енглеска

опера XVII века. Духовна музика барока. Инструментална музика XVII и XVIII века: Фрескобалди, Букстехуде, Корели, Вивалди.

Врхунски представници барока: Ј. С. Бах и Г. Ф. Хендл (аналитички приказ свих жанрова и етапе ових стваралаца).

На прелазу између барока и класике: Тартини, Купрен, Д. Скарлати.

Дела за слушање: избор из стваралаштва Монтевердија, италијанских и француских оперских мајстора. Избор из дела Фрескобалдија, Букстехудеа, Корелија и Вивалдија.

Бах: избор из вокално-инструменталног стваралаштва - „Пасија по Матеју“, Миса ха-мол, световне и духовне кантате, избор из музике за чембало: Француске, Енглеске свите, „Добро темперовани клавир“ и др. Избор из камерног и оркестарског стваралаштва. Један виолински концерт (по избору), један концерт за чембало (по избору). Бранденбуршки концерти, оркестарске свите (ха-мол, Де-дур). Оргуљска дела.

Хендл: избор нумера из ораторијума, ораторијум „Месија“, Кончерта гроса ор. 3 и ор. 6, оргуљски концерти (избор), свите „Музика на води“, „Музика за ватромет“, избор из оперског стваралаштва.

Избор из музике Тартинија, Купрена и Скарлатија (сонате).

ПРЕТКЛАСИКА И КЛАСИКА

Стилске карактеристике преткласике. Опера серија XVIII века у Италији, Француској - Ж. Ф. Рамо. Опера буфо и опера комик, балад опера и зингшпил. Перголези, Гретри. Глукова ре-форма опере.

Манхајмска, бечка и берлинска школа.

Стилске карактеристике класике. Музичка класика: Ј. Хајдн, В. А. Моцарт, Л. В. Бетовен (аналитички приказ свих кључних жанрова ових стваралаца).

Дела за слушање: избор из оперског стварања (Перголези, Глук: „Орфеј и Еуридика“, „Алчеста“), избор из дела манхајмских мајстора и Бахових синова.

Хајдн: избор из симфонија, са акцентом на последње, „Лондонске“, избор из камерног стваралаштва, избор из концерата (Ес-дур за трубу), један виолински, један клавирски, избор из клавирских соната, најзначајнији делови из ораторијума „Стварање света“ или „Годишња доба“.

Моцарт: избор појединих одломака из опере „Фигарова женидба“, „Дон Ђовани“, „Чаробна фрула“ (видео снимци), избор симфонија: Ес-дур, ге-мол, Це-дур, избор из клавирских соната, из камерног стварања, Серенада. Дивертименто „Мала ноћна музика“, избор из концерата за разне инструменте, Реквијем (одломци).

Бетовен: пресек кроз свих девет симфонија, пресек кроз клавирске сонате из сва три стваралачка периода, одабрани квартети из сва три стваралачка периода, једна виолинска соната („Пролећна“, „Кројцерова“), избор из концертног стварања, пресек кроз клавирске концерте, Виолински концерт Де-дур, Миса солемис (одломци).

РОМАНТИЗАМ I

Стилске карактеристике романтизма. Рани романтизам: Шуберт, Менделсон, Шуман, Шопен (или по жанровима: клавирска музика раних романтичара, соло песма, инструментални концерт и развој симфоније).

Дела за слушање: избор из најзначајнијих дела раноромантичне музике за клавир (Шуберта, Менделсона, Шумана, Шопена), соло песме (Шуберта и Шумана), концерата (Менделсона, Вебера, Шопена, Шумана), симфоније (Шуберт, Шуман, Менделсон, детаљна анализа Шубертове „Недовршене“ симфоније).

Програмска музика. Берлиоз, Лист.

Дела за слушање: Берлиоз, детаљна анализа „Фантастичне симфоније“, Лист, соната ха-мол, Концерт за клавир и оркестар Ес-дур, симфонијске поеме (избор), избор из клавирске музике, пресек кроз све три свеске „Године ходочашћа“, рапсодије и др.

Раноромантична опера у Италији, Француској и Немачкој. Дела за слушање: избор из дела Росинија (нумере и сцене из „Севилског берберина“), Белинија („Норма“) и Доницетија, Ма-јербера и Вебера („Чаробни стрелац“).

Вагнер, Верди, веристи, француска опера у другој половини XIX века.

Дела за слушање: избор сцена и пресек музичких драма од „Холанђанина луталице“ до „Парсифала“. Верди: одабране сцене и нумере из опера: „Набуко“, „Риголето“, „Трубадур“, „Травијата“, „Аида“, „Отело“, „Фалстаф“. Реквијем (одломци). Избор из опера Пучинија („Тоска“, „Мадам Батерфлај“), Гуноа („Фауст“), Бизеа („Кармен“, сцене и нумере).

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

РОМАНТИЗАМ II

Немачка инструментална музика друге половине XIX века: Брамс, Брукнер, Малер, Штраус, француска инструментална музика друге половине XIX века - Франк.

Дела за слушање: избор из клавирског стварања Брамса, избор из симфонија (I-IV), избор из концерата и камерног стварања. Брукнер - избор из симфонија, Те Реиш. Малер: једна симфонија по избору, један циклус соло песама. Штраус: избор из симфонијских поема, „Салома“, игра велова, „Кавалер с ружом“. Франк: симфонија демол, Прелудијум, корал и fuga, соната за виолину и клавир А-дур (детаљна анализа).

Националне школе у XIX веку.

Руска национална школа. Глинка, Петорица и Чајковски.

Чешка национална школа - Сметана, Дворжак.

Шпанска, норвешка и финска музика - Де Фаља, Григ, Сибелијус.

Дела за слушање: Глинка, фрагменти из опере „Иван Сусањин“, „Руслан и Лјудмила“. Бородин - одабране сцене и арије из опере „Кнез Игор“, „Богатирска“ симфонија, „Из средње Азије“. Мусоргски: сцене из опере „Борис Годунов“, „Слике са изложбе“, избор соло песама. Римски-Корсаков: сцене и арије из познатих опера, „Шехерезада“. Чајковски: избор из симфонијског стваралаштва (IV, V и VI симфонија) и из осталих оркестарских дела, избор из концерата, избор сцена из опера „Евгеније Оњегин“, „Пикова дама“, избор из музике за балете („Лабудово језеро“ и др.), избор из камерног и клавирског стварања („Годишња доба“).

Сметана: избор одломака из опере „Продана невеста“, избор из циклуса симфонијских поема „Моја домовина“. Дворжак: симфонија „Из новог света“, Словенске игре, Концерт за виолончело.

Избор из дела Де Фаље, Грига и Сибелијуса.

ИМПРЕСИОНИЗАМ

Дебиси, Равел, Скрјабин.

Дела за слушање: избор из клавирског, камерног, вокалног и оркестарског стваралаштва Дебисија, фрагменти из опере „Пелеас и Мелисанда“. Равел: избор из клавирског, вокалног и камерног стваралаштва, Шпанска рапсодија, „Циганин“, „Болеро“, један клавирски концерт. Скрјабин: избор из клавирске и симфонијске музике.

СТИЛСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ МУЗИКЕ XX ВЕКА

Експресионизам, извори и главни представници: Шенберг, Берг и Веберн.

Националне школе у музици XX века. Стравински, Барток, Јаначек.

Неокласицизам у европској музици XX века. Шесторица у Француској. Хиндемит, Прокофјев, Шостакович.

Стилска стремљења у музици друге половине XX века (од 1945. до данас).

Дела за слушање: избор из различитих, репрезентативних жанрова Шенберга, Берга и Веберна. Стравински: одломци из балета „Петрушка“, „Посвећење пролећа“. Барток:

Музика за ударалке, жичане инструменте и челесту, Концерт за оркестар, избор из гудачких квартета, Алетро барбаро, за клавир. Сати: избор из дела за клавир. Црокофјев: Класична симфонија, „Ромео и Јулија“ (одломци), избор из клавирске музике, концерата и симфонија. Шостакович: избор из симфонијске, камерне и клавирске музике.

Штокхаузен, Булез, Месијен, избор из стваралаштва.

(Савремена дела, ако је то могуће, слушати у живом извођењу, на фестивалима ове врсте музике).

НАЧИН ОСВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставна грађа систематизована је по историјско-стилским целинама у циљу стицања што ширег општемузичког образовања ученика као и повезивања овог предмета са осталим стручним (музички облици, хармонија, контрапункт) као и шире стручним предметима (историја књижевности, историја, историја уметности). Свака већа јединица из градива мора бити пропраћена звучним, тј. Слушним примерима, док највећи ствараоци морају бити и слушно и аналитички обрађени. У ту сврху треба увек бирати најпопуларнија дела, деци доступна и једноставна за памћење. Неопходно је што више ученике ангажовати приликом слушања музике, користећи партитуре, ноте, ликовне или филмске, видео прилоге. Изу- чавајући најзначајније појаве и ствараоце ученици треба да се служе свом расположивом литературом: Ј. Андрејс: Хисторија музике I, II и III, Роксанда Пејовић: Историја музике I, II, Соња Маринковић: Историја музике, Б. Радовић: Мала историја музике, па, самим тим метода рада не треба да буде искључиво вербална и наративна, већ дијалогска, на основу прочитаног а и слушаног. Такође је пожељно да се користе различити тестови, за одређене стваралачке области или ликовне, за упоређивање различитих области, стилова или жанрова. Овим предметом потребно је развити љубав према музици, интересовање за посету концерата, активно слушање музике преко различитих средстава. За поједине области могуће је урадити семинарске радове, читати их јавно и тиме развијати процес мишљења, повезивања, закључивања и развијати елементе писмености и изражавања.

МУЗИЧКИ ОБЛИЦИ

ЦИЉЕВИ

Упознавање елемената музичких облика

Упознавање форми музичких облика

Усавршавање способности за анализом форми музичких облика

ЗАДАЦИ

Рад на способности разликовања елемената музичких облика

Развијање способности самосталне анализе соло песме, ронда, варијација, свите, сонате, концерта

Рад на анализи облика вокално-инструменталних форми

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЕЛЕМЕНТИ МУЗИЧКОГ ОБЛИКА

Реченица и период правилне конструкције. Структурални и тематски елементи реченице и периода - двотакт, мотив и рад са мотивом; фигура и пасаж. Одступање од правилне грађе реченице и периода. Низ и ланац реченица.

ОБЛИК ПЕСМЕ

Дводелна песма (типови а b и а a b a). Троделна песма (типови а b a и а b c). Сложена троделна песма.

ПРИМЕНА ОБЛИКА ПЕСМЕ

Мали инструментални комади, менует, скерцо, марш, стилизоване игре.

АНАЛИЗА ОДГОВАРАЈУЋИХ ДЕЛА ИЗ МУЗИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

РОНДО

Преткласични и класични I, II и III врсте.

ВАРИЈАЦИЈЕ

Орнаменталне, карактерне, контрапунктске (чакона и пасакаља).

СВИТА

Барокна свита, новија свита (у главним цртама).

СОНАТА

Историјски развој сонате (у основним цртама) - барокна соната, Скарлатијев сонатни облик. Класичан сонатни став - у једноставним, мање-више правилним примерима.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

СОНАТНИ РОНДО

СОНАТНИ ЦИКЛУС КЛАСИЧАРА

Поредак и број ставова, међусобни контрасти, типични облици појединих ставова у циклусу.

СЛОЖЕНИЈИ ОБЛИЦИ СОНАТНОГ СТАВА ПОСЛЕ КЛАСИЦИЗМА. Могућна одступања од правилног облика

РАЗВОЈ СОНАТНОГ ЦИКЛУСА У РОМАНТИЗМУ, почев од Бетовенових каснијих опуса

ПРИМЕНА СОНАТНОГ ЦИКЛУСА У КАМЕРНИМ И ОРКЕСТАРСКИМ КОМПОЗИЦИЈАМА

ОБЛИК КОНЦЕРТА и његов историјски развој

ОСТАЛИ ИНСТРУМЕНТАЛНИ ОБЛИЦИ

Увертира, слободни облици (фантазија, рапсодија, балада и сл.); програмска музика - симфонијска поема.

ВОКАЛНИ И МУЗИЧКО-СЦЕНСКИ ОБЛИЦИ

Специфичности вокалних облика; однос текста и музике (у главним цртама). Соло песма. Хорска песма: мадригал, новија хор-ска песма, облик руковети у нашој музици. Речитатив и арија. Опе-ра и музичка драма. Балет (у основним цртама). Ораторијум, кантата, пасија. Миса и реквијем, литургија и опело. Обнављање и утврђивање градива.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Да би ученици усвојили одређене појмове и схватили њихову узајамну повезаност, да би им се олакшао приступ у анализи мањих и већих целина, као и сложенијих облика, неопходно је обратити пажњу на редослед и флексибилност у излагању градива појединих методских јединица.

Полазак од реченице и периода, као елемента музичког облика, а тек потом изучавање њихових структуралних односно тематских елемената - двотакта и мотива, предлаже се зато што су ученицима реченица и период најближе и најлакше обухватне формалне целине, познате било кроз свирање музичке литературе, или кроз рад на хармонији, чији

се задаци углавном и постављају као реченице и периодичне целине, почев од учења каденце и по- лукаденце. Пожељно је, међутим, да се посебна пажња посвети управо микроструктури облика, јер њено темељно разумевање и аналитичко упознавање има пресудан значај за даље успешно сналажење и у сложенијим формалним целинама. У првој години учења предмета за то је остављено довољно времена.

Највише часова је предвиђено за добро савладавање облика песме и сонате, као кључних, које чине основу многих музичких дела различитих жанрова, назива и намена. Разуме се да и аналитички рад, из тих разлога, треба да се на тим облицима највише задржи. У вези с анализом - не само ових облика - посебно ваља нагласити потребу звучног приказа сваког анализираног примера, а никако не само његове визуелне, апстрактне анализе.

Приликом обраде појединих методских јединица биће потребно да се ученицима објасне и неки појмове из области контрапункта (нпр. Кантус фирмус у вези са пасакаљом, имитација и ин- верзија код жиге у свити, фугато код барокне сонате и сл.), може пре но што су они обрађени на часовима предмета контрапункт. Такво повезивање, као и оно са обликотворним чиниоцима хармоније (каденце, секвенце, тонални односи и преокрети итд.), управо треба да увек указује на тесну узајамну повезаност и интеракцију трију музичких „дисциплина“ које су методски раздвојене у склопу музичког школовања.

ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА

ЦИЉЕВИ

Упознавање ученика са развојем етномузикологије

Развијање способности за правилном употребом тремина фолклор, музички фолклор, етномузикологија

Развијање способности за разликовање звучних карактеристика воклане, инструменталне и вокално-инструменталне традиционалне музике

Развијање способности за разликовање и уочавање карактеристика српске традиционалне музике као и карактеристике музике осталих Балканских народа

ЗАДАЦИ

Рад на упознавању ученика са развојем етномузикологије

Рад на развијању способности за правилном употребом тремина фолклор, музички фолклор, етномузикологија

Рад на развијању способности за разликовање звучних карактеристика воклане, инструменталне и вокално-инструменталне традиционалне музике

Упознавање са публикованом и дискографском архивом

Рад на развијању способности за разликовање и уочавање карактеристика српске традиционалне музике као и карактеристике музике осталих Балканских народа

Рад на анализи записа српске традиционалне музике

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

УВОД

Етномузикологија као наука о музичком фолклору - развој у свету и код нас, први фонограф, центсистем; институције где се проучава народна музика; публикације, дискографија, архиви.

ФОЛКЛОР

Појам, дефиниција. Сродне науке - фолклористика, етноло-гија. Музички фолклор - подела према акустичким изворима: во- кална, вокално-инструментална и инструментална музика. Остале научне дисциплине: органологија, етнокорологија.

ВОКАЛНА МУЗИКА

Народна песма - појам, настанак, варијанте. Класификације народних песама по разним критеријумима - намена, књижевне врсте, календар. Синкретизам као важна особеност вокалне традиције. Појам „глас" у српском народном певању и црквеном појању. Вокална традиција у Србији: једноглас, вишеглас. Старије сеоско двогласно певање. Новије сеоско двогласно певање.

ИНСТРУМЕНТАЛНА МУЗИКА

Народни инструмент као човекова „продужена рука". Општа класификација народних музичких инструмената. Аерофони ин- струменти.

ЛИТЕРАТУРА И ПОМАГАЛА

Д. Големовић: Етномузикологија, уџбеник за средњу музичку школу

Д. Девић: Етномузикологија, скрипте I - III, Београд 1977. Низ етномузиколошких радова о разним проблемима из ет- номузикологије

Дискографија наше народне музике, аудио и видео матери- јал из исте области

ЗАХТЕВИ НА ГОДИШЊЕМ ИСПИТУ

Усмени испит са три питања из пређеног градива

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 33 часа годишње)

Народно певање у Црној Гори. Народно певање у Хрватској. Народно певање у Босни и Херцеговини. Народно певање у Македонији.

Народно певање на Балкану - Бугарска, Грчка, Албанија. Градска фолклорна музика. Новокомпонована народна музика.

Народни музички инструменти: идиофони, мамбранофони и кордофони.

Инструментални ансамбли.

Вокално-инструментална традиција: певање уз гусле. Анализа мелопоеетских облика - стих, облик, каденце, ритам, тонски низови.

ЛИТЕРАТУРА И ПОМАГАЛА

Д. Големовић: Етномузикологија, уџбеник за средњу музичку школу

Д. Девић: Етномузикологија, скрипта I - III, Београд 1977. Низ музичкофолклорних монографија и етномузиколошких радова о разним проблемима из области етномузикологије

Дискографија наше народне музике и музике балканских народа, аудио и видео материјал из исте области

ЗАХТЕВИ НА ГОДИШЊЕМ ИСПИТУ

Усмени испит са два питања из пређеног градива и једном мелопоеетском анализом народне песме.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставни програм, обухваћен наведеним областима, формулисан је кроз јасно дефинисане наставне јединице које се обрађују у складу са датим фондом часова. Водећи рачуна о структури градива из етномузикологије, која у многостручности представља потпуно нови предмет, важно је максимално приближити материју ученицима.

Припрема обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања литературе (старијих издања, али и нових публикација), избора адекватне дискографије, израде

powerpoint презентације. Посебно је важно обучити ученике да разликују традиционалну музику од осталих видова употребе традиционлне музике у данашње време.

НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА МУЗИКЕ

ЦИЉЕВИ

Оспособљавање на разликовању различитих музичких карактеристика у односу на временску динстанцу

Подстицање на корелацији са осталим музичким предметима

Сагледавање стваралаштва истакнутих композитора сваке епохе

Усавршавање познавању музичке литературе

ЗАДАЦИ

Рад на разликовању различитих музичких карактеристика у односу на временску динстанцу

Унапређивање рада на корелацији са осталим музичким предметима

Унапређивање сазнања стваралаштва истакнутих композитора сваке епохе

Унапређивање познавања музичке литературе

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 33 часа годишње)

ИЗВОРИ И КОРЕНИ СРПСКЕ МУЗИКЕ

Почеци музике код Словена. Српска средњовековна музика, световна и духовна. Турски период (XV - XVIII век).

ПОЧЕЦИ ГРАЂАНСКЕ МУЗИКЕ - XVIII ВЕК

РОМАНТИЗАМ У СРПСКИМ ЗЕМЉАМА

Музика у Милошевој Србији. Претходници Корнелија Станковића.

Корнелије Станковић и почеци романтизма.

Даворин Јенко и чешки музичари у Србији XIX века.

ЈОСИФ МАРИНКОВИЋ

СТЕВАН МОКРАЊАЦ

ВОЈВОЂАНСКИ МУЗИЧАРИ ПЕРИОДА РОМАНТИКЕ

Исидор Бајић

СРПСКА МУЗИКА НА ПРЕЛАЗУ У XX ВЕК

Бинички, Крстић, Јоксимовић.

МУЗИКА XX ВЕКА

Први модерни правци XX века. Коњовић, Милојевић, Христић, Славенски.

Стојановић, Пауновић, Манојловић.

Настављачи националног смера: Тајчевић, Живковић, Настасијевић, Бандур, Вукдраговић.

Представници европске модерне у међуратном периоду (прашка група): Логар, Милошевић, Чолић, Ристић, Марић, Вучковић, Рајичић.

Тенденције у српској музици после II светског рата. Јосиф, Радић, В. Мокрањац, Обрадовић, Радвановић, Максимовић, Деспић, Озгијан, З. Христић, М. Михајловић, Јевтић, Куленовић, Трајковић, Ерић, Хофман.

Дела за слушање: избор из записа срењевековне музике. Шлезингер: Игре за оркестар.

Станковић: избор дела за клавир, („Што се боре мисли моје“), обраде народних мелодија за хор, избор из духовне музике (Литургија). Јенко: Увертира „Косово“, избор из хорске музике. Толингер: „Листићи“ за клавир, „Косовка“ за хор и оркестар (одломци).

Маринковић: избор из соло песама, хорова и Кола, избор из духовне музике. Мокрањац: анализа Руковети, Козара и Приморских напјева, избор из духовне музике (Литургија,

Опело) и др. И. Бајић: избор из клавирске музике, соло песама и хорова. Би-нички: одломци из опере „На уранку“, избор из хорске музике.

Коњовић: преглед опера (од „Кнеза од Зете“ до „Отаџбине“), сцене и одломци из „Коштане“, избор из соло песама, хорске музике („Враголан“), избор из камерне музике. Симфонија це-мол.

Милојевић: избор из соло песама, клавирске музике и хорске музике („Муха и комарац“), Интима за гудачки оркестар, балет „Собарева метла“, одломци.

Христић: одломци из балета „Охридска легенда“, избор из соло песама, хорова. Опело у бе-молу, ораторијум Васкресење (одломци).

Славенски: Балканофонија, Соната релиџоза, избор из хорова („Вода звира“), квартети („Песме моје мајке“), Симфонија оријента (одломци).

Стојановић: минијатуре за виолину и клавир, избор из виолинских концерата.

Тајчевић: избор из соло песама и хорова („Четири духовна стиха“), избор из клавирске музике (Балканске игре). Живковић: избор из хорске музике. Настасијевић: одломци из опере „Ђурађ Бранковић“. Вукдраговић: кантате („Светли гробови“), вокална лирика (избор).

Логар: нумера из опере „Покондирена тиква“ и балета „Златна рибица“. Милошевић: избор из дела. Ристић: избор из симфонија (II и VIII). Марић: одломци из „Песама простора“ и Византијског концерта. Рајичић: 3. Клавирски концерт, одломци из опере „Симонида“, избор из минијатура за клавир.

Јосиф: Сновиђења. Радић: Списак, одломак из кантате „Беле кула“. В. Мокрањац: одломци из симфонија, избор из клавирске музике („Одјеци“). Обрадовић: Микросимфонија, одломак из Концерта за виолончело. Деспић: избор из клавирске музике. Радовановић: одломак из Аудиоспацијала. Максимовић: избор из вокалне музике. Михајловић: Ноктурни, „Шта сањам“. Трајковић: Арион за гитару и гудаче. Куленовић: Буги за клавир и оркестар. Јевтић: избор из концертантне музике. Ерић: Саг1ооп.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Обиман програм неопходно је реализовати уз звучне примере, којих је намерно већи број како би наставник могао да изврши додатни, сопствени избор. Сва расположива литература (Андреис, Цветко, Ђурић-Клајн: Хисторијски развој музичке културе у Југославији, Р. Цејовић: Југословенска историја музике, Властимир Перичић: Музички ствараоци у Србији) треба да послужи и да се користи, како би мањи део часа представљао изношење биографских и др. информација, а већи „озвучење“ материје. Дела за слушање у XX веку бирана су тако да представљају не само типична остварења одређеног аутора, већ су значајна као међаши различитих стилских усмерења. Потребно је студиозније и дуже задржавање на дњелима највећих стваралаца која треба обрадити кроз анализу и приказ целокупног рада; нпр Мокрањац: Руковети или Коњовић: музичке драме. Подразумева се корелација са општом историјом музике, историјом уметности и историјом књижевности. У колико је могуће, користити видео снимке и друге врсте презентације савремене музике (телевизијске емисије), посете фестивалима савремене музике, концертима. Начин проверавања градива треба да буде разноврстан - поред наративног, до дијалогске методе, система тестирања, до семинарских радова који би поједину материју продубили са више аспеката - аналитичког, историјског и сл.

СОЛФЕЂО ЗА СВЕ ОДСЕКЕ СЕМ ТЕОРЕТСКОГ ОДСЕКА

ЦИЉЕВИ

СТИЦАЊЕ НОВОГ И КООРДИНИСАЊЕ И СИСТЕМАТИЗАЦИЈА УСВОЈЕНОГ ЗНАЊА СА НИВОА ОМШ У ФУНКЦИЈИ СХВАТАЊА, ПЕРЦЕРЦИЈЕ И РЕЦЕПЦИЈЕ МУЗИКЕ.

Разумевање садржаја музике и оспособљавање за опажање, извођење и тумачање музике. Континуирани развој музикалности и музичке писмености.

Корелација и интеракција садржаја рада на настави солфеђа са садржајима на настави инструмента, камерне музике, хора или оркестра и свим другим видовима теоретске наставе.

ЗАДАЦИ

Рад на унапређивању способност разумевања музичког садржаја

Рад на интерпретацији, памћењу и записивању музичког текста,

Рад на праћењу латентне хармонија у инструктивним примерима и примерима из уметничке инструменталне и вокалне литературе.

Рад на унапређивању корелацији и интеракцији са садржајем рада теоретске наставе, као и настави инструмента, камерне музике, хора, оркестра.

I РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Обнављање тоналитета до четири предзнака- дијатоника, мутације и модулације; дијатонске модулације на доминанту или паралелу - почетни тоналитет до два предзнака;

двогласно певање - дијатоника;

певање српских народних песама.

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

Опажање основних тонова, групе тонова и двозвука у тона- литету;

опажање хроматских тонова - обим кварте: а1 - де2 и е1 - а1 - и њихово именовање абecedом, без певања;

хармонске везе: главни ступњеви, строго везивање акорада;

опажање и интонирање штимова до четири предзнака.

РИТАМ

Ритмичко и равномерно читање - инсерти из литературе.

Ритмичке фигуре и врсте такта:

утврђивање фигура четвороделне поделе са паузама и лигатурама и супротстављање пунктираног ритма и триоле;

деоба тродела у ритмовима троделне поделе јединице;

обнављање народних ритмова.

ДИКТАТИ

Мелодијски и ритмички диктати у оквиру градива из мелодике и ритма - усмени и писмени.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Усмени диктат - према мелодијској етиди;

Мелодијска етида;

Ритмичка етида.

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Дијатоника: преглед тоналитета до седам предзнака;

поставка алтерација - тоналитети до два предзнака;

дијатонске модулације првог квинтног сродства и мутације;

певање српских народних песама;
упознавање модуса информативно - певање лествице и ка- денце.

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

Опажање и интонирање штимова и двозвука у тоналитету;
опажање дијатонских и хроматских тонова - де1 - де2;
хармонске везе: троглас, строге хармонске везе, главни ступњевеи и акорди на II и VII тоналитети до четири предзнака;

РИТАМ

Равномерно и ритмичко читање инсерата из литературе и инструктивних вежби;
утврђивање деобе тродела, обрада дуоле и осмоделна подела ритмичке јединице;
промене врсте такта - према примерима из литературе.

ДИКТАТИ

Записивање појединачних и групе тонова и двозвука у тоналитету;
једногласни мелодијско-ритмички диктати из градива младике;
записивање српских народних песама.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Усмени диктат - према мелодијској етиди;
Мелодијска етида;
Ритмичка етида.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Алтерације: скокови у алтероване тонове и напуштање алтерованих тонова скоком;
поставка алт-кључа и примери из литературе у алт-кључу;
модулације у тоналитете прве и друге квинтне сродности са већим мелодијско-ритмичким захтевима, као и у удаљене тоналитете;
једногласне и двогласне српске народне песме;
вишегласни примери из литературе.

ОПАЖАЊЕ И ИНТОНИРАЊЕ

Опажање модуса;
систематизација штимова;
хармонске везе: дијатонске модулације.

РИТАМ

Равномерно читање у алт-кључу;
ритмичко читање - промене метра и ритмичких врста;
полиметрија: 3:2, 2:3, 4:3 и 3:4.

ДИКТАТИ

Ритмички диктати у оквиру градива из ритма;
мелодијски диктати: алтерације и модулације.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Једногласни писмени диктат - модулације или алтерације;
Двогласни писмени диктат - хомофони двоглас, дијатоника;
Ритмичко читање са листа - из годишњег градива;
Певање мелодијског примера са листа.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Лабилне алтерације - елипсе и вантоналне доминанте;
модулације - двогласно и трогласно певање;
једногласне и двогласне народне песме са променом метра или са хармонским променама.

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

Опажање модуса и мотива са модалним елементима;
опажање и интонирање хармонских веза - мутације и модулације.

РИТАМ

Тенор-кључ - равномерно и ритмичко читање;
неправилне ритмичке групе - утврђивање градива III разреда и обрада квинтоле и септоле;

ритмичко читање инструктивних примера и инсерата из литературе.

ДИКТАТИ

Једогласни диктати - према градиву из мелодике;

двогласни диктати - дијатоника и модулације;

ритмички диктати - према градиву из ритма;

записивање народних песама са текстом.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Једногласни диктат - модулативни пример или пример са алтерацијом;

Записивање двогласног хомофоног примера, дијатоника и хроматске промене;

Записивање српске народне песме са текстом;

Ритмичко читање са листа;

Певање примера са листа из градива мелодике.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Настава солфеђа треба да обезбеди развој музичког слуха и музичке писмености синхронизацијом процеса опажања и репродукције. Самим тим, методологија и садржаји програма усмеравају се ка замишљању нотне слике на основу слушног музичког садржаја и, супротно, замишљање звука (гласом и на свом инструменту) на основу увида у нотни текст. Једино тако инструменталисти могу чути у себи оно што треба да одсвирају, а теоретичари да буду припремљени за савлађивање свих теоријских дисциплина.

Постојећи образовни смерови имају веома сличне садржаје програма. Разлика се највише огледа у томе што се код инструменталиста више форсира инструментално ритмичко читање и опажање интервала и акорада, а код теоретичара рад и на опажању и на репродукцији. Хармонски слух, певање са листа, чисте интонације и инструментално ритмичко читање поступно се развијају током четворогодишњег школовања. Захтев који се поставља вокално-инструменталним извођачима конципиран је тако да омогућава ученицима продужавање школовања на свим одсецима факултетске наставе, што, уосталом, потврђују и испитни захтеви у IV разреду и захтеви за проверу испуњености услова на факултетима у нашој земљи (па и у иностранству).

Организација часа солфеђа умногоме доприноси успешној реализацији програма. Предлаже се устаљени рад на опажању и интонирању (на почетку часа), певање са листа и диктат (мелодијски и ритмички, а са комбиновањем истих - једног часа дужи рад на ритму, следећег на мелодици) и ритмичко читање (у комбинацији са равномерним читањем).

Предметни наставници могу добити основну оријентацију за савлађивање појединих наставних области у датим упутствима:

МЕЛОДИКА

Функционална поставка тонова у тоналитету и тонално постављање модулација, алтерација и осталих тоналних проблема. Предлаже се рад на транспоновању мотива, нарочито за утврђивање ступњева у оквиру хармонских функција и у припремном раду за певање модулација (алтерација и модуса). Именовање тонова: солмизацијом - у

певању са листа и ритмичком читању, а абecedом - у опажању и интонирању акорада, као и усменој анализи интервала пре певања.

Припрема за певање једног мелодијског примера изводи се опажањем тонова и мелодијских мотива (са проблематиком у мелодијском примеру), дакле интонирање тонова и мотива, ритмичко читање солмизацијом, узимање интонације (штим) од камертона и певање примера. Препоручује се наставницима да етиде са модулацијама хармонизују на клавиру, без свирања мелодијске деонице. Наравно, хармонизација је пожељна и код савлађивања других мелодијских области, али је код модулација најпотребнија.

Инструктивни примери служе за припремање певања (или ритмичког читања) вокално-инструменталне литературе, дакле, не смеју бити доминантни у односу на уметничку музику.

Двогласно и трогласно певање подразумева рад на чистој интонацији, а то ће бити припремљено стабилном фиксацијом лествичних ступњева преко њихове улоге у главним хармонским функцијама. Двогласно и трогласно певање почиње се у основној школи, али је и сада потребно прво радити на кратким мотивима и на једновременом певању свих деоница. За двогласе се препоручује следећи начин рада:

групно или појединачно певање (по двоје) оба гласа;

певање једне деонице док наставник другу изводи на клавиру (или гласом);

певање једне деонице, а свирање друге на клавиру (појединачно).

За обраду трогласа користити исте садржаје рада који се обрађују у хармонским везама. Тако ће се олакшати и трогласно певање и опажање хармонских веза (литература А. Олујић: Развој хармонског слуха).

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

У овој области се напушта застарела пракса опажања и интонирања без именована, без ослањања на тоналитет и на апсолутну интонацију од камертона. До појаве одговарајуће литературе, за ову област помоћиће сугестије наставника који су одавно прешли на свесно опажање тонова, интервала и акорада.

Рад на опажању основних тонова са поступним увођењем хроматских одвија се свирањем појединих тонова у дужем трајању, а са асоцијацијом на Це-дур. Дакле, тонови се могу именовати солмизацијом. Пожељно је да се опажени тонови током година и записују у линијском систему. За опажање апсолутних висина (абecedом) користи се супротан начин рада: свирање тонова у кратком трајању са дужом паузом између два тона, с тим да се у почетку највише појављује сам камертон, а касније се хроматски тонови јављају потпуно слободно, са и без реалтеровања истих. Да не би дошло до забуне око енхармонских тонова, најбоље је утврдити тонске низове: е-еф-фис-ге-гис-а-бе-ха-це-цис-де с тим да се у I разреду вежбања одвијају у оквиру једне чисте кварте, па посебно друге(е- а, а-де), без повезивања свих тонова у оквиру једног диктата. Опажањем основних тонова (на целој клавијатури) развија се тонални начин мишљења и опажања оним истим редоследом увођења хро- матских тонова којим су се појављивали на прелазу из модалности у дур-мол систем. Опажање у малом обиму, са честим хроматским променама тонова, не решава се интервалски већ памћењем тонских висина са оријентацијом према тону који се први урезује у свест честим понављањем. Спајањем ова два начина рада знатно се убрзава рад на мелодијским диктатима и на певању са листа. И у овом програму уместо слободних двозвука тражи се опажање појединачних тонова.

Интонирање интервала и акорада везује се за тоналитет и за камертон. Рад на штимовима (интонирању и опажању тоничног трозвука на основу датог камертона) треба неговати још од основне музичке школе. Свесно опажање и свесно именовање штимова и хармонских веза знатно ће допринети развоју слуха, а самим тим и развоју музикалности наших ученика. Не треба заборавити да је у нашим крајевима евидентна

неразвијеност хармонског слуха, с обзиром на нашу једногласну фолклорну музичку традицију (литература А. Олујић, наведено дело).

РИТАМ

Иновације ритмичне наставе омогућавају одвајање данашње наставе солфеђа од једног већ заборављеног предмета, нотна певања које је оставило трага у схватању и реализацији солфеђа. Дакле, појављује се инструментални солфеђо, окретање наставе према потребама лаког читања инструменталног текста „у три димензије“, како кажу инструменталисти: ритмичке фигуре и врсте - артикулације и фразирање - темпо. Наравно поступност у раду и одговарајућа литература са методским упутствима за рад учиниће ову дисциплину изводљивом. Једино тако солфеђо може у потпуности да задовољи потребе корелације и координације са инструменталном наставом.

У настави ритма опредељује се за смер: од звука ка нотној слици и тумачењу, и то преко мелодијских примера из литературе, а не преко посебно писаних вежби. Оне служе у току рада за усавршавање неких ритмичких проблема, али само као мост од првих звучних импресија до читања инструменталног текста!

За ритам и за обраду мелодике треба што више користити оригиналне композиције, са евентуалним незнатним адаптацијама за солфеђо (без мењања темпа и без транспонована). У циљу приближавања потребама неких смерова музичких струка на студијама, уводи се читање алт и тенор кључа, али тек од III разреда и према могућностима појединих класа.

Ритмичке врсте и фигура прате од I до IV разреда развој наставе на ритмовима супротних врста: ритмовима парне дистрибуције (дводелним поделама ритмичке јединице), троделним ритмовима и ритмовима наше народне музике. Треба посебно обратити пажњу на разлике у акцентовању супротних врста и фигура, а према упутствима датим у уџбеницима аутора З. Васиљевић, Солфеђо-ритам, I - III.

У области ритмичког читања предвиђа се обрада две врсте етида, једних са лакшим фигурама и основним врстама тактова - да би се преко њих уводили тежи захтеви из фразирања. Артикулације и акцентовања, и, са градивом те године, али са мањим захтевима у погледу темпа и свих оних ознака које прате инструменталну литературу.

За време ритмичког читања, опажање врсте такта, певања мелодијских примера, неопходно је користити прецизно тактирање са јасно назначеним почетком сваке јединице бројања. Код ритмичких и мелодијских диктата такође се предлаже тактирање - све до оног момента када већина ученика у разреду не овлада унутарњим осећајем о протицању времена и ритмичком покрету у такту, односно двотакту.

ДИКТАТИ

Вежбе диктата треба спроводити на сваком часу. Не може се једноставно рећи „усмени диктат претходи писменом“ јер се писмени не припрема само усменим диктатом. Наиме, опажање појединачних тонова и фиксација ступњева у дијатоници даје могућност да се приђе мелодијском диктату без неких других припрема, с тим да се тонске висине записују у једнаком трајању. Ритмички диктати и опажање појединачних тонова спаја се постепено са градуирањем захтева наизменично из мелодике и ритма. Опажање мотива, као вид усмених диктата, користи се нарочито код опажања модулационих прелаза, тако да ова врста опажања претходи једногласном диктату са модулацијама. Дакле, спајање ритмичког диктата и опажања тонова - заједно са поставком штима, слушањем дијатонских кретања у хармонским везама (чиме се учвршћује у свести тоналитет) дају снажну основу за писмени диктат. Опажање интервала (или слободних дијатонских двозвука) у тоналитету припрема рад на двогласном диктату. Паралелно са тим, могуће је обрадити и полифоно кретање двогласа посебно праћењем доњег гласа који се теже чује из физиолошких разлога (теже се примају ниски тонови од виших).

У оквиру организације часа, треба планирати 2/3 времена за разне видове опажања, а само 1/3 за певање мелодијских примера. Једино се на тај начин солфеђу омогућује успешно остваривање програмских захтева и циљева саме наставе.

УПОРЕДНИ КЛАВИР

(за ученике СВИХ ОДСЕКА сем ТЕОРЕТСКОГ и СОЛО ПЕВАЊА на ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНОМ ОДСЕКУ, на ЦЕЗ ОДСЕКУ, на ОДСЕКУ ЗА МУЗИЧКУ ПРОДУКЦИЈУ, на ОДСЕКУ ЗА ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈУ и на ОДСЕКУ ЗА ЦРКВЕНУ МУЗИКУ)

ЦИЉЕВИ

- Развој унапређивања извођачке технике: скале, свирање кандеци, етиде, техничке вежбе, једноставне вежбе за полифонију, сонатине, вежбе за читање с листа, вежбе за четвороручно свирање.
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са главним предметом који ученик изучава

ЗАДАЦИ

- Рад на усавршавања извођачке технике
- Рад на савршавању техничког ниво који треба да је у функцији потреба примене основног, односно главног предмета који ученик изучава

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дурске скале са белих дирки (Це, Ге, Де, А, Е, Ха, Еф) у осминама у обиму две октаве, са аутентичном каденцом на крају (I, IV, V, I - уски слог).

Трозвучи (истих тоналитета) симултано и разложено трогласно,, кроз две октаве паралелно.

ШКОЛА ЗА КЛАВИР

У недостатку почетне школе за старији узраст може се користити:

Ј. Кршић: Почетна школа Николајев: Почетна школа Бајер: Почетна школа и друге етиде
Ј. Кршић: Клавирска читанка за II разред, Диверноа оп. 176 - избор тежих Лемоан оп. 37 - лакше.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) 40 вежби из неке почетне школе;
- б) три етиде;
- в) четири композиције по слободном избору, различитих сти- лова и карактера;
- г) две клавирске пратње малих комада за соло инструмент (виолина, гитара....) или композиције за четири руке (Јела Кршић: „Засвирајмо заједно" I свеска).

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕДИСЦИПЛИНЕ

Све дурске скале у осминским триолама у обиму три октаве паралелно.

Молске скале са белих дирки (а, ха, це, де, е, еф) у осминама, кроз две октаве паралелно, са аутентичном каденцом на крају (I, IV, V, I - уски слог).

Сви дурски и молски трозвучи наведених тоналитета симултано и разложено четворогласно, кроз две октаве паралелно.

Диверноа оп. 176 - теже

Лемоан оп. 37, Хелер - избор Бертини оп. 100 - избор и остале етиде исте тежине
СОНАТИНЕ

Ванхал, Андре, Бетовен, Клементи, Хаслингер и др....

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО СЛОБОДНОМ ИЗБОРУ

Обухватити најмање композиторе из три епохе; једна композиција треба да буде клавирска пратња за соло инструмент, или композиција за четири руке.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА

а) шест етида са различитим техничким захтевима;

б) једна сонатина или више ставова различитог карактера из разних сонатина;

в) пет композиција по слободном избору различитог карактера и стила од старих мајстора до савременог стваралаштва.

ЗАХТЕВИ ЗА ГОДИШЊИ ИСПИТ

Једна скала;

Једна етида;

Један став сонатине;

Један комад

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дурске скале кроз четири октаве паралелно у лаганим шеснаестинама.

Молске скале у триолама паралелно кроз три октаве. Трозвуци дурски и молски симултано Велико разлагање дур и мол трозвука у осминама кроз две октаве.

Доминантни и умањени септакорди симултано и разложено четворогласно кроз две октаве.

ЕТИДЕ

Черни оп. 849 - избор Бертини оп. 100 - избор Беренс оп. 88 - избор

Кршић-Ранковић: Збирка клавирских композиција за савла- ћивање техничких проблема, I свеска - избор

И други аутори виртуозних комада или етида одговарајуће тежине.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПОЛИФОНОГ СТИЛА

Ј. С. Бах: Мале композиције за клавир

Полифоне композиције из разних епоха одговарајуће тежине

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО СЛОБОДНОМ ИЗБОРУ

Обухватити композиције различитог карактера и стила - бар једна да буде за четири руке (Ј. С. Бах: Композиције за четири руке) и савладати две клавирске пратње за инструмент који ученик учи на вокално инструменталном одсеку

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА

а) шест етида са различитим техничким захтевима;

б) две композиције полифоног стила;

в) четири композиције по слободном избору.

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 33 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дурске и молске скале кроз четири октаве паралелно у шеснаестинама.

Трозвуци симултано и разложено, четворогласно кроз четири октаве. Велико разлагање трозвука кроз две октаве паралелно.

Доминантни и умањени септакорд симултано и разложено четворогласно, а велико разлагање кроз две октаве паралелно.

ЕТИДЕ

Черни оп. 849 - теже Черни оп. 299 I свеска - лакше Беренс оп. 88 и оп. 61 - избор Кршић-Ранковић: Избор етида, Хелер оп. 100

И други аутори етида или виртуозних комада одговарајуће тежине.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПОЛИФОНОГ СТИЛА

J. С. Бах: Мале композиције за клавир J. С. Бах: 12 малих прелудијума J. С. Бах: 6 малих прелудијума

Полифоне композиције из различитих епоха одговарајуће тежине.

СОНАТИНЕ

Клементи, Кулау, Хајдн, Чимароза, Скарлати, Моцарт, Бетовен и други.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО СЛОБОДНОМ ИЗБОРУ

J. Кршић: Клавирска хрестоматија за IV разред

Две композиције клавирске пратње одговарајућег инструмента.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА

- а) четири етиде различитих техничких захтева;
- б) три полифоне композиције различитог карактера;
- в) једна цела сонатина;
- г) три слободне композиције различитог карактера.

УПОРЕДНИ КЛАВИР

(за СОЛО ПЕВАЧЕ на ВОКАЛНО ИНСТРУМЕНТАЛНОМ ОДСЕКУ)

ЦИЉЕВИ

- Развој унапређивања извођачке технике: скале, свирање кандеци, етиде, техничке вежбе, једноставне вежбе за полифонију, сонатине, вежбе за читање с листа, вежбе за четвороручно свирање.
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са главним предметом који ученик изучава

ЗАДАЦИ

- Рад на усавршавању извођачке технике
- Рад на усавршавању техничког нивоа који треба да је у функцији потреба примене основног, односно главног предмета који ученик изучава

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дурске скале у осминама паралелно у обиму две октаве. Молске скале у осминама у обиму две октаве паралелно. Дурски и молски трозвуци симултано и разложено у обиму две октаве трогласно.

Каденца I, IV, V, I.

ЕТИДЕ

Лемоан оп. 37 - избор Черни оп. 849 - лакше Хелер - избор лакших етида

И други аутори дечјих етида и малих комада одговарајуће тежине.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

J. С. Бах: Мале композиције за клавир

СОНАТИНЕ

Ј. Кршић-Д. Шишмановић: Избор сонатина Клементи - избор Дијабели - избор Кулау - избор.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО СЛОБОДНОМ ИЗБОРУ

Дела различитог карактера из различитих епоха на одговара- јућем техничком нивоу.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА

- а) 12 етида различитог карактера;
- б) три полифоне композиције;
- в) две сонатине;
- г) три композиције по слободном избору.

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дурске и молске лествице у паралелном кретању у осминама у обиму две октаве.

Дурски и молски трозвуци четворогласно симултано и разложено у обиму две октаве.

Каденца I, IV, V, I.

ЕТИДЕ

Черни оп. 849 - избор тежих Черни оп. 299 I и II свеска - избор Бертини оп. 100 - избор Беренс оп. 88 - избор Хелер - избор.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Мале композиције за клавир Ј. С. Бах: 12 малих прелудијума – лакши, Полифоне композиције других аутора различитих епоха одговарајуће тежине.

СОНАТИНЕ

Клементи, Кулау, Дусек, Дијабели, Хајдн, Моцарт

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО СЛОБОДНОМ ИЗБОРУ

Дела различитог карактера из различитих епоха на одговара- јућем техничком, нивоу.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА

- а) осам етида са различитим техничким захтевима;
- б) три полифоне композиције;
- в) једна цела сонатина или три става из различитих сонатина различитог карактера;
- г) три композиције по слободном избору различитог карактера.

ЗАХТЕВИ ЗА ГОДИШЊИ ИСПИТ

Једна скала;

Једна етида;

Једна полифона композиција;

Два става сонатине;

Једна композиција по слободном избору.

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дурске и молске скале у триолама кроз три октаве паралелно. Дурски и молски трозвуци у малом разлагању кроз три октаве четворогласно.

Доминантни и умањени четворозвуци у осминама у малом разлагању кроз две октаве.

ЕТИДЕ

Черни оп. 849 - теже

Черни оп. 299 I и II свеска - теже

Бертини оп. 100 - избор

Беренс оп. 61 - избор

Хелер - избор

Кршић-Ранковић: Збирка клавирских композиција за савлађивање техничких проблема, I свеска

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

J. С. Бах: 12 малих прелудијума

J. С. Бах: 6 малих прелудијума - лакши

Полифоне композиције разних аутора из различитих епоха на одговарајућем техничком нивоу.

СОНАТИНЕ

Клементи, Кулау, Дијабели, Дусек, Хајдн, Моцарт и други аутори

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО СЛОБОДНОМ ИЗБОРУ

Мали комади слободног облика разних аутора из различитих епоха (менуети, скерца, гавоте, игре и други облици одговарајуће тежине).

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА

а) осам етида различитих техничких захтева;

б) четири композиције полифоног карактера;

в) једна цела сонатина;

г) четири композиције слободног облика од којих једна треба да буде клавирска пратња вокалне деонице, соло весме или вокализе.

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 33 часа годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дурске и молске скале у шеснаестинама кроз четири октаве паралелно.

Дурски и молски трозвучи у великом разлагању кроз две октаве паралелно.

ЕТИДЕ

Кршић-Ранковић: Збирка клавирских композиција за савлађивање техничких проблема, I свеска Беренс оп. 61 I свеска Черни оп. 299 I и II свеска Хелер - избор тежих етида.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

J. С. Бах: 12 малих прелудијума - тежи J. С. Бах: 6 малих прелудијума - лакших Хендл:

Мале композиције

Полифоне композиције разних аутора из различитих епоха на одговарајућем техничком нивоу.

СОНАТИНЕ

Хајдн, Моцарт, Бетовен

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО СЛОБОДНОМ ИЗБОРУ П. И. Чајковски: Албум за младе оп. 39 Р.

Шуман: Албум за младе оп. 68 Кабалевски: Композиције за клавир оп. 27 Б. Барток: За децу, I свеска

Композиције других аутора из различитих епоха и различитих стилова на одговарајућем техничком нивоу.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА

а) шест етида;

б) четири полифоне композиције;

в) две сонатине;

г) четири композиције по слободном избору од чега једна треба да буде лака клавирска пратња вокалне деонице, соло песме или вокализе.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

Педагог мора да сагледа у потпуности личност ученика са којим ради, његове психофизичке способности. Он планира и индивидуални програм за сваког ученика на годишњем нивоу, водећи рачуна о поступности у повећавању захтева и развоју ученикових пијанистичких и музичких способности. Тако ће и репертоар у појединим случајевима бити усметен према могућностима ученика. То ипак не би требало да донесе

превелика одступања у погледу годишњег програма рада. Предложена литература је само основа за избор композиција, а он не искључује из рада остала слична дела других аутора која својим квалитетима и захтевима успешно доприносе професионалном развоју ученика.

КОРЕПЕТИЦИЈА ЗА КЛАВИРИСТЕ И ОРГУЉАШЕ

ЦИЉЕВИ

- Развијање ученика са циљем овладавања вештине брзог и течног читања нотног текста, ради оспособљавања ученика за корепетиторску праксу
- Упознавања са широм клавирском, инструменталном и вокалном литературом.

ЗАДАЦИ

- Рад на усавршавању способности ученика да после краће визуалне анализе успешно прочита задани нотни текст поштујући све задане параметре (тоналитет, темпо, динамику, артикулацију, ритам...)
- Рад на усавршавању способности за анализу текста и развијање способност да унапред види нотни материјал, а по могућству и чује мелодијске и хармонске покрете који следе.
- Оспособљавање ученика за успешну сарадњу са другим инструменталистом (певачом)

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ПОЧЕТНЕ ШКОЛЕ ЗА ВИОЛИНУ Дејан Марковић: I, II и III свеска Родионов: Мали комади за виолину

КОМАДИ ЗА ВИОЛИНУ

Дејан Марковић: Нека увек буде песма, I и II свеска Хрестоматија I и II свеска Златне степенице I и II свеска

Миранов: Песме и плесови старих мајстора

КОНЧЕРТИНА ЗА ВИОЛИНУ

Ј. С. Бах: Лаки кончертино

Кохлер: Кончертино Ге-дур

Николић: Кончертино Ге-дур

Ридинг: Кончертино ха-мол, Ге-дур и Де-дур

Комаровски: Кончертино Ге-дур

Портноф: Кончертино е-мол и а-мол

Вивалди: Кончертино Ге-дур Дела за виолу по избору наставника

КОМАДИ ЗА ВИОЛОНЧЕЛО

Хрестоматија I и II свеска

Маги: Комади са клавиром I и II свеска

Мац: Мала свита

КОМАДИ ЗА КОНТРАБАС

Бакланова: Збирка лаких комада

Уварова-Миљушких Хавшенко: Збирка класичних комада

КОМАДИ ЗА ТАМБУРУ

П. И. Чајковски: Наполитанска песма Н. Бакланова: Хоровод Ж. Ф. Рамо: Тамбурин Л.

Бокерини: Менует Ј. Брамс: Мађарска игра бр. 5 Фибиш: Сонатина де-мол оп. 27

КОМАДИ ЗА ФЛАУТУ

М. Мирковић-М. Егић: Збирка лаких комада Р. ле Рој и Х. Класенс: I и II свеска

Разни комади за КЛАРИНЕТ, ОБОУ и ФАГОТ предвиђени по програму за I и II разред основне музичке школе

КОМАДИ ЗА ТРУБУ

Алојз Стрнад: Композиције за трубу и клавир

КОМАДИ ЗА ХОРНУ

Дубравко Марковић: Збирка лаких композиција Разни комади за остале ЛИМЕНЕ ДУВАЧКЕ ИНСТРУ-МЕНТЕ предвиђени по програму за I и II разред основне музичке школе

УДАРАЉКЕ

Д. Палијев: 20 комада за добош уз пратњу клавира - избор 5 комада

Свегирев: Комади за ксилофон и клавир - избор 3 комада Ц. Мекензи: Кончертино за тимпане и клавир

ВОКАЛНА ЛИТЕРАТУРА Абт: Мелодијске вежбе Панофка: Мелодијске вежбе Вока: Мелодијске вежбе Конконе: Мелодијске вежбе

Р. Тирнанић: Песме и арије старих мајстора - избор из I свеске

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) за корепетицију у току године треба обрадити и увежбати најмање 30 дела различитог карактера и облика, за различите ин-струменте.

СВАКИ УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА ДВА ПУТА ГОДИШЊЕ - ИЛИ ЈЕДАНПУТ У СВАКОМ ПОЛУГОДИШТУ - НАСТУПИ НА ИНТЕРНОМ ИЛИ ЈАВНОМ ЧАСУ КАО КОРЕПЕТИТОР

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

КОМАДИЗАВИОЛИНУ

Д. Марковић: Комади III и IV свеска Ј. Скрипач: II свеска П. Николић: Варијације А-дур

Бакланова: Сонатина Мартину: Сонатина

Од предкласике до модерне I и II свеска

Тартини: Сарабанда

Телеман: Сарабанда и Гавота

Л. Бокерини: Менует

Виоко: Алегро

Стојановић: Романса

Марчело: Граве и Алегро

Корели: Алегро Де-дур

Рубинштајн: Преслица

КОНЧЕРТИНА И КОНЦЕРТИ ЗА ВИОЛИНУ Бакланова: Кончертино Јаншинова:

Кончертино Зајц: Кончертино Ге-дур Хуберт: Кончертино у стилу Вивалдија

Вивалди: Концерт Де-дур; Ге-дур; а-мол и други Комаровски: Концерт А-дур

Виоти: Концерт Це-дур оп. 23

А. Моцарт: Мали концерт Телеман: Сонатине

Дела за виолу по избору наставника

СОНАТЕ И КОМАДИ ЗА ВИОЛОНЧЕЛО

Мац: Свита Це-дур Мац: Соната да камера Мати: Комади II и III свеска Бревал:

Кончертино Бодио: Кончертино Це-дур

Вивалди: Концерт Це-дур; а-мол Штамиц: Концер Це-дур

А. Моцарт: Песме Л. ван Бетовен: Песме

Дела за контрабас по избору наставника

КОМАДИ ЗА ТАМБУРУ

В. А. Моцарт: Турски марш Б. Фиготин: Романса Ридинг: Концерт ха-мол оп. 35

Корумарез: Шпански плес Дакен: Кукавица

Вивалди: Концерт а-мол

ФЛАУТА

Р. ле Рој и Х. Класенс: III и IV свеска Глук: Песма Орфеја

А. Моцарт: Анданте Це-дур

Вивалди: Концерто бр. 5 Еф-дур Телеман: Соната

Разни комади и лакши сонатни облици за СВЕ ДУВАЧКЕ ИНСТРУМЕНТЕ
УДАРАЉКЕ

Д. Палијев: 19 комада за тимпане и клавир - избор 5 комада Ж. К. Таверније: „Веса 2" за вибрафон и клавир М. Птажински: Скерцо за ксилофон и клавир Ц. Квик: Солистичке збирке за маримбу и ксилофон уз прат- њу клавира - избор 5 комада

ВОКАЛНА ЛИТЕРАТУРА

Б. Цвејић: За младе певаче

Избор лакших песама југословенских аутора (Бинички, Ми- лојевић, Зајц, Берко и други)

Избор лакших оперских арија (подразумева се да су лакше за пијанисте)

А. Моцарт: Арија Сузана из „Фигарове женидбе"

Ђ. Росини: Серенада Алмавиве из „Севиљског берберина" П. И. Чајковски: Успаванка Марије из „Мазепе" Ђ. Верди: Арија Ацучене из „Трубадура" Ђ. Пучини: Арија Манон из „Манон Леско" и слично

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА:

а) за корепетицију у току године треба обрадити и увежбати најмање 25 дела различитог карактера и облика, за различите инструменте.

СВАКИ УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА ДВА ПУТА ГОДИШЊЕ - ИЛИ ПО ЈЕДАНПУТ У ПОЛУГОЂУ - НАСТУПИ НА ИНТЕРНОМ ИЛИ ЈАВНОМ ЧАСУ КАО КОРЕПЕТИТОР

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ДЕЛАЗАВИОЛИНУ

Ј. Хајдн: Концерт Це-дур Раков: Концертино Кабалевски: Концерт Ј. С. Бах: Концерт Е-дур; де-мол

Вивалди: Концерт Це-дур Брух: Адаћо оп. 56

Јосип Славенски: Југословенска песма и игра

А. Моцарт: Рондо Бе-дур и Ге-дур

Л. ван Бетовен: Менует: Ге-дур; Рондо Ге-дур Берио: Фантазија оп. 100; Валцер оп. 58; Арије пр. 1; 12 ита- лијанских мелодија

ДЕЛА ЗА ВИОЛУ

М. Глинка: Мазурка

Тањејев: Лист са албума оп. 33

И. Стравински: Пасторала

Љадов: Прелудиј оп. 11 бр. 1

Живорад Грбић: Албум за младе виолисте

ДЕЛАЗАВИОЛОНЧЕЛО Форе: „После сна" Станојло Рајичић: Елегија Ј. Хајдн: Концерт

Це-дур Л. Бокерини: Концерт Бе-дур А. Бородин: Серенада П. И. Чајковски: Романса оп. 5 Л. Бокерини: Ларго и Алегро Дела за контрабас по избору наставника

ДЕЛА ЗА ТАМБУРУ

Ф. Шуберт: Пчелица А. Хачатурјан: Ноктурно П. И. Чајковски: Баркарола Раков: Концертино Кабалевски: Омладински концерт Ј. С. Бах: Концерт Е-дур

ДЕЛА ЗА ФЛАУТУ

Телеман: Соната Еф-дур Г. Ф. Хендл: Сонате бр. 4, 6 и 7 Ј. С. Бах: Сонате бр. 4 и 6

Вивалди: Концерт бр. 1 и 2 Леклер: Соната ха-мол

ДЕЛА ЗА ОБОУ

Р. Шуман: Романса

Г. Ф. Хендл: Концерт ге-мол; Соната бр. 2

ДЕЛА ЗА КЛАРИНЕТ

Стамиц: Концерт Ес-дур Перминов: Балада Бруно Барун: Минијатуре

ДЕЛА ЗА ФАГОТ

А. Моцарт: Концерт Бе-дур I став Станојло Рајичић: Песма и игра

ДЕЛА ЗА ТРУБУ

Калиновски: Збирка игара и мелодија Ј. Хајдн: Концерт Ес-дур II став

ДЕЛА ЗА ХОРНУ

К. Сен-Санс: Романса оп. 36

Младен Позајић: Стара мелодија

Борис Папандопуло: Стара љубавна песма

Дела за остале лиимене дувачке инструменте по избору наставника

УДАРАЉКЕ

К. Х. Кепер: „Дивертименто“ за тимпане и клавир Н. Ј. Живковић: „Српски валцер“ за ксилофон или маримбу уз пратњу клавира

М. Птажинска: 4 прелида за виолафон и клавир

ВОКАЛНА ЛИТЕРАТУРА

Скарлати: Песме и Арије Чимароза: Пасме и Арије Ј. Хајдн: Песме Г. Ф. Хендл: Арије

Миховил Логар: Успаванка Станојло Рајичић: Песме З. М. Шкерјанц: Песме

Радмила Тирнанић: Песме и арије старих мајстора III свеска

БАЛЕТСКА ЛИТЕРАТУРА

Милан Замуровић: „Клавирске минијатуре“ за балетске и му-зичке школе - свеска 3

П. И. Чајковски: „Лабудово језеро“ II чин - „Валс невеста“; бр. 17 Општи валс

ХОРСКА ЛИТЕРАТУРА

М. Тајчевић: Народне песме за двогласни дечји или женски хор С. Мокрањац: Руковети - по избору

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА:

а) за корепетицију у току године треба обрадити и увежбати најмање 15 дела различитог карактера и облика, за различите инструменте.

СВАКИ УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА ДВА ПУТА ГОДИШЊЕ - ИЛИ ПО ЈЕДАН ПУТ У СВАКОМ ПОЛУГОДИШТУ - НАСТУПИ НА ИНТЕРНОМ ИЛИ ЈАВНОМ ЧАСУ КАО КОРЕПЕТИТОР

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 33 часа годишње)

ДЕЛА ЗА ВИОЛИНУ

Ф. Менделсон: Концерт е-мол, Вијетан: Концерт бе. 2 и 4 Л. ван Бетовен: Романса Ге-дур

и Еф-дур Ј. Брамс: Успаванка оп. 49 бр. 4; Скерцо; Валцер оп. 39 и оп. 15 Бравничар:

Млади концертант II Брух: Концерт ге-мол Б. Барток: Пет словачких народних песама П.

И. Чајковски: Анданте кантабиле оп. 11; Баркарола оп. 37 бр. 6; Романса оп. 5;

Меланхолична серенада оп. 26; Три комада оп. 42

Дворжак: Албум за виолину и клавир Е. Григ: Лирски комади оп. 38

Ј. Хајдн: Серенада Г. Ф. Хендл: 25 комада

Миливоје Ивановић: Од преткласике до модерне III свеска

Југословенски аутори за виолину и клавир

Кабалевски: Албум комада

Милоје Милојевић: Елегија

Мартину: Сонатина

Д. Шостаковичш Три игре; Четири прелудијума

А. Моцарт: Концерти Ге-дур и А-дур

ДЕЛА ЗА ВИОЛУ

В. А. Моцарт: Концерт Це-дур А. Вивалди: Концерт Еф-дур Ј. С. Бах: II концерт Е-дур

Дејан Деспих: Балада Боздуганов: Комади за виолу

ДЕЛА ЗА ВИОЛОНЧЕЛО

П. И. Чајковски: Песма јесени; Анданте кантабиле оп. 11 Форте: Елегија Гранадос:
Шпанска игра Г. Ф. Хендл: Адађо и Алегрето

Ј. Хајдн: Концерт Де-дур

Л. Бокерини: Менует; Рондо

Дела за контрабас по избору наставника

ДЕЛА ЗА ТАМБУРУ

Д. Радић: Песма и игра К. Бабић: Алегро за тамбуру Н. Р. Корсаков: Бумбаров лет
Леклер: Тамбурина Ф. Менделсон: Концерт е-мол В. А. Моцарт: Концерт Бе-дур

ДЕЛА ЗА ФЛАУТУ

Ј. С. Бах: Соната бр. 7 Леклер: Концерт Це-дур Форте: Фантазија

В. А. Моцарт: Концерт Ге-дур и Де-дур Ј. Хајдн: Концерт Де-дур

ДЕЛА ЗА ОБОУ

Д. Чимароза: Концерт Албинони: Концерт Бе-дур и Де-дур Б. Барток: Три народне песме
за обоу Ј. Хајдн: Концерт Ге-дур В. А. Моцарт: Концерт Ес-дур

ДЕЛА ЗА КЛАРИНЕТ

К. М. в Вебер: Кончертино Крамарж: Концерт Ес-дур Шчедрин: Комади Б. Барток:
Комади

ДЕЛА ЗА ФАГОТ

Давид: Кончертино

Вивалди: Концерт за фагот а-мол

ДЕЛА ЗА ТРУБУ

Л. ван Бетовен: Романса Глиер: Анданте и Варијације

ДЕЛА ЗА ТРОМБОН

Лами: Комад са варијацијама Клерис: Молитва Бара: Интродукција и Серенада Г. Ф.
Хендл: Концерт еф-мол

ДЕЛА ЗА ХОРНУ

А. Моцарт: Концерт Де-дур; Концерт Ес-дур Ј. Хајдн: Концерт Де-дур

Крешимир Барановић: Елегија Петар Стојановић: Адађо и Рондо Дамаз: Успаванка Р.

Шуман: Адађо и Алегро оп. 70 К. М. в Вебер: Кончертино е-мол оп. 45

Дела за остале лимене дувачке инструменте по избору наставника

УДАРАЉКЕ

К. Х. Кепер: „Митологија“ - 3 скице за тимпане и оркестар (клавир)

Шинстајн: Соната бр. 1 за тимпане и клавир

Рафлинг: Концерт за маримбу, ксилофон, вибрафон и оркестар (клавир)

ВОКАЛНА ЛИТЕРАТУРА

Петар Коњовић: Лирика; Моја земља Борис Папандолупо: Песме Јосиф Маринковић:

Песме А. Хачатуријан: Песме Милоје Милојевић: Песме С. Прокофјев: Песме

Рахмањин: Песме Ф. Шуберт: Песме Р. Шуман: Песме; Дуети

Ф. Менделсон: Дуети Перизоти: Старе арије

Иа албума „Југословенских соло песама“ - I, II и III свеска

БАЛЕТСКА ЛИТЕРАТУРА

Милан Замуровић: „Клавирске минијатуре“ за балетске и музичке школе IV свеска

Л. Делиб: „Копелија“ - I чин - Славенске теме са варијацијама

ХОРСКА ЛИТЕРАТУРА

М. Тајчевић: Народне песме за дечји и женски трогласни хор Ст. Мокрањац: Руковети -
по избору

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) у току године ученик треба да увежба најмање 10 дела различитог карактера и за
различите инструменте

СВАКИ УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА ДВА ПУТА ГОДИШЊЕ - ИЛИ ПО ЈЕДАНПУТ У ТОКУ СВАКОГ ПОЛУГОДИШТА - НАСТУПИ НА ИНТЕРНОМ ИЛИ ЈАВНОМ ЧАСУ КАО КОРЕПЕТИТОР

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Оргуљаша предмет корепетицију изводе као и клавиристи - свирајући клавир.

Предмет корепетиција је веома повезан са предметом камерна музика и то би требало имати у виду приликом остваривања плана и програма. Требало би имати стални увид у остале предмете који са овим предметом чине заједништво, оно што се назива музика. Ту се пре свега мисли на главни предмет - клавир, а затим на хармонију, солфеђо, музичке облике и историју музике.

Корепетиција је показивање знања и умења па је неопходно да се стечено знање на часу примењује и у пракси.

Обука на часовима подразумева упутства за вежбање, указивање на одређену проблематику и њено решавање, док пракса треба да омогући проверавање знања. Како су могућности и вежбање и свирање индивидуална ствар, треба и корепетицију посматрати на тај начин. Нормално је да се програм овог предмета за једног ученика прилагођава, пре свега, његовом инструменталном нивоу, а затим његовој спретности, знању, брзини савлађивања задатака. Имајући све то у виду произилази да наставник мора бити велики познавалац свих проблема и особености литературе како би сваког ученика могао довести до комплетног знања и умења у корепетицији. Остваривање овог програма треба да буде прилагођено индивидуалном раду много више него осталим музичким предметима, између осталог и зато што у пракси треба објединити целокупно знање из области музике.

КАМЕРНА МУЗИКА

ЦИЉЕВИ

- Усавршавање способности за заједничким музицирањем
- Неговање и међусобно усклађивање интонације
- Познавање и слушање других гласова у ансамблу
- Развијање способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад.

ЗАДАЦИ

Рад на унапређивању способности усаглашавању индивидуалног са групним музицирањем.

Рад на усаглашавању интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду.

Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања

Рад на развијању способности комуницирања, дијалога и ефикасне сарадње са другим члановима.

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ВИОЛИНА, ВИОЛА, ВИОЛОНЧЕЛО, КОНТРАБАС

Дела аутора раног барока - високе ренесансе - типа ричеркара, канона, инвенција и других полифоних облика у којима је могуће организовати ансамбле, према могућем потенцијалу, најразличитијих инструмената.

Калвирска трија Кленгела, Роулија, Шугара .... Најлакше старокласичне дуо и трио сонате - аутори: Корели, Леклер, Тартини, Вивалди, Локатели, Хендл, Самартини, Марчело, Верачини, Телеман, Албиниони и др. Мазас: Дуети за две виолине Плејел: Дуети за две виолине Попор: Дуети за два чела

Гудачки квартети за две виолине, виолу и виолончело аутора: Станић, Чајковски, Шкерјанц, Менделсон, Григ, Мац .... Шуберт: Розамунда

Гудачки квартети за соло виолину и гудачки квартет:

Станић: Анданте

Г. Ф. Хендл: Мелодија

Ж. Ф. Рамо: Гавота

Верачини: Ларго

Корели: Анданте

Ценкинсон: Игра вила

Штамиц, Сен-Санс

ГИТАРА

Код избора литературе упоредо изводити комаде у којима гитара има солистичку, а затим и корепетативну улогу.

Почети са композицијама ренесансно-барокног периода, затим класицизма, а упознати ученике и са делима савремених музичких жанрова.

Вјекослав Андре: Гитара у камерној музици Урош Дојчиновић: Антологија музике за гитеру у Србији (Ед. Прометеј)

Јован Јовичић: 24 дуета Ф. Каруља за две гитаре (Ед. Нота) Фердинандо Каруљи: Дуети за две гитаре оп. 333/П Антон Дијабели: Лаки дуети за гитару и клавир (Ед. Сцхотт, ГА. 22, 23, 24, 25.)

Лизеф Кофнер: оп. 168 и друга дела по избору наставника, а могу и транскрипције композиција Баха, Бетовена, Купрена, Моцарта, Персла, Рамоа....

ТАМБУРА и МАНДОЛИНА

С. Вукосављевић: Збирка дуета

Ивановић: Збирка композиција за две виолине и клавир - прилагодити за тамбуре у разним комбинацијама

В. Андре: Гитара у камерној музици - композиције за три гитаре

Ј. С. Бах: Буре

В. Крајмчар: Пасторала

Шнајдер: Менует

Ж. Ф. Рамо: Тамбурин

И друга дела по избору наставника

ХАРФА

Бланго: Кончерто за харфу и клавир

Ф. Шуберт: Аве Марија - виолина, харфа

Овенс: Сгееп81ееуе8 варијације флаута, харфа

М. Равел: Хабанера - флаута, харфа

К. Дебиси: Девојка са ланеном косом - флаута, харфа

Ирске народне мелодије за две харфе

Друга дела сличне тежине

КЛАВИР и ОРГУЉЕ

КЛАВИРСКИ ДУО - КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО СВИРАЊЕ И ЗА СВИРАЊЕ НА ДВА КЛАВИРА

В. А. Моцарт: Соната Це-дур за клавир 19 четвороручно В. А. Моцарт: Соната Де-дур

Л. ван Бетовен: Варијације на тему „1сћ Јепке Ре1п" Ј. Маринковић: Сонатина Ј. Кр. Бах: Соната Еф-дур

Ј. Кршић: Избор из збирке „Засвирајмо заједно“ Д. Шостакович: Прелид и Тарантела
Композиције за клавир четвороручно и за два клавира из до- мањих и страних збирки
одговарајуће тежине, а по избору настав- ника

ХАРМОНИКА

ДУО ХАРМОНИКА

В. Н. Мотов: Лирска песма В. Н. Мотов: Интермецо В. Н. Мотов: Естонска полка
В. А. Моцарт: Менует - транскрипција Л. В. Гаврилова П. И. Чајковски: Прелудијум оп.
21 бр. 1 - транскрипција Л. В. Гаврилова
М. Балакирев: Песма без речи - из свите за клавир - тран- скрипција Л. В. Гаврилова
М. Чурлонис: 4 прелудијума - транскрипција Л. В. Гаврилова Д. Шостакович:
Црелудијум Це-дур Ј. Брамс: Менуст Ге-дур

ТРИО ХАРМОНИКА

Л. ван Бетовен: Каватина (из квартета) оп. 130 - транскрип- ција Л. В. Гаврилова
А. Новиков: Путеви - транскрипција Л. В. Гаврилова К. Сен-Санс: Корњача - из свите
„Карневал животиња“

Ф. Шуберт: Музички моменат И друга дела одговарајућа по обиму и захтевима

ФЛАУТА

Р. Савник: Фугета за флауту, обоу и фагот

ДВЕ ФЛАУТЕ

Ф. Девијен: 18 лаких дуета К. Ф. Е. Бах: 10 лаких дуета
Б. Де Бомортје: Шест свита Л. ван Бетовен: Соната Ге-дур

ТРИ ФЛАУТЕ

Ј. Ј. Кванц: Три трија ОУ 3 30-32 К. Ј. Пец: Симфонија Де-дур Ј. Хан: Трио флаута или
кларинета

ОБОА

К. М. в Вебер: Соната за две обое и клавир

К. Хофер: Тема са варијацијама за обоу, кларинет и фагот

КЛАРИНЕТ

Ф. Девине: 6 дуета за два кларинета К. Ласло: Мањарске мелодије за два кларинета М.
Елиезер: Мала свита за кларинет, флауту и клавир Ј. Хан: Трио флаута или кларинета
Ф. Менделсон: Дуо концертантни оп. 114 - два кларинета Габучи: 50 дуета за два
кларинета

ФАГОТ

Л. ван Бетовен: Дуо бр. 1 за кларинет и фагот Л. ван Бетовен: Дуо бр. 2 за кларинет и
фагот Л. ван Бетовен: Дуо бр. 3 за кларинет и фагот

САКСОФОН

Најлакше старокласичне дуо и трио сонате - Ј. С. Бах, Г. Ф. Хендл, В. А. Моцарт, Фискер,
Г. Ф. Телеман, К. В. Глук и сличне композиције и транскрипције одговарајуће тежине

ТРУБА

Ђ. Тошић: Дуети за две трубе

П. Сикеира: Дуети за лимене дувачке инструменте

ТРОМБОН

Б. Слокар: Школа за тенор тромбон - избор дуа Р. Милер: Школа за тромбон II део, -
избор дуа

ХОРНА

В. А. Моцарт: Дуети - по избору

Х. Воксман-Д. М. Говер: Школа за хорну I и II свеска - дуети по избору
За остале дувачке инструменте одговарајућа дела по избору наставника

УДАРАЉКЕ

Инструменти на којима се изводи настава у сва четири разреда су: добош, тимпани,
скилофон, маримба, вибрафон, звончићи, све врсте ситних Латиноамеричких удараљки,
там-тамови (1 - 4 комада) дрвена кутија (тоооJ-Москб 1 - 5 комада) и остали ритмички
мембранофони инаструменти.

Техничке вежбе - извођење разних комбинација сложених ритмичких образаца.

Напомена: Настава за удараљке се изводи на тај начин што се ученици поставе за један од инструмената - свако за један ин-струмент који припада групи ритмичких удараљки - и изводе задате обрасце у свим комбинацијама. Једни свирају једноставне, док други, на те исте свирају сола у оквиру такта. Ученици се смењују тако што у сваком понављању целе вежбе ученик свира увек различиту деоницу.

Избор дуета за добош немачких, француских, руских, пољских и бугарских аутора - Х. Кнауер, В. Снегирев и др.

Мемфис: Дуети за добош из књиге „Етиде за развој тачности и прецизности у свирању и за развој брзине у читању с листа"

В. Сковера: Вежбе за удараљке ансамбле

Ј. Стојко: „Етида", „Скице" и „Ритам" са ансамбле удараљки

А. Л. Скармолин: 12 дуета за мелодијске инструменте Д. Палиев: Ансамбли за различите удараљке инструменте З. Металиди: Комади и ансамбли за удараљке

СОЛО ПЕВАЊЕ

Композиције старих италијанских мајстора за два гласа уз пратњу клавира - Леонардо Лео, Бенедето Марчело и др.

Композиције старих италијанских мајстора за глас и гитару - Качини

Композиције за два гласа из циклуса „Дивљуше" Исидора Бајића

Композиције за два гласа Милоја Милојевића, Титова, Варламова, Глинке и др.

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) два дуета;

б) два циклична дела.

УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА У СВАКОМ ПОЛУГОДИШТУ НАСТУПИ, У КАМЕРНОМ САСТАВУ, БАР НА ИНТЕРНОМ ЧАСУ

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ВИОЛИНА, ВИОЛА, ВИОЛОНЧЕЛО, КОНТРАБАС

Старокласичне дуо и трио сонате: Корели, Леклер, Тартини, Вивалди, Локатели, Хендл, Самартини, Марчело, Верачини, Теле-ман, Албиниони, Ђеминијани, Фукс ....

Гудачки квинтети - соло виолина и гудачки квартет:

Г. Ф. Телеман: Менует

Штамиц: Граве

Ј. Сибелијус: Тужни валцер

Мартину: Арабеска бр. 5

Д. Скарлати: Пасторала

П. И. Чајковски: Тужна песма

Лакша дела за клавијски трио аутора Вере Миланковић,

Кленгела, Бема

Х. Сит: Комади за гудачки квартет

Х. Персл: Квартети

Ф. А. Миче: Квартет Це-дур

ГИТАРА

Поред два свирати и литературу намењену саставима за три, четири и пет инструмената.

Вјекослав Андре: Гитара у камерној музици

Урош Дојчиновић: Антологијас музике за гитару у Србији

Јован Јовичић: 24 дуета Ф. Кариља за две гитаре

ГИТАРА И КЛАВИР

А. Дијабели: Дуети оп. 68

М. Гуиљани: оп. 65; оп. 68; оп. 93; оп. 104.

ДВЕ ГИТАРЕ

Ф. Каруљи: оп. 333/Ш; оп. 34; оп. 120; оп. 146.

М. Гуиљани: оп. 16а; оп. 55; оп. 75; оп. 80; оп. 92; оп. 94.

Ј. Кофнер: оп. 80; оп. 87; оп. 40.

Ф. Сор: оп. 34; оп. 38; оп. 39; оп. 61; оп. 62.

Л. Вон Кал: оп. 24; оп. 39

ТРИ ГИТАРЕ

А. Дијабели: оп. 62 Ф. Грањани: оп. 12 Ј. Кофнер: оп. 168

ГИТАРА И ФЛАУТА ИЛИ ВИОЛИНА

М. Гуиљани: оп. 25; оп. 52; оп. 74; оп. 75; оп. 77; оп. 81 Ф. Грањани: оп.8 Ф. Коруљи: оп. 109

Триа, квартети и квинтети Л. Бокеринија, М. Гуиљанија, Л. Вон Кала, Ф. Каруља, Ф. Молиноа и др.

Е. Кираљ: Нарцис - гудачки квартет Шуљагин: Муха С. Вукосављев: Збирка терцета

В. Андре: Композиције за три гитаре - прилагодити тамбурама

Г. Ф. Телеман: Менует

Л. Бокерини: Менует

Л. Кал: Лагани трио - I и II став

И друга дела по избору наставника

ХАРФА

Бокса: Ноктурно бр. 1 - кларинет, харфа Ш. Гуно: Аве Марија - флаута (виолончело), харфа Андрејсен: Интермецо за флауту и харфу Ж. Бизе: Манует за флауту и харфу

Ф. Шопен: Варијације на Росинијеву тему за флауту и харфу Молнар: Пролеће у мору - флаута, харфа Друга дела одговарајуће тежине

КЛАВИР и ОРГУЉЕ

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА КЛАВИР ЧЕТВОРОРУЧНО

В. А. Моцарт: Сонате Бе-дур Л. ван Бетовен: Соната Ге-дур оп. 6 Ј. Кр. Бах: Соната А-дур Ф. Пуланк: Соната Е. Григ: Норвешке игре М. Живановић: Ала цез М. Живановић: Цез фолк Ернст Бах: Анданте

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ДВА КЛАВИРА Ј. Кр. Бах: Соната Ге-дур Ф. Цуланк: Валс - Мизет Р.

Шуман - К. Дебиси: Студије за два клавира Ј. Кршић: Засвирајмо заједно I и II - избор В. Кршић - С. Николајевић: I, II и III део - избор

ХАРМОНИКА

ДУО ХАРМОНИКА

Хачатурјан: Игра Егине из балета „Спартак“ - транскрипција А. Суркова

М. Огински: Полонеза - транскрипција Н. И. Ризоља Ј. Бенда: Арија М. Колеса: Скерцино

Р. Бојко: Јесењи пејзаж

Тројан: Тарантела

А. Љадов: Валцер - транскрипција А. Толмачова Е. Григ: Елегија - транскрипција Ф.

Бушева А. Салин: Интермецо

ТРИО ХАРМОНИКА

Ј. Дрбенко: Сеоски хармоникаши

А. Љадов: Музичка табакера - транскрипција А. Толмачова

Петров: Хумореска - транскрипција А. Макарова

Золотарјов: Марш војника из „Д. свите бр. 1“ - транскрипција Ј. Ишањина

КВАРТЕТ ХАРМОНИКА

Л. Љубовски: Прелудијум и fuga Блох: Сонатина за виолину и хармонику и друга дела одговарајућих захтева и обима

ФЛАУТА

ДВЕ ФЛАУТЕ

Р. Валентн: Шест соната Г. Ф. Телеман: Сонага Ге-дур Г. Ф. Хендл: Соната е-мол Ж. К.

Нодо: Соната ха-мол А. Реих: Варијације за две флауте

ТРИ ФЛАУТЕ

Ј. Хајдн: Три трија Ф. Девијен: Соната ге-мол

Вауда: Трио флаута ОБОА

Ф. Беркас: Дуети за две обое

КЛАРИНЕТ

Ж. Лефевр: 12 соната за два кларинета М. Кројцер: Трио за кларинет, фагот и клавир В.

Емануел: Соната за кларинет, флауту и клавир Видеман: 30 1еосћ1е РиеНе за два

кларинета Л. ван Бетовен: Дуо бр. 1 - кларинет, фагот и клавир Л. ван Бетовен: Дуо бр. 2

- кларинет, фагот и клавир Л. ван Бетовен: Дуо бр. 3 - кларинет, фагот и клавир Л. ван

Бетовен: Трио Бе-дур оп. 11 - кларинет, виолончело и клавир

ФАГОТ

П. Сикеира: Дуети за два фагота, два тромбона САКСОФОН

Дела Ј. С. Баха, Г. Ф. Хендла, Н. Федорова, С. Критичка I књига, Х. Клозе, М.

Шопоникова и друга оригинална дела или транскрипције одговарајуће тежине

ТРУБА

Н. Веиклер: Дуети за две трубе Ђ. Тошић: 4 триа за три трубе

ТРОМБОН

О. ди Ласо: 2 мотета - 2 тромбона

Бертолотти: Сапопе А11а Ои1п1а - 2 тромбона

Р. Шуман: "^Мег Ке1(ег - секстет лимених дувача Р. Шуман: Војнички марш - секстет

лимених дувача Д. Убер: Карневал - 3 тромбона П. М. Дибоа: А РеЉ Ра8, 12 триа - 3

тромбона А11е Тапге аи8 Јеш У1е1ог1и8-КоЈех, 17. Јћ - секстет лимених дувача

ХОРНА

П. Коњовић: Свита „Сан летње ноћи" - квинтет Ж. Ибер: Тго18 р1есе8 ћгеу18 - квинтет Р.

Шуман: "^Мег Ке1(ег - секстет лимених дувача Р. Шуман: Војнички марш - секстет

лимених дувача

А. Моцарт: Музичке шале - 2 хорне, гудачки квартет Е. Боза: Сонатина - квартет

Ј. Славенски: Квинтет

М. Хајдн: Дивертименто - квартет

В. А. Моцарт: 12 комада за две хорне

В. Диверноа: 4 трија за три хорне

Дела за остале лимене дуваче по избору наставника

УДАРАЉКЕ

Инструменти на којима се изводи настава наведени су у програму I разреда

Избор дуета за добош немачких, француских, руских, пољских и бугарских аутора - Х.

Кнауер, В. Снегирев и др

Мемфис: Дуети за добош из књиге „Етиде за развој тачно- сти и прецизности у свирању и

за развој брзине у читању с листа".

О. Балаж: 8 триа за тимпане, добош и том-томове В. Знаменски: Обрада познатих

композиција за ансамбле ударалјки

М. И. Пекарски: Музика за ударачке инструменте Г. Ројтер: Фуга - за ксилофон,

вибрафон и маримбу К. Дебиси: Мали Црнац - за две маримбе или ксилофон и маримбу

СОЛО ПЕВАЊЕ

Композиције за два гласа уз пратњу клавира, или другог инструмента - гитара, харфа,

чембало - из збирки: Монтеверди, Шу- ман, Хендл, Брамс, Менделсон, Рубинштајн и др.

а) два дуета;

б) два циклична дела.

УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА У СВАКОМ ПОЛУГОДИШТУ НАСТУПИ, У КАМЕРНОМ

САСТАВУ, БАР НА ИНТЕРНОМ ЧАСУ

ЗАХТЕВИ НА ИСПИТУ: Две композиције различитог карактера

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ВИОЛИНА, ВИОЛА, ВИОЛОНЧЕЛО, КОНТРАБАС

Сонате за два инструмента из епохе барока, предкласицизма и класицизма или лакше сонате и сонатине романтичара: Вивалди, Корели, Перголези, Дел-Абако, Хендл, Телеман, Марчело, Локатели, Албинони, Глук, К. Ф. Е. Бах, Штамиц, Шпор, Менда, Шуберт, Менделсон ....

А. Вивалди: Сонате за виолину и басо-континуо; Сонате за чело и басо-континуо

Г. Ф. Телеман: Сонате и Сонатине за виолину и басо-континуо Г. Ф. Хендл: Сонате за виолину и басо-континуо Палестрина: Осам ричеркара за четири инструмента Ф. Купрен: Мала свита за две виолине и чело Верачини: Сонате за две виолине и басо-континуо Самартини: Соната Е-дур оп. I за две виолине и басо-континуо Г. Ф. Телеман: Концерт за четири виолине; Соната за четири виолине

Корели: Камерна музика за две виолине и клавир Калмар: Дивертименте за две виолине и чело Г. Ф. Телеман: Мали комади за две виолине Плејел: Дуети за две виолине Дипор: Дуети за два чела

Доницети: Соната за виолину (или флауту) и харфу - I став Фибах: „С цвећем у руци“ за флауту, виолину и клавир Енрико Јосиф: Комад за обоу, виолину, клавир и контрабас Пилни: Менует за виолину, чело и харфу Пилни: Ноктурно за виолину, чело и харфу Фромер: Серенада за виолину, чело и харфу Ј. Хајдн: Соната за две виолине, чело и клавир оп. 8 број 4, 5. и 6. Ј. С. Бах: Трио соната за две виолине, чело и клавир Ј. Брамс: Секстет Бе-дур бр. 8 за две виолине, две виоле и двачела

ГИТАРА

Вјекослав Андре: Гитара у камерној музици - поглавље посвећено концертима за гитару и оркестар

Вивалди: Концерт за гитару и гудачко оркестар Ф. Каруљи: Концерти оп. 140; оп. 127

Ф. Молино: оп. 56 М. Гуиљани: оп. 30; оп. 36; оп. 70

ДВЕ ГИТАРЕ

Ф. Сор: оп. 41; оп. 44 ђ18; оп. 53; оп. 55 М. Гуиљани: оп. 35; оп. 66; оп. 67; оп. 69; оп. 116 М. К. Тедеско: оп. 196 Л. Броувер: Микро комади за две гитаре По избору наставника транскрипције Баха, Скарлатија, Де Фаље, Гранадоса, Албениза(сугеришу се радови Е. Пујола, М. Ло- бета, Ф. Тареге....)

ТАМБУРА и МАНДОЛИНА

М. Орешковић: Женидба - квартет; Чуј, дико

А. Моцарт: Мала ноћна музика Ј. Штраус: Пицикато полка

Ј. Хајдн: Квартет бр. 36 Ф. К : Мала свита за две виолине и чело Л. Кал: Лагани трио I, II, III и IV став В. Андре: Композиције за три гитаре И друга дела по избору наставника

ХАРФА

Г. Доницети: Соната - виолина (флаута), харфа Бокса: Ноктурно бр. 2 и бр. 3 - кларинет, харфа Дамас: Соната - кларинет, харфа Турније: Два романтична прелида - виолина, харфа Ибер: Еп1г'ас1е - виолина (флаута), харфа

Тедески: Елегија - виолончело, харфа Друга дела одговарајуће тежине

КЛАВИР и ОРГУЉЕ

Ф. Шопен: Варијације

Дворжак: Словенске игре - избор Ј. Брамс: Маћарске игре - избор

Ј. Брамс: Валцери К. Дебиси: Балада

Обраде композиција Бења, Цоплина, Вилијемса З. Димитријевић: Ра8 Је диа1ге И. Стравински: Пећа и вук - свита

Појединачне композиције Шуберта, Менделсона, Брамса, Сатиа, Пуланка и других аутора

Ј. Кршић: Засвирајмо заједно I и II свеска

Кршић - С. Николајевић: Клавирски дуо I, II, III део - избор

ХАРМОНИКА

ДУО ХАРМОНИКА

А. Шалајев: Валцер - елегија А. Тимошенко: Марш из свите Руске слике З. Ткач: Празник

Л. Вилчик: Валцер табакере

Ј. Јуцевич: Свита у старом стилу - прелудијум и fuga А. Рибалкин: Концертни комад
ТРИО ХАРМОНИКА

Ј. Дербенко: Скомрашина

Н. Чајкин: Украјинска рапсодија

Л. Белман: Готска свита - транскрипција Н. Худакова

Интродукција и корал

Менует

Молитва

Токата

П. И. Чајковски: Минијатурни марш на свите бр. 1 оп. 43 А. Штогаренко: Гопак из симфонијске свите - транскрипција В. Стеченка

Г. Шендерјов: Пролећна шетња А. Голубјатњиков: Елегија

Б. Бритн: Сентиментална сарабанда - транскрипција В. Зиновјева

КВАРТЕТ ХАРМОНИКА

Рахмањинов: Хумореска - транскрипција В. Зиновјева

Филипенко: Пролећни валцер Ф. Фугаца: Скерцо

Тројан: Царев славуј - свита за виолину, гитару и хармонику И друга одговарајућа литература по обиму и захтевима

ФЛАУТА

Ј. Ј. Кванц: Три дуета оп. 2 В. Ф. Бах: Шест дуа В. А. Моцарт: Дуо Де-дур А. Штадлер:

Дивертименто Де-дур

ТРИ ФЛАУТЕ

Ф. Валтер: Четири скице

ЧЕТИРИ ФЛАУТЕ

А. Рејха: Квартет Де-дур оп. 12 А. Черепњин: Квартет оп. 60

ОБОА

Ј. Д. Зеленка: 6 соната за две обое и фагот Ј. Хофмајстер: Терцет за три флауте/обое К.

Лоилет: Трио соната за обоу, флауту и клавир

КЛАРИНЕТ

Вилдган: Мали трио за кларинет, флауту и фагот П. Крејн: Трио за кларинет, фагот и клавир

Л. ван Бетовен: Трио оп. 38 - кларинет, фагот, клавир Глинка: Патетични трио - кларинет, фагот, клавир Ф. Менделсон: Концерт за два кларинета

А. Моцарт: Дивертименто бр. 8 - флаута, обоа, кларинет,

хорна, фагот

ФАГОТ

Ж. Ф. Рамо: Свита за два фагота Ј. Хајдн: Дивертименто за два фагота Л. ван Бетовен: Дуо за кларинет и фагот

А. Моцарт: Соната за фагот и виолончело (фагот)

САКСОФОН

Дуа, триа, квартети и квинтети - стандардни састави - по избору

Дела Л. ван Бетовена, Р. Шумана, Е. Грига, Ф. Шопен, С. Крличка II књига, М. Шопрникова и сличне композиције или транскрипције одговарајуће тежине.

ТРУБА

Ђ. Тошић: 5 квартета за четири трубе

ТРОМБОН

Ј. С. Бах: Сарабанде - секстет лимених дувача Ј. С. Бах: Фуге - секстет лимених дувача А.

Фаркаш: Песме и Игре - секстет лимених дувача

Борис: Две канцоне - 3 тромбона

Г. Ф. Телеман: Соната каноника - 2 тромбона

ХОРНА

Љ. Марић: Дувачки квинтет

Д. Деспих: Вињете - квинтет

К. Д. Дитерсдорф: Раг(1(а т А, 1п Р, 1п Р - квинтет

Ф. Данци: Квинтет бр. I, II

Ј. С. Бах: Сарабанде - секстет лимених дувача

Ј. С. Бах: Фуге - секстет лимених дувача

С. Барбер: Летња музика - квинтет

Н. Р. Корсаков: Ноктурно за 4 хорне

Одговарајућа дела, за остале лимене дувачке инструменте, по избору наставника
УДАРАЉКЕ

Ј. Кент-Вилијемс: Афрички скечеви - за ритмичке удараљке А. Вивалди: Концерт за две виолине а-мол - обрада Ј. С. Бах: 15 двогласних инвенција - обрада Г. Приор: Старпипс ђапљ - комад за три извођача (тапшача) И. Албениз: Ибериа - циклус песама за ансамбл удараљки А. Вивалди: Концерт за два виолончела ге-мол - обрада

СОЛО ПЕВАЊЕ

Д. Деспих: Трио за глас, кларинет и клавир

Лакши дуети и терцети старих мајстора и из опера В. А. Моцарта

Ј. Хајдн: Терцети Ј. Брамс: I свеска оп. 66 - дуети Ј. Брамс: I свеска оп. 75 - дуети Л. ван

Бетовен: Терцети, квартети Р. Шуман: Два гласа за клавир

Композиције за два гласа уз пратњу клавира-Чајковски, Глинка, Мусоргски и др

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) два дуета;

б) два циклична дела.

УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА У СВАКОМ ПОЛУГОДИШТУ НАСТУПИ, У КАМЕРНОМ САСТАВУ, БАР НА ИНТЕРНОМ ЧАСУ

ЗАХТЕВИ НА ИСПИТУ: Две композиције различитог карактера

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

ВИОЛИНА, ВИОЛА, ВИЛОНЧЕЛО, КОНТРАБАС

Неговати што више стандардних типова камерних састава - два, трија, квартета, квинтета.

Ф. Купрен: Трио соната за два висока гласа и басо-континуо

Фукс: Концерт за гитару, виолину, виолу и чело Д. Скарлати: Квартет за флауту, две виолине и басо-континуо Г. Ф. Телеман: „Пољска“ соната за виолину, виолу и басо-континуо

Вивалди: Трио у Це-дуру за гитару, виолину и чело Ђ. Тартини: Трио сонате

Локатели: Трио сонате Мича: Гудачки квартети Нардини: Гудачки квартети

Ј. Хајдн: Соната за две виолине и басо-континуо; Сонате за две виолине; Сонате за виолину и виолу; „Лондонска“ триа за две флауте и чело; Квинтет Ес-дур за клавир, виолину, виолончело и две хорне

Ф. Е. Бах: Квинтет за виолину, виолу, клавир и контрабас Шајдлер: Соната Де-дур за гитару и виолину (или две гитаре)

А. Моцарт: Трио Ес-дур за виолину, виолу и клавир Албрехтсбергер: Соната за гудачки трио; Партита за флауту, харфу и бас

Л. ван Бетовен: Трио Бе-дур оп. 18 за кларинет, виолончело и клавир

Вањхал: Трија оп. 20 за кларинет, виолину и чело или фагот

Дворжак: Терцет за две виолине и виолончело З. Кодал: Интермецо за гудачки трио

Г. Доницети: Соната за виолину и харфу

Ф. Шуберт: Квинтет оп. 114 за клавир и гудачки квартет

Л. Бокерини: Квинтет за две виолине, виолу и два виолончела

А. Моцарт: Три квартета Це-дур, Е-дур и А-дур за флауту (виолину), виолину, виолу и чело

Б. Широла: Трио Де-дур за клавир, виолину и чело Гнесин: Трио за клавир, виолину и чело оп. 63 Л. ван Бетовен: Трио оп. 3; оп. 9 бр. 1; оп. 9 бр. 2; оп. 9 бр. 3; оп. 8 - серенада; оп. 25

К. М. в Вебер: Клавирски трио ге-мол оп. 63 за виолину, виолончело и клавир
ГИТАРА

Акценат дати на литературу камерне музике XX века и класике.

Ф. Сор: оп. 41; оп. 54 бис; оп. 63

М. Гуиљани: оп. 130; оп. 137; оп. 116; оп. 65; оп. 101; оп. 102; оп. 103

Ј. К. Мерц: Дуети за две гитаре Ф. Ферандиере: Концерти

И. Крамској: Концерти бр. 1 и бр. 2 М. М. Понце: Јужни концерт

Ј. Родриго: Концерт Агапћиег, Фантазија за једног центлмена Х. Вила Лобос: Концерт за гитару и мали оркестар М. К. Тедеско: Концерти оп. 99 и оп. 160

ТАМБУРА

Прокофјев: Сцена из балета Ромео и Јулија

А. Моцарт: Квартет де-мол

А. Вивалди: Трио Це-дур за гитару, виолину и чело - прилагодити тамбури

П. Чекалов: Фуга бр. 5 Грандјани: Соната оп. 2 И друга дела по избору наставника

ХАРФА

Г. Ф. Хендл: Ларго за две харфе

Мануел де Фаља/Шуберт: Шпанска игра бр. 2 за две харфе

Крумхолц: Соната Еф-дур - виолина (флаута), харфа

М. Равел: Павана - виолина, харфа

Боалдје: Соло за хорну и харфу

Бокса: Тема с варијацијама - кларинет, харфа

Албрестбергер: Цартита ин Це - флаута, харфа, виолончело

Ибер: Трио - флаута, виолина, харфа

Турније: Четири прелида за две харфе

КЛАВИР и ОРГУЉЕ

ЧЕТВОРОРУЧНО СВИРАЊЕ И СВИРАЊЕ НА ДВА КЛАВИРА

З. Христић: Катерплет

М. Гулд: Павана

Б. Барток: Микрокосмос - избор

Дворжак: Словенске игре

Шуман и Дебиси: Студије за два клавира Ј. Кршић: Засвирајмо заједно I, II - избор

Кршић - С. Николајевић: Клавирски дуо I, II, III део - избор

ХАРМОНИКА

ДУО ХАРМОНИКА

Н. Римски Корсаков: Пољски из опере „Пан војвода“ - тран- скрипција П. Гвоздјева

Н. Лисенко: Рапсодија бр. 2 - транскрипција П. Гвоздјева И. Шамо: Летње вече из циклуса „Слике руских живописаца“ К. Мјасков: Концертна песма Ж. Матис: Концертни комад

Ф. Менделсон: Рондо капричиозо - транскрипција Б. Ларио- нова и В. Савина

И. Албениз: Танго оп. 165 бр. 2 - транскрипција В. Розанова и П. Шашкина

К. Хеист: Фантазија

ТРИО ХАРМОНИКА

А. Глазунов: Концертни валцер - транскрипција А. Толмачова Е. Лекуона: Малагенија - транскрипција Н. Худакова

Тимошенко: Свита за три хармоникр - Марш, Серенада и Финале

Золотарјов: Рондо капричиозо

В. А. Моцарт: Мала ноћна музика - транскрипција И. А. Ја- шкевича

Ј. Дербенко: Ливењски перебори Ј. Дербенко: Орловска мотања Ј. Дербенко: Кадриљ

Пикуљ: Болховске хумореске Ј. Ходоско: Изложба

Прокофјев: Навоћење оп. 4 бр. 4

Репњиков: Два комада
Љутославски: Весела полка
Шелб: Квартет за виолину, хармонику, клавир и виолончело И друга одговарајућа литература по обиму и захтевима
ФЛАУТА
ДВЕ ФЛАУТЕ
Ф. Кулау: Три дуа оп. 10; Три дуа оп. 80; Три дуа оп. 81; Три дуа оп. 87
К. Фирстено: Шест дуета оп. 137
Х. Берлиоз: Трио за две флауте и харфу
П. Кихлер: Три комада за флауту, хармонику и клавир
ЧЕТИРИ ФЛАУТЕ
Ф. Кулау: Квартет е-мол оп. 103 Е. Бока: Три комада
ОБОА
Ј. Хајдн: Дувачки квинтет - обоа, флаута, кларинет, фагот, хорна
В. А. Моцарт: Дивертименто бр. 9 - флаута, обоа, кларинет, фагот, хорна
Л. Ван Бетовен: Квинтет оп. 71 - флаута, обоа, кларинет, хорна, фагот
Ибер: Три брза комада - флаута, обоа, кларинет, хорна, фагот
Ј. К. Бах: Септет - обоа, два кларинета, две хорне, два фагота
В. А. Моцарт: Серенада - две обое, два кларинета, две хорне, два фагота
КЛАРИНЕТ
Л. ван Бетовен: Два дуа за кларинет и фагот
Рене: 6 концертних дуета за два кларинета
М. Д. Левин: Шпанска носталгија за кларинет и флауту
Ј. Хунт: Квартет за четири кларинета
А. Моцарт: 5 дивертимента за дрвене дуваче
ФАГОТ
Ж. Ибер: Трио за обоу, кларинет, фагот
М. Глинка: Трио за кларинет, фагот и клавир
Г. Ф. Телеман: Квартет за флауту, обоу, фагот и клавир
Ј. Хајдн: Квинтет за флауту, обоу, кларинет, фагот и хорну
САКСОФОН
Дела Ј. С. Баха, В. А. Моцарта, Л. ван Бетовена, М. Равела, Ј. Сибелијуса, Б. Бартока, Н. Римског-Корсакова и друга оригинална дела или транскрипције одговарајуће тежине
С. Крличка: II свеска
Х. Клозе: II свеска
М. Шопорникова: Хрестоматија
Ривчуни: Школа игре за саксофон
ТРУБА
Ђ. Тошић: Три квартета за дувачке инструменте
ТРОМБОН
Д. Ибер: МоЈегп Тго18 - 3 тромбона
Д. Спер: Два сонате - 3 тромбона
Ј. Хоровиц: Ми81с На11
А. Моцарт: 2 дуа , Г. Ф. Телеман: Сонате за 4 тромбона
ХОРНА
З. Вауда: Пастели - квинтет
Е. Јосиф: Дивертименто - квинтет
А. Моцарт: Квинтет - хорна, гудачки квартет
Л. ван Бетовен: Квинтет
А. Раих: Квинтет Бе-дур
Ј. Брамс: Трио - виолина, хорна, клавир
О. Николаи: Дуети за две хорне
Б. Мариаси: Ренесансни комади за лимене дувачке инструменте
Дела за лимене дувачке инструменте одговарајуће тежине, по избору наставника
УДАРАЉКЕ
А. Вивалди: Концерт за три мандолине Ге-дур - обрада
Ј. С. Бах: Концерт за две виолине де-мол - обрада

Прокофјев: Египатске ноћи - кратки комад за ансамбл удараљки (обрада)

Д. Мио: Смрт тирана - за ансамбл удараљки (обрада) М. Равел: Шпански сат - кратки комад за ансамбл удараљки (обрада)

СОЛО ПЕВАЊЕ

Композиције старих мајстора за глас, виолину и клавир - М. Чести, Б. Пасквини, Ф. Провернале и др.

Композиције за глас, чело и клавир - Г. Ф. Хендл, Б. Гафи и др. Д. Деспић: Композиција за глас, кларинет и клавир или виолину и клавир

Ф. Шуберт: „Пастир на стени“ за глас, кларинет и клавир Дуети и терцети из опера В. А. Моцарта Ј. Брамс: II свеска оп. 28 и др.

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) два дуета;

б) два циклична дела.

УЧЕНИК ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА У СВАКОМ ПОЛУГОДИШТУ НАСТУПИ, У КАМЕРНОМ САСТАВУ, НА ЈАВНОМ ЧАСУ ИЛИ КОНЦЕРТУ

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Предмет камерна музика је у тесној вези са предметима корепетиција и читање с листа па све то треба имати у виду приликом планирања програма како би се остварила корелација са наведеним дисциплинама које са овим предметима чине заједништво.

Обука на часовима подразумева упутство за вежбање, указивање на одређену проблематику и њено разрешавање, док пракса треба да пружи могућност провере колико, шта и како је урађено, као и докле се стигло. Како су и могућности свирања и вежбања индивидуална

ствар и камерну музику треба посматрати на тај начин, без обзира колико је ученика у групи на часу. Нормално је да се програм за једног ученика - док се ученик води кроз предмет камерна музика - прилагођава његовом инструменталном нивоу, његовој спретности, знању и брзини савладавања задатака.

ХОР

ЦИЉЕВИ

- Анимирање и оспособљавање ученика за групно музицирање.
- Усаглашавање индивидуалног извођења са захтевима певања у групи.
- Усавршавање интонације и артикулације свих ученика у свим видовима групног музицирања.
- Развијање перцепције слушања осталих чланова у групи..
- Развијање жеље за радом и остварањем успеха у групи.

ЗАДАЦИ

Рад на унапређивању способности за савладавање тежих композиција хорске литературе.

Рад на усаглашавању индивидуалног извођења са групним музицирањем.

Рад на оспособљавању усаглашавања интонације и артикулације са осталим члановима хора.

Рад на усавршавању вокалне технике.

Рад на усавршавању правилног дисања и импостацији.

I РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње),

II РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње),

III РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње),

IV РАЗРЕД (2 часа недељно, 66 часова годишње)

Хор се формира од ученика сва четири разреда па је и програм јединствен, али се само разликује годишњи фонд часова.

Вежбама правилног дисања и импостације ученике упознавати са основним елементима хорске вокалне трехнике.

Смисао за чистоту интонације, прецизан ритам, музичку фразу, хармонију, полифонију, агогичко и динамичко нијансирање развијати не само интерпретацијом појединих дела већ и техничким вежбама.

Зајдничким слушањем и колективним музицирањем инсистирати на тимском раду и јединству ансамбла.

Упознавати ученике са домаћом и страном хорском литературом и оспособљавати их за наступе, као професионалне певаче, на концертима.

ЛИТЕРАТУРА

Б. Шпилер: Уметност соло певања

Стеван Мокрањац: Руковет II, VI, VII, VIII, IX - лакше Стеван Мокрањац: Руковети III, V, X, XI, XV - теже Стеван Мокрањац: Приморски напјевы - женски и мешовити Стеван Мокрањац: Литургија - ставови: Свјати Боже, Тебепојем, Свјат, Буди имја господње

М. Милојевић: Муха и комарац Ј. Маринковић: Задовољна река - са клавиром М. Тајчевић: Магдо - песма из старе Србије К. Манојловић: Север дува, С. Христић: Ставови из Опела бе-мол: Свјати Боже, Амин, Вјечнаја памјат

К. Бабић: Соса са сатом - женски и мешовити хор К. Бабић: Жабља идила - мешовити хор Поред наведених дела репертоар хора треба да садржи и Химну Св. Сави (обрада К. Бабић или З. Вауда)

У хорске композиције сличне тежине спадају дела следећих композитора: К. Станковића, И. Бајића, М. Тајчевића, М. Логара, В. Илића, Р. Петровића, Д. Радића, Д. Костића,

СТРАНА ЛИТЕРАТУРА

Палестрина, Ласо, Веки, Гастолди, Хаслер, Монтеверди и остали композитори ренесансе ради савладавања контрапунктног хорског става

Јакобус Галус: Мотети Ј. С. Бах: Корали и Кантате Г. Ф. Хендл: Ораторијуми Перголези:

Ј. Хајдн: Ораторијуми, Мисе

П. Чеснаков: Свјати Боже људи твоја - женски и мешовити хор П. И. Чајковски: Богородице Дјево, Ф. Пуланк: Рг - женски хор Транскрипције хорова из опера класичара и романтичара

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

У зависности од састава ученика, година старости и других услова школа може организовати хорова: женски, мушки и мешовити. Известан број ученика се управо у овом периоду налази у фази мутирања па професор треба да буде веома пажљив у третману оваквих гласова. Немарност према овом проблему може проузроковати касније трајно оштећење гласница.

Према броју ученика хорова могу бити великог састава или камерни и певати двогласна, трогласна, четворогласна или вишегласна дела.

НАПОМЕНА: Почетком школске године неколико часова посветити искључиво вежбама за костабдоминално дисање, јачање дијафрагме и мишића, нарочито са леђне стране. Ови мишићи су од есенцијалног значаја за правилан апођо а потпуно неразвијени, па их вежбама треба активирати. Такође радити вежбе за спуштање ларингса и слободан рад резонантног апарата: језика, непца, усана и доње вилице. Ове вежбе су апсолутно занемарене а без њих је немогуће добити правилан, слободан и леп тон. У току школске године овако третирану технику обнављати и тренирати.

Час треба да садржи: почетни, централни и завршни део.

Почетни део часа - десет до петнаест минута - намењен је техничким вежбама и упевавању. Кроз вокализе и друге вежбе третирају проблеме постављања вокала, неких компликованијих сугласника (л, р, т), вежбе за кратки и дуги дах, за легато, стакато, дикцију и др.

Централни део часа - посветити делу које је предвиђено за одређени час. Ученици треба да увежбавају правилан ритам, агогику и дикцију парлато певањем након чега се прелази на остале извођачке елементе. Увежбавањем нотног текста уобличава се фраза, разрађује динамика.

Професор треба да направи селекцију делова композиције који захтевају посебно увежбавање. Најчешће су то интонативни, али могу бити и остали проблеми извођачке технике, горе наведени.

Употреба клавира је минимална, али професор мора бити спреман да композицију течно одвира ради уобличавања тонске слике. Његова спремност за час не сме бити доведена у питање јер је тиме омогућена динамичност часа и ангажман ученика. У овој фази рада композицију обрађивати по деоницама.

Завршни део часа - посветити спајању гласова у разним комбинацијама: сопран-алт, тенор-бас, сопран-бас, алт-тенор итд. На крају спајати све гласове коришћењем елемената који су обрађени у прва два дела часа.

Сценски наступи представљају нарочити стимуланс за ученике. Овај врло важав сегмент хорског певања не треба занемаривати. Професор би требало да заједно са хором да проанализира квалитет и евентуалне недостатке након сваког наступа. Њихов ангажман у наредним наступима биће лако уочљив. Начин оцењивања: Као што је наведено, сценским наступима овај предмет добија свој потпуни смисао. Зато је учествовање на приредбама услов за добијање оцена. У току школске године требало би приредити најмање два концерта на којима би се хор представио публици. Заједно са наступима у оцену хора треба подједнако уврстити присуство и ангажман ученика на пробама. Диригент може да оцењује и квалитет певања и ниво научене композиције у току школске године. За овакву врсту провере је најзгодније певање у квартету, квинтету..у зависности од састава хора и композиције.

ОРКЕСТАР

ЦИЉЕВИ

Развијање способности ученика за групно музицирање.

Усавршавање способности да се индивидуално извођење подреди потребама групног.

Усавршавање способности за усаглашавањем интонације и артикулације свих ученика у свим видовима групног музицирања.

Развијати перцепцију слушања осталих чланова.

Развијати жељу за радом у групном музицирању.

ЗАДАЦИ

Рад на оспособљавање за даље оркестарско музицирање

Анимирање ученика за музицирање у великим ансамблима

Рад на усаглашавању индивидуалног са групним музицирањем.

Рад на унапређивању интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду.

I РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње),

II РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње),

III РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње),

IV РАЗРЕД (2 часа недељно, 66 часова годишње)

Пошто се оркестар формира од ученика сва четири разреда програм је јединствен, али се по разреду остварује различит фонд часова.

Ученике упознати са основним принципима колективног музицирања.

Оспособљавати младе музичаре усавршавањем свих елемената да активно учествују у уобличавању уметничког дела - интонација, ритам, динамика, артикулација и др.

Упознавати ученике са оркестарском литературом и различитим стиловима и за сарадњу са солистом, односно хором.

Просвиравањем већег броја музичких дела стицати оркестарску праксу ради припремања за улазак у професионалне оркестре, и јавне наступе на концертима.

ГУДАЧКИ ОРКЕСТАР Лакша дела

В. Ђорђевић: Српске игре за гудачки оркестар Ј. Славенски: Свита за гудачки оркестар

М. Логар: Це - дурска симфонијета

В. Перичић: Песма и игра за виолину или кларинет и оркестар

Г. Ф. Хендл: Риналдо - увертира

Пахелбел: Канон и жига

Албинони: Адађо

Рамо: Тамбурин А-дур

П. Хиндемит: Пет комада за гудаче

М. Тајчевић: Дивертимента бр. 2 и 3

Тежа дела

Вивалди: Концерти; Четири годишња доба Корели: Кончерта грота

А. Моцарт: Мала ноћна музика

П. Маскањи: Кавалерија рустикана - увертира Е. Григ: Холберг свита

Божић: Подибарски жал К. Бабић: Свира ћокоза

СИМФОНИЈСКИ ОРКЕСТАР Лакша дела

Ј. К. Бах: Симфонија Бе-дур; Симфонија Ес-дур Г. Ф. Хендл: Музика на води; Музика за ватромет Ј. Хајдн: Концерт за клавир и оркестар Де-дур и Ге-дур В. Миланковић: Водич кроз оркестар - Оркестарска свита „Из дечјих прича“ Тежа дела

К. В. Глук: Ифигенија на Аулиди - увертира Ј. Хајдн: Симфонија Ес-дур бр. 85; Ге-дур бр. 94; бр. 103; Де- дур бр. 104

А. Моцарт: Отмица из Сараја - увертира Л. ван Бетовен: Егмонт - увертира

Ф. Шуберт: Симфонија бр. 3 и бр. 8 Ј. Брамс: Мађарске игре А. Дворжак: Словенске игре

ДУВАЧКИ ОРКЕСТАР

Ј. Готовац: Еро с онога света Хуберт Мотај: Еигораг1у 3. Бозоти: Тамо далеко

Дворжак: Славенска игра бр. 8

П. И. Чајковски: Словенски марш - доста тешко

Прокофјев: Марш из опере „Заљубљен у 3 наранце“ Ј. Штраус: На лепом плавом Дунаву

Ј. Штраус: Пролећно доба Ј. Штраус: Живот уметника Валдтемпсл: Е81ир1ап(1па Винко

Савник: Мотив из Оспа - потпури Ж. Бизе: Кармен - потпури Ј. Штраус: Циганин барон -

потпури Б. Сметана: Продана невеста - потпури Ђ. Верди: Травијата - потпури Ф. Супе:

Фест - увертира Ђ. Верди: Набуко - увертира Ђ. Верди: Трубадур - увертира Ђ. Росини:

Регина - увертира Ф. Супе: Лака коњица - увертира Ф. Супе: Песник и сељак - увертира Д.

Јенко: Ђидо - увертира Ж. Офенбах: Орфеј у паклу - увертира Р. Вагнер: Танхојзер -

увертира Винко Савник: Свечана корачница К. Фридман: Поздрав Берну ,Савник:

Београд

В. Мустајбашић: Стазама хероја Влада Мустајбашић: Свети Сава В. Мустајбашић:

Караћорђе Шофлер: Р11ш 8(аг Родионов: Поема Луј Андерсон: Празник трубача Вили

Лефлер: Дикси парада К. Бортнер: Екстра пост марш

К. Бортнер: Дунав дикси Хилгар: Манеген дикси Н. Допшински: Обала Мисисипи дикси

Путарек: Поздрав Београду - марш

ОРКЕСТАР ХАРМОНИКА

Р. Бручи: Симфонијета; Прелудијум; Арија и Финале; Имагинација, Р. Озгијан: Метаморфозе
Б. Бјелински: Фестивалска симфонијета; Орфеј XX века; Дивертименто; Иванов: Музички моменат, Мазурка, Поход Б. Р. Нешић: Три епизоде, Пашћан: Српска свита, Л. Мећери: Прелудијум и скерцо; Интермецо
Говедник: Токата
Х. Бреме: Пасторала и fuga на Хендлову тему; Симфонијска предигра
Јакоби: Симфонијска свита; Шпанске импресије Р. Виртнер: Варијације за оркестар хармоника
Х. Херман: Руска фантазија
Оригиналене композиције за соло хармонику и оркестар - Херман, Мар, Фелд, Милер, Рубков, Ризол и др разне транскрибоване композиције за оркестар хармоника - Ј. С. Бах, Ј. Брамс, Ђ. Росини, А. Бородин, А. Хачатуријан, А. Дворжак и др.
ОРКЕСТАР ТАМБУРА и МАНДОЛИНА
Вукосављевић: Свита из албума Исидор Бајић М. Нешић: Невен коло
И. Хаднаћев: Тамбурашко коло М. Попов: Војвођанска игра бр. 1 М. Вукдраговић: Анданте Кантабиле и Алегро Б. Јоксимовић: Светозарево коло С. Христић: Грлица Р.
Бручи: Триптих
Т. Остојић: Српско новосадско коло С. Радосављевић: Војводино моја К. Бабић: Две игре
Б. Бритн: II став Једноставне симфоније
С. Прокофјев: Сцена из балета „Ромео и Јулија“
А. Дормажињски: Лихорадушка
П. Чекалов: Фуга бр. 5
Л. Прис: Интермецо
И друга дела по избору наставника

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Часови оркестра би требало да ученицима расветле основне законитости које владају професионалним оркестрима. У зависности од афинитета и ангажмана професора - диригента ови оркестри могу постати бисери младалачког музицирања. Уколико ученици, из објективних разлога, нису похаћали овај предмет у основној музичкој школи диригент им на часовима оркестра мора разјаснити основне задатке. Ученици овог узраста треба да су у стању да се самостално правилно наштимују у чему им за почетак помажу диригент и старији ученици - искуснији чланови оркестра. Осим тога морају им бити објашњена значења појмова у партитури као што су *ppz*, *arco*, (ас, регистри у оркестру хармоника, савладати бас, контру, чело у оркестру тамбура и др.) Гудачима треба неговати смисао за уједначене потезе гудала у погледу кретања и начина употребе. Важно је научити чланове оркестра да разумеју и реагују на покрете диригента. За овако младе ансамбле прецизност диригента је неопходна. Четворогодишње похаћање наставе оркестра у средњој школи требало би да сваком ученику обезбеди упознавање са различитим стилима музике и начином и смислом разноврсног музицирања. За гудачки, дувачки и тамбурашки оркестар од примарног значаја је тачна интонација. Пажљиво контролисана интонативна прецизност негована у ансамблу оцртаће се и у солистичком свирању ових ученика. Ученици се морају навикавати да слушају своју и остале деонице да би логично уобличио целокупну тонску слику. Посебну пажњу треба посветити фразирунгу, артикулацији, ритму и динамици. У погледу финог заједничког музицирања, компактног звука неопходно је ускладити различите инструменте разнородних група (гудачи са дувачима). Читање с листа не сме бити занемарено. Некада су одвојене пробе неопходне. Оне не треба да трају дуго да се не би изгубила динамика и смисао рада. Улога концерт-мајстора и вође деоница мора се не само разјаснити већ и неговати. Овим се ангажман ученика и инспиративна атмосфера подижу на висок ниво. Сваки ученик мора знати зашто седи на одређеном месту у оркестру, а онај који напредује може да се награди преласком за

пулт ближе концерт-мајстору. Ако диригент инсистира на правилном свирачком ставу и начину седења на проби ту ће навику ученик пренети и у професионалан оркестар. Почетком школске године међу члановима оркестра може се организовати аудиција за концерт мајстора на којој би присуствовали и други професори у школи, као што је, нпр. шеф оркестра. Програм за аудицију може да сачињава актуелна композиција коју изводи оркестар и дело које се чита с листа. Ученици воле изазове; за овај ће уложити сав свој труд и знање, а без сумње ће им овај предмет постати један од најомиљенијих. Транскрипције дела су некада неопходне. Тиме диригент прилагођава дело свом ансамблу уз услов да су интервенције незнатне и стручно урађене. Од огромне важности су наступи и треба их што чешће организовати током школске године. Овде треба неговати и сценски наступ јер он увек делује како на публику тако и на извођаче. Највећи број ученика који се из редова средње школе определи за професионално бављење музиком свира у оркестрима, стога значај часова оркестра мора бити јасан не само диригенту и ученицима већ и њиховим професорима главног предмета. Професор може да оцењује и квалитет свирања у току године. За овакву врсту провере је најпрецизније свирање композиције у квартету, квинтету итд. у зависности од састава оркестра.

ЧИТАЊЕ С ЛИСТА

ЦИЉЕВИ

Развој ученика на савладавњу вештине брзог и течног читања нотног текста,
Развој ученика на оспособљавању за корепетиторску праксу
Упознавања ученика са широм клавијарском, инструменталном и вокалном литературом.

ЗАДАЦИ

Рад на оспособљавању ученика да после краће визуалне анализе успешно прочита задани нотни текст поштујући све задане параметре (тоналитет, темпо, динамику, артикулацију, ритам...)

Рад на оспособљавању ученика за анализу текста и развијање способност да унапред види нотни материјал, а по могућству и чује мелодијске и хармонске покрете који следе. Развијање општег поунавања музичке литературе.

Настава предмета читање с листа обухвата и упознавање оркестарске-хорске литературе.

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ВИОЛИНА

А. Корели: Кончерто гросо оп. 6 бр. 7 Г. Торели: Симфонија це-мол оп. 6 А. Вивалди: Кончерто гросо оп. 3

Вивалди: Симфонија

Л. Соркочевећ: Симфонија бр. 6 Де-дур Л. Соркочевећ: Симфонија бр. 4 Еф-дур Л.

Соркочевећ: Симфонија бр. 3 Де-дур К. Стамиц: Оркестарски квартет оп. 4 Ј. С. Бах:

Бранденбуршки концерт бр. 5 Де-дур Ј. С. Бах: Бранденбуршки концерт бр. 1 Еф-дур Ј. С.

Бах: Бранденбуршки концерт бр. 3 Ге-дур Ј. Хајдн: Симфонија бр. 31 Де-дур

Наведена дела се налазе у свесци Милорада Ђурића: Оркестарске студије за виолину, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ВИОЛА

Ј. С. Бах: Симфонија Еф-дур, I став

Ј. С. Бах: Бранденбуршки концерт бр. 1; бр. 2 - I став; бр. 3 Ге-дур; бр. 4 Ге-дур; бр. 5 Де-дур; бр. 6 Бе-дур Ј. С. Бах: Концерт за виолину а-мол Ј. С. Бах: Концерт за виолу Е-дур Ј. С. Бах: Концерт за флауту, виолину и клавир а-мол Ј. С. Бах: Концерт за клавир де-мол

Ј. Хајдн: Симфонија бр. 12; Симфонија бр. 16; Симфонија бр. 99

А. Моцарт: Чаробна фрула - увертира

В. А. Моцарт: Фигарова женидба - увертира

Наведена дела се налазе у свесци Петра Ивановића: Оркестарске студије за виолу, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ВИОЛОНЧЕЛО

Ј. Хајдн: Симфонија бр. 88; Симфонија бр. 94 Ге-дур; Сим-фонија бр. 101 Де-дур - Часовник; Симфонија бр. 103 Ес-дур; Сим-фонија бр. 104 Де-дур - Лондонска

В. А. Моцарт: Чаробна фрула - увертира; Дон Жуан - увертира; Фигарова женидба - увертира

А. Моцарт: Симфонија бр. 30 Де-дур - Хафнерт; Симфонија бр. 40 ге-мол; Симфонија бр. 41 Це-дур - Јупитер

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 1 Це-дур оп. 21; Симфонија бр. 2 Де-дур оп. 36; Симфонија бр. 3 Ес-дур оп. 55 - Ероика; Симфонија бр. 5 це-мол оп. 67; Симфонија бр. 6 Еф-дур оп. 68 - Пасторална; Симфонија бр. 7 А-дур оп. 92; Симфонија бр. 9 де-мол оп. 125 Л. ван Бетовен: Увертира „Леонора" бр. 3 оп. 72а Наведена дела се налазе у свесци Реље Ђетковића: Оркестарске студије за виолончело, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

КОНТРАБАС

Музика барока и преткласике

Г. Ф. Хендл: Оркестарска свита „Музика на води" Ј. С. Бах: Пасија по Матеју - хор и речитатив Ј. С. Бах: Концерт за виолину Е-дур Ј. С. Бах: Концерт за клавир и оркестар еф-мол Ј. С. Бах: Чакона де-мол

Ј. С. Бах: Бранденбуршки концерт Бе-дур, Еф-дур, Ге-дур К. В. Глук: Ифигенија на Тауриди - увертира Израдити све лежеће потезе гудала.

Сва наведена дела могу се наћи у збирци Војина Драшкоција и Јурија Почевског: „Оркестарске студије за контрабас" I део

ГИТАРА

Јован Јовичић: Школа гитаре за младе почетнике Јован Јовичић: Школа за гитару I и II део

Прек: Албум I, II, III

Андре: Збирка композиција за класичну гитару Деонице камерне музике

И друга дела по избору наставника

СВЕ ВРСТЕ ТАМБУРА и МАНДОЛИНА

Вукосављев: Тамбурашки оркестри I С. Вукосављев: Жице тамбурице бр. 2

Ј. Њикош: Тамбурашки оркестри - изабрана дела Х С. Вукосављев: Варошке песме бр. 1

М. Цопов: Неготин марш М. Попов: Српска зора марш М. Попов: Сплет српских народних игара

ХАРФА

К. В. Глук: Орфеј и Еуридика

Г. Доницети: Љубавни напитак - арија Неманса Неморина М. Глинка: Иван Сусањин - арија О. Респиги: Старе игре и арије Д. Радић: Три грама времена

Сопоћани

Каленић

Манасија

Б. Сметана: Влтава - симфонијска поема Ц. Франк: Симфонија у де-молу II став М. Мусоргски: Ноћ на голом брду Пучини: Боеми - предигра за III чин Пучини: Тоска - Молитва из II чина Ж. Бизе: Арлезијанка - друга оркестарска свита

Пасторала
Интермецо
Менует
Ј. Славенски: Симфонија Оријента
КЛАВИР и ОРГУЉЕ
Почета школе за клавир: Николајев, Кршић
Гњесина: Клавирска абецеда
Диверноа: Етиде оп. 76
Лешхорн: Етиде оп. 192
Лемоан: етиде
Беренс: Етиде оп. 70
Избор сонатина за II разред основне школе
Композиције аутора XVII и XVIII века 1а, 1б, 2 Кунц: 200 кратких канона Бах: Мале композиције
Лаживицаја: Редакција зборника полифоних композиција
„Наши композитори за мале пијанисте“ - збирка
Албум југословенских клавирских композиција
Први кораци, I и II свеска
Први успеси, I и II свеска
Б. Барток: Микрокосмос, I и II свеска
Р. Шуман: оп. 68
Мајкапар: оп. 16
Кабалевски: 24 лаке композиције оп. 30 Д. Скарлати: Мале игре и комади К. Ф. Е. Бах: Мале комади за клавир Збирке ренесансних композиција Р. Шуман: Албум за младе Ф. Шуберт: Збирка игара П. И. Чајковски: Албум за младе С. Прокофјев: „Музика за децу“ оп. 65 Ц. Франк: 18 мањих комада
Хачатурјан: 10 комада
Вежбе за развијање меморије и брзог памћења, одгонетање наставника или завршетка једне мисли или реченице, транспоноване једноставних вежбица у тоналитете за секунду навише и наниже.
ХАРМОНИКА
Вуковић-Терзић: Школа за клавирску хармонику I и II разред А. Факин: Школа за клавирску хармонику I и II разред
М. Барачкова: Оригиналне солистичке композиције домаћих и страних аутора I свеска
Марковић: Школа за основно музичко образовање класичне хармонике I разред
Л. Међери: Избор композиција за хармонику И друга одговарајућа литература
ФЛАУТА
Ј. С. Бах: Миса у ха-молу; Пасија по Матеју; Магнификат; Божићни ораторијум; Цасијапо Јовану; Кантата бр. 46
Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 1; бр. 2; бр. 3; бр. 4; бр. 5 Ф. Менделсон: Симфонија бр. 3; бр. 4
Дворжак: Карневал увертира бр. 92; Симфонија бр. 2 Ф. Лист: Прелиди; Клавирски концерт бр. 1
Ј. Сибелијус: Симфонија бр. 5; бр. 7 Ц. Франк: Симфонија де-мол
Ж. Бизе: Арлезијанка свита бр. 1; Арлезијанка свита бр. 2 Х. Берзлиоз: Увертира „Бенвенуто Челини“; Увертира „Ци- гански карневал“; Менует из „Фаустовог проклетства“ Росини: Увертира „Семирамида“ М. Равел: „Моја мајка гуска“ М. Мусоргски: „Хованшчина“ К. Дебиси: Ноктурна П. Хиндемит: Камерна музика бр. 1
ОБОА
Ј. Хајдн: Симфонија бр. 100 Ге-дур - Војничка; Симфонија бр. 101 Де-дур - Часовник; Симфонија бр. 103 Ес-дур; Симфонија бр. 104 Де-дур - Лондонска
А. Моцарт: Концерт за виолину Ге-дур (КУ 216)

В. А. Моцарт: Симфонија бр. 34 Це-дур (КУ 338); Симфонија бр. 35 Де-дур (КУ 385); Симфонија бр. 36 Це-дур (КУ 425); Симфонија бр. 38 Де-дур - Црашка (КУ 504); Симфонија бр. 40 ге-мол (КУ 550); Симфонија бр. 41 Це-дур - Јупитер (КУ 551)

В. А. Моцарт: Концерт за клавир Де-дур (КУ 416); Концерт за клавир Бе-дур (КУ 595)

В. А. Моцарт: Концерт за виолину А-дур (КУ 219) В. А. Моцарт: Концерт за обоу Це-дур (КУ 314) В. А. Моцарт: Отмица из Сараја - Увертира (КУ 384); Фига-рова женидба – Увертира (КУ 492); Дон Жуан - Увертира (КУ 527); Тако чине све - Увертира (КУ 588)

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 1 Це-дур оп. 21; Симфонија бр. 2 Де-дур оп. 36; Симфонија бр. 3 Ес-дур оп. 55 - Ероика; Симфонија бр. 4 Бе-дур оп. 60; Симфонија бр. 5 це-мол оп. 67; Симфонија бр. 6 Еф-дур оп. 68 - Пасторална; Симфонија бр. 7 А-дур оп. 92; Симфонија бр. 8 Еф-дур оп. 93; Симфонија бр. 9 де-мол оп. 125 Л. ван Бетовен: Концерт за клавир бр. 1 Це-дур оп. 15 Л. ван Бетовен: Концерт за виолину Де-дур оп. 61 Л. ван Бетовен: Увертира „Леонора“ бр. 3 оп. 72а; Увертира „Егмонт“ оп. 84

Росини: Севилски берберин - увертира; Италијанка у Алжиру - увертира; Сврака крадљивица - увертира Г. Доницети: Дон Пасквале - увертира Наведена дела се налазе у свесци Љубише Петрушевског: Оркестарске студије за обоу, I свеска („Нота“, Књажевац, 1979)

КЛАРИНЕТ

А. Моцарт: Фигарова женидба; Дон Жуан; Чаробна фрула - увертира; Симфонија Ес-дур бр. 39; Симфонија ге-мол бр. 40

Л. ван Бетовен: Концерт за виолину Де-дур; Увертира Леонора I; Увертира Леонора II; Увертира Леонора III; Увертира Кориолан; Увертира Егмонт; Симфонија бр. 1 Це-дур; Симфонија бр. 3 Ес-дур; Симфонија бр. 4 Бе-дур; Симфонија бр. 5 ц-мол; Симфонија бр. 7 А-дур; Симфонија бр. 8 Еф-дур (I став) Росини: Севилски берберин - увертира Ф. Шуберт: Симфонија бр. 8 ха-мол

Ф. Менделсон: увертира Фингалова пећина; Бајка о лепој Мелузини

Р. Шуман: Симфонија бр. 1 Бе-дур; Симфонија бр. 3 Ес-дур

Ф. Лист: Прелиди

М. И. Глинка: Иван Сусањин

П. И. Чајковски: Шчелкуншчик

М. П. Мусоргски: Ноћ на голом брду

Христић: Охридска легенда

О. Респиги: Римске фонтане (симфонијска поема)

Дворжак: Словенска игра бр. 8

ФАГОТ

А. Моцарт: Клавирски концерт де-мол бр. 20 Л. ван Бетовен: Прве симфонија - а11еѓго соп ђ10 Л. ван Бетовен: Трећа симфонија - I став

Ж. Бизе: Кармен

Росини: Италијанка у Алжиру Верди: Сицилијанске вечери П. И. Чајковски: Италијански капричо Ј. Хајдн: Симфонија Ге-дур Л. ван Бетовен: Ероика Ф. Шуберт: Недовршена симфонија

САКСОФОН

Транскрипције одговарајућих дела по избору наставника

ТРУБА

Л. ван Бетовен: Фиделио

Р. Вагнер: Мајстори певачи

В. А. Моцарт: Чаробна фрула

Г. Доницети: Кћи пука

Г. Мајербер: Хугеноти

Ј. Хајдн: Годишња доба

В. А. Моцарт: Фигарова женидба

В. А. Моцарт: Симфонија Ес-дур

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 5 це-мол

К. М. в Вебер: Јубел - увертира
 Х. Марше: Темплар и Јеврејка
 К. М. в Вебер: Оберон
 Р. Вагнер: Мајстори певачи
 Х. Берлиоз: Фаустово проклетство
 Верди: Трубадур; Бал под маскама Р. Вагнер: Лоенгрин Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 1
 Це-дур Р. Вагнер: Танхојзер Б. Ф. Обе: Нема из Портичија Ј. Лахнер: Реб1ћпег - №а1гер
 Х. Берлиоз: Ослобођење од ропства К. Голдмарк: Симфонија Ес-дур Р. Вагнер: Парсифал
 Л. Спор: Симфонија Ф. Менделсон: Хебриди Г. Мајербер: Хугеноти К. Кројцер: Расипник
 Р. Вагнер: Валкире Ј. Халеви: Јеврејин
 Наведена дела се налазе у свесци Марка Крањчевића: Орке- старске студије за трубу, I
 свеска („Нота", Књажевац, 1979)
ТРОМБОН
 Л. Керубини: Водоноша - увертира Ђ. Росини: Сврака крадљивица - увертира Ж.
 Офенбах: Орфеј у подземљу - увертита Келер-Бела: Комична увертира
 Ђ. Росини: Севиљски берберин - увертира; Вељем Тел - увертира
 В. А. Моцарт: Реквијем - Тића ш1гиш Г. Доницети: Лучија од Ламермура - бинска музика
 Ж. Бизе: Кармен - бинска музика
 А. Моцарт: Дон Жуан; Чаробна фрула Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 5 це-мол
 Ф. Шуберт: Симфонија бр. 8 ха-мол („Недовршена") Ђ. Верди: Бал под маскама;
 Травијата; Трубадур, Аида
 Прокофјев: Пећа и вук оп. 67 Р. Вагнер: Риенци - увертира
 Дворжак: Симфонија бр. 9 (5) е-мол оп. 95 („Из новог света") Л. Делиб: Копелија
 (Мазурка из балета)
 Г. Мајербер: Игра бакљама бр. 1 (Раске11апг) Наведена дела се налазе у свесци Винка
 Валечића: Оркестар- ске студије за тромбон, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)
ХОРНА
 Ј. Хајдн: Симфонија бр. 2 Де-дур („Лондонска симфонија") Ј. Хајдн: Симфонија бр. 18
 фис-мол
 Ј. Хајдн: Симфонија бр. 16 Ге-дур („Оксфордска симфонија") Ј. Хајдн: А11едго у1уасе
 Де-дур Ј. Хајдн: Годишња доба - ораторијум Ј. Хајдн: Концерт за виолончело Де-дур
 А. Моцарт: Идоменео; Чаробна фрула; Дон Жуан
ТУБА
 По избору наставника
УДАРАЉКЕ Добош -
 Ч. Мемфис: Етиде за развој брзине у читању с листа Тимпани -
 Е. Кене: „тимпани" Етиде - избор за 2, 3 и 4 тимпана Ксилофон-вибрафон -
 М. Голденберг: Модерна школа за ксилофон - избор етида које одговарају захтевима овог
 предмета В. Веигл: Етиде за ксилофон
ПРИМЕРИ ЗА УПОЗНАВАЊЕ ОРКЕСТАРСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ Добош -
 Ј. Готовац: Симфонијско коло
 Д. Обер: Рга Р1ауо1о; Нијема из портичија
 Ђ. Росини: Сврака крадљивица - увертира
 Ђ. Верди: Сицилијанске вечери - увертира; Набуко - увертира
 Тимпани -
 Ј. С. Бах: Свите за оркестар - један пример - III свита
 А. Моцарт: Симфонија у Ес-дуру; Чаробна фрула - увер-
 тира
 Ј. Хајдн: Оксфорд - Симфонија
 Л. ван Бетовен: М188а 8о1ешп18 у Де-дуру - С1опа, Адпи8 Деи; Прометеј - увертира;
 Фиделио - увертира; Егмонт - увертира; Сим- фонија бр. 1 Це-дур; Симфонија бр. 2 Де-
 дур; Симфонија бр. 3 Ес- дур; Симфонија бр. 4 Бе-дур

Ј. Брамс: Симфонија бр. 1 це-мол; Симфонија бр. 2 Де-дур; Симфонија бр. 3 Еф-дур
Ксилофон
Б. Бритн: Водич кроз оркестар
Рахмаџинов: Симфонијске игре М. Равел: Гуска - моја мама (свита) Н. Р. Корсаков:
Прича о цару Салтану А. Хачатуријан: Симфонија бр. 1
И. Стравински: Свадба - све четири слике С. Прокофјев: Скитска свита
Б. Барток: Соната за два клавира и удараљке Велики бубањ и чинеле
П. И. Чајковски: Лабудово језеро - валцер из балетске свите Ж. Бизе: Кармен - увертира
И. Стравински: Петрушка Тамбурина
П. И. Чајковски: Италијански капричо Кастањете (концертне, ручне и ручне са дршком)
- С. Прокофјев: Клавирски концерт бр. 3 П. И. Чајковски: Лабудово језеро - шпанска игра
Триангл
Н. Р. Корсаков: Шехерезада Маракас
С. Прокофјев: Ромео и Јулија - игра девојака из балет Звончићи
Ј. С. Бах: Цасакаља
А. Моцарт: Чаробна фрула
П. И. Чајковски: Лабудово језеро; Успавана лепотица - варијације
Р. Корсаков: Прича о цару Салтану
Рахмаџинов: Симфонијске игре
Глазунов: Концерт за виолину и оркестар
СОЛО ПЕВАЊЕ
Абт: Вежбе за глас и клавир од бр. 1 - 10 Вокал: Вежбе са текстом
Збирка за младе певаче - лакше композиције старих мајстора (Калдара, Качини,
Банчини и др.)
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
а) 10 етида;
б) 15 композиција различитог садржаја, облика и карактера;
в) две композиције предвиђене програмом за камерно музицирање;
г) две композиције за оркестар - хор.

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ВИОЛИНА

Ј. Хајдн: Симфонија бр. 88 Ј. Хајдн: Симфонија бр. 94 Ј. Хајдн: Симфонија бр. 31 Де-дур
Ј. Хајдн: Симфонија бр. 101 Де-дур Ј. Хајдн: Симфонија бр. 104 Де-дур Ј. Хајдн:
Симфонија бр. 94 Ге-дур Ј. Хајдн: Симфонија бр. 103 Ес-дур
А. Моцарт: Симфонија бр. 35 Де-дур В. А. Моцарт: Симфонија бр. 41 Це-дур В. А.
Моцарт: Симфонија бр. 39 Ес-дур
В. А. Моцарт: Фигарова женидба - увертира Ф. Шуберт: Симфонија бр. 8 ха-мол
Наведена дела се налазе у Милорад Ђуричић: Оркестарске студије за виолину I свеска
(„Нота", Књажевац, 1979) И друга дела одговарајуће тежине и обима

ВИОЛА

В. А. Моцарт: Идоменео - увертира; Со81 1ап 1и11е - увертира В. А. Моцарт: Симфонија
бр. 35 Де-дур - Хафнер; Симфонија бр. 36 - Линцер; Симфонија бр. 40 ге-мол;
Симфонија бр. 41 Це- дур - Јупитер
Л. Керубини: Водоноша - увертира
Ђ. Росини: Севиљски берберин - увертира; Сврака крадљивица - увертира

- Л. ван Бетовен: Увертире „Кориолан“ оп. 67; „Леонора“ бр. 1 оп. 72а; „Леонора“ бр. 2 оп. 72а; „Леонора“ бр. 3 оп. 72а
- Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 3 Ес-дур - Ероика - оп. 55; Симфонија бр. 5 це-мол оп. 67; Симфонија бр. 6 Еф-дур - Пасторална - оп. 68
- Наведена дела се налазе у свесци Петра Ивановића: Оркестарске студије за виолу, I свеска („Нота“, Књажевац, 1979)
- ВИОЛОНЧЕЛО**
- Л. ван Бетовен: Увертира „Кориолан“ оп. 62 Ф. Шуберт: Симфонија бр. 4 це-мол - Трагична; Симфонија бр. 2 Бе-дур; Симфонија бр. 7 Це-дур; Симфонија бр. 8 ха-мол - Недовршена
- Р. Шуман: Симфонија бр. 1 Бе-дур оп. 38; Симфонија бр. 2 Це-дур оп. 61; Симфонија бр. 4 де-мол оп. 120
- Ф. Менделсон: Симфонија бр. 3 е-мол оп. 56 - Шкотска; Симфонија бр. 4 А-дур оп. 90 - Италијанска; Симфонија бр. 5 де-мол оп. 107 - Реформацијска
- Ф. Менделсон: Увертира „Фингалова пећина“ оп. 26 К. М. Вебер: Оберон - увертира; Чаробни стрелац - увертира; Еуријанте - увертира
- Вебер-Берлиоз: Позив на игру оп. 65 Х. Берлиоз: Фантастична симфонија оп. 14 Х. Берлиоз: Харолд у Италији оп. 16 - Симфонија са виолом облигато
- Х. Берлиоз: Римски карневал оп. 17
- Наведена дела се налазе у свесци Реље Ђетковића: Оркестарске студије за виолончело, I свеска („Нота“, Књажевац, 1979)
- КОНТРАБАС Класицизам**
- Ј. Хајдн: Симфоније бр. 99 Ес-дур; бр. 94 Ге-дур; бр. 101 Де-дур; бр. 104 Де-дур
- В. А. Моцарт: увертире из опра „Дон Жуан“, „Фигарова женидба“, „Чаробна фрула“, „Отмица из Сераја“
- В. А. Моцарт: симфоније Ес-дур КУ 543; бр. 40 ге-мол; бр. 41 - Јупитер; бр. 35 Де-дур - Хафнер; бр. 36 Це-дур - Линцер
- Л. ван Бетовен: Симфоније бр I, II, III, IV и V Посветити пажњу скачућим потезима гудала. Сва наведена дела могу се наћи у збирци Војина Драшкоковија и Јурија Почевског: „Оркестарске студије за контрабас“ I део
- ГИТАРА**
- Јован Јовичић: Школа за гитару II и III део
- Андре: Збирка композиција за класичну гитару
- Ф. Ноад: Ренесансна гитара Ф. Ноад: Барокна гитара Ф. Ноад: Класична гитара и друга литература по избору наставника
- СВЕ ВРСТЕ ТАМБУРА и МАНДОЛИНА**
- Вукосављевић: Жице тамбурице бр. 3 и бр. 4
- Ј. Њикош: Тамбурашки оркестри - изабрана дела XI С. Вукосављевић: Народне игре из Војводине Југословенска едиција: Тамбурашки оркестри - Звуци тамбуре бр. 1
- ХАРФА**
- Тома: Мињон
- Верди: Аида - интродукција, хор, сцена I дует из II чина Ж. Бизе: Кармен - арија из II и III чина К. Сен-Санс: Самсон и Далила - арија Далиле из II чина Адам: Жизела - балет II чин Ш. Гуно: Фауст
- А. Бородин: Кнез Игор - каватина Кончаковне
- М. Мусоргски: Сорочински сајам
- Ђордано: Андре Шеније
- Скрјабин: I симфонија
- М. Вукдраговић: Везиља слободе
- Д. Радић: Усправна земља
- КЛАВИР и ОРГУЉЕ**
- Бертини оп. 100: Етиде
- Ј. Кршић: Клавирска вежбанка
- Ј. С. Бах: Мале композиције

Ј. С. Бах: Мали прелудијуми
 Ј. С. Бах: Мали прелудијуми и фугете
 Разне лакше полифоне композиције - само два гласа
 Кабалевски оп. 51: Варијације Еф-дур
 Кулау: Варијације Ге-дур
 Први успеси: II свеска Ј. Хајдн: Мале игре
 Ј. Хајдн: 10 немачких игара
 Ј. Хајдн: 12 менуета
 Ј. Хајдн: Лакше сонатине - избор из Збирке Шишмановић- Кршић
 В. А. Моцарт: 14 лакших композиција
 В. А. Моцарт: Бечке сонатине
 Гречанинов: Дечја књига
 Л. ван Бетовен: Екосезе и немачке игре
 Л. ван Бетовен: Варијације - избор лакших
 Б. Барток: Микрокосмос II свеска
 Б. Барток: Микрокосмос III свеска
 Лутославски: 12 малих комада
 П. И. Чајковски: Албум за младеж
 П. И. Чајковски: Годишња доба - избор лакших
 Ф. Шуберт: Збирка игара I и II свеска
 Ф. Шуберт: 6 лакших комада
 Р. Шуман: оп. 124 Албумблатер
 Е. Григ: оп. 17 Норвешке игре
 Е. Григ: Лирски комади - избор
ХАРМОНИКА
 Ученика упознати с основним принципима транспоновања на лакшим композицијама примереним II разреду.
 Вуковић-Терзић: Школа за клавирску хармонику III разред А. Факин: Школа за клавирску хармонику На свеска
 М. Барачкова: Оригиналне солистичке композиције домаћих и страних аутора II свеска
 Ф. Криг: Мале композиције заборављених мајстора XVIII века З. Вукосављев: Композиције за хармонику III и IV разред Л. Међери: Избор композиција за хармонику
 Х. П. Хесе: Полифони комади I свеска
 Љ. Мицић: Збирка етида и одабраних композиција III и IV разред
 И друга одговарајућа литература ФЛАУТА
 Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 6; бр. 7; Корална фантазија оп. 80; Увертира „Леонора“ бр. 3 К. Сен Санс: Симфонија бр. 3 Р. Шуман: Симфонија бр. 1
 Прокофјев: „Ромео и Јулија“ Свита бр. 1; „Ромео и Јулија“ Свита бр. 2
 А. Бородин: „Кнез Игор“ - Половецке игре А. Русел: „Паукова шума“
 А. Брукнер: Симфонија бр. 4; бр. 6; бр. 7; бр. 8; бр. 9 П. И. Чајковски: „Моцартијана“ Свита бр. 4; Симфонија бр. 5; „Ромео и Јулија“
 Б. Блахер: Варијације за оркестар З. Кодаљ: „Игре из Галанте“ Л. Делиб: Копелија Р. Вагнер: Прелудијум из „Парсифала“ Ђ. Верди: Реквијем Ј. Брамс: Варијације на Хајднову тему Х. Берлиоз: Фантастична симфонија Е. Елгар: „Загонетне варијације“ Д. Мијо: Сомфонијска свита бр. 2 Д. Кабалевски: Свита „Кола Брењон“ М. Равел: Свита „Купренов гроб“
ОБОА
 Ф. Шуберт: Симфонија бр. 7 Це-дур; Симфонија бр. 8 ха-мол - Недовршена
 Ф. Шуберт: Розамунда - увертира Х. Берлиоз: Фантастична симфонија оп. 14 Х. Берлиоз: Увертира „Римски карневал“ оп. 9 Ж. Бизе: Симфонија Це-дур
 Ж. Бизе: Арлезијанка - свита бр. 1; Арлезијанка - свита бр. 2 Ј. Брамс: Симфонија бр. 1 це-мол оп. 68; Симфонија бр. 2 Де- дур оп. 73; Симфонија бр. 3 Еф-дур оп. 90; Симфонија бр. 4 е-мол оп. 98

Ј. Брамс: Варијације на Хајднову тему оп. 56а Ј. Брамс: Концерт за клавир бр. 1 де-мол оп. 15; Концерт за клавир бр. 2 Бе-дур оп. 83

Ј. Брамс: Концерт за виолину Де-дур оп. 77 Р. Шуман: Симфонија бр. 1 Бе-дур оп. 38; Симфонија бр. 2 Це-дур оп. 61; Симфонија бр. 3 Ес-дур оп. 97; Симфонија бр. 4 де-мол оп. 120 Р. Шуман: Концерт за клавир а-мол оп. 54 Б. Сметана: Продана невеста - Увертира

Ј. Штраус: Слепи миш - Увертира; Циганин барон - Увертира П. И. Чајковски: Симфонија бр. 4 еф-мол оп. 36; Симфонија бр. 5 е-мол оп. 64; Симфонија бр. 6 бе-мол оп. 74

П. И. Чајковски: Концерт за клавир бр. 1 бе-мол оп. 23 П. И. Чајковски: Концерт за виолину Де-дур оп. 35 П. И. Чајковски: Шћелкуншчик; Лабудово језеро - балетска свита; Ромео и Јулија (Увертира-фантазија)

Ф. Менделсон: Симфонија бр. 3 а-мол оп. 56 - Шкотска; Симфонија бр. 4 А-дур оп. 90 - Италијанска

Ф. Менделсон: Концерт за виолину е-мол оп. 64 Ф. Менделсон: Сан летње ноћи оп. 21 - Увертира; Увертира „Фингалова пећина“ оп. 26

Ф. Менделсон: Сан летње ноћи - Скерцо Ђ. Верди: Травијата; Набуко Р. Леонкавало: Бајацо

Наведена дела се налазе у свесци Љубише Петрушевског: Оркестарске студије за обоу, I свеска („Нота“, Књажевац, 1979)

КЛАРИНЕТ

Л. ван Бетовен: Фиделио; Симфонија бр. 2 Де-дур; Симфонија бр. 6 Еф-дур

Г. Доницети: Љубавни напиток К. М. В Вебер: Цозив на игру Ф. Шуберт: Розамунда

Ф. Менделсон: Симфонија бр. 3 а-мол; Симфонија бр. 4 А-дур Р. Шуман: Симфонија бр. 2 Це-дур; Симфонија бр. 4 д-мол; Концерт за клавир а-мол

Ф. В Супе: Лепа Галатеја Ђ. Росини: Италијанка у Алжиру - увертира К. М. в Вебер: Чаробни стрелац Ф. Лист: Мазепа; Мађарска рапсодија бр. 2 - каденца Ј. Брамс: Симфонија бр. 1 це-мол; Симфонија бр. 2 Де-дур; Академска увертира; Трагична увертира Ц. Франк: Симфонијске варијације В. Белини: Норма; Месечарка Б. Сметана: Продана невеста I чин Ж. Бизе: Кармен - увертира Ђ. Пучини: Мадам Батерфлај II чин В. Белини: Пуританци Ц. Гершвин: Американац у Паризу М. Равел: Болеро

ФАГОТ

Л. ван Бетовен: Леонора Ф. Менделсон: Италијанска симфонија В. А. Моцарт: Дон Жуан - увертира Л. ван Бетовен: Клавирски концерт бр. 2 Ј. Брамс: Друга симфонија Ј. Брамс: Трећа симфонија П. И. Чајковски: Шеста симфонија Л. ван Бетовен: Клавирски концерт бр. 5 Л. ван Бетовен: Пета симфонија - II став Х. Берлиоз: Фантастична симфонија

САКСОФОН

Транскрипције одговарајућих дела по избору наставника

ТРУБА

Р. Вагнер: Прстен Нибелунга

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 3 Ес-дур

Р. Вагнер: Лоенгрин; Тристан и Изолда; Сумрак богова

Ф. Менделсон: Мирно море; Срећан пут

Ђ. Верди: Аида

Ф. Супе: Песник и сељак

Ж. Бизе: Кармен

Е. Хампердинк: Ивица и Марица

Ј. С. Бах: Божићни ораторијум - Арија

Г. Ф. Хендл: Арија

Ј. С. Бах: Арија

Ј. С. Бах: Кантата за сва времена Г. Ф. Хендл: Dettinger te Deum Анонимус: Концерт за 7 труба и тимпане Ј. С. Бах: Бранденбуршки концерт Еф-дур К. Монтеверди: Орфеј; Favola in musica Анонимус: Две фанфаре Л. Моцарт: Концерт за трубу
Наведена дела се налазе у свесци Марка Крањчевића: Орке- старске студије за трубу, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ТРОМБОН

Ђ. Росини: Сврака крадљивица - увертира К. Орф: Кармина бурана Ф. Лист: Прелиди
Л. Делиб: Копелија - музика из балета Р. Вагнер: Танхојзер - предигра за оперу Ј. Брамс: Мађарска игра бр. 5

В. А. Моцарт: Чаробна фрула - увертира; Дон Жуан - II чин П. И. Чајковски: Клавирски концерт бр. 1 бе-мол Ф. Шуберт: Симфонија бр. 8 ха-мол - Недовршена Р. Шуман: Симфонија бр. 1 Бе-дур оп. 38; Симфонија бр. 2 Це-дур оп. 61

А. Брукнер: Симфонија бр. 1 це-мол; Симфонија бр. 2 це-мол Ђ. Верди: Риголето
Бородин: Половецке игре из опере „Кнез Игор" П. И. Чајковски: Увертира 1812

П. И. Чајковски: Симфонија бр. 4 еф-мол оп. 36; Симфонија бр. 5 це-мол оп. 64;
Симфонија бр. 6 ха-мол оп. 74 Р. Вагнер: Тристан и Изолда Ж. Бизе: Кармен Ј. Брамс: Трагична симфонија

Х. Берлиоз: Мађарски марш из „Фаустовог проклетства" оп. 24

М. П. Мусоргски: Наћ на голом брду

П. Маскањи: Кавалерија рустикана

Р. Леонкавало: Бајацо

М. П. Мусоргски: Сlike са изложбе

Б. Барток: Концерт за оркестар

Наведена дела се налазе у свесци Винка Валечића: Оркестар- ске студије за тромбон, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ХОРНА

А. Моцарт: Клавирски концерт це-мол (КУ 491) В. А. Моцарт: Клавирски квинтет Ес-дур (КУ 542)

В. А. Моцарт: Серенада Ес-дур (КУ 375); Серенада це-мол (КУ 388)

В. А. Моцарт: Дивертименто Де-дур (КУ 334) В. А. Моцарт: Квинтет Ес-дур (КУ 407) В. А. Моцарт: Концертантна симфонија (КУ 297б); Симфо- нија ге-мол (КУ 550)

В. А. Моцарт: Адађо Ес-дур

ТУБА

По иабору наставника

УДАРАЉКЕ Добош -

Ч. Мемфис: Етиде за развој брзине у читању с листа Тимпани -

Е. Кене: Тимпани етиде - избор за 2, 3 и 4 тимпана Ксилофон-вибрафон -

М. Голденберг: Модерна школа за ксилофон - избор етида које одговарају захтевима овог предмета В. Веигл: Етиде за ксилофон

ПРИМЕРИ ЗА УПОЗНАВАЊЕ ОРКЕСТАРСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Добош -А. Бородин: Кнез Игор - Половецке игре

Хачатуријан: Спартак, II чин балета П. И. Чајковски: „1812" - увертира

М. Равел: Болеро, Ј. Штраус-отац: Радецки марш - са уводом на добошу соло

Тимпани -Г. Ф. Хендл: Алелуја, А. Моцарт: Реквијем, Ј. Хајдн: Лондонске симфоније - симфонија с ударцем тимпана; Симфонија с вирблом на тимпанима

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 6 Еф-дур; Симфонија бр. 7 А- дур; Симфонија бр. 8 Еф- дур; Симфонија бр. 9 де-мол; Концерт за виолину Де-дур; Концерт за клавир Ге-дур бр. 4; Концерт за клавир Ес-дур бр. 5, Ј. Брамс: Симфонија бр. 4 це-мол; Концерт за виолину Де-дур Ксилофон -С. Рахмањинов: Симфонија бр. 3

А. Хачатуријан: Гајана II чин - игра девојака и IV чин - игра сабљи

И. Стравински: Жар птица - балет; Петрушка С. Прокофјев: Александар Невски - кантата

Б. Барток: Музика за гудаче, челесту и удараљке Велики бубањ и чинеле -П. И. Чајковски: Лабудово језеро - чардаш из балетске свите

Р. Корсаков: Шехерезада а2 и висећа чинела, Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 9 де-мол - IV став Тамбурина (даире, деф) -Ж. Бизе: Кармен - увертира за IV чин опере К. Дебиси: Игра

Кастањете (концертне, ручне и ручне са дршком) - С. Прокофјев: Други концерт за виолину и оркестар П. И. Чајковски: Шчелкуншчик - балет Ж. Бизе: Кармен II чин Триангл -Ф. Лист: Клавирски концерт бр. 1 Ес-дур, С. Прокофјев: Александар Невски - кантата Звончићи - П. И. Чајковски: Успавана лепотица - валцер С. Рахмањин: Симфонија бр. 3; Варијације на Паганинијеву тему,Глазунов: Концертни валцер И. Стравински: Петрушка,О. Респиги: Римске пиније СОЛО ПЕВАЊЕ

Авт: Вежбе за глас и клавир - од броја 10 Конконе: оп. 9 Вежбе за глас и клавир од 1 - 8 Лакше композиције италијанских мајстора (Карисими, Качини, Бонанчини, Фалкониери, Перголези, Шуберт, Гречанинов и др.)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) 10 етида;

б) 15 композиција различитог садржаја, облика и карактера;

в) две композиције предвиђене програмом за камерно музицирање;

г) две композиције за оркестар - хор.

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ВИОЛИНА

А. Моцарт: Чаробна фрула - увертира, Арија Морена В. А. Моцарт: Отмица из Сараја – увертира, В. А. Моцарт: Симфонија бр. 38 Де-дур В. А. Моцарт: Симфонија бр. 41 Це-дур В. А. Моцарт: Симфонија бр. 40 ге-мол В. А. Моцарт: Симфонија бр. 41 Це-дур В. А. Моцарт: Симфонија бр. 40 ге-мол Б. Сметана: Продана невеста - увертира Ј. Мајседер: Сцена из балета Ћ. Росини: Виљем Тел - увертира Л. Делиб: Копелија - свита из балета Б. Бритн: Једноставна симфонија II став Б. Бритн: Једноставна симфонија IV став В. Мокрањац: Дивертименто за гудаче

Наведена литература се налази у два свеска Милорада Ђуричића: Оркестарске студије за виолину свеска I и II („Нота", Књажевац, 1979)

И друга литература која одговара захтевима

ВИОЛА

Л. ван Бетовен: Концерт за клавир бр. 4 оп. 58 Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 7 А-дур оп. 92 Л. ван Бетовен: Концерт за клавир бр. 5 оп. 73 Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 9 де-мол оп. 125 Л. ван Бетовен: М188а 8о1етш8 оп. 123 Л. ван Бетовен: Концерт за виолину Де-дур К. М. в Вебер: Чаробни стрелац - увертира; Еуријенте - увертира; Ргес1ога - увертира; Оберон - увертира; Јубиларна увертира,Ф. Шуберт: Симфонија бр. 2 Бе-дур; Симфонија бр. 4 це-мол - Трагична; Симфонија бр. 7 Це-дур,Р. Шуман: Симфонија бр. 1 Бе-дур оп. 38 Р. Шуман: Увертира „Манфред" Р. Шуман: Концерт за клавир а-мол оп. 54

Наведена дела се налазе у свесци Петра Ивановића: Оркестарске студије за виолу, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ВИОЛОНЧЕЛО

А. Понкиели: Ђоконда - Игра сатова

Ћ. Росини: Севиљски берберин - увертира; Виљем Тел - увертира

М. И. Глинка: Руслан и Људмила - увертира Ж. Бизе: Арлезијанка - Свита бр. 1

Ј. Брамс: Симфонија бр. 1 це-мол оп. 68; Симфонија бр. 4 е- мол оп. 98; Симфонија бр. 2 Де-дур оп. 73; Симфонија бр. 3 Еф-дур оп. 90

Ј. Брамс: Концерт за клавир бр. 2 Бе-дур оп. 83 Б. Сметана: Продана невеста - увертира

П. И. Чајковски: Словенски марш оп. 31 П. И. Чајковски: Серенада за гудаче Це-дур оп. 48 П. И. Чајковски: Лабудово језеро - Свита из балета - оп. 20 П. И. Чајковски: Симфонија бр. 4 Ес-дур оп. 36; Симфонија бе. 5 е-мол оп. 64; Симфонија бр. 6 ха-мол оп.

74 - Патетична П. И. Чајковски: Концерт за клавир бр. 1 оп. 23 П. И. Чајковски: Ромео и Јулија - увертира-фантазија Наведена дела се налазе у свесци Реље Ђетковића: Оркестарске студије за виолончело, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

КОНТРАБАС

Л. ван Бетовен: Симфонија VI, VII, VIII и IX

Л. ван Бетовен: увертире Кориолан; Леонора бр. 3; Освећењедома

К. М. ф Вебер: увертире Оберон; Прециоза; Еуријанте; Чаробни стрелац

Ф. Шуберт: Симфоније бр. 7 Це-дур; бр. 8 ха-мол - Недовршена

Ф. Менделсон: Симфоније бр. 3 а-мол; бр. 4 А-дур Ф. Менделсон: Увертира „Фингалова

пећина" Р. Шуман: Симфоније бр. 1 Бе-дур; бр. 1 Це-дур; бр. 4 де-мол Ф. Лист: Мазепа -

симфонијска поема Ј. Брамс: Симфоније бр. 1 це-мол; бр. 2 Де-дур; бр. 3 Еф-дур; бр. 4 е-

мол

Сва наведена дела могу се наћи узбирци Војина Драшкоција и Јурија Почевског:

„Оркестарске студије за контрабас" I део

ГИТАРА

Ф. Ноад: Ренесансна гитара, Ф. Ноад: Барокна гитара, Ф. Ноад: Класична гитара, У.

Петерс: Класици гитаре I - V Лаки примери савремене музике и примери у којима

постоји неправилан ритам, по избору наставника

И друга литература по избору наставника

СВЕ ВРСТЕ ТАМБУРА и МАНДОЛИНА

Ј. Брамс: Мађарска игра бр. 5 М. Попов: Војвођанска игра бр. 2 М. Попов: Српска игра бр. 2

С. Вукосављев: Кончертино за басприм и тамбурашки оркестар

Раду: Плес пахуљица, валцер

Ј. Штраус: На лепом, плавом Дунаву

А. Моцарт: Мала ноћна музика 3. Мулић: Врањанска рапсодија

Ј. Њикош: Војвођанска рапсодија

Буци-Печа-3. Мулић: Лолита

ХАРФА

Р. Вагнер: Танхојзер - Волфрамова романса о ноћној звезди, III чин

Ђ. Верди: Трубадур

Ђ. Верди: Моћ судбине - Увертира; Арија Елеоноре IV чин

Ж. Масне: Дон Кихот

М. Равел: Павана за преминулу инфанткињу

Асафјев: Бахчисарајска фонтана - балет по Пушкину

Б. Бритн: Оркестарски приручник за младе

С. Христић: Охридска легенда

Ј. Готовац: Еро с онога свијета

П. И. Чајковски: Ромео и Јулија - увертира, фантазија П. И. Чајковски: Италијански

капричо Д. Обрадовић: Скерцо - Увертира

КЛАВИР и ОРГУЉЕ

Д. Скарлати: Сонате - лакше

Ј. С. Бах: Прелудијуми из Добро темперованог клавира Ј. Хајдн: Сонате - избор

А. Моцарт: Сонате - избор Ф. Шопен: Валцери

Ф. Шопен: Мазурке

Ф. Шуберт: Валцери

П. И. Чајковски: Годишња доба - избор

Ј. Брамс: оп. 39 16 валцера

Е. Григ: Лирски комади

К. Дебиси: Дечји кутак

Прокофјев: Пролазне визије - избор и друга дела сличне тежине по избору наставника

ХАРМОНИКА

Транспонованье сложенијих композиција. Ученика упознати с основним принципима израде транскрипција за хармонику на лакшим композицијама клавирске и оргуљске литературе.

В. Вуковић-Терзић: Избор етида и композиција I свеска В. Вуковић-Терзић: Избор етида за клавирску хармонику II свеска

Вуковић-Терзић: Избор композиција за клавирску хармонику III свеска

Љ. Мицић: Збирке етида и одабраних композиција IV и V разред

Факин: Школа III свеска

З. Вукосављевић: Композиције за хармонику IV и V разред Х. П. Хесе: Полифони комади II свеска Л. Мећери: Избор композиција за хармонику И друга одговарајућа литература ФЛАУТА

Ј. Брамс: Симфонија бр. 1; бр. 2; бр. 3; бр. 4

М. Мусоргски: „Ноћ на голом брду“

Ђ. Росини: Увертира „Сврака крадљивица“

Р. Шуман: Симфонија бр. 1

М. Равел: Валцер; Концерт за леву руку; Болеро

Г. Малер: Симфонија бр. 1; бр. 3; бр. 4; бр. 5; бр. 6; бр. 8; бр. 9

Прокофјев: Класична симфонија оп. 25

П. Хиндемит: „Сликари Матис“; Симфонијета ин Е Ф. Менделсон: „Сан летње ноћи“

Скерцо и Ноктурно Н. Римски-Корсаков: Симфонија бр. 2 „Антар“ И. Стравински:

Симфонија у 3 става Д. Шостакович: Симфонија бр. 1 Чајковски: Симфонија бр. 2 оп. 17

М. Шосон: Симфонија оп. 20 Р. В. Вилијемс: „Лондонска симфонија“

ОБОА

Д. Чимароза: Тајни брак - Увертира Ђ. Росини: Свилене лествице - Увертира

Белини: Норма

Р. Вагнер: Зигфрид - Прстен Нибелунга III; Зигфридова

Р. Вагнер: Увертира „Фауст“

Ђ. Верди: Риголето (I, II, III чин); Трубадур (I, II, III, IV чин); Сицилијанске вечери - Увертира; Моћ судбине - (Увертира и I, II, III чин); Бал под маскама (прелудијум, I и III чин); Дон Карлос (I, II, III, IV чин); Аида (I, II, III, IV чин); Фалстаф (I, II, III чин);

Ђ. Пучини: Тоска (I, II, III чин); Боеми (I, II, III, IV чин); Мадам Батерфлај (I, II чин); Турандот (I, II, III чин)

Наведена дела се налазе у свесци Љубише Петрушевског: Оркестарске студије за обоу, II свеска („Нота“, Књажевац, 1979)

КЛАРИНЕТ

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 3 Ес-дур; Симфонија бр. 8 Еф-дур;

Ђ. Росини: Италијанка у Алжиру; Семирамида; Севилски берберин – I чин

Ф. Шуберт: Симфонија бр. 7 Це-дур Ф. Менделсон: Музика за Сан летње ноћи Х.

Берлиоз: Фаустово проклетство; Бенвенуто Челини Ф. Лист: Мађарска рапсодија бр. 1; Мађарска рапсодија бр. 2; Мађарска рапсодија бр. 3

Ј. Брамс: Симфонија бр. 3 Еф-дур Ц. Франк: Симфонија у де-молу М. И. Глинка: Камаринскаја

П. И. Чајковски: Ромео и Јулија; Моцартијана; Симфонија бр. 5 е-мол

В. Белини: Капулети и Монтеки Ж. Бизе: Кармен

Ђ. Верди: Трубадур; Моћ судбине - увертира; Фалстаф; Аида Р. Вагнер: Танхојзер; Лоенгрин; Холанђанин луталица; Зигфридова идила

О. Респиги: Римске пиније Ц. Гершвин: Рапсодија у плавом

ФАГОТ

Л. ван Бетовен: Виолински концерт Д. Шостакович: Пета симфонија П. И. Чајковски:

Виолински концерт П. И. Чајковски: Шеста симфонија Н. Р. Корсаков: Шпански капричо

В. А. Моцарт: Тако чине сви - увертира Ђ. Верди: Моћ судбине Ф. Менделсон: Виолински концерт е-мол

А. Моцарт: Јупитер симфонија М. Равел: Шпанска рапсодија

САКСОФОН

Кртичка: I књига X. Клозе: I свеска

Б. Прозвић: Хрестоматија

М. Шапаникова: Хрестоматија

А. Ривчун: Школа - Игра за саксофон

А. Еберст: Оркестарски албум за кларинет I свеска - тран- скрипција

Транскрипције у Ес и Бе саксофон

ТРУБА

Л. ван Бетовен: Увертира „Леонора" бр. 3 оп. 72а

Ђ. Росини: Виљем Тел - увертира'; Семирамида - увертира

Н. Римски-Корсаков: Цар Салтан - свита из опере

Х. Берлиоз: Римски карневал - увертира оп. 9

Х. Берлиоз: Беатриса и Бенедикт - увертира

Ж. Бизе: Арлезијанка - Свита бр. 2

Ј. Брамс: Трагична увертира

Ф. Шуберт: Симфонија бр. 7 Е-дур

П. И. Чајковски: Италијански капричо оп. 45

П. И. Чајковски: Симфонија бр. 4 оп. 36

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 9 де-мол оп. 125

А. Дворжак: Симфонија бр. 9 (5) е-мол оп. 95

А. Дворжак: Концерт за виолончело ха-мол оп. 104

Н. Римски-Корсаков: Шпански капричо оп. 34

Н. Римски-Корсаков: У степи

С. Рахмањин: Рапсодија на Паганинијеву тему оп. 43

Н. Римски-Корсаков: Шехерезада оп. 35

Р. Штраус: Тил Ојленшпигел - симфонијска поема оп. 28

Г. Ф. Хендл: Израел у Египту

А. Тома: Мињон - увертира

Ђ. Верди: Реквијем

Р. Вагнер: Фауст - увертира

М. Де Фаља: Тророги шешир

З. Кодал: Мађарски псалм

Г. Шарпанције: Импресије из Италије

К. Дебиси: Море

Е. Елгар: Енигма варијације оп. 36

Брукнер: Симфонија бр. 4 И. Стравински: Ватромет оп. 4

Ф. в Супе: Песник и сељак - увертира П. И. Чајковски: Словенски марш оп. 31 Е.

Алтонен: Хирошима - симфонија М. Равел: Дафнис и Клое - балетска свита Наведена дела се налазе у свесци Марка Крањчевића: Орке- старске студије за трубу, II свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ТРОМБОН

Н. Римски-Корсаков: Шехерезада М. Мусоргски: Ноћ на голом брду; Сlike са изложбе Ј.

Брамс: Симфонија бр. 1 е-мол; Симфонија бр. 3 Еф-дур Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 5 це-мол; Симфонија бр. 9 де- мол оп. 125

Ђ. Верди: Травијата; Трубадур; Риголето; Дон Карлос; Моћ судбине - увертира; Аида

Р. Вагнер: Лоенгрин; Валкире - Јахање валкира Ј. Брамс: Симфонија бр.1 це-мол оп. 68; Симфонија бр. 2 Де- дур оп. 73

Х. Берлиоз: Фантастична симфонија оп. 14

Н. Римски-Корсаков: Шехерезада - симфонијска свита

Г. Малер: Симфонија бр. 3 де-мол

Ф. Лист: Прелиди - симфонијска поема

Ф. Лист: Мађарска рапсодија бр. 2

Х. Берлиоз: Римски карневал оп. 9 - увертира

П. И. Чајковски: Концерт за клавир бр. 1 бе-мол оп. 23

П. И. Чајковски: Франческа да Римини

Наведена дела се налазе у свесци Винка Валечића: Оркестар- ске студије за трубу, II свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ХОРНА

А. Моцарт: Симфонија де-мол

Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 3 Ес- дур оп. 55; Симфонија бр 6 Еф-дур оп. 68; Симфонија бр. 7 А-дур оп. 92; Симфонија бр. 9 де-мол оп. 125

Ф. Менделсон: Сан летње ноћи - ноктурно Ј. Брамс: Симфонија бр. 1 це-мол оп. 68; Симфонија бр. 3 Еф-дур оп. 90; Симфонија бр. 4 е-мол оп. 98 Ф. Лист: Прелиди - симфонијска поема Е. Григ: Концерт за клавир и оркестар а-мол Ц. Франк: Симфонија де-мол

А. Дворжак: Концерт за виолончело и оркестар ха-мол А. Дворжак: Симфонија бр. 9 Л. ван Бетовен: Квинтет бр. 16

Л. ван Бетовен: Секстет Ес-дур оп. 71; Секстет Ес-дур оп. 81h; Септет оп. 20; Октет оп. 103 Л. ван Бетовен: Рондино

Л. ван Бетовен: Виолински концерт Де-дур оп. 61 Л. ван Бетовен: Клавирски концерт бр. 5 Ес-дур оп. 73 Л. ван Бетовен: Увертира Егмонт оп. 84 Л. ван Бетовен: Фиделио оп. 72h

Л. ван Бетовен: Увертира Леонора бр. 1 оп. 138; Увертира Леонора бр. 3 оп. 72а

ТУБА

По избору наставника

УДАРАЉКЕ

Добош -Д. Агостини: Припрема за читање с листа

Тимпани -Е. Кене: Тимпани етиде - избор за 2, 3 и 4 тимпана

Ксилофон-вибрафон -М. Голденберг: Модерна школа за ксилофон - избор етида које одговарају захтевима овог предмета, Веигл: Етиде за вибрафон

ПРИМЕРИ ЗА УПОЗНАВАЊЕ ОРКЕСТАРСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Добош -Н. Р. Корсаков: Шпански капричо; Шехерезада III и IV ставсвите

Д. Шостакович: Симфонија бр. 5; Симфонија бр. 7; Симфо- нија бр. 8

Прокофјев: Поручник Киже М. Равел: Дафнис и Клое

Г. Малер: Симфонија бр. 3 - добош иза бине Тимпани -

Н. Р. Корсаков: Шехерезада

П. И. Чајковски: Ромео и Јулија - увертира фантазија; Симфонија бр. 5

А. Дворжак: Симфонија из Новог света бр. 9 и бр. 5

Б. Сметана: Моја домовина - Влтава

Л. Спор: Концерт за виолину бр. 7 е-мол, II став оп. 38

Ф. Б. Менделсон: Симфонија бр. 3 Шкотска

Ј. Сибелијус: Симфонија бр. 1; Финландија

Р. Штраус: Доместика - симфонијска поема; Салома - опера

Ђ. Верди: Реквијем - Миса

Г. Малер: Симфонија бр. 1 - Титан; Симфонија бр. 5 Х. Берлиоз: Фантастична симфонија; Краљ Лир - увертира; Бенвенуто Челини

С. Прокофјев: Класична симфонија Д. Шостакович: Симфонија бр. 1 П. Коњовић: Коштана - симфонијски триптих

Ксилофон -Д. Шостакович: Симфоније бр. 4; Симфонија бр. 5; Симфо- нија бр. 6; Симфонија бр. 7; Симфонија бр. 11 Ц. Гершвин: Порги и Бес - увертира Х. Томази: Азиатски концерт А. Берг: Возек - опера

Велики бубањ и чинеле - Ђ. Верди: Реквијем - Миса

П. И. Чајковски: Ромео и Јулија - увертира фантазија

Тамбурин (деф, даире) -Ж. Бизе: Арлезијанка из опере Кармен, Н. Р. Корсаков: Шехерезада

Триангл -Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 9

Кастањете (концертне, ручне и ручне са дршком) -

М. Глинка: Ноћ у Мадриду - Шпанска увертира бр. 1
С. Прокофјев: Симфонија бр. 5 II став Звончићи
С. Прокофјев: Александар Невски - кантата; Четврти клавирски концерт
Л. Делиб: Лакме - арија са звончићима К. Сен-Санс: Карневал животиња - Акваријум Ф.
Лист: Тарантела Р. Штраус: Дон Жуан
СОЛО ПЕВАЊЕ
Вежбе из вокализа: Абт, Вакаи Вежбе са текстом: Канконе оп. 9 и др.
Композиције старих мајстора: Скарлати, Качини, Калдара, Фалкониери, Перголези и др.
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
а) 8 етида;
б) 12 композиција различитог садржаја, облика и карактера;
в) две композиције предвиђене програмом за камерно музи- цирање;
г) две композиције за оркестар - хор.

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 33 часа годишње)

ВИОЛИНА

Л. ван Бетовен: III симфонија Ес-дур оп. 55
Л. ван Бетовен: IV симфонија Бе-дур оп. 60
Л. ван Бетовен: VI симфонија Еф-дур оп. 68
Л. ван Бетовен: VII симфонија А-дур оп. 92
Л. ван Бетовен: IX симфонија де-мол оп. 125
Л. ван Бетовен: Леонора бр. 3 пр. 72а - увертира
Ј. Брамс: Концерт за клавир оп. 15
Ј. Брамс: I симфонија це-мол оп. 68
Ј. Брамс: II симфонија Де-дур оп. 73
Ф. Шуберт: Симфонија ха-мол
А. Адам: Жизела - свита из балета
А. Дворжак: IX симфонија е-мол
Б. Сметана: Влтава - симфонијска поема бр. 2
П. И. Чајковски: Лабудово језеро - балетска свита
П. И. Чајковски: IV симфонија еф-мол оп. 36
П. Коњовић: Велика чочечка игра - опера „Коштана“
С. Рајичић: Симфонија ин Е
Наведена литература се налази у књигама Милорада Ђуричића: Оркестарске студије за виолину II свеска („Нота“, Књаже- вац, 1979)
И друга литература која одговара по захтевима и обиму

ВИОЛА

Р. Шуман: Симфонија бр. 2 Це-дур оп. 61; Симфонија бр. 3 Ес-дур оп. 97; Симфонија бр. 4 де-мол оп. 120
Ф. Менделсон: Симфонија бр. 3 а-мол оп. 56 - Шкотска Ф. Менделсон: Концерт за виолину е-мол оп. 64 Ф. Менделсон: Симфонија бр. 5 де-мол оп. 107 - Реформацијска
Ф. Менделсон: Увертира „Фингалова пећина“ - Хебриди - оп. 26; Сан летње ноћи - увертира оп. 21
Ф. Менделсон: Сан летње ноћи - скрцо оп. 61 Ф. Менделсон: Симфонија бр. 4 де-мол оп. 90 - Италијанска Г. Мајербер: Хугеноти - опера у 4 чина Ж. Бизе: Кармен - опера у 4 чина
Ђ. Верди: Трубадур - опера у 4 чина; Риголето = опера у 3 чина; Аида - опера у 4 чина; Бал под маскама - опера у 3 чина; Отело - опера у 4 чина
Наведена дела се налазе у свесци Петра Ивановића: Оркестарске студије за виолу, I свеска („Нота“, Књажевац, 1979)
ВИОЛОНЧЕЛО

Н. Р. Корсаков: Шехерезада оп. 25 - Симфонијска свита Н. Р. Корсаков: Шпански капричо оп. 34 А. Дворжак: Симфонија бр. 8 (4) Ге-дур оп. 88; Симфонија бр. 9 (5) е-мол оп. 95 - „Из новог света" Е. Елгар: Енигма варијације оп. 36 Ц. Франк: Симфонија де-мол А. Брукнер: Симфонија бр. 4 Ес-дур; Симфонија бр. 7 Е-дур Г. Малер: Симфонија бр. 1 Де-дур; Симфонија бр. 4 Ге-дур П. Дика: Чаробњаков ученик - Симфонијска поема Ј. Сибелијус: Симфонија бр. 2 Де-дур оп. 43 С. Прокофјев: Симфонија бр. 5 оп. 100 С. Прокофјев: Класична симфонија оп. 25 Д. Шостакович: Симфонија бр. 1 еф-мол оп. 10; Симфонија бр. 5 де-мол оп. 47

Наведена дела се налазе у свесци Реље Ђетковића: Оркестарске студије за виолончело, I свеска („Нота", Књажевац, 1979)

КОНТРАБАС

Р. Штраус: Симфонија бр. 1 еф-мол

Р. Штраус: Дон Жуан - симфонијска поема; Макбет; Смрт и преображење; Тил Ојленшпигел; „Тако је говорио Заратустра", Дон Кихот; Живот јунака; Симфонија доместика П. И. Чајковски: Серенада за гудаче П. И. Чајковски: Свита за оркестар бр. 3; бр. 4 П. И. Чајковски: Крцко Орашчић

П. И. Чајковски: Симфонија бр. 1 ге-мол; бр. 2 це-мол; бр. 3; бр. 4; бр. 5; бр. 6

П. И. Чајковски: Манфред; Италијански капричо; Увертира 1812

П. И. Чајковски: Ромео и Јулија; Франческа Римини; Успавана лепотица

П. И. Чајковски: Евгеније Оњегин; Мазепа - опера; Пикова Дама; Чаробница - опера

Ђ. Верди: опере Риголето; Трубадур; Травијата; Бал под маскама; Моћ судбине; Макбет; Дон Карлос; Аида; Отело; Фалстаф Ђ. Верди: Реквијем

Код опера изабирати најзначајније делове за контрабас. Сва наведена дела могу се наћи у збирци Војина Драшкоција и Јурија Почевског: „Оркестарске студије за контрабас" I део

ГИТАРА

Ф. Ноад: Ренесансна гитара Ф. Ноад: Барокна гитара Ф. Ноад: Класична гитара У. Петерс: Класици гитаре I - V Примери савремене музике и примери у којима постоји неправилан ритам, по избору наставника

И друга литература по избору наставника

СВЕ ВРСТЕ ТАМБУРА и МАНДОЛИНА

Ператумбас-Хајо: Жељезничарски марш С. Вукосављев: Апотеоза шуне С. Вукосављев: Банат, поема

С. Вукосављев: Концертино за самицу соло и тамбурашки оркестар

С. Вукосављев: Мађарска рапсодија К. Бабић: Алегро за тамбуру

Ј. Андрић: Концерт у а-молу за басприм и тамбуташки оркестар

М. Вукдраговић: Лирски интермецо Руст-М. Попов: Мајска шетња Винклер:

Андалузијска игра Миликер-А. Раду: Лаура валцер А. Ројелдје-А. Раду: Багдад, увертира

А. Раду: Љубазни сан - румунска потпурија А. Хачатиријан-З. Милер: Валцер из балета

„Маске" М. Штаткић: Шпанска рапсодија Ђ. Росини-З. Милер: Севиљски берберин -

увертира Б. Сметана-С. Вукосављев: Игра комедијаша из „Продане невесте"

ХАРФА

Ђ. Верди: Бал под маскама

Б. Сметана: Вишеград - симфонијска поема

П. И. Чајковски: Лабудово језеро - соло каденца

А. Дворжак: Русалка - арија Русалке

П. И. Чајковски: Валцер цвећа из балета „Шчелкуншчик"

Дворжак: Рапсодија бр. 3 Ж. Масне: Вертер

Н. Р. Корсаков: Шпански капричо Н. Р. Корсаков: Сњегурочка Р. Леонкавало: Бајацио Ђ.

Пучини: Боеми П. Маскањи: Кавалерија Рустикана

Литература: Владета Миланковић: Оркестарске студије за харфу I и II део

КЛАВИР и ОРГУЉЕ

Ј. С. Бах: Голдберг варијације - избор Ј. С. Бах: Партите - избор

- А. Моцарт: Сонате - избор В. А. Моцарт: Фантазије; Рондо Ј. Хајдн: Сонате - избор
Л. ван Бетовен: Сонате - избор лакших појединих ставова
Ф. Шопен: Ноктурна - избор
Ф. Шопен: Прелиди - избор
Р. Шуман: пр. 15 КМег Зсепе
Ф. Шуберт: Музички моменти
К. Дебиси: Прелиди - избор
Скрјабин: Прелиди оп. 11 - избор
Ц. Гершвин: Прелиди
Рахмаџинов: Музички комади и прелиди - избор
ХАРМОНИКА
Транспоноване сложенијих композиција. Транскрипције за хармонику. Извођачка редакција.
В. Вуковић-Терзић: Избор етида II свеска
Вуковић-Терзић: Избор композиција III свеска Љ. Мицић: Збирке етида и композиција VI разред Черни-Буковски: Етиде
Ј. С. Бах: Двогласне инвенције Л. Међери: Избор композиција за хармонику З.
Вукосављев: Композиције за хармонику VI разред и друга одговарајућа литература
ФЛАУТА
П. И. Чајковски: Сонфонија бр. 4; бр. 6; Симфонија „Манфред“; „Франческа да Римини“
А. Дворжак: Симфонија бр. 4
Б. Сметана: Увертира за „Продану невесту“
Н. Римски-Корсаков: „Шехерезада“; „Шпански капричо“
Ђ. Росини: Увертира „Виљем Тел“
К. Сен Санс: „Карневал животиња“
А. Тома: Увертира „Мињон“
М. Равел: „Шпанска рапсодија“
Прокофјев: Симфонија бр. 5; „Пећа и вук“ З. Кодаљ: „Хари Јанош„ - Свита
Л. Јаначек: Симфонијета
К. Дебиси: „Море“; „Поподне једног фауна“
П. Хиндемит: Симфонијске метаморфозе; Хармонија света
А. Шенберг: Камерна Симфонија
Р. Штраус: „Салома“
И. Стравински: „Петрушка“
ОБОА
П. Маскањи: Кавалерија рустикана У. Ђордано: Андре Шеније (I, II, III, IV чин) Б.
Барток: Концерт за оркестар
А. П. Бородин: Половецке игре из опере „Кнез Игор“ Б. Бритн: Ратни реквијем оп. 20 Б.
Бритн: Питер Грајмс Е. Елиар: Увертира „СОСКАТОКЕ“ оп. 40 М. П. Мусоргски: Сlike са
изложбе С. Прокофјев: Класична симфонија оп. 25 С. Рахмаџинов: Концерт за клавир
бр. 2 оп. 18; Концерт за клавир бр. 2 оп. 30
Н. Р. Корсаков: Шехерезада оп. 35
Н. Р. Корсаков: Шпански капричо оп. 34
Р. Штраус: Кавалер с ружом оп. 59 (I, II, III чин)
Р. Штраус: Игра Саломе оп. 54
И. Стравински: Петрушка
И. Стравински: Полчинела
И. Стравински: Орфеј
И. Стравински: Посвећење пролећа
Наведена дела се налазе у свесци Љубише Петрушевског: Оркестарске студије за обоу, II
свеска („Нота“, Књажевац, 1979)
КАЛАРИНЕТ
Г. Доницети: Дон Пасквале

Ђ. Росини: Виљем Тел; Сврака крадљивица - увертира; Се- виљски берберин
К. М. Вебер: Оберон
Х. Берлиоз: Фантастична симфонија
Ј. Брамс: Симфонија бр. 4 е-мол
П. И. Чајковски: Италијански капричо; Симфонија бр. 4 еф- мол; Симфонија бр. 6 ха- мол
А. П. Бородин: Половецке игре из опере Кнез Игор Н. Римски-Корсаков: Шехерезада Б. Сметана: Продана невеста М. П. Мусоргски: Борис Годунов
Ђ. Верди: Риголето; Травијата; Моћ судбине; Бал под маска- ма; Дон Карлос; Отело
Р. Вагнер: Тристан и Изолда; Мајстори певачи
Ђ. Пучини: Боеми; Тоска; Мадам Батерфлај; Девојка са запада
О. Респиги: Римске фонтане
Р. Штраус: Тил Ојленшпигел
М. Равел: Дафнес и Клое
И. Стравински: Прича о војнику; Жар птица С. Прокофјев: Класична симфонија
ФАГОТ
Ђ. Росини: Севиљски берберин - увертира
Ђ. Верди ; Реквијем
Н. Р. Корсаков: Шехерезада
М. Равел: Болеро
Ђ. Верди: Аида
Д. Шостакович: IX симфонија
В. А. Моцарт: Фигарова женидба
Л. ван Бетовен: IV симфонија
П. И. Чајковски: V симфонија
А. Моцарт: Чаробна фрула
САКСОФОН
Кртичка: II књига Х. Клозе: II свеска
Б. Прозвић: Хрестоматија М. Шапонијева: Хрестоматија А. Ривчун: Школа игара саксофон А. Еберст: II свеска за кларинет - транскрипција И друга дела одговарајуће тежине - транскрипције, по избору наставника
ТРУБА
М. Равел: Болеро
М. Равел: Концерт за клавир Ге-дур
М. Равел: Шпанска рапсодија
С. Прокофјев: Заљубљен у три наранце - марш
С. Прокофјев: Руска увертира
Ф. Лист: Рапсодија бр. 2
М. П. Мусоргски: Слике са изложбе
И. Стравински: Жар птица - свита
О. Респиги: Римске свечаности - симфонијска поема; Римске пиније - симфонијска поема
Л. Роцики: Пан Твардовки - балет
З. Кодаљ: Хари Јанош - свита
Д. Скарлати-А. Касела: Токата
И. Стравински: Петрушка - балет
И. Стравински: Пулчинела - свита
С. Прокофјев: Александар Невски - кантата
С. Прокофјев: Скитска свита
Ц. Гершвин: Американац у Паризу
Ц. Гершвин: Концерт за клавир Еф-дур
Б. Бритн: Варијације и фуга на Перслоу тему
Д. Шостакович: Концерт за трубу оп. 35

Д. Шостакович: Симфонија бр. 5; Симфонија бр. 9
Е. Лало: Шпанска симфонија - за виолину и оркестар
С. Прокофјев: Поручник Киже оп. 60
С. Прокофјев: Ромео и Јулија - Балетска свита бр. 1 оп. 64 бис
Ј. Сибелијус: Концерт за виолину оп. 47
А. Скрјабин: Поема екстазе оп. 54
К. Дебиси: Празник
С. Прокофјев: Пећа и вук
Б. Барток: Концерт за виолу
Б. Барток: Концер за клавир бр. 2
Наведена дела се налазе у свесци Марка Крањчевића - Ђорђа Тошића: Оркестарске студије за трубу, II свеска („Нота", Кња-жевац, 1979)

ТРОМБОН

Ђ. Росини: Виљем Тел - увертира А. Бородин: Половецке игре - из опере „Кнез Игор" П. И. Чајковски: Увертира 1812; Франческа да Римини А. Дворжак: Симфонија бр. 9 е-мол - Из новог света П. И. Чајковски: Симфонија бр. 4 еф-мол; Симфонија бр. 5 це-мол; Симфонија бр. 6 ха-мол
Г. Малер: Симфонија бр. 3 де-мол Б. Сметана: Продана невеста - увертира Ј. Брамс: Симфонија бр. 3 Еф-дур оп. 90; Симфонија бр. 4 е-мол оп. 98
А. Брукнер: Симфонија бр. 9 де-мол А. Тома: Хамлет
Р. Вагнер: Лоенгрин - уводна музика за II чин; Холанђанин луталица - увертира
К. Орф: Кармина бурана - ораторијум
М. Равел: - Га уа18 - кореографска поема М. Равел: Дафнес и Клое - балет М. Равел: Болеро
И. Стравински: Пулчинела - балет
И. Стравински: Симфонија псалама
И. Стравински: Жар птица - балетска свита
П. Хиндемит: Концертна музика - за гудаче и лимене дуваче
И. Стравински: Симфонија 1п С
Р. Штраус: Тил Ојленшпигел - симфонијска поема; Тако је говорио Заратустра - симфонијска поема
Наведена дела се налазе у свесци Винка Валечича: Оркестарске студије за тромбон, II свеска („Нота", Књажевац, 1979)

ХОРНА

Брукнер: Симфонија бр. 4; Симфонија бр. 7
Р. Штраус: Симфонијске поеме „Тил Ојленшпигел" оп. 28; „Из Италије" оп. 16; „Дон Жуан" оп. 20; „Тако је говорио Зарату-стра" оп. 30; „Живот јунака" оп. 40
П. И. Чајковски: Симфонија бр. 4; Симфонија бр. 5; Симфо- нија бр. 6
К. Дебиси: Поподне једног фауна М. Равел: Павана; Болеро Г. Малер: Симфонија бр. 1; Симфонија бр. 5 Л. ван Бетовен: Симфонија бр. 1 Це-дур оп. 21; Симфонија бр. 2 Де-дур оп. 36; Симфонија бр. 3 Ес-дур оп. 55 („Ероика"); Сим- фонија бр. 4 Бе-дур оп. 60; Симфонија бр. 5 це-мол оп. 67; Симфо- нија бр. 6 Еф-дур оп. 68 („Пасторална"); Симфонија бр. 7 А-дур оп. 92; Симфонија бр. 8 Еф-дур оп. 93; Симфонија бр. 9 де-мол оп. 125 Ф. Шуберт: Симфонија бр. 4 це-мол („Трагична"); Симфони- ја бр. 5 Бе-дур; Симфонија бр. 7 Це-дур; Симфонија бр 8 ха-мол („Недовршена")
Ф. Шуберт: Октет Еф-дур оп. 166

ТУБА

По избору наставника

УДАРАЉКЕ

Добош -Д. Агостини: Припрема за читање с листа

Тимпани -Е. Кене: Тимпани етиде - избор за 2, 3 и 4 тимпана

Ксилофон-вибрафон -М. Голденберг: Модерна школа за ксилофон - избор етида које одговарају захтевима овог предмета

Веигл: Етиде за вибрафон

ПРИМЕРИ ЗА УПОЗНАВАЊЕ ОРКЕСТАРСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Добош -Н. Р. Корсаков: Прича о цару Салтану - I свита Д. Шостакович: Симфонија бр. 9; Симфонија бр. 10; Симфо- нија бр. 11

Прокофјев: Ромео и Јулија - Маске и Тибалтова смрт

Тимпани -П. И. Чајковски: Симфонија бр. 5; Симфонија бр. 6 А. Дворжак: Симфонија бр. 4 (бр. 8) Б. Сметана: Продана невеста - увертира Е. Елгар: Варијације бр. 7

Ф. Б. Менделсон: Симфонија бр. 4 - Италијанска; Симфони- ја бр. 5 - Реформаторска

Ј. Сибелијус: Концерт за виолину

Р. Штраус: Дон Жуан - симфонијска поема; Електра - опера Г. Малер: Симфонија бр. 6; Симфонија бр. 7; Симфонија бр. 9 Х. Берлиоз: Карневал - увертира; Харолд у Италији Д. Шостакович: Симфонија бр. 5; Симфонија бр. 8; Симфо- нија бр. 9

Р. Вагнер: Риенци - опера; Холанђанин луталица - увертире I, II, III чина

Ксилофон -Д. Шостакович: Симфонија бр. 14; Симфонија бр. 15; Златно доба - полка из балетске свите; Концерт за виолину бр. 1; Концерт за чело бр. 2

Ц. Гершвин: Американац у Паризу

П. Коњовић: Коштана - симфонијски триптихон

Велики бубањ и чинели -М. Мусоргски: Ноћ на голом брду

П. И. Чајковски: Симфонија бр. 4

Тамбурина (даире, деф) -

П. Коњовић: Коштана - симфонијски триптихон А. Дворжак: Карневал - увертира Триангл -

С. Прокофјев: Ромео и Јулија - Маске из свите

Кастањете (концертне, ручне и ручне са дршком) - М. Глинка: Но1а Агадопега - Шпанска увертира бр. 2 Р. Вагнер: Танхојзер - део из опере Прапорци -К. Орф: Кармина бурана - бр. 8

Звончићи -С. Прокофјев: Скитска свита

Л. Делиб: Копелија - игра из балета

К. Сен-Санс: Самсон и Далила - свита из опере

Р. Вагнер: Зигфрид - III чин

Ф. Лист: Мађарска рапсодија бр. 2

П. Дика: Чаробњаков ученик

СОЛО ПЕВАЊЕ

Вежбе из вокализа: Канконе оп. 9, Абт, Литген, Априле, Мирзојева, Росини и др

Композиције старих мајстора, романтичара, југословенских композитора, словенских композитора (Хендл, Мартини, Скарлати, Марчело, Шуберт, Менделсон, Лист, Бинички, Маринковић, Милојевић, Рахмањинов, Чајковски и др.)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) 8 етида;

б) 12 композиција различитог садржаја, облика и карактера;

в) две композиције предвиђене програмом за камерно музи- цирање;

г) две композиције за оркестар - хор.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Предмет читање с листа повезан је са главним предметом, предметом камерна музика и предметом оркестар шта и треба имати у виду приликом остваривања плана и програма. Несумњиво је да је овај предмет повезан и са другим музичким дисциплинама: солфеђо, теорија музике, хармонија, контрапункт, музички облици и историје музике.

Наставу изводити индивидуално или у паровима како би ефекат обуке био што је могуће већи. Знања стечена на часовима овог предмета треба да омогуће ученику њихову најширу примену у пракси.

Наставу читања с листа треба започети најједноставнијим вежбама, етидама или композицијама, које се раде у нижим разредима основне ммузичке школе. Најважније је

инсистирати на континуираном кретању кроз текст - без прекида или задржавања. Ритам мора бити изведен без грешке, пулс уједначен - у оном темпу у коме се могу извести претходни захтеви. Погрешно одсвиране ноте могу се толерисати и због њих не треба прекидати читање; пре свирања треба прегледати текст (предзнаци ....). Када се код ученика учврсти способност непрекидног кретања кроз ком- позицију и потпуно правилног ритмизирања, могу му се постављатидетаљнији захтеви у вези са темпом, и са комплетним музичким изражавањем - фразирање, динамика, артикулација, боја....

Постепено ширити опсег читаног текста. Настава подразумева упутства за вежбање, указивање на одређену проблематику са којом се срећемо у музичкој литератури и, свакако, како је решити и превазићи. Пракса треба да омогући ученику његов несметан рад над композицијама код куће, на часу, на репетицијама оркестра и камерних ансамбала. Кроз четири године обуке на овом предмету техника „прима виста" треба да буде рутинска и уобичајена ствар као саставни и неодвојиви део културе ученика са средњим образовањем.

ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

ЦИЉЕВИ

Перманентан рад на усавршавању меморије и музичког слуха.

Развијање инструменталне технике кроз музику као средства музичког израза.

Развијање и усавршавање вештине музичког начина размишљања

Развијање способности за концертну делатност као и смисао за заједничко музицирање.

Развијање афинитета према импровизацији, као једном од начина развоја музичког мишљења

Припремање ученика за професионалну делатност.

ЗАДАЦИ

Проналажење и планирање педагошких поступака помоћу којих ће се оптимално подстицати развој индивидуалних квалитета ученика.

Усавршавање меморије и музичког слуха.

Упознавање ученика са стиливима свих музичких раздобља.

Неговање културе извођачких покрета.

Оспособљавање ученика за даље школовање и перманентно усавршавање

Оспособљавање за самостално креирање интерпретације дела различитих стилова.

ВИОЛИНА

І РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ВЕЖБЕ И СТУДИЈЕ СКАЛА Шрадик: Вежбе за леву руку Шрадик: Вежбе за десну руку Шевчик: оп. 1, 2, 8 и 9 Григоријан: Скале и арпеђа К. Флеш: Систем скала М. Ивановић: Систематске студије скала Студије промене позиција и двогласа.

ЕТИДЕ

Кројцер: 42 етиде Мазас: Етиде оп. 36 ,Фиорило: 36 етида Донт: оп. 37

Збирке руских аутора и друге збирке по избору наставника које одговарају могућностима ученика

ДЕЛА ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

Вивалди: Концерти ге-мол, Ге-дур, А-дур, Де-дур II и III став Албиниони: Концерт А-дур
Нардини: Концерт а-мол J. С. Бах: Концерт а-мол J. Хајдн: Концерт Ге-дур Виоти:
Концерт бр. 20 и 22 Г. Ф. Хендл: Сонате Корели: Сонате Кројцер: Концерти бр. 13 и 19
А. Моцарт: Концерт Де-дур ,Роде: Концерт бр. 6, 7, 8 и други

ДЕЛА МАЛЕ ФОРМЕ

М. Ивановић: Фестивал мелодија I и III свеска М. Ивановић: Југословенски репертоар
М. Ивановић: Од преткласике до модерне, II свеска
Римски-Корсаков: Песма индијског госта Д. Шостакович: Романса
Л. ван Бетовен: Контраданса и Менует
Верачини: Ларго
К. В. Глук: Мелодија
А. Вивалди: Интермецо
J. Хајдн: Менует Де-дур
Дакен: Кукавица
А. Корели: Алетро
Матесон: Арија
Ж. Ф. Рамо: Гавота са варијацијама Фиоко: Алетро
Ф. Шуберт: Пчелица и друга дела по избору наставника
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА:
а) Студије промене позиција и двогласа;
б) пет дурских, истоимених молских и хроматских скала са разложеним трозвучима и четворозвучима;
в) 10 етида;
г) два дела велике форме: један концерт и једна предкласична или класична соната;
д) четири мале форме - комада.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Дурска и истоимена молска скала - према тоналитету једне од композиција из испитног програма са разложеним акордима и двогласима, терце, сексте, октаве (скале треба свирати са потезима из групе лежећих, бацаних, скачућих и комбинованих);
Две етиде од којих једна Кројцера (од броја 5);
Концерт I или II и III став, или цела соната;
Једно дело мале форме (бира се према учениковим склоностима) - техничке тешкоће нису одлучујуће.
ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ВЕЖБЕ И СТУДИЈЕ СКАЛА

Шрадик: Вежбе за леву руку Шрадик: Вежбе за десну руку Шевчик: оп. 1 (I и II свеска), оп. 8 и оп. 9 Гросман: Вежбе за леву руку Григоријан: Скале и арпеђа М. Ивановић: Систематске студије скала Студије промена позиција и двогласа

ЕТИДЕ

Кројцер: 42 етиде Роде: 24 каприса оп. 22 Кампоњели: Етиде Фиорило: 36 етида
Збирке руских аутора и друге збирке по избору

ДЕЛА ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

J. С. Бах: Концерт а-мол и ге-мол J. С. Бах: Четири инвенције
Вивалди: Соната Де-дур Виоти: Концерти бр. 22 и 24 Витали: Чакона
Г. Ф. Хендл: Сонате Корели: Ла Фолиа
А. Моцарт: Концерти Де-дур и Ге-дур Кабалевски: Омладински концерт
Г. Ф. Телеман: Дванаест фантазија за виолину соло - избор Роде: Концерти J. Хајдн: Сонате

И друга дела одговарајуће тежине по избору наставника

ДЕЛА МАЛЕ ФОРМЕ

М. Ивановић: Југословенски репертоар М. Ивановић: Фестивал мелодија

М. Ивановић: Од преткласике до модерне, II и III свеска Златне степенице, III свеска

П. И. Чајковски: Баркарола, Јесења пема, Песма без речи

А. Хачатурјан: Ноктурно

Вјењавски: Легенда, Мазурка, Пољска песма

Верачини: Ларго

Ј. Хајдн: Капричо

Дакен: Кукавица

Дворжак-Вилхелм: Хумореска Деплан: Интрада

Ф. Менделсон-Крајслер: Песма без речи

А. Моцарт: Менует Де-дур Парадиз: Сицилијана Фиоко: Алетро

Франкер-Крајслер: Сицилијана и Ригодон

Друга дела одговарајуће тежине по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) Студије промена позиција и двогласа;

б) осам дурски, истоимених молских и хроматских скала са разложеним трозвучима и четворозвучима које нису обрађиване у I разреду;

в) 10 етида;

г) два дела велике форме: један концерт и једна класична соната (препоручују се два става из једне од Телеманових фантазија за соло виолину као припрема за извођење Бахових партита и соната за виолину соло);

ђ) четири дела мале форме - комада.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Дурска и истоимена молска скала, према тоналитету једне од композиција из испитног програма, са разложеним акордима и двогласима; терце, сексте, октаве - скале треба изводити са потезима из групе лежећих, бацаних, скачућих и комбинованих;

Две етиде од којих једна Кројцера (од броја 10);

Концерт I или II и III став или цела соната;

Једно дело мале форме изабрано према склоностима ученика - техничке тешкоће нису одлучујуће.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ВЕЖВЕ И СТУДИЈЕ СКАЛА Шрадик: Вежбе за леву руку Шрадик: Вежбе за десну руку

Гросман: Вежбе за леву руку

Шевчик: оп. 1 III и IV свеска Григоријан: Скале и арпеђа

К. Флеш: Систем скала

Е. Гиљемс: Свакодневне вежбе виолиниста (24 скале) Студија промене позиција и двохвата Припремне вежбе за прсторедне октаве и дециме

ЕТИДЕ

Кројцер: 42 етиде Данкла: Етиде оп. 73 Ровели: Етиде Роде: 24 каприса оп. 22 Друге збирке етида по избору

ДЕЛА ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

Ј. С. Бах: Концерти Е-дур и де-мол

Вивалди: тежи концерти Леклер: Концерт де-мол

Ј. Хајдн: Концерт Це-дур

А. Моцарт: Концерт Ге-дур, А-дур, Бе-дур Перголези: Концерт Бе-дур

Шпор: Концерт бр. 7, 8, 9 и 11

Виоти: Концерт бр. 22
Раков: Кончертино
Кабалевски: Омладински концерт
Ј. С. Бах: ставови из соната и партита за виолину соло
Г. Ф. Хендл: Соната
Локатели: Соната ге-мол
Леклер: Соната Де-дур
Ф. Шуберт: Сонатина Де-дур

ДЕЛА МАЛЕ ФОРМЕ

В. А. Моцарт: Рондо Бе-дур и Ге-дур В. А. Моцарт: Менует П. Сарасате: Романса Андалуза П. Сарасате: Шпанска игра Рис: Церпетум мобиле Н. Римски Корсаков: Бумбаров лет Гранадос-Крајслер: Шпанска игра Вјењавски: Легенда Вјењавски: Мазурка Душан Радић: Песма и игра Јосип Славенски: Југословенска песма и игра Коста Манојловић: Игра удовица Василије Мокрањац: Стара песма и игра Друга дела по избору наставника која одговарају могућностима ученика

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) Студије промене позиција и двохвата;
- б) припремне вежбе за прсторедне октаве и дециме;
- в) осам дурских, истоимених молских и хроматских скала са разложеним трозвучима и четворозвучима, које нису обрађиване у претходним разредима - до четири повисилице и четири снизилице, које се чешће појављују у литератури, треба стално усавршавати;
- г) 10 етида;
- д) два дела велике форме: један концерт и једна соната; њ) два лакша става из партита Ј. С. Баха;
- е) четири дела мале форме.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Дурска и истоимена молска скала - према тоналитету једне од композиција из испитног програма - са разложеним акордима и двогласима; скалу треба изводити са потезима из групе лежећих, бацаних, скачућих и комбинованих;
Две етиде од којих једна Кројцера у двозвучима;
Један став ис партита Ј. С. Баха за соло виолину;
Концерт I или II и III став;
Дело мале форме одабрано према склоностима ученика.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

ВЕЖБЕ И СТУДИЈЕ СКАЛА Шрадик: Вежбе за леву руку Шрадик: Вежбе за десну руку О. Шевич: оп. 1 III и IV свеска, оп. 3 Гросман: Вежбе за леву руку Григоријан: Скале и арпеђа К. Флеш: Систем скала

Е. Гиљемс: Свакодневне вежбе за виолинисте Студије промене позиција и двохвати
Прсторедне октаве и дециме

ЕТИДЕ

Кројцер: 42 етиде Данкла: Етиде оп. 73 Роде: 24 каприса оп. 22 Донт оп. 35

ДЕЛА ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

Ј. С. Бах: Концерт Е-дур Леклер: Концерт де-мол Ј. Хајдн: Концерт Це-дур

В. А. Моцарт: Концерт Ге-дур, А-дур, Де-дур, Бе-дур

Брух: Концерт ге-мол

Ф. Менделсон: Концерт е-мол

Вјењавски: Концерт де-мол

Лало: Шпанска симфонија

А. Хачатурјан: Концерт
Иво Мане Јарновић: Концерт Де-дур
Петар Стојановић: Концерти
Стеван Христић: Фантазија за виолину и оркестар
Ј. С. Бах: Сонате и партите за виолину соло
Корели-Леонар: Ла фолија
Витали: Чакона
Верачини: Сонате е-мол и ха-мол Ф. Шуберт: Сонатине
Дворжак: Сонатине Василије Мокрањац: Соната Јосип Славенски: Славенска соната
ДЕЛА МАЛЕ ФОРМЕ

Ј. С. Бах: Арија на ге жици - из Свите бр. 3
А. Моцарт: Рондо Ге-дур, Бе-дур, Це-дур Леклер: Тамбурен
Тартини-Крајслер: Варијације на тему Корелија Пуњани-Крајслер: Прелудијум и Алетро
Франкен-Крајслер: Сичилијана и Ригодон Рис: Перпетум мобиле П. И. Чајковски:
Мелодија П. И. Чајковски: Размишљање
Прокофјев: Пет мелодија Б. Барток: Мађарски напеви
Фран Лотка: Жетелачка и Слепачка
Луцијан Марија Шкерјанц: Романтични интермецо
Душан Радић: Песма и игра
Јосип Славенски: Југословенска песма и игра
Милоје Милојевић: Српска игра
Василије Мокрањац: Стара песма и игра
Живорад Грбић: Невестина песма и коло
Друга дела по избору наставника а која одговарају ученику
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ГРАДИВА
а) Студије промена позиција и двохвата;
б) прсторедне октаве и дециме;
в) дурске и молске скале кроз четири октаве - Ге, А, Бе - у тоналитетима који се чешће појављују до четири повисилице и че- тири снизилице и даље усавршавати;
г) осам етида;
д) два дела велике форме: концерт и соната;
ћ) два става из партите или сонате Ј. С. Баха за виолину соло;
е) четири дела мале форме.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две етиде са различитом проблематиком;
Два става из партите или сонате Ј. С. Баха за виолину соло;
Концерт - цео;
Виртуозни комад;
Једно дело домаћег аутора

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ Скале се не свирају као испитни захтев али се препоручује провера знања из скала у току школе године.

ВИОЛА

I РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

Најједноставније дурске и молске скале са квинтакордима у свим обртајима са употребом потеза: деташе, легато, мартеле и спи- като. Исте скале свирати и у двојним нотама: терце, сексте, октаве.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖВЕ

О. Шевчик: оп.1. свеска I и II О. Шевчик: оп. 8 и 9

Шрадик: Школа виолске технике, свеска I (Pageles, New York Citi. International music company)

А. Неински: Вежбе у двојним нотама за виолу, свеска I (Софија, Наука и искуство, 1956)

А. Неински: Вежбе у двојним нотама за виолу, свеска II (Софија, Наука и искуство, 1960)

А. Ваксман: Вежбе и скале у двојним нотама за виолу (Москва, „Музика“, 1957)

К. Флеш: Систем скала

ЕТИДЕ

Хрестоматија за виолу (Москва, „Музика“, 1990) Изабране етиде за виолу (М. Рејтих, издавач Москва, „Музика“, 1962)

Т. Орсаг: Школа за виолу (сарадници: Темешвари и П. Лу- кач, Будимпешта)

Е. Кајзер: оп. 55. Ф. Мазас: оп. 36. Свеска I Р. Кројцер: Свеска I

К. Моравец: Изабране етиде и студије (Праг)

Етиде за основно учење виоле (Москва, „Музика“, 1965)

Бруни: Школа за виолу

СОНАТЕ

Г. Ф. Телеман: Сонате а-мол

Х. Екле: Соната Ге-мол (обрада П. Кленгел, „Петерс“, Лајпциг)

КОНЦЕРТИ

Г. Ф. Телеман: Концерт Ге-дур (ПВМ, Краков)

Хандошкин: Концерт (Москва, „Музика“)

Ванхал: Концерт (С. Сигарев, Софија, „Наука и искуство“, 1957)

КОМАДИ

Класични комади I, II и III свеска (Петерс, Лајпциг) Комади за виолу (Д. Буздуганов, Софија, „Наука и искуство“, 1963)

Комади композитора XIX века (Е. Страхов, Москва, „Музика“, 1967)

Збирка педагошког репертоара за виолу и клавир за више разреде, свеска II (М. Рејтих, Москва, „Музика“, 1967) Комади (Борисовски, Москва, „Музика“, 1965) Минијатуре за виолу (Т. Гонет, ПВМ, Краков) Х. Персл: Арије и плесови (ПВМ, Краков) Ј. Витолс: Комади за

виолу и клавир (Рига, 1964) Е. Л. Ураи: Арија антика (Грац) Ж. Ф. Рамо: Тамбурин (М. Рејтих-Ф. Крајслер) А. Корели: Алетро (М. Рејтих-Ф. Крајслер) П. Локатели: Арија (М. Рејтих-Ф. Крајслер) О. Зих: Елегија за виолу и клавир.

Милетић: Монолог (С. Гргић, Београд, Албум југословенских композитора, 1970)

Р. Кошић: Анданте (С. Гргић, Београд, Албум југословенских композитора, 1970)

Р. Камбасковић: Багатела (С. Гргић, Београд, Албум југословенских композитора, 1970)

В. Баронијан: Прелид (С. Гргић, Београд, Албум југословенских композитора, 1970)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) по једна етида из сваког дела „Хрестоматије“;

б) три комада;

в) два концерта или две сонате.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две дурске и истоимене молске скале у свим обртајима квинтакорда и септакордима у тоналитетима испитног програма - дурске скале изводити још у терцама, секстама и октавама - разложено и заједно;

Две етиде различитог карактера, од којих једна Кројцера;

Концерт I или II или III став;

Комад уз пратњу клавира - првенствено југословенских композитора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

Трооктавне дурске и молске скале са различитим ритмичким покретима и потезима по редоследу у лаганом темпу у двојним нотама - терце, сексте, октаве.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Шрадик: Школа виолске технике (Pageles, New York Citi. International music company)

А. Неински: Вежбе у двојним нотама за виолу, свеска I (Софија, „Наука и искуство“, 1958)

А. Неински: Вежбе у двојним нотама за виолу, свеска II (Софија, „Наука и искуство“, 1960)

А. Ваксман: Вежбе и скале у двојним нотама за виолу (Москва, „Музика“, 1957)

О. Шевчик: оп. 8 и 9 К. Флеш: Систем скала

ЕТИДЕ

Хрестоматија (Москва, „Музика“, 1990)

Кројцер: II свеска

Роде:

К. Моравец: Изабране етиде (Праг) Бруни: Школа за виолу Компањоли: оп. 22 (Милано, Рикорди) Фиорило: Етиде

СОНАТЕ

Трекслер: Сонатине (Брајткоф №. 5815) Г. Ф. Телеман: Соната а-мол (Петерс, Лајпциг) Г.

Ф. Телеман: Шест соната - Канон (транскрипција за две виоле проф. Корнелиј Мерес, Букурешт, „ЕШ1ига тиг1ка1е“, 1967) Х. Екле: Соната ге-мол (Паул Кленгел, Петерс, Лајпциг) Флектон: Соната ин Ге (Шот, Лондон)

Г. Ф. Хендл: Изабране сонате (М. Рејтих, Москва, „Музика“, 1963)

А. Гедике: Соната бр. 1 (Москва, „Музика“, 1959)

КОНЦЕРТИ

Г. Ф. Телеман: Концерт Ге-дур (ВПМ, Пољска) Ф. А. Хофмајстер: Концерт Де-дур Л.

Фиркет: Концерт Хандошкин: Концерт

КОМАДИ

Класични комади I, II и III свеска (Петерс, Лајпциг) Комади за виолу (Д. Боздуганов, Софија, „Наука и искуство“, 1963)

Збирка педагошког репертоара (М. Рејтих, Москва, „Музи- ка“, 1966)

Комади композитора XIX века (Е. Страхов, Москва, „Музи- ка“, 1962)

Комади композитора XIX века (Е. Страхов, Москва, „Музи- ка“, 1966)

Грудзински: Минијатуре (ВПМ 2523) И. Витолс: Комади за виолу и клавир (Рига, 1964)

И. Лотка-Калински: Мала свита (С. Гргић, Београд, Албум југословенских композитора за виолу и клавир, 1970)

Т. Видошић: Емпромпти (С. Гргић, Београд, Албум југословенских композитора за виолу и клавир, 1970)

Ж. Грбић: Невестина песма (С. Гргић, Београд, Албум југословенских композитора)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) по једна етида из сваког дела хрестоматије;

б) два концерта или две сонате;

в) четири комада.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Дурске скале у двозвучима - терце, сексте, октаве-, а молске на начин на који су се у I разреду изводиле дурске скале, односно прво разложено, а затим заједно;

Две етиде различитог карактера, од којих једна, по могућству, Кројцера;

Концерт, сва три става;

Комад уз пратњу клавира, првенствено југословенских композитора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова госдишње)

Дурске и молске скале кроз три октаве са разложеним тро-звучима и двозвучима - терце, сексте, октаве.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖВЕ

Примроз: Техника памћења (Technique de memorie)

К. М. в Вебер: Студије двохвата, лествица и арпеђа, I и II свеска

Шрадик: Школа за технику виоле

А. Неински: Вежбе у двозвучима, I и II свеска

К. Флеш: Систем лествица

О. Шевчик: оп. 3, 40 варијација

О. Шевчик: оп. 1, свеска III и IV

Штајнер: Техника виоле, I свеска

ЕТИДЕ

Хрестоматија (Москва, „Музика“, 1990)

Кампањоли: оп. 22, 41 каприс (Рикорди - Милано)

Роде: 24 каприча оп. 22

Данкла: Етиде оп. 73

Кројцер: 60 студија за виолу

Хофмајстер: 12 етида бр. 329 (Хамбург)

СОНАТЕ

К. Стамиц: Соната у Бе-дуру Ф. Менделсон: Соната у Це-дуру Хамер: Соната бр. 2, 3 и 4

Марчело: Сонате у Ге-дуру Давид: Сонатина Граун: Соната у Це-дуру А. Корели: Соната

XII де-мол Нардини: Соната де-мол Фукс: Соната де-мол Бунин: Соната за виолу и

клавир Г. Ф. Хендл: Изабрane сонате Гедике: Соната бе. 1

КОНЦЕРТИ

Г. Ф. Хендл: Концерт ха-мол К. Стамиц: Концерт Де-дур М. Хајдн: Концерт за виолу J.

Шуберт: Концерт Герстер: Кончертино оп. 16 Бек: Концерт Г. Бенда: Концерт Еф-дур

Хофштетнер: Концерт Це-дур

КОМАДИ

Г. Ф. Телеман: Свита у Де-дуру П. Хиндемит: Медитација Каливода: Ноктурна оп. 186 Ф.

Лист: Заборављена романса

М. Глинка: Мазурка Тањејев: Лист из албума оп. 33 А. Љадов: Прелид оп. 11 бр. 1. И.

Стравински: Пасторала Д. Шостакович: Адађо Шпик: 5 слика за виолу и клавир

Девчић: Микромелодија Алберто Марковић: Музика за виолу Чекини-М.Милетић:

Мадригал за виолу и гитару

С. Гргић: Композиције југословенских аутора за виолу и кла- вир, свеска I и II

А. Лвов: 24 каприса (Москва, „Музика“, 1990)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) по једна етида из сваког дела хрестоматије;

б) два концерта или две сонате;

в) четири комада различита по карактеру.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две дурске и истоимене молске скале кроз три октаве са разложеним акордима (по Флешу); свиратих у двојним нотама: терце, сексте, октаве;

Две етиде различитог карактера, једна обавезно Кројцера;

Концерт, сва три става;

Комад, првенствено југословенских аутора, уз пратњу кла- вира.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

Познавање свих скала у свим видовима њихових извођења.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Примроз: Техника памћења (Technique de memorie) Бербер: Студије двохвата, лествица и арпеђа, I и II свеска Шрадик: Школа за технику виоле А. Неински: Вежбе у двозвучима, I и II свеска К. Флеш: Систем лествица О. Шевчик: оп. 3, 40 варијација О. Шевчик: оп. 1, свеска III и IV Штајнер: Техника виоле, I свеска

ЕТИДЕ

Хрестоматија (Москва, „Музика“, 1990) Данкла: Етиде оп. 73 Роде: 24 каприса оп. 22 Палашко:

Роде: Концертна етида Кројцер: 60 студија за виолу (наставак) Анколети: 12 студија оп. 125 Хофмајстер: 12 етида бр 329 (Хамбург)

СОНАТЕ

Ј. Брамс: Соната оп. 120/1

П. Хиндемит: Соната за виолу соло, оп. 25/1

П. Хиндемит: Соната оп. 11/4

Хонегер: Соната

Ф. Менделсон: Соната у Це-дуру

К. Штамиц: Соната у Бе-дуру

Л. Бокерини: Соната де-мол

Валентини: Соната Е-дур

Ристић: Соната за виолу

Владо Милошевић: Соната за виолу

Борис Папандопуло: Соната за виолу

Крејчи: Соната цис-мол, оп. 57

Д. Шостакович: Соната за виолу и клавир оп. 147

КОНЦЕРТИ

Давид: Концерт за виолу Глазунов: Концерт

Ј. Хајдн: Концерт Де-дур (транскрипција) Ј. Кр. Бах: Конверт це-мол Ј. С. Бах: Концерт Е-дур (транскрипција) Домжалицки: Концерт за виолу и клавир

Милетић: Концерт за виолу и оркестар Стојановић: Концерт за виолу Шулек: Концерт за виолу

КОМАДИ

К. М. Вебер: Анданте и Рондо унгарезе П. Хондемит: Жалобна музика Брух: Романса у Еф, оп. 85 Давид: Комад за виолу Бах-Кодаљ: Фантазија хроматика Ј. Хајдн: Менует Домжалицки: Пет багатела за виолу и клавир оп. 41 Мирослав Милетић: Рапсодија за виолу и клавир Примож Рамовш: Скице за виолу и клавир Примож Рамовш: Ноктурно за виолу и клавир Ф. Лотка-Калински: Сљепачка (Ред. Л. Миранов) С. Гргић: Композиције југословенских аутора за виолу и клавир, I и II свеска

А. Лвов: 24 каприса (Москва, „Музика“, 1990)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) по једна етида из сваког дела хрестоматије;

б) глисанда и флажолети;

в) читање са листа камерних и оркестарских дела, као и сола из истих;

г) два става из свита или соната Ј. С. Баха;

д) два концерта;

ђ) четири комада различита по карактеру.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две етиде различитог карактера - једна, по могућству, у двозвучима;

Бах - два става из сонате или партите;
Концерт - сва три става;
Два примера из оркастарске литературе;
Комад уз пратњу клавира - првенствено југословенских аутора.
ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

ВИОЛОНЧЕЛО

I РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

С. Каљанов: Техника виолончела

М. Симић: Скале са помоћним тоновима и трозвучима

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖВЕ

Р. Мац: Увод у свирање на палчанику Р. Мац: Положај и прелази Косман: Трилер вежбе

Фејар: Техничке вежбе, II свеска

ЕТИДЕ

Ли: 40 етида оп. 31 Кумер: Етиде Доцауер: Етиде II Дипор: Етиде Мерк: Етиде Р. Мац: 30 етида И. Попарић: Етиде

КОМАДИ

Ј. С. Бах: Ариозо Д. Попер: Гавота 2. Василије Мокрањац: Стара песма П. И. Чајковски: Ноктурно Гопар: Успаванка

ДЕЛА ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

Ј. Кленгел: Кончерто Це-дур Г. Голтерман: Кончерто бр. 1 А. Вивалди: Концерт Де-дур оп. 3 бр. 9 Ј. Б. Бревал: Кончертино Еф-дур

Ђ. Тартини: Концерт Де-дур П. Бони: Ларго

Ј. С. Бах: I свита Ге-дур - 3 става Ј. Б. Самартини: Соната Ге-дур Г. Ф. Хендл: Соната ге-мол

Вивалди: Соната за виолончело Б. Марчело: Соната Це-дур

Друга дела из светске и домаће литературе одговарајућег техничког нивоа

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) Осам дурских и молских скала са трозвучима, различитим потезима и ритмичким варијацијама, преко четири октаве;

б) осам етида;

в) три комада;

г) два дела велике форме.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна скала са потезима и трозвуком - по избору комисије;

Једна етида различитог типа технике;

Ј. С. Бах: један став из I свите

Први став из једног од наведених концерата

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

С. Каљанов: Техника виолончела

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Р. Мац: Увод у свирање на палчанику Р. Мац: Положаји и прелази Косман: Трилер вежбе
Фејар: Техничке вежбе III свеска

ЕТИДЕ

Ли: 40 етида Мерк: Етиде Дипор: Етиде И. Попарић: Етиде Р. Мац: 30 етида Грицмахер:
Етиде, I свеска М. Симић: 40 етида Доцауер: Етиде III свеска

КОМАДИ

Сен Санс: Лабуд М. Папалис: Сицилијана Рахмањинов: Серенада М. Милојевић: Легенда
о Јефимији Ф. Купрен: Пасторала Л. Бокерини: Менует

ДЕЛА ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

Ромберг: Концерт Де-дур

А. Моцарт: Концерт за фагот - прерада за виолончело А. Вивалди: Концерт а-мол
Ј. Кр. Бах: Концерт це-мол Ј. Хајдн: Концерт Де-дур - мали Ј. С. Бах: Свита А. Вивалди:
Сонате А. Корели: Сонате Ђ. Чевето: Сонате Л. Бокерини: Соната Це-дур
Друга дела светске и домаће литературе одговарајућег тех-ничког нивоа

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) осам дурских и молских скала са трозвучима, различитим потезима и ритмичким
варијацијама преко четири октаве;

б) осам етида;

в) четири комада;

г) три дела велике форме.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна скала са потезима и трозвучком - по избору;

Једна етида различитог типа технике - по избору;

Ј. С. Бах: два става из I свите;

Први став из једног од наведених концерата;

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Дурске и молске скале кроз четири октаве, терце, сексте и октаве; кроз три октаве са
различитим потезима.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Косман: Трилер вежбе Фејар: Техничке вежбе

ЕТИДЕ

Гроцмахер: I свеска Мерк: Етиде Дипор: Етиде Доцауер: Етиде И. Попарић: Етиде

КОМАДИ

Гранадос: Интермецо Глазунов: Песма трубадура Петар Коњовић: Хајдучка Дејан
Деспић: Сицилијана „Давид Попер: Мазурка

И. Попарић: Композиције за ансамбле виолончела (број 4, 5, 6 и 8)

СОНАТЕ

Л. Бокерини: Соната Ге-дур Ариости: Соната е-мол Ке д'Ервелоа: Свита Еклер: Соната ге-
мол

КОНЦЕРТИ

Голтерман: Концерт а-мол и ха-мол Давидов: Концерт бр. 1 Ромберт: Концерт е-мол бр.
4 А. Вивалди: Концерт а-мол Лео: Концерт

СВИТЕ

Ј. С. Бах: Свита бр. 2

Користити и друга дела одговарајућег техничког нивоа

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) Три дурске и три молске скале у терцама, секстама и окта- вама превезано без штрихова;
- б) шест етида;
- в) четири комада;
- г) Бахова свита;
- д) соната и концерт.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна скала са терцама, секстама и октавама;

Једна етида;

Два става из свите - обавезно Прелудијум;

Цела соната или I или II и III став концерта.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СКАЛЕ

Све дурске и молске скале кроз четири октаве са различитим потезима, терце, сексте и октаве кроз три октаве.

Косман: Трилер вежбе Фејар: Техничке вежбе

ЕТИДЕ

Дипор: Етиде

Попер: Етиде

Доцауер: Етиде

Франшом: Каприча

Пјати: Каприча - први капричо

Грецмахер: I свеска

И. Попарић: Етиде

КОМАДИ

П. И. Чајковски: Песма Форе: Елегија Албениз: Малагенија К. Сен Санс: Алегро апасионато Попер: Тарантела

И. Попарић: Композиције за ансамбке виолончела (број 4, 5,6 и 8)

СОНАТЕ

Л. ван Бетовен: Соната бр. 1 Бревал: Соната Ге-дур Франкер: Соната Е-дур Л. Бокерини:

Соната А-дур

КОНЦЕРТИ

Кленгел: Концерт де-мол Л. Бокерини: Концерт Бе-дур К. Сен Санс: Концерт а-мол А.

Вивалди: Концерт а-мол, ПВ 35 Ф. Е. Бах: Концерт а-мол

СВИТЕ

Ј. С. Бах: Свита бр. 3

Друга дела одговарајућег техничког нивоа

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) Три дурске и три молске скале у терцама, секстама и окта- вама;

б) шест етида;

в) пет комада;

г) Бахова свита;

д) концерт.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две етиде;

Виртуозни комад;

Композиција из XX века- по могућству домаћег компози-

тора;
Два става из Бахове свите бр. 3 - обавезно Прелудијум;
Цео концерт;
ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

ГИТАРА

ЦИЉ

Перманентан рад на усавршавању меморије и музичког слуха.
Развијање инструменталне технике кроз музику као средства музичког израза.
Развијање и усавршавање вештине музичког начина размишљања

Развијање способности за концертну делатност као и смисао за заједничко музицирање.
Развијање афинитета према импровизацији, као једном од начина развоја музичког мишљења
Припремање ученика за професионалну делатност.

ЗАДАЦИ

- Проширивање знања о музици за гитару и лауту кроз разне епохе.
- Развијање професионалног приступа изучавању и раду на музичким делима.
- Оспособљавање за самостални рад на композицији и самостално креирање интерпретације.
- Развијање техничких способности ученика кроз рад на скалама, акордима и специфичним техничким вежбама.
- Подстицање и развијање способности за концертну делатност.
- Проналажење и развој индивидуалних квалитета ученика.
- Упознавање са значајним делима, композиторима и извођачима користећи доступне снимке.
  - Усмеравање ученика према професионалној делатности.
  -

I РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Дијатонске дурске и молске скале кроз три октаве; хроматска скала кроз три октаве; терце, сексте, октаве, дециме, разлагање трозвука и четворозвука; каденце у сва три полжаја.

Скале и одговарајуће интервале и вежбе вежбати почев од врло спорих темпа у легату и стакату, користећи различите прстореди десне руке и ритмичке варијанте ( ).

ШКОЛЕ И ЕТИДЕ

Ј. Јовичић: Школа за гитару II, III, IV и V део

Е. Пухол: Escuela rotonada

А. Карлеваро: Cuadernos но. 1, 2, 3, 4

М. Каркаси: Етиде оп. 60 - број 1, 2, 3, 6, 7, 11, 12, 14, 19

Ф. Сор-А. Сеговиа: 20 етида - број 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 15

Н. Косте: Етиде оп. 38

М. Булијани: Етиде оп. 48

Д. Агуадо: Етиде
Л. Лењани: Каприча
Е. Пухол: Grado superior - број 1, 2
Друге етиде по избору наставника
ЦИКЛИЧНА ДЕЛА

М. Ђулијано: Сонатине оп. 71 - број 1, 2, 3 Ф. Карули: Сонате Ф. Молино: Сонате А. Диабели: Соната Це-дур, А-дур Г. Ф. Хендл: Сарабанда и варијације М. Каркаси: Варијације Де-дур, А-дур Ј. А. Логи: Партите а-мол, Це-дур С. Л. Вајс: Свита „L'Infidelle"
Друга дела по избору наставника
КОМАДИ

Избор комада од епохе ренесансе до XX века - Дауленд, Санс, Лероа, Нагелес, Агуадо, Сор, Ђулијани, Тарега, Вила-Лобос, Броувер и др - пожељно је да избор комада обухвати неку тремоло композицију.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) Осам етида;
- б) осам комада;
- в) два циклична дела.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна скала са вежбама и каденцом;
Две етиде;
Циклично дело;
Комад.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Дијатонске дурске и молске скале кроз три октаве; хроматска скала кроз три октаве; терце, сексте, октаве, дециме, разлагање трозвука и четворозвука; каденца у сва три положаја.

Скале и све припадне вежбе треба вежбати и даље и легато и стакато, уз проширење употребе ритмичких варијанти; ученика оспособити да може да свира већ у брзом темпу - м. м. = 100-112.

ШКОЛЕ И ЕТИДЕ

Ј. Јовичић: Школа за гитару III, IV и V свеска

Е. Пухол: Escuela rotonada

А. Карлеваро: Cuadernos no. 1, 2, 3, 4

М. Каркаси: Етиде оп. 60

Ф. Сор-А. Сеговија: 20 етида

Косте: Етиде оп. 38

М. Ђулијани: Етиде оп. 48 и оп. 100

Д. Агуадо: Етиде

Л. Лењани: Каприча

Е. Пухол: Grado Superior

Друге етиде по избору наставника.

ЦИКЛИЧНА ДЕЛА

Сонате, сонатине, свите или варијације из литературе а по избору наставника

КОМАДИ

Избор комада из литературе за гитару од ренесансе до XX века - избор може да садржи и транскрипције (нпр дела Албениза, Гранадоса и др.).

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) Осам етида;

б) осам комада;

в) два циклична дела.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Скала са вежбама и каденцама изведена на више различитих начина и у потребном темпу;

Две етиде;

Циклично дело;

4. Комад.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Дијатонске дурске и молске скале кроз три октаве; хроматска скала; терце, сексте, октаве, дециме, разложени трозвуци и четворозвуци; каденце у сва три положаја.

Наставити рад на скалама као једном од основних средстава техничког развоја применом различитих ритмичких комбинација. Тежити томе да се ученик сигурно креће кроз већ сасвим брза тем- па (мм = 120)

ШКОЛЕ И ЕТИДЕ

Ј. Јовичић: Школа за гитару III, IV и V део

Е. Пухол: Escuela ratonada

А. Карлеваро: Cuadernos 1, 2, 3, 4

Ф. Сор-А. Сеговија: 20 етида

Косте: Етиде оп. 38

Е. Пухол: Grado superior и етиде из Школе

Х. Вила-Лобос: Етиде Х. Сагрерас: Етиде Д. Агуадо: Етиде

Друге етиде из литературе по избору наставника Ј. С. БАХ

У III разреду у програм улази и музика Ј. С. Баха те је, сходно томе, током године потребно урадити бар два става из неке свите - уколико професор не оцени да је могуће може се урадити и нека већа и сложенија композиција, нпр. фуга.

ЦИКЛИЧНА ДЕЛА

Сонате, варијације, свите из литературе а по избору наставника

КОМАДИ

Избор комада из литературе од ренесансе до XX века.

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) Осам етида;

б) осам комада;

в) два циклична дела.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Скала са вежбама и каденцама изведена на више различи- тих начина и у потребном темпу;

Две етиде;

Два става Баха;

Циклично дело;

Комад.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ СВИРА НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СКАЛЕ

Дијатонске дурске и молске скале кроз три октаве; хроматска скала; терце, сексте, октаве, дециме, разложени трозвуци и четворозвуци; каденце у сва три положаја.

ШКОЛЕ И ЕТИДЕ

Ј. Јовичић: Школа за гитару III, IV и V свеска

Е. Пухол: Escuela rotonada

А. Карлеваро: Cuadernos 1, 2, 3, 4

Х. Вила-Лобос: Етиде

Ф. Сор-А. Сеговија: 20 етида

Н. Косте: Етиде оп. 38

Е. Пухол: Grado superior и етиде из Школе

Д. Агуадо: Етиде

Х. Сагрерас: Етиде

Друге етиде из литературе

Ј. С. БАХ

Два става из неке Бахове свите или нека Бахова композиција сложенијег садржаја и форме (нпр. Чакона де-мол и сл)

ЦИКЛИЧНА ДЕЛА

Сонате из шире литературе нпр: Ф. Сор: Соната оп. 22, оп. 25, оп. 15 М Ђулијани: Соната оп. 15 А. Диабели: Соната Еф-дур

М. М. Понсе: Сонатина меридионал, Соната класика Ф. М. Тороба: Сонатина Х. Турина: СОНАТА

У обзир долазе и развијене једноставачне сонатне форме као што су:

М. Ђулијани: Grande ouvertire, Grand sonata Eroika

КОМАДИ

Избор комада од епохе ренесансе до XX века - потребно је у избор укључити бар једну композицију домаћег аутора: Д. Богдано- вића, В. Трајковића, Ј. Јовичића, В. Ивановића и др.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Завршни испит може се, зависно од програма, конципирати на два начина:

Једна концертна етида или 1. Једна концертна етида

Соната 2. Први став сонате

Два става Баха 3. Цела Бахова свита или композиција која по дужини може бити еквивалент свити

Композиција домаћег аутора 4. Композиција домаћег аутора

Комад 5. Комад

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

При избору композиција, нарочито у I разреду који је у извесном смислу спона основне и средње школе, треба се руководити идејом афирмисања правилног функционисања свирачког апарата, тј. стварањем чврсте психофизичке везе између ученика, инструмента и музике. Програм, поготово у почетку I разреда, не треба да садржи тешке композиције већ тежина мора бити у захтевима који се ученику постављају- нпр. тонска лепота и изражајност, фразирање, темпо, динамика, нијансирање боја, агогика. Оваквим континуираним приступом учврстиће се код ученика критички однос према захтевима музичког текста, а то је важан корак у правцу његовог осамостаљења.

При постављању или обради композиција из програма наставник је дужан да, бар у неколико реченица, упозна ученика са композитором и са временом и стилем у којем је дело настало. Различити видови анимације ученика учиниће интерпретацију маштовитијом, убедљивијом и разноврснијом.

Композиције из програма многобројне су и разноврсне. О њиховом избору одлучује наставник не заборављајући да етиде и техничке вежбе морају покрити све аспекте

технике, а да остале композиције треба да су што различитије и по времену настанка (стил) и по карактеру.

Изузетно је важно да се наведени поступци почну доследно промењивати од самог почетка I разреда средње музичке школе јер представљају образац по коме се одвија професионално музичко школовање и дају чврсту и здраву основу за развој музичке личности.

КЛАВИР

ЦИЉЕВИ

Развој активности унутрашњег и спољашњег слуха помоћу примера и задатака прилагођених учениковим индивидуалним способностима (свирањем хармонско-мелодијских образаца по слуху и импровизовањем на задату каденцу).

Развој технике свесног меморисања (учењем, само из нота, без употребе инструмента, кратких, релативно једноставних композиција, по извођачким тешкоћама лако доступних ученику четвртог разреда основне школе)

Изградња музичке фантазије и профилирање критеријума у области музичке естетике (повременим дискусијама о уметничком садржају и вредности извођених композиција и задавањем ученику домаћих задатака везаних за ову тематику).

Развој ученикове способности интегралног извођења музичког дела (редовним преслушавањем учениковог свирања у целини).

Постизање ефикасности извођачког апарата, радом на техничким вежбама и композицијама с проблематиком позиционих и ванпозиционих фигурација, арпеђа, удвојених тонова, акорада, трилера, тремола, репетиција и скокова.

Проширивање знања из области музичке теорије и рад на повезивању тог знања са извођачком праксом (путем детаљне структуралне анализе свих изводјених композиција).

Постизање вештине извођења полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у полиритмичким комбинацијама.

ЗАДАЦИ

- Рад на развијању унутрашњег и спољашњег слуха помоћу примера и задатака прилагођених учениковим индивидуалним способностима.

- Рад на развијању технике свесног меморисања

- Рад на развијању музичке фантазије и профилирање критеријума у области музичке естетике

- Рад на развијању ученикове способности интегралног извођења музичког дела

- Унапређивање извођачке вештине "певања" на клавируизучавањем композиција полифоне структуре (трогласних и лакших четворогласних) и композиција са романтичарском кантиленом

- Усавршавање ефикасности извођачког апарата, радом на техничким вежбама и композицијама са проблематиком позиционих и ванпозиционих фигурација, арпеђа, удвојених тонова, акорада, трилера, тремола, репетиција и скокова.

- Проширивање знања из области музичке теорије и рад на повезивању тог знања са извођачком праксом путем детаљне структуралне анализе свих извођених композиција.

- Усавршавање вештине извођења полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у полиритмичким комбинацијама.

- Обогаћивање учениковог такмичарског искуства (за ученике који испољавају такмичарску амбицију и натпросечну извођачку способност)

І РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ И АКОРДИ

Све дурске, молске и хроматске лествице у размаку октаве, терце, сексте и дециме кроз четири октаве у шеснаестинама у пара- лелном кретању.

Дупле октаве кроз две октаве у осминама и кроз три октаве у триолама, у размаку октаве, терце, сексте и дециме у паралелном кретању.

Арпеђа: велико разлагање трозвука, доминантниг и умање- ног септакорда са обртајима, кроз четири октаве у шеснаестинама, паралелно (без комбинација).

ЕТИДЕ

Черни: ор. 740, ор. 299 - избор Крамер-Билов: Етиде - избор Ф. Лист: ор. 1 - избор Нојперт: Етиде - избор

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Трогласне инвенције - бар две напамет

Француске свите - избор Г. Ф. Хендл: Свите - избор

СОНАТЕ И КОНЦЕРТИ који долазе у обзир за рад у средњој школи неће бити сврставани по појединим разредима, већ ће бити набројани на крају, као и избор КОМПОЗИЦИЈАРАЗНИХ СТИЛОВА. Овај избор је само подсетник за наставника и не значи да га се треба круто придржавати - богатство клавирске литературе даје наставнику могућност да у рад укључи и друга дела сличних захтева, водећи рачуна о психофизичким способностима ученика и зависно од његове спремности за комплетне извођачке захтеве које пред њега поставља одређено дело.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) шест етида - од којих три напамет;

б) три полифоне композиције;

в) једна цела соната и једна соната или концерт делимично;

г) три композиције разних стилова - по избору.

СМОТРА ТЕХНИКЕ

Дурске и молске лествице по белим диркама, у размаку ок- таве, паралелно кроз четири октаве у шеснаестинама, арпеђа тро- звука у основном положају (без обртаја) кроз четири октаве пара- лелно;

Једна етида из програма.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна етида - пожељно да буде Черни;

Једна трогласна инвенција Ј. С. Баха;

Једна цела соната;

Једна композиција по избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

ІІ РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ И АКОРДИ

Све дурске, молске и хроматске лествице у размаку октаве, терце, сексте и дециме кроз четири октаве у шеснаестинама у пара- лелном кретању.

Дупле октаве кроз две октаве у осминама и кроз три октаве у триолама, у размаку октаве, терце, сексте и дециме у паралелном кретању.

Дупле терце кроз две октаве у осминама. Арпеђа: велико разлагање трозвука, доминантног и умањеног септакорда са обртајима, кроз четири октаве у шеснаестинама, паралелно (без комбинација).

ЕТИДЕ

Черни: оп. 740, оп. 365 - избор Клементи: Градус ад Парнасом - избор Мошелес: оп. 70 - избор Мошковски: оп. 72 - избор Ф. Лист: оп. 1 - избор Нојперт: Етиде - избор
ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Француске свите Енглеске свите Прелудијуми и фуге
Добро темперовани клавир, I и II - избор Г. Ф. Хендл: Свите - избор
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) шест етида - од тога три напамет;
- б) три полифоне композиције;
- в) две сонате или соната и концерт - једно дело у целини, друго делимично;
- г) три композиције разних стилова.

СМОТРА ТЕХНИКЕ

Све дурске и молске лествице - сви тоналитети - кроз четири октаве у шеснаестинама, паралелно, у размаку октаве, као и хроматске скале кроз четири октаве паралелно;
Арпеђа трозвука - велико разлагање - у основном положају (без обртаја) кроз четири октаве паралелно;
Једна етида из програма.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две етиде различитих техничких захтева - једна обавезно Клементи;
Три става - обавезни сарабанда и један брзи став - из Француске свите Ј. С. Баха или Свите Г. Ф. Хендла;
Једна соната или концерт - цело дело;
Једна композиција по слободном избору.
ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ И АКОРДИ

Све дурске, молске и хроматске лествице у размаку октаве, терце, сексте и дециме кроз четири октаве у шеснаестинама у паралелном кретању.
Дупле октаве кроз две октаве у осминама и кроз три октаве у триолама, у размаку октаве, терце, сексте и дециме у паралелном кретању.

Дупле терце кроз четири октаве у шеснаестинама. Арпеђа: велико разлагање трозвука, доминантног и умањеног септакорда са обртајима, кроз четири октаве у шеснаестинама, паралелно - без комбинација.

ЕТИДЕ

Черни: ор. 740, Токата
Клементи: ОгаЈиб аЈ Рагпавиш - избор
Мошелес: ор. 70 - избор
Мошковски: ор. 72 - избор
Ф. Менделсон: ор. 104
Шуман-Паганини: Етиде ор. 3 - избор
Аренски: ор. 36
Рубинштајн: ор. 23
Кеслер: ор. 20, ор. 100 - избор
ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Енглеске свите Партите
Италијански концерт Прелудијуми и фуге Г. Ф. Хендл: Свите - теже
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) пет етида различитих техничких захтева;
- б) две полифоне композиције;

- в) две сонате или соната и концерт - једно дело у целини, друго делимично;
- г) три композиције разних стилова по слободном избору;
- д) у току године ученик ОБАВЕЗНО треба јавно да изведе I или II и III став концерта за клавир и оркестар.

СМОТРА ТЕХНИКЕ

Све дурске и молске лествице - сви тоналитети - кроз четири октаве у шеснаестинама, паралелно, у размаку октаве, као и хроматске скале кроз четири октаве паралелно;
Арпеђо доминантни и умањени септакорд у основном положају (без обртаја) кроз четири октаве у шеснаестинама;
Арпеђа трозвука - велико разлагање - у основном положају (без обртаја) кроз четири октаве паралелно;
Једна етида из програма.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна виртуозна етида;

Два става из Енглеске свите Ј. С. Баха, или два става из Партите (два од обавезних ставова), или прелудијум и фуга;

Цела соната;

Једно дело из епохе романтизма.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СКАЛЕ И АКОРДИ

Све дурске, молске и хроматске лествице у размаку октаве, терце, сексте и дециме кроз четири октаве у шеснаестинама у пара- лелном кретању.

Дупле октаве кроз две октаве у осминама и кроз три октаве у триолама, у размаку октаве, терце, сексте и дециме у паралелном кретању.

Дупле терце кроз четири октаве у шеснаестинама. Арпеђа: велико разлагање трозвука, доминантног и умање- ног септакорда са обртајима, кроз четири октаве у шеснаестинама, паралелно - без комбинација.

ЕТИДЕ

Мошковски: ор. 72, ор. 48

Кеслер: ор. 20, ор. 100 Клементи - најтеже

Ф. Шопен: ор. Роб1ћ., ор. 10 и 25 - избор Лист-Паганини: Етиде - избор, Игра патуљака, Жубор шу- ме, Уздах

Скрјабин: ор. 8 - избор, ор. 2 цис-мол Рахмањивон: Етиде - слике ор. 33 Рубинштајн: ор. 23 Аренски: ор. 41, ор. 36 Шимановски: ор. 4

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Прелудијуми и фуге (^ТК I и II) Италијански концерт Партите

Коралне предигре Капричо Бе-дур Токате итд

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) три концертне етиде;

б) две полифоне композиције - обавезно један прелудијум ифуга;

в) једна соната;

г) три композиције различитих стилова.

СМОТРА ТЕХНИКЕ

Све дурске и молске лествице - сви тоналитети - кроз четири октаве у шеснаестинама, паралелно, у размаку октаве, као и хроматске скале кроз четири октаве паралелно;

Арпеђо доминантног и умањеног септакорда у основном положају кроз четири октаве у шеснаестинама;

Арпеђа трозвука - велико разлагање - у основном положају (без обртаја) кроз четири октаве паралелно;

Једна етида из програма.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна концертна етида;

Један прелудијум и фуга;

Једна соната;

Једно романтично дело;

Једно дело аутора XX века;

Једно дело југословенског аутора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ НАПОМЕНА: На завршном испиту морају бити заступљени сви стилови; уколико се не свира класична соната, већ соната из периода романтизма или XX века, класични период мора бити заступљен неким другим делом (нпр варијације, фантазија, рондо и сл).

ИЗБОР ЛИТЕРАТУРЕ ЗА СВЕ РАЗРЕДЕ СОНАТЕ

А. Моцарт: КУ 279 Це-дур, КУ 280 Еф-дур, КУ 281 Бе-дур, КУ 309 Це-дур, КУ 310 а-мол, КУ 311 Де-дур, КУ 330 Це-дур, КУ 331 А-дур, КУ 332 Еф-дур, КУ 333 Бе-дур, КУ 457 ц-мол, КУ 570 Бе-дур, КУ 576 Де-дур

Ј. Хајдн: Ноћ. 20 це-мол, Ноћ. 23 Еф-дур, Ноћ. 43 Ас-дур, Ноћ. 32 ха-мол, Ноћ. 44 ге-мол, Ноћ. 46 Ас-дур, Ноћ. 49 Ес-дур, Ноћ. 50 Це-дур, Ноћ. 52 Ес-дур

Л. ван Бетовен: ор. 2 бр. 1 еф-мол, пр. 2 бр. 2 А-дур, пр. 2 бр. 3 Це-дур, ор. 7 Ес-дур, пр. 10 бр. 1 ц-мол, ор. 10 бр. 2 Еф-дур, ор. 10 бр. 3 Де-дур, ор. 13 ц-мол, ор. 14 бр. 1 и 2, ор. 22 Бе-дур, ор. 27 бр. 1 и 2, ор. 28 Де-дур, ор. 3ж бр. 1, 2 и 3, ор. 78 Фис-дур, ор. 90 е-мол, Клементи: ор. 47 бр. 2 Бе-дур, ор. 39 бр. 2 Ге-дур, ор. 34 бр. 1 Це-дур, ор. 26 бр. 2 фис-мол, ор. 40 бр. 2 ха-мол, ор. 40 бр. 3 де-мол Е. Григ: Соната е-мол, Прокофјев: Соната бр. 1 еф-мол Ф. Шуберт: Сонате - избор

КОНЦЕРТИ

Г. Ф. Хендл: Еф-дур

Ј. С. Бах: еф-мол, де-мол, А-дур

Ј. Хајдн: Де-дур, Ге-дур, Це-дур

В. А. Моцарт: КУ 175 Де-дур, КУ 238 Бе-дур, КУ 246 Це-дур, КУ 271 Ес-дур, КУ 413 Еф-дур, КУ 414 А-дур, КУ 415 Це-дур, КУ 449 Ес-дур, КУ 450 Бе-дур, КУ 451 Де-дур, КУ 453 Ге-дур, КУ 456 Бе-дур, КУ 459 Еф-дур, КУ 466 д-мол, КУ 467 Це-дур, КУ 482 Ес-дур, КУ 488 А-дур, КУ 491 ц-мол, КУ 503 Це-дур, КУ 537 Де-дур, КУ 595 Бе-дур

Л. ван Бетовен: Концерт бр. 1, 2 и 3 Е. Григ: Концерт а-мол Ф. Менделсон: Концерт ге-мол и де-мол Кабалевски: Концерт а-мол ор. 9 Д. Шостакович: Концерт Еф-дур бр. 2

Концертни комади за клавир и оркестар - Вебер, Менделсон, Сен-Санс

КОМПОЗИЦИЈЕ РАЗЛИЧИТИХ СТИЛОВА Д. Скарлати: Сонате - избор Д. Чимароза: Сонате Парадизи: Токата Галупи: Сонате

Ј. Хајдн: Варијације еф-мол, Капричо Це-дур, Ге-дур

А. Моцарт: Фантазије це-мол КУ 396, КУ 475, Адађо ха-мол, КУ 540, Рондо а-мол, КУ 511, Варијације Це-дур, Де-дур, Ге-дур итд.

Л. ван Бетовен: Варијације Еф-дур ор. 34, 32 варијације ц-мол, Рондо Це-дур и Ге-дур ор. 51, Анданте фавори Еф-дур, Рондо ор. 129 итд.

Ф. Шуберт: Музички моменти, Емпромпти ор. 90 и 142 Р. Шуман: Арабеска, Дечје сцене, Лептири ор. 2, Варијације на тему Кларе Вик ор. 5, Фантастични комади - избор, Новелете - избор, Романсе ор. 28 итд

Ф. Шопен: Валцери, ноктурна, мазурке, полонезе, тарантеле, емпромпти (сва четири), Екосезе, Баладе бр. 2 и 3, Скерца бр. 1 и 2, Бриљантне варијације ор. 28 итд.

Ф. Лист: Цетраркини сонети, Утехе, Љубавни снови, Поло-неза Ес-дур, Године ходочашћа - избор, Мађарске рапсодије - избор, транскрипције соло песама Шуберта, Шумана, Шопена итд Ф. Менделсон: Песме без речи, Рондо каприћозо Ј. Брамс: Рапсодије, 4 баладе, избор из ор. 117, ор. 118, ор. 119 П. И. Чајковски: Годишња доба, Думка, Варијације Еф-дур Скрјабин: Прелиди - избор

Рахмањино: Елегија, Полишинел, Музички моменти - избор, Прелиди - избор
 К. Дебиси: Бергамска свита, Естампе, Свита „За клавир“, Прелиди - избор итд
 Прокофјев: Ромео и Јулија, Пролазне визије, Комади ор. 4 и ор. 12 итд
 Б. Барток: Румунске игре, Микрокосмос - избор, Алегро бар- баро итд
 Д. Шостакович: Три фантастичне игре, Прелиди ор. 34 итд
ДЕЛА ДОМАЊИХ КОМПОЗИТОРА
 М. Тајчевић: Прелиди, Балканске игре Милошевић: Сонатина
 Перичић: Сонатина
 Рајичић: Етиде, Игре, Хумореске
 Љ. Марић: Прелудијуми, Етида, Бранково коло Ј. Славенски: Југословенска свита, Свита „Са Балкана“
 Мокрањац: Соната Це-дур, Фрагменти, Игре, Етиде, Ин- тиме
 Б. Симић: Варијације и токата; Сонатина
 Д. Деспић: Ноктурна, Вињете, Минијатуре, Хумористичне етиде
 К. Бабић: Прелиди ђокози, Токата, Фуга М. Михаиловић: Три прелудијума
 Д. Радић: Три прелудијума, Соната леста, Свита за клавир, 4 сонатине
 М. Логар: Златна рибница, Бурлеске К. Миљковић: Невидљиве нити
 Божић: Ноктурно, Лирика Атоса

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Свирање лествица и арпеђаје сведено, као код већине савремених пијанистичких школа, на основне елементе, без комбинација, супротног кретања и сл. То је учињено ради систематског решавања овог важног дела рада на техници, ради овладавања свим тоналитетима а не бесконачног задржавања на само пар лествица. Тако из године у годину може да се оствари квалитативан напредак у техничко- тонској реализацији, уједначености,

брзини, кроз различите начине извођења (форте-песанте, пиано-леггиеро) итд. Наравно, уколико наставник жели, може и даље да ради са ученицима и ове комбинације, под условом да већ владају поменути основним елементима у свим лествицама.

Избор дела из литературе треба схватити само као подсетник који ни у ком случају не може бити потпун. Етиде и по- лифона дела сврстане су по годинама учења као обавезни део пијанистичке едукације сваког ученика; сонате, концерти и композиције разних стилова представљају подручје ширих и разноврсних музичко-техничких и уметничких задатака који тешко подлежу форм- алистичком сврставању у одређени разред.

Педагог мора да сагледа у потпуности личност ученика са којим ради, његове психофизичке способности, и да му помогне при професионалном опредељењу и усмеравању. Он планира и индивидуални програм за сваког ученика (највише за једно полугодиште) водећи рачуна о поступности у повећавању захтева и хармоничном развоју ученикових пијанистичких и музичких способности.

Посебан део у настави, данас веома важан, су припреме ученика за такмичења која могу бити веома корисна као подстицај у раду, као и мотив за већи број одговорних јавних наступа нарочито због изузетно концентрисано усмереног рада са талентованим ученицима. Тако ће и репертоар у појединим случајевима бити усмерен према захтевима на одређеном такмичењу. То ипак не би требало да донесе превелика одступања у погледу пређеног годишњег програма, јер је прелажење што већег репертоара у овим годинама од суштинске важности за сваког будућег младог пијанисту. СМОТРА ТЕХНИКЕ обавезна је за сваког ученика кроз сва четири разреда средње школе. Без позитивне оцене на смотри НЕ МОЖЕ се приступити годишњем испиту. Ученик који није задовољан на смотри технике мора да је понови.

На свим јавним наступима, смотри и испиту цео програм ИЗВОДИ СЕ НАПАМЕТ.

Предложена литература је подсетник за професора, а путоказ за приправнике у погледу избора програма. Списак одабраних композиција не искључује из рада остала слична дела и других аутора која својим квалитетима и захтевима успешно доприносе професионалној едукацији ученика. У току четворогодишњег средњег школовања ученик је дужан да јавно изведе две Бетовенове сонате у целити, а сонате Хајдна, Моцарта, Клементија, Шуберта и других аутора предвиђене су за годишње испите током целог школовања, укључујући и матурски испит.

Избор и обим програма сачињен је за просечно обдарене, професионално усмерене ученике. Изузетно талентованим ученицима захтеве треба повећати, а онима испод просека, који током године не могу да савладају одређени програм за прелаз у следећи разред препоручити благовремено усмеравање ка одсецима, вишим школама и факултетима где ће моћи да наставе школовање.

ХАРМОНИКА

ЦИЉЕВИ

Развој на усавршавању техничких и музичких елемената као нераздвојне целине
Развој на примени разних начина извођења артикулација, динамике и регистара у зависности од стила и карактера композиција.

Подстицање извођачких способности ученика, развој музичког укуса и љубави према музичким остварењима разних праваца

Развој јединства музичког и техничког код ученика кроз упознавање комплетне личности ученика, његових општих психофизичких особина.

ЗАДАЦИ

- Рад на усавршавању техничких и музичких елемената као нераздвојне целине
- Рад на усавршавању примене разних начина извођења артикулација, динамике и регистара у зависности од стила и карактера композиција.

Рад на подстицању извођачких способности ученика

Рад на развијању музичког укуса и љубави према музичким остварењима разних праваца
Усавршавање јединства музичког и техничког код ученика кроз упознавање комплетне личности ученика, његових општих психофизичких особина.

І РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Све дурске и молске (хармонске и мелодијске) лествице: паралелно, супротно, терце и сексте (однос између леве и десне клавијатуре); октаве и терцоктаве ломљене и симултано.

Све хроматске лествице у паралелном и супротном кретању. АРПЕЂО

Дурски и молски потпуни квинтакорд, доминантни и умање ни септакорд у малом и великом разлагању и симултано. Ученика упознати и са свирањем у супротном кретању.

Све лествице свирати у шеснаестинама, темпо 120 и вишеили у:

четвртинама (једанпут кроз једну октаву);

осминама (једанпут кроз две октаве);

триолама (једанпут кроз три октаве или три пута кроз две октаве);

шеснаестинама (два пута кроз две октаве);

секстолама (два пута кроз три октаве или три пута кроз две октаве);

тридесетдвојкама (два пута кроз четири октаве или четири пута кроз две октаве).

Лествице још свирати на десној клавијатури поштујући дату ритмичку структуру, а на левој у четвртинама и обрнуто. Темпо за једну четвртину 60 и више.

Све лествице свирати на основном (стандард) басу или на мелодијском басу.

ЕТИДЕ

И. Хавличек, Концертне етиде - по избору К. Черни, ор. 740 - по избору у одговарајућој транскрипцији К. Черни, ор. 299 - по избору у одговарајућој транскрипцији Клементи, етиде по избору у одговарајућој транскрипцији Крамер-Билов, етиде по избору у одговарајућој транскрипцији Н. Чајкин, Етиде за хармонику - А-дур, еф-мол, е-мол и де-мол Ј. Шишаков, „Три етиде за хармонику“ (Москва, 1962. године) М. Двиљански, „Етида-интермецо“ (Москва, „Сов. компози- тор“, 1975. године)

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах, Двогласне и трогласне инвенције Ј. С. Бах, Мали оргуљски прелидојуми и фуге Ј. Пахелбел, Дела за оргуље - по избору Р. Шчедрин, Фуга (Москва, „Сов. композитор“, 1981) Н. Анајев, Фуга а-мол (Москва, „Сов. Композитор“, 1981) Г. Ф. Хендл, Фугета Еф-дур (Москва, „Сов. композитор“, 1981)

Г. Дмитријев, Прелудијум и фуга (Москва, „Сов. композитор“, 1988)

В. Челноков, Прелудијум и фуга це-мол (Москва, „Сов. композитор“, 1989)

В. Саријев, Фуга ге-мол (Москва, „Сов. композитор“, 1989)

Љадов, Фуга де-мол (Москва, „Сов. композитор“, 1971) М. Глинка, Фуга Ес-дур (Москва, „Музика“, 1969)

Ј. Шишаков, Прелудијум и фуга де-мол (Москва, „Сов. композитор“, 1978)

КОМПОЗИЦИЈЕ ЦИКЛИЧНОГ ОБЛИКА

Золотарјов, Дечје свите - по избору („Антологија“, VIII свеска)

Јемељанов, „Скице природе“ (Лењинград, „Сов. компози- тор“, 1960)

Бонаков, „4 композиције на руске теме“ (Москва, „Сов. композитор“, 1977)

„Из дечјег живота“ (Москва, „Музика“, 1990)

„Пет лирских песама“ (Москва, „Музика“, 1990)

Ј. Дербенко, Свите и дечје свите - по избору

Г. Вдовин, „Пет тренутака“ (Москва, „Сов. композитор“, 1979)

В. Меркушин, „Мала свита“ (Москва, „Сов. композитор“, 1982)

А. Бизов, „Руски цртежи“ (Москва, „Сов. композитор“, 1982) Ј. Налбадјан, Свита „Јерменске скице“ (Москва, „Музика“, П. Лондонов, „Маскарада играчака“ (Москва, „Сов. компо- зитор“, 1983) А. Репњиков, Дечја свита „Сувенири“

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО ИЗБОРУ

Н. Римски-Корсаков, „Бумбаров лет“ (Москва, „Сов. компо- зитор“, 1980)

Д. Скарлати, Сонате - по избору Д. Чимароза, Сонате - по избору П. И. Чајковски, „Годишња доба“ - по избору

Чајкин, „Лирски валцер“ (Москва, „Музика“, 1984) П. Лондонов, „Сеоска слика“ (Москва, „Музика“, 1980) Ц. Франк, Прелудијум (Москва, „Музика“, 1980)

А. Глазунов, Валцер (Москва, „Музика“, 1966) Ј. Дербенко, „Трк времена“

Ј. Шишаков, „Циркуски марш“ (Москва, „Сов. композитор“, 1984)

А. Холминов, „Ноктурно“ (Москва, „Сов. композитор“, 1984) Рибалкин, „Музички моменат“

М. Голуб, „12 прелудијума за хармонику“ - по избору (Мо- сква, „Музика“, 1967)

К. Сен-Санс, „Лабуд“ (Москва, „Сов. композитор“, 1989) М. Мошковски, „Тарантела“ (Москва, „Сов. композитор“, Д. Шостакович, „Шпанска игра“ (Москва, „Музика“, 1970)

Поред наведене литературе може се користити и друга која одговара узрасту и техничким могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) осам етида различите техничке проблематике;

б) две полифоне композиције;

в) једна композиција цикличног облика;

г) две композиције, по избору, различитог карактера.

У току школске године обавити најмање једну проверу тех- нике сваког ученика.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две етиде;

Једна полигона композиција;

Једна циклична композиција;

Једна композиција по избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Све дурске и молске (хармонске и мелодијске) лествице: паралелно, супротно, терце и сексте (однос између леве и десне клавијатуре); октаве и терцоктаве ломљене и симултано.

Све хроматске лествице у паралелном и супротном кретању.

АРПЕЂО

Дурски и молски потпуни квинтакорд, доминантни и умањени септалорд у малом и великом разлагању и симултано. Ученика упознати и са свирањем у супротном кретању.

Све лествице свирати у шеснаестинама, темпо 132 и више

или у:

- четвртинама (једанпут кроз једну октаву), темпо 66 и више;

- осминама (једанпут кроз две октаве);

- триолама (једанпут кроз три октаве или три пута кроз две октаве);

- шеснаестинама (два пута кроз две октаве);

- секстолама (два пута кроз три октаве или три пута кроз две октаве);

- тридесетдвојкама (два пута кроз четири октаве или четири пута кроз две октаве).

Лествице још свирати на десној клавијатури поштујући дату ритмичку структуру, а на левој у четвртинама и обрнуто. Темпо за једну четвртину 60 и више.

Све лествице свирати на основном (стандард) басу или на мелодијском басу.

ЕТИДЕ

Gradus ad Parnasum, I и II свеска - по избору И. Хавличек, Концертне етиде - по избору К. Черни, ор. 740 - по избору К. Черни, ор. 299 - по избору Клементи, Етиде - по избору Крамер-Билов, Етиде - по избору

Шендерјов, „24 концертне етиде" - по избору (Москва, „Музика", 1990)

Г. Тишкевич, Етиде Це-дур, Еф-дур (Москва, 1949) И. Илин, Етида Еф-дур (Москва, 1961) Н. Чајкин, Етида Де-дур (Москва, 1961) О. Пирогов, Етида Це-дур (Москва, 1961)

Кобиљански, Етида Ас-дур (Москва, 1961)

И. Шмит, Етида А-дур (Москва, „Сов. композитор", 1975)

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах, Мали оргуљски прелудијуми и фуге - по избору Ј. С. Бах, избор из дела за оргуље Ј. Пахелбел, избор из дела за оргуље

Стара чешка оргуљска музика - по избору („Петерс", бр. 9928а) П. Чекалов, Фуга де-мол (Москва, „Сов. композитор", 1973) Ф. Васиљев, Фуге за хармонику - по избору М.

Чурљонис, Фуга-корал (Москва, „Сов. композитор", 1987) Р. Шчедрин, Фуга (Москва, „Сов. композитор", 1986) Ф. Шопен, Фуга а-мол (Москва, „Музика", 1981)

КОМПОЗИЦИЈЕ ЦИКЛИЧНОГ ОБЛИКА

Золотарјов, Дечје свите - по избору („Антологија", VIII свеска)

Ј. Дербенко, Свите и дечје свите - по избору

Нагајев, „Дечја свита бр. 2" (Москва, „Сов. композитор", 1982)

Золотарјов, „Три комада" (Москва, „Сов. композитор", 1982) В. Бонаков, „Камерна свита" (Москва, „Музика", 1990) „Руска свита" (Москва, „Сов. композитор", 1977)

Р. Шчедрин, „4 композиције" из балета „Коњић Грбоњић" (Москва, „Музика", 1981)

Ф. Шуберт, „3 композиције" (Москва, „Сов. композитор", 1981)

М. Магиденко, Соната (Москва, „Музика“, 1978) Ј. Салавјов, „Лирски триптих“ (Москва, „Сов. композитор“, 1976)
„Балтичка свита“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1976)

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО ИЗБОРУ

Д. Скарлати, Сонате - по избору Д. Чимароза, Сонате - по избору

А. Љадов, „Експромт“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1990) „Музичка табакерка“ (Москва, „Музика“, 1990) Ф. Шуберт, Скерцо (Москва, „Музика“, 1967) А. Репњиков, „Монолог“ (Москва, „Сов. композитор“, 1974) „Басо остинато“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1984) Ј. Дербенко, „Експромт“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1986)

„Нова кадрил“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1987) Ј. Шишаков, „Експромт у ритму тарантеле“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1987)

П. Сеница, „Скерцо“ (Кијев, „Муз. Украина“, 1980) А. Бородин, „Ноктурно“ (Москва, „Музика“, 1982) Г. Камалдинов, „Лирска фантазија“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1987) А. Кукубајев, „Скерцо“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1982)

Паганини, „Карневал у Венецији“ (Москва, „Сов. Композитор“, 1968)

Поред наведене литературе може се користити и друга која одговара техничким могућностима и узрасту ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) осам етида различите техничке проблематике;

б) две полифоне композиције;

в) једна композиција цикличног облика;

г) две композиције, по избору, различитог карактера.

У току школске године обавити најмање једну проверу техничке сваког ученика.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Две етиде;

- Једна полифона композиција;

- Једна циклична композиција;

- Једна композиција по избору

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Све лествице са свим елементима из претходног разреда. Темпо за шеснаестине 144 и више, односно 72 и више за четвртине.

Лествице се могу допунити и другим техничком вежбама по избору наставника (репетиција на тону, репетиција на акордима, кратким мехом на два и на три итд.).

ЕТИДЕ

К. Черни, ор.740 - по избору К. Черни, ор. 299 - по избору Крамер-Билов, Етиде - по избору Огајиб аЈ Рагпавиш, II и III свеска - по избору Шендерјов, „24 концертне етиде“ - по избору М. Двиљански, Етиде Це-дур, а-мол (Москва, „Сов. Композитор“, 1989)

И. Лахер, Етида а-мол (Москва, „Сов. Композитор“, 1989) Г. Розелен, Етида Ге-дур (Москва, „Сов. Композитор“, 1989) Ф. Лекупе, Етида Це-дур (Москва, „Сов. Композитор“, 1989) Е. Јуцевич, Етиде Е-дур, е-мол (Кијев, 1963) К. Мјасков, Етида А-дур, а-мол (Кијев, 1963) С. Чапки, Етиде Це-дур, ха-мол, а-мол, це-мол (Кијев, „Музичка Украина“, 1963)

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах, избор из дела за оргуље

Ј. С. Бах, „Добро темперовани клавир“ - по избору

Д. Букстехуде, избор из дела за оргуље

Ј. Пахелбел, избор из дела за оргуље

Д. Шостакович, „24 прелудијума и фуге" - по избору
П. Ландо, Трогласна фуга (Москва, „Сов. Композитор", 1987)
Н. Римски-Корсаков, Фуга (Москва, „Сов. Композитор", 1984)
Р. Кемуларија, „Полифона композиција" (Којев, „Музичка Украина", 1985)
А. Александров, Фуга е-мол (Москва, „Сов. Композитор", 1987)
А. Пољшина, Фуга (Москва, „Музика", 1981)
П. Чекалов, Прелудијум и фуга (Москва, „Сов. Композитор", 1982)
А. Хачатурјан, „Речитатив и фуга" бр.2 (Москва, „Сов. Композитор", 1988)

КОМПОЗИЦИЈЕ ЦИКЛИЧНОГ ОБЛИКА

Х. Лук, „Соната бр. 1" Ј. Матис, „5 багатела" В. Зубицки, Дечје свите - по избору И. Јакшевич, Соната
В. Подгорни, „Три композиције" (Кијев, „Музичка Украина", 1988)
В. Золотарјов, „Пет композиција" (Кијев, „Музичка Украина", 1981)
„Камерна свита" („Антологија" V свеска) Б. Барток, „4 багателе" (Кијев, „Музичка Украина", 1980) Г. Комраков, „6 лирских композиција" (Москва, „Сов. Композитор", 1981)
Ј. Шамо, „Соната бр. 3" (Москва, „Музика", 1986) В. Бонаков, „Соната-балада" (Москва, „Сов. композитор", 1977)
В. Семјонов, „Бугарска свита" (Лењинград, „Музика", 1984) Г. Шендерјов, „Руска свита" („Антологија" V свеска)

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО ИЗБОРУ

Д. Скарлати, Сонате - по избору Ј. Хајдн, Сонате - по избору В. А. Моцарт, Сонате - по избору Ф. Брож, „Хроматске варијације" П. Међери, „Прелид и скерцо" А. Репников, „Токата" („Антологија" V свеска) Ф. Менделсон, „Фантазија-каприз" (Москва, „Сов. Композитор", 1989)
Холминов, „Концертна композиција" (Москва, „Музика", 1962)
Дикусаров, „Скерцо" (Москва, „Музика", 1966)
В. Золотарјов, „Ферапонтов манастир" („Антологија" V свеска) В. Тројан, „Разрушена катедрала"
Журбин, „Концертна бурлеска" (Москва, „Музика", 1985) Ф. Лист, „Заборављени валцер" (Москва, „Сов. Композитор", 1989)
Подгорни, „Размишљање" (Кијев, „Музичка Украина", 1988) М. Двиљански, „Скерцо" (Москва, „Музика", 1982)

Поред наведене литературе може се користити и друга одговарајућа.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) шест етида различите техничке проблематике,
- б) једна полифона композиција,
- в) једна композиција цикличног облика,
- г) две композиције, по избору, различитог карактера.

У току школске године обавити најмање једну проверу техничке сваког ученика.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Две етиде;
- Једна полифона композиција;
- Једна циклична композиција;
- Једна композиција по избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Све лествице са свим елементима из претходних разреда. Темпо за шеснаестине 156 и више, односно 78 и више за четвртине.

ЕТИДЕ

К. Черни, ор. 740 - по избору К. Черни, ор. 299 - по избору Крамер-Билев, Етиде - по избору Шенредјов, „24 концертне етиде" - по избору Н. Паганини-Ф. Лист, „Велике етиде" - по избору (Кијев, „Музичка Украина" 1983)

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах, избор из дела за оргуље

Ј. С. Бах, „Добро темперовани клавир" - по избору

Д. Букстехуде, избор из дела за оргуље

Д. Скарлати, Фуга (Москва, „Сов. Композитор", 1968)

Д. Шостакович, „24 прелудијума и фуге" - по избору Ј. Салавјов, Прелудијум, фуга и постлудија (Москва, „Сов. Композитор", 1976)

К. Сарокин, Црелудијум и фуга (Москва, „Сов. Композитор", 1985)

В. Подвала, Прелудијум и фуга (Којев, „Мизочка Украина", 1978)

Б. Черногорски, Токата и фуга (Москва, „Музика", 1986) Н. Гарлов, Прекудијум и фуга де-мол (Москва, „Музика", 1976)

КОМПОЗИЦИЈЕ ЦИКЛИЧНОГ ОБЛИКА

В. Золотарјов, „Соната бр. 2" („Антологија" VI свеска) А. Нагајев, „Соната бр. 1" (Москва, „Музика", 1981) К. Волков, „Соната бр. 1" („Антологија" VIII свеска)

Холминов, Свита („Антологија" IV свеска)

Ј. Дербенко, „5 руских слика" („Антологија" VII свеска)

Чајкин, „Украинска свита" („Антологија" VI свеска) „Концертни триптих" (Москва, „Музика", 1988)

Л. Белман, „Готска свита" (Москва, „Музика", 1986)

Кусјаков, Сонате - по избору

М. Симански, „Концертни триптих" (Москва, „Сов. Композитор", 1976)

И. Шамо, „Три композиције" из свите „Слике руских живо- писаца" (Москва, „Сов. композитор", 1987)

И. Шамо, „Соната бр. 1" (Москва, „Музика", 1985) Х. Бреме, „Дивертиченто ин Еф" (Москва, „Сов. Композитор", 1979)

Г. Шендерјов, „Карактерна свита" (Кијев, „Музичка Украина", 1985)

Ј. Шишаков, „Свита а-мол" (Москва, „Сов. Композитор", 1987)

КОМПОЗИЦИЈЕ ПО ИЗБОРУ

Д. Скарлати, Сонате - по избору Ј. Хајдн, Сонате - по избору

А. Моцарт, Сонате - по избору

А. Говедник, „Интродукција и рондо-скерцандо" Л. Међери, Скерцо

Жук, Поема (Кијев, „Музичка Украина", 1985)

Р. Шчедрин, „Басо остинато" (Москва, „Музика", 1981)

Пољевој, „Интермецо" (Кијев, „Музичка Украина", 1981) В. Подгорни, „Прелудијум" (Москва, „Сов. Композитор", 1982) Ј. Најмушин, „Скерцо" (Москва, „Музика", 1990)

А. Журбин, „Токата" („Антологија" VI свеска) Ј. Дербенко, „Токата" (Москва, „Музика", 1990) П. Лондонов, „Скерцо-токата" (Москва, „Музика", 1982) Ф. Шуберт-Ф. Лист, „Шумски цар" (Москва, „Музика", 1982) А. Хачатурјан, „Валцер" (Москва, „Музика", 1982) К. Бом, „Перпетјум мобиле" (Москва, „Музика", 1988) Поред наведене литературе

може се користити и друга одговарајућа.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) четири етиде различите техничке проблематике,
- б) једна полифона композиција,
- в) једна композиција цикличног облика,
- г) две композиције, по избору, различитог карактера.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна концертна етида;
- Једна полифона композиција;
- Једна циклична композиција;
- Две композиције, по избору, различитог карактера. Пожељно је да најмање две композиције буду оригинално писане за хармонику.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Усавршавање јединства музичког и техничког развоја ученика гради се кроз детаљно упознавање комплетне личности ученика, његових општих психофизичких особина, музичке и техничке спремности, као и свих осталих елемената битних за евентуалне измене у начину рада кроз сложеније и одговорније задатке.

Наставни програм за хармонику је већим делом оригинално конципиран на основу искустава стечених у раду и на основу одговарајућих резултата добијених у нашој земљи, а делимично оријентисан и према програмским захтевима за остале инструменте. Међутим, изворна литература на којој се базира програм потиче, углавном, из страних земаља: Русије, Немачке,

Чешке и Пољске док се међу транскрипцијама препоручују одређене етиде и композиције које одговарају хармоници, а посебно многе оригиналне композиције писане за руски бајн. Број етида и одређених композиција по разредима дат је као минимум, уз захтев за максимум у квалитету извођења. Међутим, не треба све ученике задржати на утврђеном минимуму; напротив, треба им допустити да напредују према својим могућностима.

Поједине алтернативе, нпр. у испитном програму, наведене су ради ширег избора приликом, евентуалног, недостатка оригиналне или адекватно транскрибоване композиције, као и ради пружања могућности за планирање нових, у међувремену штампаних дела. Пажљиво треба планирати и одређени извођачки програм намењен јавним наступима, за сваког ученика посебно.

Програм музичког образовања треба да омогући паралелно развијање музичке и техничке способности ученика уз свесно мотивисање за истрајан рад ради квалитетног музичког изражавања, према томе, и жеља за овладавањем техничким елементима потиче из потребе за правилним тумачењем музичког садржаја.

Сагледавајући техничке задатке десне и леве руке, уз прилагођавање индивидуалним могућностима сваког ученика, треба правилно одабрати етиде, имајући у виду њихову намену.

Лепота тона на сваком инструменту представља вредност, па стога и посебну пажњу треба посветити и неговању тона уз помоћ технике прстију и меха. Рад на техници меха треба ускладити према одређеној артикулацији, стилу и комплетном музичком изражавању. Постизање одређеног темпа левом и десном руком, кроз уједначен рад прстију у техничким вежбама и етидама, такође тражи да служи квалитетнијем музичком доживљају. Употреба регистра треба да буде правилно постављена, у односу на поједине музичке и техничке захтеве. Упознавање и примена мелодијског баритонбаса доприноси квалитетнијем и адекватнијем извођењу оригиналних и транскрибованих, посебно полифоних композиција, уз обавезно теоријско и практично познавање склопова и функција акордских стандард басова. Посебну пажњу треба обратити транскрибовању композиција које се, захваљујући примени поменутог мелодијског баса, односно проширеном обиму басова стране инструмента, могу изводити читањем из оригиналне литературе, као нпр, поједине Крамерове етиде, Скарлатијеве сонате, Бахове клавирске и оргуљске композиције и друго. За извођење транскрибованих оргуљских дела потребна је посебна техника и стилска припрема.

Обавезно је да сваки ученик у току школске године, у сва четири разреда, изведе најмање две оригиналне композиције за хармонику, као и да најмање два пута наступи на интерном, односно јавном часу, или смотри, колоквијуму и сл.

Испитни програм треба да обухвати најмање две оригиналне композиције, односно етиде, а препоручује се свирање једне лествице од четири које су задате неколико дана пре испита.

Уз наведену литературу може се користити и друга, одговарајућа по захтевима и обиму. Комплетан избор литературе (етида, полифона композиција и све композиције које се изводе) треба да буде строго постављен, прилагођен индивидуалности ученика и интересу његовог најцелисходнијег музичког школовања. Међутим, у сваком тако прилагођеном избору треба да буду заступљене све основне компоненте музичке наставе јер неговање квалитета тона, ритмичке и метричке стабилности, меморије, динамичких и агогичких односа и сличног, ставља пред ученика и наставника још један у низу задатака у правцу формирања комплетне музичке личности ученика и даље афирмације инструмента.

У корелацији са осталим музичким предметима, а уско везано за камерно, односно оркестарско свирање настава хармонике треба да делује и на естетско, интелектуално и друго одговарајуће васпитање ученика користећи музичку традицију наших народа и народности, као и музичко наслеђе других народа. Детаљна анализа у практичном проверавању вредности појединих оригиналних композиција за хармонику, као и одговарајућих транскрипција, треба да осамостали ученика у правцу његовог будућег одабирања, или

евентуалног свирања квалитетне оригиналне литературе. Упознавање са главним стилевима музичког изражавања треба да прати и развијање ученикове способности критичког запажања и формирање његове музичке културе како би се што пре оспособио за самосталан рад, самоконтролу и самокритику.

ДРВЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

ЦИЉЕВИ (за све дрвене дувачке инструменте)

Развој технике дисања.

Развој поставке функционалне и флексибилне амбажуре.

Развој култивисања тонова.

Развој технике прстију.

Развој ка основним одликама стилских епоха којима може да прилагоди сопствену индивидуалност

Развој ученика ка солистичком, камерном и оркестарском извођењу

ЗАДАЦИ (за све дрвене дувачке инструменте)

Рад на развијању технике дисања.

Рад на постављању функционалне и флексибилне амбажуре.

Рад на култивисању тона - интонација, динамика - контрола, развој, нијансирање.

Рад на развијању контролисане технике прстију.

Рад на овладавању основних одлик стилских епоха којима ученик може да прилагоди сопствену индивидуалност

Рад на развијању радне дисциплине која изискује систематичност, студиозност и апсолутну посвећеност

Рад на развоју ученика за извођење: солистичко, камерно и оркестарско.

ФЛАУТА

І РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Све дурске и молске скале у разлагању, са разложеним трозвучима, доминантним и умањеним четворозвучима, кроз две октаве у свим артикулацијама, у шеснаестинама, ММ = 100-120, напамет.

ТОНСКЕ И ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

М. Моис: О звучности

Љ. Димитријевић: Тонске вежбе од 1 до 9

Ј. Ердгег: Техничке вежбе, I свеска Тафанел-Гобер: Техничке вежбе од 1 до 7

Љ. Димитријевић: Вежбе за двоструки језик

ЕТИДЕ

Е. Келер: Етиде оп. 33, I свеска

Т. Бербигије: 18 етида

Е. Келер: Етиде оп. 33, II свеска

И. Лучеси: Избор етида, I свеска

И друге збирке етида сличног садржаја и тежине

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

В. А. Моцарт: Анданте Це-дур

Г. Ф. Хендл: Соната Ге-дур, Соната а-мол

Ј. С. Бах: Соната Ес-дур, Соната А-дур

Л. Винчи: Соната Де-дур

Ж. К. Нодо: Соната Ге-дур

А. Вивалди: Соната ге-мол

К. Ф. Е. Бах: Соната Ге-дур

Г. Доницети: Соната Це-дур

Р. Шуман: Три роменсе оп. 94

Р. Хофман: Скерцо оп. 101

Ј. Андерсен: Скерцино оп. 55 бр. 6

К. Сен-Санс: Романса оп. 37

А. Вивалди: Концерт Ге-дур оп. 10 бр. 4

Ј. А. Хасе: Концерт ха-мол

Ј. Г. Линике: Концерт Ге-дур

К. В. Глук: Концерт Ге-дур

М. Хајдн: Концерт Де-дур

А. Е. М. Гретри: Концерт Це-дур

К. Ф. Абел: Концерт Це-дур

И друга дела сличне тежине и садржаја

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) у току сваког полугодишта, по квинтном кругу (истоимени дур и мол) најмање два пута прећи све селтвице;

б) на сваком часу практиковати по једну тонску и техничку вежбу (по избору наставника);

в) две збирке етида, односно по пет етида месечно;

г) четири комада;

д) шест соната и четири концерта.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна дурска и једна молска скала;

- Две етиде различитог карактера;

- Дело за извођење уз пратњу клавира

ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Све дурске и молске скале у разлагању, са разложеним трозвучима, доминантним и умањеним четворозвучима, кроз две октаве у свим артикулацијама, у шеснаестинама, ММ = 110-128, на- памет.

ТОНСКЕ И ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

М. Моис: О звучности

Љ. Димитријевић: Тонске вежбе од 10 до 15

Ј. Ердег: Техничке вежбе II свеска Тафанел-Гобер: Техничке вежбе од 8 до 17

Љ. Димитријевић: Вежбе за легато

М. А. Рајхерт: Дневне вежбе ор. 5

ЕТИДЕ

Тифанел-Гобер: 24 прогресивне етиде

Е. Келер: 25 романтичних етида ор. 66

Ј. Хекер: 24 етиде ор. 6

Г. Гариболди: Велике етиде у стилу ор. 134

и друге збирке етиде сличног сарджаја и тежине

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

В. А. Моцарт: Соната Це-дур, КУ 14 бр. 5

Г. Ф. Хендл: Соната е-мол

Ј. С. Бах: Соната Це-дур, Соната Е-дур

Г. Ф. Телеман: Свита а-мол

Г. Ф. Телеман: XII Фантазија за флауту соло

Л. Ван Бетовен: Серенада оп. 8

Штамиц: Осам каприча за флауту соло

Е. Кронке: Свита за флауту соло оп. 175

Тобер: Успаванка оп. 46

Ф. Шопен: Варијације на Росинијеву тему

Б. Мартину: Скерцо

А. Вивалди: Концерт Де-дур ор. 10 бр. 3

Ђ. Б. Перголези: Концерт Ге-дур

Л. Бокерини: Концерт Де-дур ор, 27

Л. Хофман: Концерт Де-дур

Ф. А. Реслер-Росети: Концерт Де-дур

З. Вауда: Ноктурно

З. Вауда: Снови за флауту соло

З. Вауда: Естампа за флауту соло

и друга дела сличне тежине и садржаја

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) два пута у току сваког полугодишта обрадити, по квинт- ном кругу (истоимени дур и мол) све скале;

б) на сваком часу обрадити по једну тонску и техничку ве- жбу, по избору наставника;

в) две збирке етида, односно по пет етида месечно;

г) четири комада;

д) шест соната и четири концерта.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна дурска и једна молска скала;

- Две етиде различитог карактера
Дело за извођење уз пратњу клавира
ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Све дурске и молске скале у разлагању, са разложеним трозвучима, доминантним и умањеним четворозвучима, кроз две октаве у свим артикулацијама, у шеснаестинама, ММ = 120-134, на- памет.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖВЕ

М. Моис: Техничке студије и вежбе

М. Моис: Скале и арпеђа

М. Моис: Школа артикулације

Ј. Ердег: Техничке вежбе III свеска

ЕТИДЕ

Т. Бем: 24 каприча ор. 26

Б. Фирстенау: 24 етиде ор. 125

Ф. Шиндлер: 24 Бахове студије

Е. Келер: Етиде ор. 33 III свеска

и друге збирке етида сличног садржаја и тежине

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

В.А. Моцарт: Рондо Де-дур В. А. Моцарт: Концерт Це-дур

Ј. С. Бах: Соната е-мол

К. Ф. Е. Бах: Соната а-мол за флауту соло

М. Маре: „Лудости Шпаније“ („Re8 Po11e8 J'E8рађе“) за флауту соло

М. Кронке: Свита у старом стилу оп. 81

Ф. Шуберт: Интродукција, Тема и Варијације оп. 1

К. Сен-Санс: „Оделет“

М. Блаве: Концерт а-мол

Ф. Девијен: Концерт Ге-дур

К. Штамиц: Концерт Ге-дур ор. 29

В. Блодек: Концерт Де-дур

К. Дебиси: Сирингс за флауту соло

Ж. Ибер: Комад за флауту соло

А. Онегер: „Игра козе“ за флауту соло

М. Живковић: Свита у класичном стилу оп. 4

и друга дела сличне тежине и садржаја

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) четири пута по квинтном кругу - истоимени дур и мол;

б) на сваком часу по једна тонска и техничка вежба на сваком часу, по избору наставника;

в) две збирке етида, односно пет етида месечно;

г) четири сонате или свите;

д) пет комада;

ђ) три концерта.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна дурска и једна молска скала;

Две етиде различитог карактера;

Дело за извођење уз пратњу клавира - ОБАВЕЗНО НА-ПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СКАЛЕ

Све дурске и молске скале у разлагању са разложеним трозвучима, доминантним и умањеним четворозвучима, кроз две октаве у свим артикулацијама, у шеснаестинама, ММ = 126-144, на- памет.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

М. Моис: Механизам - Хроматизам

М. Моис: Дневне вежбе

Ј. Ердег: Техничке вежбе IV свеска

ЕТИДЕ

В. Де Микелис: 24 етиде ор. 25

Е. Келер: 30 виртуозних етида ор. 75

Тафанел-Гобер: 12 великих виртуозних етида

Ј. Андерсен: 24 етиде ор. 15 и друге збирке етида сличног садржаја и тежине

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Ј. С. Бах: Соната ха-мол

Ј. С. Бах: Партита а-мол за флауту соло

А. Ф. Доплер: Фантазија оп. 26

Г. Форе: Фантазија оп. 79

Ж. И: Фантазија

Ж. Енеску: Кантабиле и Престо

Ф. Гобер: Ноктурно и Алегро скерцандо

А. Вебер: Скерцето

С. Шаминад: Кончертино оп. 107

Ј. Ј. Кванц: Концерт Ге-дур

В. А. Моцарт: Концерт Де-дур КУ 314

В. А. Моцарт: Концерт Ге-дур КУ 315

К. Рајнеке: Концерт Де-дур

Ј. Ривије: Концерт

Д. Деспих: Партита ор. 60 за флауту соло

П. Озгијан: Концертантна свита

и друга дела сличне тежине и садржаја

У оквиру наставног плана и програма обухваћена је основа свирања на ПИКОЛО ФЛАУТИ, прилагођавање специфичној по- ставци усника на уснама, упознавање са свим тоновима из звучног обима инструмента, њихово изједначавање по боји, јачини и квалитету, као и стицање основних вештина у техници свирања пиколо флауте кроз свирање скала, техничких вежби, етида, композиција за извођење и лакших примера из оркестарске литературе.

ЛЕСТВИЦЕ

Све дурске и молске скале кроз једну (у II полугодишту у разлагању и кроз две октаве), са разложеним трозвучима и четво- розвучима у различитим артикулацијама, од умерених осмина до шеснаестина у темпу: четвртина ММ 100.

ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Тафанел-Гобер: Техничке вежбе, бр. 1 и 2

ЕТИДЕ

Љ. Димитријевић: Школа за флауту I књига, од 23. до 55. стране (вежбе у распону де1 до це3 - звучно од де2 до це4)

Љ. Димитријевић: Школа за флауту II књига (вежбе у распо- ну од це3 до ха3 - звучно од це4 до ха4)

КОМАДИ, СОНАТЕ, КОНЦЕРТИ

М. Блаве: Гавота I из Концерта а-мол

М. Корет: Рондо

Ј. С. Бах: Рондо и Менует из Свите ха-мол
Г. Ф. Хендл: Буре и Менует из Сонате Ге-дур
Ј. Л. Дусек: Менует
Е. Кронке: ор. 92 „Весели тренутак“
В. Кронке: Гавота
В. Поп: „Шпанска игра“
Г. Ф. Телеман: Менует II из Свите а-мол
Ф. Ј. Госек: Гавота и Тамбурен
Г. Ф. Хендл: Соната ге-мол
Г. Ф. Хендл: Соната Еф-дур
Г. Ф. Телеман: Соната Еф-дур
А. Вивалди: оп. 10 Концерт бр.4 Ге-дур
А. Вивалди: оп. 10 Концерт бр. 5 Еф-дур
Ј. Г. Линике: Концерт Ге-дур

и друга дела сличне тежине и садржаја, по избору наставника У току II полугодишта ученика упознати са лакшим солима за пиколо флауту из оркестарске литературе.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

ФЛАУТА

- а) четири пута све скале по квинтном кругу (истоимени дур и мол);
- б) на сваком часу најмање по једна тонска и техничка вежба, по избору наставника;
- в) две збирке етида, односно четири етиде месечно;
- г) две сонате;
- д) четири комада;
- ђ) два концерта.

ПИКОЛО ФЛАУТА

- а) све скале кроз две октаве, увек у уједначеном темпу;
- б) све наведене вежбе из Школе за флауту I и II књига;
- в) десет комада;
- г) две сонате;
- д) два концерта;
- ђ) осам сола из оркестарске литературе.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

ФЛАУТА

- Једна етида виртуозног карактера;
- Комад виртуозног карактера;
- Концерт –

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

ПИКОЛО ФЛАУТА

- Два комада уз пратњу клавира;
- Једна соната или концерт уз пратњу клавира;
- Два сола из оркестарске литературе.

КЛАРИНЕТ

I РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обратити све дурске и молске скале до висине тона ге3 са трозвучима, доминантним и умањеним септакордима. Скале свира- ти разложено у лаганим осминама и шеснаестинама на следећи начин: секунде, терце, октаве, трозвук доминантни и умањени сеп- такорд.

Хроматску скалу свирати од е мало до ге3 са малом секундом.

ЕТИДЕ

Клозе: I свеска

Лефевр: Методо I

Бруно Брун: III свеска

Л. Видеман IV свеска

Гомабо: 21 капричо

Обавезно паралелно радити две различите школе

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Бруно Брун: Избор малих комада

Композиције са клавиром на нивоу градива I разреда по избору наставника

КОНЦЕРТ

Штамиц: Концерт Бе-дур - цео

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) три комада;

б) Штамицов концерт.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна дурска и једна молска скала кроз три октаве са тро- звуком, доминантним и умањеним септакордом;

Две етиде различитог карактера;

Један комад уз пратњу клавира. КОМАД СЕ СВИРА НАПАМЕТ.

ПРАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дурске и молске скале до висине тона ге3 са трозвучима, доминантним и умањеним септакордима. Скале свирати разложено у лаганим осминама и шеснаестинама на следећи начин: секунде, терце, октаве, трозвук доминантни и умањени септакорд.

Хроматски скалу свирати од е мало до ге3 са малом секундом.

ЕТИДЕ

Клозе: I и II свеска

Жан Жан: I свеска

Лефевр: III свеска

Бруно Брун: IV свеска

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Р. Вагнер: Адађо

Пјерне: Канцонета

Фибих: Селанка

К. М. в Вебер: Варијације

Друге композиције са клавиром на нивоу градива II разреда по избору наставника

КОНЦЕРТ

Хофмајстер: Концерт Бе-дур

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) Три комада;

б) Хофмајстеров концерт.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна дурска и једна молска скала кроз три октаве са трозвуком, доминантним и умањеним септакордом;

- Две етиде различитог карактера;

- Комад уз пратњу клавира КОМАД СЕ СВИРА НАПАМЕТ.

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дурске и молске скале до висине тона а3 са трозвучима, доминантним и умањеним септакордима. Скале свира- ти разложено у лаганим осминама и шеснаестинама на следећи начин: секунде, терце, октаве, трозвук доминантни и умањени сеп- такорд.

Хроматску скалу свирати од е мало до а3 са малом секундом.

ЕТИДЕ

Ул: I свеска - по избору

Жан Жан: I и II свеска

Блат: 12 каприча Крепш: 350 етида

КОМПОЗИЦИЈЕ СА КЛАВИРОМ на нивоу градива III разреда по избору наставника

КОНЦЕРТИ

К. М. Вебер: Кончертино Штамиц: Концерт Ес-дур

Крамарж: Концерт Ес-дур

Перминов: Балада

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна дурска и једна молска скала кроз три октаве са тро- звучима, доминантним и умањеним септакордом;

- Две етиде различитог карактера;

- Комад уз пратњу клавира. КОМАД СЕ СВИРА НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дурске и молске скале до висине тона а3 са трозвучима, доминантним и умањеним септакордима. Скале свира- ти разложено у лаганим осминама и шеснаестинама на следеће на- чине: секунде, терце, октаве, трозвук доминантни и умањени септа- корд.

Хроматску скалу свирати од е мало до а3 са малом секундом.

ЕТИДЕ

Ул: II свеска 48 етида

Кавалин: 30 каприча

Ђанијери: 12 етида Жан Жан: II и III свеска

КОМПОЗИЦИЈЕ СА КЛАВИРОМ на нивоу градива IV разреда по избору наставника

КОНЦЕРТИ

К. М. Вебер: Кончертино

А. Рабо: Конкурски соло

Перминов: Балада

Бонар: Рондо

Бруно Брун: Минијатуре

К. М. фон Вебер: Концерт Ес-дур, еф-мол

В. А. Моцарт: Концерт А-дур

К. Сен Санс: Соната

Данци: Соната

Гобер: Фантазија

У другом полугодишту IV разреда, када су ученици већ добро савладали проблеме на кларинету, упознају се са БАС КЛАРИНЕТОМ и његовим техничком могућностима. Техника дирки и усник су исти као и код кларинета, разлика је у величини и звуку - бас кларинет звучи за октаву ниже од кларинета.

Због своје гломазности није подесан да буде солистички инструмент па се искључиво употребљава као оркестарски инструмент и у камерним саставима.

Упознавање бас кларинета треба да се огледа у свирању оркестарског материјала, соло деоница и то:

Ц. Франк: Симфонија де-мол

Ђ. Верди: соло места из опера „Моћ судбине“, „Аида“, „Дон Карлос“, „Фалстаф“, „Отело“

Р. Вагнер: соло места из опера „Танхојзер“, „Лоенгрин“, „Тристан и Изолда“

Ђ. Пучини: соло места из опера „Боџи“, „Тоска“, „Мадам Батерфлај“

Респиги: соло места из опера „Римске фонтане“, „Римске пиније“

П. И. Чајковски: соло места из балета „Ромео и Јулија“, „Шчелкунчик“, „Лабудово језеро“

П. И. Чајковски: соло места из опера „Пикова дама“, „Евгеније Оњегин“

С. Христић: соло места из балета „Охридска легенда“ П. Коњовић: соло места из опере „Коштана“ Х. Викман: Композиције за два кларинета, алт кларинет и бас кларинет

Х. Вокнам: Композиције за 4 кларинета, алт кларинет и бас кларинет

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

БАС КЛАРИНЕТ

а) 10 оркестарских сола.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна етида;

- Један концерт;

- Једно виртуозно дело - композиција југословенског или словенског аутора

САКСОФОН

І РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дурске и молске скале до висине тона еф3 (фис3) са трозвучима и доминантним и умањеним септакордима. Стакато у лаганим осминама и шеснаестинама, трозвучи легато у савладаном распону.

Хроматска скала.

ЕТИДЕ

Ј. Блакман: Школа за саксофон

П. Херер: Школа за саксофон

Б. Брун: III свеска за кларинет - по избору (транскрипције)

Ј. Јетл: Школа за саксофон

Препоручује се употреба литературе за кларинет, обоу и сличне, одговарајуће инструменте према саксофону.

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Б. Брун: Избор лаких комада - транскрипција - за саксофон на нивоу градива I разреда средње школе

Клаус Петер Брухман: Романса

Герхард Мор: Очекивање

Ф. Шуберт: Серенада

Употребљавати транскрипције из литературе за виолончело, кларинет и обоу, на нивоу I разреда средње школе

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) две различите школе етида;

- б) један комад;
- в) једно југословенско дело.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна дурска и једна молска скала са доминантним и умањеним септакордима;
Две етиде различитог карактера;
Комад са клавиром
ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дурске и молске скале до висине тона еф3 (фис3) са трозвучима, доминантним и умањеним септакордима. Стакато у лаганим шеснаестинама, шеснаестинама легато. Трозвучи, доминантни и умањени септакорди у савладаном распону. Хроматска скала.

ЕТИДЕ

- Ј. Блекман: I школа за саксофон
  - П. Херер: Саксофон школа II
  - Б. Брун: IV свеска за кларинет - етиде по избору
  - Ј. Јетл: Школа за саксофон
  - Ф. Хаук: Нова школа за саксофон
- Обавезно радити две паралелне школе.

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

- Б. Брун: Избор малих комада
- К. Штамиц: Концерт Ес-дур - транскрипција
- М. Цири: Капричо за саксофон и клавир оп. 52
- Ј. Мајер: Новелета за алт саксофон и клавир

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) две различите школе етида;
- б) два комада;
- в) једно југословенско дело.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна дурска и једна молска скала са трозвучима, доминантним и умањеним септакордима - не разложено, стакато;
- Две етиде различитог карактера;
- Комад са клавиром
ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дурске и молске скале у обиму инструмената до еф3 (фис3) са разложеним трозвучима, доминантним и умањеним четворозвучима, стакато у шеснаестинама. Легато трозвучи, доминантни четворозвучи. Хроматске скале стакато и легато. Паралелне дијатонске терце.

ЕТИДЕ

- Ј. Јетл: 12 етида за алт саксофон
  - Х. Клозе: 15 распеваних етида за саксофон (најмање 6 етида)
  - Х. Клозе: Комплетна метода за саксофон
- дневне вежбе и три концертне етиде

Швајцарска мелодија

Немачка мелодија

Мадридски

Густав Бумке: оп. 43 II и III свеска, 36 етида и 24 цез етиде

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Рафел Гинтер: ор. 71 Кончертино за алт саксофон или Речитатив за алт саксофон и клавир

Перином: Балада

Фрикер: Обад за саксофон и клавир

Бернар Куц: „Стара Русија” - фантазија

Ј. Хајдн: Фантазија

И друга дела одговарајуће тежине по избору наставника.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) две различите школе етида;

б) три комада;

в) једно југословенско дело.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна дурска и једна молска скала са трозвучима, доминантним и умањеним септакордима;

- Две етиде различитог карактера;

- Две композиције са клавиром

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СКАЛЕ

Све дурске и молске скале у обиму инструмената до еф3 (фис3) са разложеним трозвучима, доминантним и умањеним септакордима.

Паралелне секунде, терце и кварте.

Артикулације применити у раду са свим скалама са посебним тежиштем на фигуру две легато две стакато. Хроматска скала стакато, легато.

ЕТИДЕ

Кавалини: Избор каприча - транскрипција кларинет Х. Клозе: Комплетна метода за све саксофоне - дневне вежбе по избору

Х. Клозе: Распеване етиде - теже концертне етиде Густав Бумке: IV и V свеска - техничке вежбе

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Зигфрид Карг Елерт: ор. 153 25 вежби оп- 153 и 1 соната, свеска I и II

П. Хиндемит: Соната за алт саксофон

Зигфрид Сиара: Сонатина ала цез

Душан Радић: Кончертино - транскрипција кларинета

Гобер: Фантазија - транскрипција

В. А. Моцарт: Концерт бр. 2 Ес-дур - транскрипција хорне

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) две различите школе етида;

б) два комада;

в) једно југословенско дело;

г) један концерт;

д) једна соната.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

-Једна етида;

- Концерт I, II, III став - ОБАВЕЗНО НАПАМЕТ
- Композиција виртуозног карактера;
- Композиција југословенског или словенског аутора.

ЛИМЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

ТРУБА

ЦИЉЕВИ

- Развијање и надградња основе кроз њихову примену у технички сложенијим захтевима.
- Развијање и очување нон преса и ширењеопсега
- Развој усавршавања свирања интервала
- Контрола тона у шеснаестинкама и секстолама
- Контрола квалитета тона код акцента у легату и код мартелата
- Контрола тона у ppp и fff
- Развој на извођењу легато интервала до дуодециме

ЗАДАЦИ

- Рад на развијању технике дисања.
- Рад на култивисању тона - интонација, динамика - контрола, развој, нијансирање.
- Рад на развијању контролисане технике прстију.
- Рад на овладавању основних одлик стилских епоха којима ученик може да прилагоди сопствену индивидуалност
- Рад на развијању радне дисциплине која изискује систематичност, студиозност и апсолутну посвећеност
- Рад на развоју ученика за извођење: солистичко, камерно и оркестарско.

I РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити дурске и молске скале у обиму дуодециме или две октаве - према могућностима ученика. Тонични трозвучи и доми- нантни септакорди у лаганим шеснаестинама - напамет.

ДНЕВНЕ ВЕЖБЕ

За ову врсту вежбања користити школе: Стамп, Колин, Кару- зо, Шлозберг или Калет. Свака од ових школа обрађује сличне компоненте и уз сваку вежбу стоје исцрпна објашњења. Вежбе ученик може да користи према својим могућностима. Ове школе се раде у све четири године.

ЕТИДЕ

А. Стрнад: II свеска за средњу школу - од бр. 1 - 15
Ј. Арбан: Вежбе за хроматику
Ј. Арбан: Разложени дур тоналитети
Ј. Арбан: Вежбе за легато
Ђ. Тошић: I свеска етида
Зигмунд Херинг: Књига III - прогресивни трубач
П. Клодонир: 20 малих етида
Зигмунд Херинг: 32 етиде - од 1 - 12

И друге етиде сличног карактера и тежине по избору наставника

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Коган: Концерт
П. И. Чајковски: Наполитанска игра
С. Болотин: Лаке мелодије - избор
Шварц: Романса

Г. Ф. Хендл: Соната у Еф-дуру (обрада Жан Тилде) Ј. Ед. Бара: Оријентал Ђ. Тошић: Обраде Мокрањца

И неки други комад или концерт сличног карактера и тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) две различите школе етида;

б) три комада;

в) једно домаће дело.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

-Једна дурска и једна молска скала;

-Једна етида са умереним техничким захтевима;

-Једна мелодијска етида;

-Једна композиција са клавиром.

КОМПОЗИЦИЈА СА КЛАВИРОМ СЕ СВИРА НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Дурске и молске скале у обиму дуодециме или две октаве - према могућностима ученика - и разложени тонични трозвук и доминантни септакорд у споријим шеснаестинама.

ДНЕВНЕ ВЕЖВЕ

Приказане у I разреду обавезно користити

ЕТИДЕ

Ђ. Тошић: II и III свеска етида Ј. Арбан: Хроматске триоле

Ј. Арбан: Предвежбе за вежбе са украсима - страна 81 ком- плетне методе

Ј. Арбан: Вежбе за легата

Ј. Арбан: Вежбе за дупли и трипли језик

З. Херинг: 32 етиде - од бр. 2 - 22

З. Херинг: Четврта књига

П. Клодомир: 12 карактеристичних етида

Крпаров: Етиде - од бр. 1 - 9

И друге етиде сличне тежине и карактера по избору наставника.

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ

Купрински: Каватина К. Шван: Соната за трубу и клавир Г. Бали: Анданте и АлLEGRO Г. Ф.

Хендл: Арија и Варијација М. Силвански: Концерт за трубу и клавир И други комад сличне тежине или лакши став неке цикличне композиције по избору наставника.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУ ПРОГРАМА

а) обрадити две различите школе етида;

б) четири комада;

в) једну лакшу цикличну композицију;

г) један став концерта.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

-Једна дурска и једна молска скала по програму;

-Две етиде различитог карактера;

-Комад са клавиром.

КОМАД СА КЛАВИРОМ СЕ СВИРА НАПАМЕТ.

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити дурске и молске скале у обиму дуодециме или две октаве - према могућностима ученика. Разлижени тонични, доми- нантни и умањени четворозвуци у шеснаестинама и приступачним артикулацијама. Хроматска скала - све напамет.

ДНЕВНЕ ВЕЖБЕ

Обавезно користити дневне вежбе приказане у I разреду

ЕТИДЕ

Ђ. Тошоћ: IV и V свеска етида

Стрнад: Збирка етида за средњу школу - од бр. 50 - 75 Ј. Арбан: Интервали

Ј. Арбан: Дупли и трипли језик Ј. Арбан: Вежбе за украсе Бали: 15 етида

Крпаров: Етиде - од бр. 10 - 12

И друге школе етида сличних трехничких захтева по избору наставника

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ СА КЛАВИРОМ Вејивановски: Соната ге-мол Волф:

„Ростокер свита" Мартину: Сонатина Руњон: Први соло за конкурс Тиле: Мали концерт

за трубу Шају: Конкурски комад Куле: Соло за конкурс Ј. Бергманс: Ла Шенил

Шепелев: Скерцино И. Бобровски: Скерцино А. Скајо: Комад за конкурс А. Бокам:

Арлекинада

Х. Бусер: Анданте и Скерцо

П. Мендес: Хота

Е. Мартен: Концертни рондо

Е. Бозас: Бадинаж

Л. ван Бетовен: Арија

А. Гедике: Концертна етида ор. 49

М. Балакирев: Грузинска песма

Баласањан: Концертне етиде - избор Л. Коган: Скерцо

Б. Марчелдо: Скерцандо

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) две различите школе етида;

б) три комада;

в) једну сонату или сонатину;

г) један концерт;

д) једно домаће дело.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна дурска и једна молска скала са доминантним трозвучима и умањеним четворозвучима;

Две етиде различитог карактера;

Два оркестарска сола;

Композиција са клавиром.

КОМПОЗИЦИЈА СА КЛАВИРОМ СЕ СВИРА НАПАМЕТ.

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СКАЛЕ

Поновити скале из претходних разреда с тим да се свирају и у легато техници и у нешто бржим шеснаестинама.

ДНЕВНЕ ВЕЖБЕ

Обавезно користити дневне вежбе приказане у I разреду

ЕТИДЕ И ВЕЖВЕ

Стрнад: Етиде за средњу школу - од бр. 75 до краја Ј. Арбан: Етиде - од бр. 1 - 8

Шарли: 30 етиде - од бр. 1 - 10 Бич: Етиде - други део Ђ. Тошић: VI свеска Ђ. Тошић:

Нови звуци трубе

КОНЦЕРТИ И КОМАДИ Бутри: Тромпетунија

М. Логар: Омладински концерт за Це трубу

Арутуњан: Концерт
Вигерт: Концерт Де-дур
Сен-Санс: Фантазија у ес-молу
Фиала: Кончертино ге-мол
Хумел: Концерт Ес-дур
Ј. Хајдн: Концерт Ес-дур
А. Моцарт: Мали концерт
Гедике: Концерт за трубу и оркестар Е. Порино: Кончертино
Ф. Депре: Кончертино Г. Делеруе: Кончертино Р. Буотри: Кончертино Ј. Ибо: Соната П.
Хиндемит: Соната Ј. М. Дефај: Сонатина
Ј. С. Бах: Бранденбуршки концерт бр. 2 (транскрипција Кр- парев)
Ј. Б. Арбан: Варијације на „Норму“ од Белинија Ј. Б. Арбан: Карневал у Венецији
Шепелов: Скерцино
А. Аратуњан: Концертни скерцо
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
а) две различите школе етида;
б) два комада;
в) један став сонате;
г) један концерт;
д) једно домаће дело или дело словенског аутора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна етида цикличног карактера;
Концерт - најмање троставачни;
Комад виртуозног карактера;
Композиција југословенског или словенског аутора;
Крањчевић-Тошић: Оркестарске студије.
ЈЕДНА КОМПОЗИЦИЈА ОД НАВЕДЕНИХ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ.

СОЛО ПЕВАЊЕ

ЦИЉЕВИ

- Развијање вишегласног (двогласног) певања, стилем да камера, музицирањем у камерном ансамблу (ацапелла двоглас, клавирски дуо, дует уз пратњу клавира – компонован, камерни хор)
- Развијање камерног музицирања (практичан рад)
- Развијање хорског музицирања

ЗАДАЦИ

Овладавање певачким апаратом и механизмом који учествује у формирању тона
Овладавање техником дисања и правилним певачким ставом
Овладавање гласовном импостацијом што је услов за очување здравог гласа
Рад на развијању опсега и покретљивости гласа кроз сложеније техничке вежбе
Употребљавање даха у динамичком нијансирању мелодије
Упознавање са различитим музичким стиливима и интерпретацијом
Рад на двогласним дуетима „ а капела“ (двогласни солфеђо, староградске песме, народне, руске...), клавирским дуима (ст. мајстори, песме...) и дуетима уз пратњу клавира.

І РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ВОКАЛИЗЕ - из збирки; Конконе ор. 9, Лутген, Зајдлер, Вакаи, Априле, Мирзојева и других збирки сличних извођачких захтева.

СТАРИ МАЈСТОРИ - Скарлати, Калдара, Перголези, Бонончини, Бенчини, Гаспарини, Бордано и други сличних извођачких захтева.

ПЕСМЕ - Шуберт, Шуман, Менделсон или Брамс.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Милојевић, Бинички, Христић, Маринковић и други сличних извођачких захтева.

СЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Глинка, Хаце, Дворжак, Чајковски, Даргомижски и други сличних извођачких захтева.

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) Шест вокализа;

б) четири стара мајстора;

в) две песме;

г) две композиције југословенских аутора;

д) две композиције словенских аутора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две вокализе различитог карактера;

Један стари мајстор;

Једна песма композитора XIX века;

Једна песма словенског или југословенског композитора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

ВОКАЛИЗЕ - из збирки Конконе ор. 9, Конконе ор. 12, Лутген, Маркези, Бордоњи, Пановка и других збирки сличних извођачких захтева.

СТАРИ МАЈСТОРИ - Хендл, Глук, Пајзијело, Дуранте, Кавали, Скарлати, Мартини, Марчело, Персел и други сличних извођачких захтева.

КОМПОЗИТОРИ XIX ВЕКА - Шуберт, Шуман, Брамс, Менделсон, Лист, Берлиоз, Дебиси и други сличних извођачких захтева.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Коњовић, Христић, Милојевић, Маринковић, З. Јовановић, К. Бабић и други сличних извођачких захтева.

СЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Рахмаџинов, Чајковски, Глинка, Римски-Корсаков, Бородин, Мусоргски, Дворжак и други сличних извођачких захтева.

ОПЕРСКА АРИЈА - прилагођена узрасту ученика.

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) осам вокализа;

б) пет старих мајстора;

в) четири песме XIX века;

г) две композиције југословенских аутора;

д) две композиције словенских аутора;

ђ) једна оперска арија.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Две вокализе различитог карактера.;

-Један стари мајстор;

-Две песме XIX века;

-Једна композиција југословенског аутора;

-Једна композиција словенског аутора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

АРИЈА ИЗ ОРАТОРИЈУМА, МИСЕ ИЛИ КАНТАТЕ - Бах, Хајдн, Хендл, Перголези, Росини, Форте и други аутори сличних извођачких захтева.

СТАРИ МАЈСТОРИ - Хендл, Глук, Марчело, Дуранте, Лоти, Чести, Пучини, Јонели и други аутори сличних извођачких захтева.

КОМПОЗИТОРИ XIX ВЕКА - Шуберт, Шуман, Брамс, Волф, Лист, Берлиоз, Дебиси, Вагнер и други аутори сличних извођачких захтева.

КОМПОЗИТОРИ XX ВЕКА - Бритн, Пуланк, Стравински, Хачатуријан, Форте, Дипарк, Респиги, Равел и други аутори сличних извођачких захтева.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Рајичић, Маринковић, Д. Радић, К. Бабић, Д. Деспић, В. Перичић, Коњовић и други аутори сличних извођачких захтева.

СЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Рахмањин, Стравински, Чајковски, Римски-Корсаков, Мусоргски и други аутори сличних извођачких захтева.

ОПЕРСКА АРИЈА - прилагођена могућностима ученика.

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

А Једна арија из ораторијума, мисе или кантате;

б) четири композиције старих мајстора;

в) четири композиција аутора XIX века;

г) једна композиција аутора XX века;

д) две композиције југословенских аутора;

ђ) две композиције словенских аутора;

е) једна оперска арија.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

-Један стари мајстор;

-Једна песма XIX века;

-Једна песма XX века;

-Једна песма југословенског или словенског композитора;

-Једна оперска арија.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

СТАРИ МАЈСТОРИ - Калдара, Пајзијело, Перголези, Скарлати, Хендл, Марчело, Јомели, Чести и други аутори сличних извођачких захтева.

АРИЈА ИЗ ОРАТОРИЈУМА, МИСЕ ИЛИ КАНТАТЕ - Бах, Хендл, Хајдн, Перголези, Росини, Форте, Регер, Моцарт, Верди и други аутори сличних извођачких захтева.

ПЕСМА СЛЕДЕЋИХ АУТОРА - Шуман, Шуберт, Брамс, Волф, Лист, Малер, Регер, Дебиси, Менделсон и други аутори сличних извођачких захтева.

КОМПОЗИТОРИ XX ВЕКА - Р. Штраус, Хонегер, Равел, Респиги, Дипарк, Веберн, Либерман и други аутори сличних извођачких захтева.

ОПЕРСКА АРИЈА - Моцарт, Глук, Перголези, Вебер, Бетовен .... Верди, Белини, Доницети, Росини, Бојто, Корсаков, Чајковски, Сметана, Дворжак, Бизе, Пучини и други аутори сличних извођачких захтева.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Рајичић, Деспић, Д. Радић, В. Перичић, К. Бабић, Милојевић, Бинички, Коњовић, Маринковић и други аутори сличних извођачких захтева.

СЛОВЕНСКИ АУТОРИ - Чајковски, Дворжак, Славицки, Рахмањинов, Мусоргски, Римски-Корсаков и други аутори сличних извођачких захтева.

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) четири стара мајстора;
- б) једна арија из ораторијума, мисе или кантате;
- в) једна песма наведених аутора;
- г) једна песма композитора XX века;
- д) две оперске арије различитих периода;
- ђ) једна песма југословенског аутора;
- е) једна песма словенског аутора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Једна арија из ораторијума, мисе или кантате;
- Једна арија старог мајстора;
- Једна песма аутора XIX века;
- Једна песма аутора XX века;
- Две оперске арије различитих епоха;
- Једна песма југословенског аутора;
- Једна песма словенског аутора.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ СЕ ИЗВОДИ НАПАМЕТ

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Предмет соло-певање захтева врло посебан, специфичан приступ педагога сваком ученику обзиром на различитост по питању врсте гласа, личности, способности, заинтересованости и амбиције појединаца. Специфичност и тежина у остваривању овог програма је у томе што певач нема ни видљив ни опипљив инструмент на који може да пренесе своје звучне представе, он годинама прави инструмент од свог тела, развијајући осећај и везујући га за звук који производи.

Основа певачког инструмента јесте дах, и зато се пре тражења звука, почиње са вежбама за дисање уз правилно држање тела. На правилном дисању, постављању гласа, чистој интонацији, чврстом изговору сугласника, неговању фразе и интерпретацији треба инсистирати од почетка до краја школовања.

Техничке вежбе за поставку и развој гласа, вокализе које обрађују различите проблеме као и програм, треба усклађивати према способности и певачком узрасту ученика. У почетку вежбе су краће, мањег опсега, на вокалима који ученику најприродније звуче и у темпу у којем се најбоље осећа. Како се временом повећавају могућности ученика, тако је потребно додавати сложеније вежбе, са већим интервалима, трозвуке, четворозвуке, лествице, радити на легату, стакату и динамичком нијансирању у оквиру вежбе као фразе.

Тежити уједначавању вокала и регистара, не губећи при том на дикцији, напротив, инсистирати на апођираним сугласницима као носиоцима звука. Глас се не сме форсирати ни вештачки бојити да би се убрзао напредак, напротив, треба следити природу и олакшати емисију тона користећи искључиво снагу даха и природну резонанцу за добијање звука.

Ниво техничке спремности и гласовне стабилности ученика проверити на јавном наступу водећи рачуна о сценском изразу као посебном таленту, па најбоље ученике усмерити ка даљем школовању и усавршавању.

ТЕОРЕТСКИ ОДСЕК

СОЛФЕЂО

ЦИЉЕВИ

Разумевање садржаја музике и оспособљавање за опажање, извођење и тумачање музике. Континуирани развој музикалности и музичке писмености.

Корелација и интеракција садржаја рада на настави солфеђа са садржајима на настави хора и свим другим видовима теоретске наставе

Развој музикалности и музичке писмености и поставке основа за даљи рад на изучавању теоријских дисциплина у настави музике, хармонија, анализе музичког облика, контрапункта, аранжирања, компонирања.

ЗАДАЦИ

Рад на способност разумевања музичког садржаја

Рад на интерпретацији, памћењу и записивању музичког текста,

Рад на праћењу латентне хармонија у инструктивним примерима и примерима из уметничке инструменталне и вокалне литературе.

Развијање функционалног начина мишљења, музичке меморије и апсолутног праћења нотног записа.

Развијање способности записивања музичког текста и тока са свим елементима за правилно извођење

Рад на корелацији и интеракцији са садржајем рада теоретске наставе

Рад на развоју апсолутног слуха.

I РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

МЕЛОДИКА

1. Једногласно певање

Дијатоника: фиксирање ступњева у оквиру хармонских функција; тоналитети до четири предзнака;

Молдур и мутације (де-Де, Еф-еф, а-А, Це-це, е-Е, Ге-ге);

хроматске пролазнице и скретнице;

дијатонске модулације у паралелни, субдоминантни и доминантни тоналитет; почетни тоналитет до два предзнака;

певање српских народних песама са текстом. 2. Двогласно певање

Дијатоника и дијатонске модулације на доминанту или паралелу;

певање лаких двогласних песама са текстом.

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

Опажање појединачних тонова у целом регистру клавијатуре, а према датој интонацији, каденца Це-дура;

опажање и интонирање интервала/двозвука у тоналитету без анализе интервала; тежиште ка опажању 3-4 двозвука у низу;

опажање и интонирање штимова од камертона (тоналитети до четири предзнака);

хармонске везе: строге и слободне на главним ступњевима.

РИТАМ

Равномерно читање у виолинском и бас кључу до 100 удара у минуту, а кроз инсерте из литературе; промене кључева;

парлато: примери са обележеним темпима, акцентима и фразама у умереним темпима;

ритмичке врсте и фигуре: четвороделна подела ритмичке јединице (диференцирање ритмичких фигура сличних по изгледу); веће коришћење пауза и лигатура; троделни

ритмови, проста деоба тродела и пунктиране фигуре са и без узмаха; народни ритмови са једним троделом;
одређивање метричке врсте у народним песмама према певању наставника.

ДИКТАТИ

Записивање дијатонских тонова (појединачних и групе тонова) према каденци тоналитета који се обрађује или обнавља;
записивање апсолутних висина (обим $a1 - de2$ и $e1 - a1$);
записивање дијатонских двозвука;
једногласни мелодијски диктат: записивање мотива и примера свираних по двотактима, а у оквиру градива из мелодике;
записивање ритмичких мотива и ритмичког диктата по двотактима - уз опажање метричке врсте;
записивање народне песме са текстом према певању наставника.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Записивање дијатонских двозвука у тоналитету једногласног диктата;
Једногласни мелодијски диктат: модулације на доминанту или мутације;
Ритмичка етида, умерена темпа, без скокова у оквиру ритмичких фигура краћег трајања;
Певање с листа - у оквиру пређеног градива из мелодике.

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Једногласно певање

Поставка алтерација у тоналитетима са мање предзнака;
обнављање и поставка тоналитета до седам предзнака, дијатоника и хроматске скретнице;
дијатонске модулације и мутације; тоналитети прве квинтне сродности;
уознавање модуса (певање лествица и каденци дорског, фригијског, лидијског и миксолидијског модуса);
певање српских народних песама с текстом.

Двогласно и трогласно певање

Двогласни примери: дијатоника и дијатонске модулације; хомофоне композиције и канони (примери из литературе);
трогласни примери: дијатоника, канони и примери у вези са радом на хармонским везама.

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

Опажање основних тонова (према каденци Це-дура) и хроматских тонова ФИС и БЕ у целом регистру клавијатуре;
опажање апсолутних висина (као у I разреду) од $de1$ до $de2$;
опажање двозвука у тоналитетима који се обрађују; примена мутација и модулација (према примерима за двогласно певање);
опажање и интонирање штимова према камертону;
опажање и интонирање четворозвука на I, V и VII ступњу са разрешењем;
хармонске везе: троглас и четвороглас, строге и слободне везе акорада у тоналитетима до четири предзнака (главни и споредни ступњеви);

РИТАМ

Равномерно читање (до 120 удара у минути) инсерата из литературе, са и без промене кључева;

ритмичке врсте и фигуре: троделни ритмови и дуола; осмоделна подела и мала триола; народни ритмови са једним и два тродела, а са применом промера из музичког фолклора;

промене врсте такта: изједначавање трајања дводелне са троделном јединицом бројања.

ДИКТАТИ

Записивање апсолутних висина у обиму октаве;

записивање двозвука са применом мутација и модулација (према примерима за двогласно певање);

једногласни мелодијско-ритмички диктат: алтерације и модулације;

записивање српских народних песама са текстом (класични и народни ритмови);

двогласни диктати - према градиву из мелодике.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Писмени део: Једногласни и двогласни диктат из оквира градива, као и записивање хармонских веза

Усмени део: Ритмичка етида за читање са листа;

Мелодијска етида за певање са листа.

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Једногласно певање (виолински, бас и алт кључ)

Алтерације: скокови у алтероване тонове (стабилне и лабилне алтерације) и напуштање алтерованих тонова скоком;

техничке вежбе: алтеровани акорди и њихова разрешења (К6, Фригијски квинтакорд и ОР);

поставка алт кључа (равномерно читање и певање примера из литературе);

транспоноване из алт у виолински кључ и обрнуто, као и из бас у алт кључ и обрнуто;

модулације у тоналитете прве и друге квинтне сродности (већи мелодијско-ритмички захтеви) и у удаљене тоналитете; примери из литературе за мутације и модулације;

српске и црногорске народне песме са применом хроматике.

Двогласно и вишегласно певање

Хомофони и полифони примери из литературе (период класицизма и барока);

двогласне и вишегласне народне песме;

трогласни примери у оквиру захтева из хармонских веза.

ОПАЖАЊЕ И ИНТОНИРАЊЕ

Опажање основних и хроматских тонова (ФИС, БЕ, ЦИС, ЕС) у обиму од три октаве (каденца Це-дура);

опажање апсолутних висина и њихово записивање од а (ма- ла октава) до де²;

систематизација штимова свих тоналитета, њихово опажање и интонирање;

опажање и интонирање септакорада са разрешењем;

хармонске везе: троглас и четвороглас, строге и слободне везе акорада; опажање и записивање хармонских веза на главним и споредним ступњевима - до четири акорда у низу; модулације.

РИТАМ

Равномерно читање у алт кључу;

парлато: обрада брзих и лаганих темпа, као и промене темпа и метра;

полиритмија: 3:2, 2:3, 3:4, 4:3;

народни ритмови са применом метра - преко примера из музичког фолклора.

ДИКТАТИ

Из градива мелодике: записивање према двотактима, према музичким фразама и „вергл“ диктат;

двогласни диктати, усмени и писмени са алтерацијама и модулацијама;
записивање српских народних песама са променом метра.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Записивање апсолутних висина, двозвука и хармонских веза;
Мелодијско-ритмички диктат (модулације и алтерације);
Парлато - према годишњем градиву читање са листа;
Певање са листа једне српске народне песме са текстом;
Мелодијски пример - певање са листа у оквиру градива.

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Рекапитулација градива кроз примере из литература и инструктивне вежбе;
хроматске и енхармонске модулације (информативно);
алтеровани акорди и њихова разрешења (техничке вежбе и приказ преко инсерата из литературе);
једногласно и двогласно певање српских народних песама (промене метра и коришћење хроматских промена);
двогласно и вишегласно певање модулација, мутација и алтерација;
примена хармонских веза у трогласним и четворогласним примерима из литературе;
поставка тенор кључа (равномерно читање и певање илустративних примера;
транспоноване из тенор кључа у виолински и бас кључ и обрнуто.

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

Опажање основних и хроматских тонова (према примерима из мелодике);
опажање слободних двозвука у тоналитету и од камертона;
хармонске везе: уски и широки слог, слободно и строго везивање акорада: дијатоника са септакордима и дијатонске модулације;
опажање модуса и модалних елемената (усмени диктат и анализа).

РИТАМ

Равномерно читање: тенор и алт кључ ;
ритмичко читање: брза и лагана темпа; све врсте триола и друге неправилне ритмичке групе (квинтола, секстола);
обнављање целокупног градива и проширивање знања из области промене метра и темпа;
неправилне ритмичке групе: све врсте триола, квинтоле и секстоле;
читање примера из литературе.

ДИКТАТИ

Записивање српских народних песама са текстом (хроматске промене, елементи мутација), силабичне и мелизматичне песме;
мелодијско-ритмички диктат (према музичким фразама) из градива мелодике;
двогласни диктат, дијатоника, хроматске секвенце и пролазнице, модулације и мутације, као и алтерације;
ритмички диктат: промене метра и метричких јединица.

ИСПИТНИ ЗАХТЕВИ

Једногласни и двогласни диктат из оквира градива (према захтевима за упис на музичке студије); записивање народне песме са текстом према певању наставника;
Парлато - из оквира градива из ритма;
Мелодијска етида за певање са листа (према захтевима за упис на музичке студије).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Настава солфеђа треба да обезбеди развој музичког слуха и музичке писмености синхронизацијом процеса опажања и репродукције. Самим тим, методологија и садржаји програма усмеравају се ка замишљању нотне слике на основу слушног музичког садржаја и, супротно, замишљање звука (гласом и на свом инструменту) на основу увида у нотни текст. Једино тако инструменталисти могу чути у себи оно што треба да одсвирају, а теоретичари да буду припремљени за савлађивање свих теоријских дисциплина.

Постојећи образовни смерови имају веома сличне садржаје програма. Разлика се највише огледа у томе што се код инструменталиста више форсира инструментално ритмичко читање и опажање интервала и акорада, а код теоретичара рад и на опажању и на репродукцији. Хармонски слух, певање са листа, чисте интонације и инструментално ритмичко читање поступно се развијају током четворогодишњег школовања. Захтев који се поставља вокално-инструменталним извођачима конципиран је тако да омогућава ученицима продужавање школовања на свим одсецима факултетске наставе, што, уосталом, потврђују и испитни захтеви у IV разреду и захтеви за проверу испуњености услова на факултетима у нашој зе- мљи (па и у иностранству).

Организација часа солфеђа умногоме доприноси успешној реализацији програма. Предлаже се устаљени рад на опажању и интонирању (на почетку часа), певање са листа и диктат (мелодијски и ритмички, а са комбиновањем истих - једног часа дужи рад на ритму, следећег на мелодици) и ритмичко читање (у комбинацији са равномерним читањем).

Предметни наставници могу добити основну оријентацију за савлађивање појединих наставних области у датим упутствима:

МЕЛОДИКА

Функционална поставка тонова у тоналитету и тонално постављање модулација, алтерација и осталих тоналних проблема. Предлаже се рад на транспоновану мотива, нарочито за утврђивање ступњева у оквиру хармонских функција и у припремном раду за певање модулација (алтерација и модуса). Именовање тонова: солмизацијом - у певању са листа и ритмичком читању, а абecedом - у опажању и интонирању акорада, као и усменој анализи интервала пре певања.

Припрема за певање једног мелодијског примера изводи се опажањем тонова и мелодијских мотива (са проблематиком у мелодијском примеру), дакле - интонирање тонова и мотива, ритмичко читање солмизацијом, узимање интонације (штим) од камертона и - певање примера. Препоручује се наставницима да етиде са модулацијама хармонизују на клавиру, без свирања мелодијске деонице. Наравно, хармонизација је пожељна и код савлађивања других мелодијских области, али је код модулација најпотребнија.

Инструктивни примери служе за припремање певања (или ритмичког читања) вокално-инструменталне литературе, дакле, не смеју бити доминантни у односу на уметничку музику.

Двогласно и трогласно певање подразумева рад на чистој интонацији, а то ће бити припремљено стабилном фиксацијом левостраничних ступњева преко њихове улоге у главним хармонским функцијама. Двогласно и трогласно певање почиње се у основној школи, али је и сада потребно прво радити на кратким мотивима и на једновременом певању свих деоница. За двогласе се препоручује следећи начин рада:

групно или појединачно певање (по двоје) оба гласа;

певање једне деонице док наставник другу изводи на клавиру (или гласом);

певање једне деонице, а свирање друге на клавиру (појединачно).

За обраду трогласа користити исте садржаје рада који се обрађују у хармонским везама. Тако ће се олакшати и трогласно певање и опажање хармонских веза (литература А. Олујић: Развој хармонског слуха).

ИНТОНИРАЊЕ И ОПАЖАЊЕ

У овој области се напушта застарела пракса опажања и интонирања без именованја, без ослањања на тоналитет и на апсолутну интонацију од камертона. До појаве одговарајуће литературе, за ову област помоћиће сугестије наставника који су одавно прешли на свесно опажање тонова, интервала и акорада.

Рад на опажању основних тонова са поступним увођењем хроматских одвија се свирањем појединих тонова у дужем трајању, а са асоцијацијом на Це-дур. Дакле, тонови се могу именовати солмизацијом. Пожељно је да се опажени тонови током година и записују у линијском систему. За опажање апсолутних висина (абеце- дом) користи се супротан начин рада: свирање тонова у кратком трајању са дужом паузом између два тона, с тим да се у почетку највише појављује сам камертон, а касније се хроматски тонови јављају потпуно слободно, са и без реалтеровања истих. Да не би дошло до забуне око енхармонских тонова, најбоље је утврдити тонске низове: е-еф-фис-ге-гис-а-бе-ха-це-цис-де с тим да се у I разреду вежбања одвијају у оквиру једне чисте кварте, па посебно друге (е- а, а-де), без повезивања свих тонова у оквиру једног диктата. Опажањем основних тонова (на целој клавијатури) развија се тонални начин мишљења и опажања оним истим редоследом увођења хроматских тонова којим су се појављивали на прелазу из модалности у дур-мол систем. Опажање у малом обиму, са честим хроматским променама тонова, не решава се интервалски већ памћењем тонских висина са оријентацијом према тону који се први урезује у свест честим понављањем. Спајањем ова два начина рада знатно се убрзава рад на мелодијским диктатима и на певању са листа. И у овом програму уместо слободних двозвука тражи се опажање појединачних тонова.

Интонирање интервала и акорада везује се за тоналитет и за камертон. Рад на штимовима (интонирању и опажању тоничног трозвука на основу датог камертона) треба неговати још од основне музичке школе. Свесно опажање и свесно именовање штимова и хармонских веза знатно ће допринети развоју слуха, а самим тим и развоју музикалности наших ученика. Не треба заборавити да је у нашим крајевима евидентна неразвијеност хармонског слуха, с обзиром на нашу једногласну фолклорну музичку традицију (литература А. Олујић, наведено дело).

РИТАМ

Иновације ритмичне наставе омогућавају одвајање данашње наставе солфеђа од једног већ заборављеног предмета, нотна певања које је оставило трага у схватању и реализацији солфеђа. Дакле, појављује се инструментални солфеђо, окретање наставе према потребама лаког читања инструменталног текста „у три димензије“, како кажу инструменталисти: ритмичке фигуре и врсте - атрикулације и фразирање - темпо. Наравно поступност у раду и одговарајућа литература са методским упутствима за рад учиниће ову дисциплину изводљивом. Једино тако солфеђо може у потпуности да задовољи потребе корелације и координације са инструменталном наставом.

У настави ритма опредељује се за смер: од звука ка нотној слици и тумачењу, и то преко мелодијских примера из литературе, а не преко посебно писаних вежби. Оне служе у току рада за усавршавање неких ритмичких проблема, али само као мост од првих звучних импресија до читања инструменталног текста.

За ритам и за обраду мелодике треба што више користити оригиналне композиције, са евентуалним незнатним адаптацијама за солфеђо (без мењања темпа и без транспонованја). У циљу приближавања потребама неких смерова музичких струка на студијама, уводи се читанје алт и тенор кључа, али тек од III разреда и пр ма могућностима појединих класа.

Ритмичке врсте и фигура прате од I до IV разреда развој наставе на ритмовима супротних врста: ритмовима парне дистрибуције (дводелним поделама ритмичке јединице), троделним ритмовима и ритмовима наше народне музике. Треба посебно обратити пажњу на разлике у акцентовању супротних врста и фигура, а према упутствима датим у уџбеницима аутора З. Васиљевић, Солфеђо-ритам, I - III.

У области ритмичког читања предвиђа се обрада две врсте етида, једних са лакшим фигурама и основним врстама тактова - да би се преко њих уводили тежи захтеви из фразирања. Артикулације и акцендовања, и, са градивом те године, али са мањим захтевима у погледу темпа и свих оних ознака које прате инструменталну литературу.

За време ритмичког читања, опажање врсте такта, певања мелодијских примера, неопходно је користити прецизно тактирање са јасно назначеним почетком сваке јединице бројања. Код ритмичких и мелодијских диктата такође се предлаже тактирање - све до оног момента када већина ученика у разреду не овлада унутар- њим осећајем о протицању времена и ритмичком покрету у такту, односно двотакту.

ДИКТАТИ

Вежбе диктата треба спроводити на сваком часу. Не може се једноставно рећи „усмени диктат претходи писменом" јер се писмени не припрема само усменим диктатом. Наиме, опажање појединачних тонова и фиксација ступњева у дијатоници даје могућност да се приђе мелодијском диктату без неких других припрема, с тим да се тонске висине записују у једнаком трајању. Ритмички диктати и опажање појединачних тонова спаја се постепено са градуирањем захтева наизменично из мелодике и ритма. Опажање мотива, као вид усмених диктата, користи се нарочито код опажања модулационих прелаза, тако да ова врста опажања претходи једногласном диктату са модулацијама. Дакле, спајање ритмичког диктата и опажања тонова - заједно са поставком штива, слушањем дијатонских кретања у хармонским везама (чиме се учвршћује у свести тоналитет) дају снажну основу за писмени диктат. Опажање интервала (или слободних дијатонских двозвука) у тоналитету припрема рад на двогласном диктату. Паралелно са тим, могуће је обрадити и полифоно кретање двогласа посебно праћењем доњег гласа који се теже чује из физиолошких разлога (теже се примају ниски тонови од виших).

У оквиру организације часа, треба планирати 2/3 времена за разне видове опажања, а само 1/3 за певање мелодијских примера. Једино се на тај начин солфеђу омогућује успешно остваривање програмских захтева и циљева саме наставе.

КЛАВИР - „А" ПРОГРАМ

„А" програм је намењен ученицима теоретског одсека који су завршили основну музичку школу са клавиром као главним предметом.

ЦИЉЕВИ

- Развој извођачке технике: скале, свирање кандеци, етиде, техничке вежбе, вежбе за полифонију, сонатине, вежбе за читање с листа, вежбе за четвороручно свирање.
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са главним предметом који ученик изучава

ЗАДАЦИ

- Рад на извођачкој техници
- Рад на техничком ниву извођења треба да буде у функцији успешнијег овладавања других теоретских дисциплина.

I РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕДИСЦИПЛИНЕ

Дијатонске и хроматске скале кроз четири октаве, у шеснаестинама, у паралелном кретању, у размаку октаве.

Квинтакорди и септакорди у малом и великом разлагању, кроз четири октаве паралелно. На сваку дијатонску скалу аутентична каденца, уски слог - вежбати свирање
ЕТИДЕ

К. Черни ор. 299 - избор Беренс ор. 61, ор. 88 - избор Крамер: I свеска - избор Лешхорн ор. 66 - избор

Кршић-Ранковић: Збирка клавирских композиција за савладавање техничких проблема, I свеска

ПОЛИФОНИЈА

Ј. С. Бах: Двогласне инвенције, Мали прелудијуми, Француске свите - поједини ставови

Г. Ф. Хендл - поједини ставови из свита Други аутори XVII и XVIII века

СОНАТНА ФОРМА И ВАРИЈАЦИЈЕ

Ј. Хајдн (ред. Фелер): Сонате Е-дур и Ге-дур Ј. Хајдн: (ред. Богданов) Соната А-дур Ј.

Хајдн: (ред. Кршић) Сонате Де-дур и А-дур Ј. Хајдн: Соната-дивертименто (ред. Мишевић) Це-дур

А. Моцарт: XV 545 Це-дур „Фасил“; XV 283 Ге-дур Л. ван Бетовен: Сонате ор. 49, број 1 и 2

Р. Шуман: ор. 116, Соната за младеж Беркович: Варијације (на тему руске народне песме) Кабалевски: Варијације ор. 51, на тему украјинских песама Л. ван Бетовен: 6 лаких варијација на швајцарску тему М. Клементи: Варијације на тему шпанске игре

КОМАДИ

Р. Шуман: избор из Споменара ор. 68 Ф. Шопен: За најмлађе (Лорковић) Л. ван Бетовен:

Багателе, 6 Екосеза (ор. 119) Б. Барток: На селу, Микрокосмос (избор) Кабалевски:

Варијације а-мол Ф. Менделсон: Песме без речи М. Мусоргски: Гопак, Суза

Прокофјев: ор. 65 - избор Е. Григ: Лирски комади

М. Тајчевић: Српске игре С. Рајичић: Свита

Вера. Богдановић: Музика предкласичара - избор КОМАДИ ЗА ЧЕТИРИ РУКЕ

Ј. Кршић: Збирка - избор

Храшовец: Збирка „Добра товаришта Брадач“, свеска IV и V (на нивоу) за читање и свирање на часу са педагогом

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) седам етида са различитим техничким проблемима;

б) четири полифоне композиције;

в) две сонате, или по један став из више соната;

г) четири комада разних епоха и карактера

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕДИСЦИПЛИНЕ

Дијатонске и хроматске скале кроз четири октаве, у шеснаестинама, у размаку октаве, паралелно и супротно кретање. У размаку терце кроз четири октаве, паралелно.

Квинтакорди и септакорди у малом и великом разлагању, кроз четири октаве паралелно, у шеснаестинама. Симултано, четворогласно, кроз четири октаве.

Аутентична каденца, уски слог, уз сваку дијатонску скалу (квинтни, октавни и терцни положај).

ЕТИДЕ

Беренс: ор. 61 - избор Лешхорн: ор. 66 - избор К. Черни ор. 299, II свеска - избор Крамер:

II свеска - избор Кршић-Ранковић: II свеска - избор Мошковски: ор. 18 - избор

Композиције других аутора сличне тежине и обима

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Двогласне инвенције Ј. С. Бах: Трогласне инвенције Ј. С. Бах: појединачни ставови из Француске свите Г. Ф. Хендл: појединачни ставови из Свита

СОНАТНА ФОРМА И ВАРИЈАЦИЈЕ

Л. ван Бетовен: Варијације Ге-дур на оригиналну тему
Л. ван Бетовен: Варијације Ге-дур на тему Паисиела
Л. ван Бетовен: Рондо Це-дур (Багателе ор. 33 Ес-дур, А-дур)
В. А. Моцарт: Рондо Де-дур, Фантазија де-мол
Г. Ф. Хендл: Концерт Еф-дур
Ј. С. Бах: Концерт еф-мол
Ј. С. Бах: Концерт Де-дур, Ге-дур, Бе-дур
Беркович: Варијације на тему Цаганинија а-мол
Ј. Хајдн: Сонате (редакција Раукс) - избор
В. А. Моцарт: Концерт Де-дур
М. Мишевић: 11 соната Ј. Хајдна
А. Моцарт: Сонате - избор А. Хачатурјан: Сонатина Це-дур
КОМАДИ
М. Тајчевић: Српске игре
Наши композитори за младе пијанисте (Милошевић, Трајковић, Бабић....)
Ј. Славенски: Песме и игре са Балкана, Из Југославије Кунц: Младо лишће
Пинтарић-Станчић: Композиције за клавир Ф. Менделсон: Песме без речи - избор Б.
Сметана: ор. 8 Поетична полка, бр. 2 Ф. Шуберт: ор. 142 Емпромпти Ас-дур, ор. 90 Ес-
дур Е. Григ: Ноктурно Д. Скарлати: Сонате - избор Д. Шостакович: Прелудијум ор. 34 -
избор Б. Барток: 6 румунских игара
Прокофјев: ор. 25 Гавота из Класичне симфоније; ор. 22 бр. 1, 10
Дебиси: Арабеска, Е-дур, прелудијум, Девојка са косом бојелана
Ј. Ибер: Н18 - избор П. И. Чајковски: Годишња доба Р. Шуман: Дечје сцене ор. 15 - избор
Ф. Шопен: Мазурке, Валцери, Ноктурна Ј. Кршић-Р. Ранковић: Збирка клавирских
композиција за са- влађивање техничких проблема, I свеска - избор
КОМАДИ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО СВИРАЊЕ Свирати на часу са професором
Ф. Шуберт: Оригинален четвороручне композиције (Варијације, Соната Бе-дур)
Р. Шуман: ор. 66, И. Стравински: Три лака комада М. Равел: Моја мајка гуска и други
комади исте тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- а) шест етида са различитим техничким проблемима;
- б) четири полифоне композиције;
- в) две сонате или по једна став из концерта, више соната, варијације или ронда;
- г) једна композиција југословенског аутора;
- д) четири композиције - комада разних аутора и карактера;

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна етида;
Једна полифона композиција;
Став сонате или концерта, или варијације или ронда;
Композиција по избору.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дијатонске и хроматске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном и супротном кретању у размаку октаве. Размак терце, сексте и дециме паралелно. Квинтакорд и септакорд у малом разлагању, разломљено и симултано кроз четири октаве, 12 арпеђа велико разлагање од истог полазног тона кроз четири октаве. Варљива каденца, уски слог (уз сваку дијатонску скалу) квинтни, октавни и терцни положај (I, IV, V, VI, IV, VI, III, IV, IIIV, I)
ЕТИДЕ

К. Черни, ор. 299 - избор из III и IV свеске; ор. 636 и ор. 365 - по избору

К. Черни: ор. 740 - избор Крамер: III свеска - избор

Виртуозне композиције од старих мајстора до данас (избор М. Мишевић и С. Димитријевић)

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Трогласне инвенције - избор

Француске свите - цела да се прочита, а да се обраде 2-3 ста- ва (избор)

Г. Ф. Хендл: Свите - узбор Пјасковски: Фуге

СОНАТНЕ ФОРМЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

М. Клементи: Сонате - избор Ј. Хајдн: Концерт Де-дур, Концерт Ге-дур Ј. С. Бах:

Концерти еф-мол, А-дур, Е-дур Г. Ф. Хендл: Концерт Еф-дур; Варијације из свите Ге-дур;

Чакона Ге-дур; Варијације Бе-дур, В. А. Моцарт: Концерт А-дур, КУ 488 - I став В. А.

Моцарт: Концерт Еф-дур Л. ван Бетовен: концерт Це-дур, I став Ј. Хајдн: Сонате - избор

В. А. Моцарт: Сонате - избор

Л. ван Бетовен: Соната ор. 79 Ге-дур; Соната ор. 14 Е-дур; Соната ор. 2 еф-мол - најмање два става

А. Моцарт: Варијације Це-дур

Г. Ф. Хендл: Варијације Е-дур, Л. ван Бетовен: 9 варијација А-дур Л. ван Бетовен:

Варијације Бе-дур

КОМАДИ

Е. Григ: ор. 52 Песниково срце; Пролећу; ор. 43 Поема; ор. 6 Хумореске: Де-дур, гис-

мол, Це-дур, Ф. Менделсон: Песме без речи - избор Пуланк: Два ноктурна Ф. Шопен:

Ноктурна - избор Ф. Шуберт: Емпромпти - избор, Р. Шуман: ор. 28 Романса Фис-дур; ор.

124 Валцер и Листић; ор. 15 - избор, Ф. Лист: Утеха бр. 1, 2 и 6 Б. Барток: „Микрокосмос”

- избор

Д. Шостакович: Три фантастичне игре ор. 1; ор. 34 Прелудији, Прокофјев: ор. 31 Приче

старе баке К. Дебиси: Дечји кутак - избор Мокрањац: Игре бр. 1, 2, 3, 4 и 5; Етида бе-мол

Папандопуло: Свита „Из села”, С. Рајичић: Етида; Хумореска; Игра В. Богдановић:

Музика предкласичара - избор Лутке у клавирској музици XX века (избор и редакција М.

Мишевић)

Ј. Кршић-Р. Ранковић: Збирка клавирских композиција за са- влађивање техничких

проблема, I свеска - избор

КОМАДИ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО СВИРАЊЕ ИЛИ ДВА КЛАВИРА

За читање и свирање на часу са наставником Ј. Кршић: Збирка за четири руке Брадач-

Храшовец: VI Г. Ф. Хендл: Соната ге-мол, А. Моцарт: Соната Де-дур; Соната Еф-дур К.

Сен-Санс: избор из „Карневала животиња”, Прокофјев: избор из Свите „Петар и вук” Л.

ван Бетовен: Соната Де-дур, Ј. Брамс: Мађарске игре К. Дебиси: Валцер; У броду В. А.

Моцарт: Соната Бе-дур

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) пет етида са различитим техничким проблемима;

б) четири полифоне композиције;

в) две сонате или неколико ставова из више соната и концерата и једне варијације или рондо;

г) два већа или четири мања комада.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

ТЕХНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Дијатонске и хроматске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном и супротном кретању у размаку октаве. Размак терце, сексте и дециме паралелно.

Квинтакорди и септакорди у великом разлагању кроз четири октаве, паралелно.
Скале у дуплим октавама кроз три октаве, паралелно. 12 арпеђа од истог полазног тона: ге, а, ха. Вежба М. Л. за полифонију транспоновано кроз све тоналитете.

По хроматском реду: умањени и доминантни септакорд, квинтакорди дура и мола, симултано четворогласно кроз две октаве. Каденце аутентичне, варљиве (свирати на крају скале).

ЕТИДЕ

Крамер: ор. 60 IV свеска - избор за дупле терце итд Беренс: ор. 61, III и IV свеска - избор Лешхорн: ор. 136 II и III свеска, Мошелес: ор. 70 - избор К. Черни: ор. 740 III свеска
Виртуозне композиције од старих мајстора до данас (избор М. Мишевић и С. Димитријевић)

Друга дела сличне тежине по избору наставника.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Г. Ф. Хендл: Свите - избор

Ј. С. Бах: Трогласне инвенције - избор; Француске свите - појединачни ставови из свих свита; Енглеске свите - појединачни ставови; Мали прелудијуми и фуге и фугета

СОНАТНА ФОРМА

Ј. Хајдн: 11 соната (редакција М. Мишевић)

А. Моцарт: Сонате - избор

Л. ван Бетовен: ор. 14 бр. 1 Е-дур и бр. 2 Ге-дур; ор. 2 бр. 1 еф-мол и друге

КОМАДИ

К. Дебиси: Арабеске Е-дур и Ге-дур; Дечји кутак, Купрен: Сестра Моник, Ж. Ф. Рамо: Гавота и Варијације, Р. Шуман: Арабеска ор. 18; Дечје сцене ор. 15 (теже); Новелете
Ф. Шопен: Ноктурна, Полонезе, Мазурке - избор Ф. Шуберт: Емпромпти ор. 142 Бе-дур
Скрјабин: Прелудијуми ор. 11 и други опуси; Мазурка ор. 3 бр. 6 Фис-дур, Прокофјев: ор. 22 Пролозне визије - избор Б. Барток: Сонатина; Багателе (ор. 6), Лутке у класичној музици XX века (избор и редакција М. Мишевић), Ф. Лист: Ноктурно Ас-дур Регер: Гавота Е-дур

Мокрањац: Етида бе-мол Милошевић: Мала свита, Ј. Славенски: Из Југославије К. Бабић: Прелиди ђокози Јевтић: 6 прелудијума, Рајичић: Скице; Игра де-мол Д. Пејачевић: Ноктурно

Ј. Кршић-Р. Ранковић: Збирка клавирских композиција за савлађивање техничких проблема, I и II свеска - избор Избор дела Бјелинског, Шкерјанца и др.

КЛАВИРСКЕ КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ЧИТАЊЕ СА ЛИСТА И ЧЕТВОРОРУЧНО СВИРАЊЕ

100 година музике за клавир (редакција М. Мишевић)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) четири етиде са различитим техничким проблемима;

б) две полифоне композиције;

в) две сонате;

г) четири композиције различитих стилова.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна етида - напамет;

Једна полифона композиција - напамет;

Један комад XIX или XX века - напамет;

Једна соната или концерт - може и из нота.

КЛАВИР - „Б" ПРОГРАМ

„Б" програм је намењен ученицима теоретског одсека који у основној музичкој школи нису учили клавир, већ неки други инструмент.

„А" програм је намењен ученицима теоретског одсека који су завршили основну музичку школу са клавиром као главним предметом.

ЦИЉЕВИ

- Развој извођачке технике: скале, свирање кандеци, етиде, техничке вежбе, вежбе за полифонију, сонатине, вежбе за читање с листа, вежбе за четвороручно свирање.
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са главним предметом који ученик изучава

ЗАДАЦИ

- Рад на извођачкој техници
- Рад на техничком ниву извођења треба да буде у функцији успешнијег овладавања других теоретских дисциплина.

I РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дијатонске и хроматске скале паралелно кроз две октаве, квинтакорд разложено и симултано кроз две октаве.

ШКОЛЕ

Николајев: Школа за клавир Јела Кршић: Школа за клавир

Друге школе сличне тежине - по избору наставника

ЕТИДЕ

Дивернуа: Етиде - избор Лемоан: Етиде - избор

Николајев: Школа за клавир - Етиде из II дела

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Јела Кршић: Клавирска читанка - вежбе за полифонију Ј. С. Бах: Мале композиције

СОНАТИНЕ

Избор сонатина, I свеска

КОМПОЗИЦИЈЕ РАЗЛИЧИТИХ СТИЛОВА Гедике: 60 лаких композиција, ор. 36

Гурлит: Први кораци младог пијанисте ор. 82 (Први кораци - ДСЗ - 1а и 1б)

Избор лаких композиција (Просвета), Б. Барток: За децу; Клавирска музика за почетнике;

Микро- козмос I, Кабалевски: 24 лаке композиције ор. 39 Албум југословенских клавирских композиција свеска I В. Богдановић: Музика предкласичара - избор

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) 60 вежби;

б) 10 етида;

в) четири полифоне композиције;

г) две сонатине;

д) три композиције различитих стилова;

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

СКАЛЕ

Обрадити све дурске скале паралелно и супротно кроз две октаве, а у триолама кроз три октаве паралелно, а хроматске и све молске скале само паралелно кроз једну октаву а кроз три октаве и у триолама. Квинтакорди и септакорди четворогласно разложено и симултано кроз две октаве.

ЕТИДЕ

Лемоан: ор. 37 - избор

Ј. Кршић: Музичка читанка за III разред

К. Черни: ор. 849 - избор

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ Ј. С. Бах: Мале композиције Ј. С. Бах: 12 малих прелудијума

СОНАТИНЕ

Бетовен, Клементи, Дијабелли и др

КОМПОЗИЦИЈЕ РАЗЛИЧИТИХ СТИЛОВА Гречанинов: ор. 98 - избор Р. Шуман: Албум за младеж - избор П. И. Чајковски: Албум за младеж - избор Избор лаких композиција (Просвета) М. Тајчевић: Деци Ф. Лотка-Калински: Иверје

Албум југословенских клавирских композиција, свеска I В. Богдановић: Музика предкласичара - избор

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) 10 етида;

б) четири полифоне композиције;

в) две сонатине;

г) четири композиције различитог карактера и садржаја.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две дурске и две молске скале;

Једна етида;

Једна композиција Ј. С. Баха;

Једна композиција по слободном избору;

Један став сонате.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

СКАЛЕ

Треба обрадити све дурске, молске и хроматске скале паралелно у шеснаестинама кроз четири октаве. Квинтакорде и септакорде четворогласно, разложене и симултано и велико разлагање квинтакорада кроз две или четири октаве паралелно. Аутентична каденца, уски слог, уз сваку дијатонску скалу.

ЕТИДЕ

К. Черни: ор. 849 - избор Беренс: ор. 61 - избор Лешхорн: ор. 66 - избор

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: 12 и 6 малих прелудијума; Двогласне инвенције

ЦИКЛИЧНА ФОРМА

Ј. Хајдн: Сонатине и сонате (Ј. Кршић-Д. Шишмановић)

А. Моцарт: Бечке сонатине

Д. Кабалевски: Варијације на словачку тему

Мајкапар: Варијације на руску теми

Композиције других аутора исте тежине, по избору наставника.

КОМПОЗИЦИЈЕ РАЗЛИЧИТИХ СТИЛОВА Р. Шуман: Албум за младеж - избор С.

Прокофјев: Музика за децу - избор Д. Шостакович: Луткине игре - избор Д. Скарлати:

Лаки комади - избор Л. ван Бетовен: За Елизу М. Тајчевић: Деци С. Рајичић: Мала свита

Ј. Кршић: Клавирска хрестоматија за IV разред В. Богдановић: Музика предкласичара - избор Ј. Кршић-Р. Ранковић: Збирка клавирских композиција за са-

влађивање техничких проблема I свеска - избор

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) 10 етида;

б) четири полифоне композиције;

в) две сонатине или сонату и једна варијација;

г) четири композиције различитих стилова.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

СКАЛЕ

Све дурске, молске и хроматске скале, паралелно и супротно кроз четири октаве у шеснаестинама. Квинтакорди и септакорди, четворогласно разложено и симултано и велико разлагање кроз четири октаве паралелно. Каденце.

ЕТИДЕ

К. Черни: ор. 299 - избор Крамер: - избор

Лешхорн: ор. 66 - избор

Виртуозне композиције од старих мајстора до данас (избор М. Мишевић и С. Димитријевић)

Друге композиције одговарајуће тежине, по избору наставника

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

Ј. С. Бах: Двогласне инвенције - избор; Француске свите - поједини ставови

ЦИКЛИЧНА ФОРМА

Ј. Хајдн (Фалер): Соната Е-дур, Ге-дур Ј. Хајдн (Богдановић): А-дур Л. ван Бетовен: ор. 49 бр. 1 и 2, В. А. Моцарт: Сонате КУ 454 Це-дур и КУ 286 Ге-дур Л. ван Бетовен: Варијације на швајцарску тему

КОМПОЗИЦИЈЕ РАЗЛИЧИТИХ СТИЛОВА

Л. ван Бетовен: Екосезе; Багателе Ф. Менделсон: Песме без речи - избор Р. Шуман: Споменар, Ф. Шопен (За најмлађе): Валцери, ноктурна - избор Е. Григ: Лирски комади - избор М. Тајчевић: Српске игре - избор Ј. Кршић: Клавирска хрестонатија за V разред В. Богдановић: Музика предкласичара - избор Ј. Кршић-Р. Ранковић: Збирка клавирских композиција за са- влађивање техничких проблема, I и II свеска - избор

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) осам етида;

б) три полифоне композиције;

в) једна соната и једне варијације;

г) четири композиције различитих стилова.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Две дурске и две молске скале;

Једна етида;

Једна композиција Ј. С. Баха;

Први став сонате;

Једна композиција по слободном избору.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

За музичког сарадника клавир спада у групу општестручних предмета и заједно са солфеђом, хармонијом и музичким облицима заузима једно од централних места.

Програми обухватају више подручја: скале, свирање каденци, етиде, техничке вежбе, полифонију, сонатну форму, варијације, ронда, комаде разних аутора и стилова, транспоноване једноставних вежби или акорада, читање са листа, четвороручно свирање или свирање на два клавира.

Наставом клавира морају се код ученика створити навике свакодневног вежбања, свакодневног читања са листа, заједничког музицирања, у четири руке или на два клавира и лаке пратње са другим инструментима или гласом. У средњој школи мора се створити услов за даље техничко напредовање и изражајно свирање програма, за успешније овладавање свим теоретским дисциплинама и за даље школовање на факултетима код нас и у свету

ХОР

Програм овог предмета идентичан је са програмом за вокално-инструментални одсек и налази се у том делу наставног програма

СВИРАЊЕ ХОРСКИХ ПАРТИТУРА

ЦИЉЕВИ

- Развој извођачке технике
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са предметом дириговање

ЗАДАЦИ

- Рад на развијању извођачке технике
- Рад на стицању знања о постојећој хорској литератури
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са предметом дириговања

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

Овај предмет обухвата свирање хорских партитура из литературе домаћих и страних аутора различитих стилова и периода и то:

двогласни и трогласни дечји и женски хорови у једном и два нотна система;

четворогласни женски и мушки хорови у два нотна система;

трогласни дечји и женски хорови у два нотна система;

трогласни дечји и женско хорови у три нотна система;

четворогласни хорови са три нотна система;

четворогласни женски, мушки и мешовити хорови са чети-ри нотна система.

ЛИТЕРАТУРА

Ј. Обрехт: *Agnus Dei*

Б. Мартини: *In Monte Oliveti*

де Марзи: *Signore della cime*

О. Веки: *Fa una Canzone*

Г. Ф. Хендл: *Canticorum iubilo*

Ласо ди Орландо: *Io ti voria Cantor*

Б. Донати: *Canzoneta*

Ј. Аркаделт: *Ave Mari*

Ст. Мокрањац: *Со свјатими*

К. Станковић: *Господи возвах - Да исправитаја*

К. Станковић: *Тебе појем*

К. Станковић: *Достојно јест*

Рахмаџинов: *Тебе поем* Ст. Мокрањац: *Тебе појем*

Ст. Мокрањац: *Тропар Рождество Христову*

Р. Толингер: *Царју Небесни*

Л. ван Бетовен: *Жртвена песма*

Ст. Мокрањац: *Девојка виче из XIV руковети*

Ст. Мокрањац: *До три пушки из X руковети*

Ст. Мокрањац: *Што Морава из VIII руковети*

Ст. Мокрањац: *И кличе девојка*

Ст. Мокрањац: *Када ми се Радосаве*

Ст. Мокрањац: *II руковет - Из моје Домовине*

Ст. Мокрањац: *IX руковет - Песме из Црне Горе*

М. Милојевић: Двогласни, трогласни и четворогласни хорови
К. Манојловић: Збирка двогласних и трогласних женских хорова
М. Бајшански: Мала хорска свита
М. Тајчевић: Народне песме за двогласне и трогласне хорова М. Тајчевић: 20 српских народних песама за мешовити хор С. Пашћан: 30 композиција за хор Д. Чолић: Зборник хорских песама II свеска Ј. Славенски: Две народне, К. Бабић: Двогласне и трогласне хорске композиције Ј. С. Бах: Избор мотета и корала и друга дела по избору наставника.
ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
а) 15 композиција.

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

Оспособљавање ученика да правилно схвате и визуелно усвоје партитуру, као и да је успешно одсвирају.

Свирати четворогласна хорска дела са четири нотна система - женске, мушке и мешовите хорова.

Способнији ученици партитуру треба да одсвирају на часу слиста.

Оспособљавати ученика за првилно интерпретирање хорскихдела.

Припремати ученика за студије на вишим или високим школама.

ЛИТЕРАТУРА

Палестрина: Benediktus, Телеман Sanctus, Клеменс: Tu es Petrus, Х. Пурсел: Пролећна песма Ст. Мокрањац: Акатист С. Христић: Свјати Боже из Опела Ј. Маринковић: Оче наш Ст. Мокрањац: Четири обредне песме С. Пашћан: Зимски пастел И. Бајић: Српкиња Ст. Мокрањац: Пазар С. Бинички: У колу Ст. Мокрањац: Козар С. Бинички: Чини не чини Р. Петровић: Успомена Ст. Мокрањац: VI, VII, VIII и XI руковет С. Христић: Опело, Ст. Мокрањац: Литургија и Опело
Мадригали и мотети XVI и XVII века - Монтеверди, Ласо, Маренцио, Палестрина, Галус, Лукачић, Клеменс, Гастолди, Ха-слер, Жанекен, Веки, Лили и др.
И друга дела одговарајуће тежине.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

а) 10 композиција.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Настава се изводи у групама од по два ученика на једном школском часу.

Наставник ће из предложене литературе одабрати ону која му је доступна или допунити другим композицијама које одговарају наставном програму, водећи рачуна о поступности и тежини градива.

ДИРИГОВАЊЕ

ЦИЉЕВИ

- Развој способности ученика за рад са камерним ансамблима, хоровима, оркестрима
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са осталим предметима на теоретском одсеку

ЗАДАЦИ

- Рад на развијању способности ученика за рад са камерним ансамблима, хоровима, оркестрима
- Развој способности ученика за повезивање овог предмета са осталим предметима на теоретском одсеку

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Упознавање са основним законитостима дириговања. Упознавање са историјским развојем технике дириговања. Упознавање са улогом и значајем диригента као вође и правилима која владају у ансамблу.

Савладавање различитих стилова дириговања у хору и оркестру - њихове сличности и разлике.

Савладавањем диригентске технике упознавати хорску и оркестарску литературу.

Обрађујући различите и многобројне техничке проблеме упознавати се са елементима интерпретације као што су форма, слог, темпо, динамика, фразирање, ритам, агогика и др.

ХОРСКО ДИРИГОВАЊЕ

ЛИТЕРАТУРА

Ст. Мокрањац: одломци из Литургије, одломци из II, VI, VII, XI, XII руковети, одломци из Приморских напјева, Славска. К. Станковић: Достојно јест В. Ђорђевић: О косидби М. Топаловић: У пролеће К. Манојловић: Леле Недо Хомна Св. Сави Ј. Галус: Ессе quomodo, Донати: Канцонета, Гастолди: Хумориста Палестрина: Vigilate, Л. ван Бетовен: Жртвена песма

КАНОНИ

Орландо ди Ласо: Бенедиктус „Л. Лео: Libera me, Преториус: Viva la musica

Е. Косето: Нек чиви музика; Песма је драг и поуздан другар Л. Керубини: Песма се ори Ј.

Хајдн: Интервали Л. ван Бетовен: Скала

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Рад са хором једног краћег хорског дела;

Извођење дириговањем једне хорске композиције.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

ОРКЕСТАРСКО ДИРИГОВАЊЕ

Упознавање са распоредом инструмената у оркестарској деоници.

Упознавање диригентског става у раду са оркестром. Значај диригентске палице.

ЛИТЕРАТУРА

Одломци из следећих композиција: Пахелбел: Канон и жига, Ј. С. Бах: Музичка жртва

Ј. Хајдн: Симфоније бр. 88; бр. 104; бр. 93; бр. 94; Дечја симфонија, В. А. Моцарт: Мала ноћна музика; Симфоније бр. 39; бр. 36; бр. 26; бр. 40; Увертира из опере „Отмица из Сараја“; Фигарова женидба, Л. ван Бетовен: одломци из I, III, VII и VIII симфоније

Ф. Шуберт: Три лака комада за гудаче; III симфонија, А. Дворжак: Словенске игре, Ј. Брамс: Мађарске игре, Р. Шуман: Четири мала комада за гудачки оркестар

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Рад са оркестром - краће дело;

Извођење дириговањем једне оркестарске композиције.

За испит се може користити и дечји оркестар или оркестар школе.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Циљ предмета је да ученицима разјасни основне проблеме и правилности предмета дириговање. Подразумева се да је ученик упознат са предметима као што су хармонија, контрапункт, музички облици и солфеђо па се овај предмет и обрађује у завршним разредима средње школе.

Предавач треба да буде диригент са праксом, што значи да је његово лично искуство са питањима која се обрађују неопходно. За сам почетак ученици се упознају са улогом

диригента и његовим задацима у раду са ансамблом. Настава се одржава у групама, а са ученицима се ради индивидуално.

Савладавање технике дириговања у почетној фази рада представља најважнији сегмент. Почиње се од диригентског става, односно почетне позиције. Вежба се у оном ставу у коме се у стварности и наступа. Правилно савладани почетни став представља главни предуслов за даље успешно савлађивање сложенијих задатака. Овоме се мора посветити пуна пажња јер су касније измене већ усвојеног погрешног става мукотрпне и споре. Ученик мора да ус- постави пуну контролу над сваким делом свога тела и треба да ради вежбе за еластичност тела. Ученици посматрају став професора и упоређују га са својим колегама и са собом.

Увек постоји дилема - да ли да се обрађује прво припрема или тактирање. Најсрећнију и најприроднију варијанту представља паралелно упознавање са овим проблемима. Што се тиче метрике, ученик се првобитно упознаје са тактирањем дводелног такта. Графички приказ путање руке је врло значајан не само за дводел већ и за остале мере. Када се савлада место тезе и арзе ученици ће визуелизацијом брзо усвојити метричке схеме. За почетак је довољно да ученици савладају троделну и четвороделну схему која је изведена из дводела.

На овом, а и на вишим нивоима студирања дириговања ученици раде на принципу „пресликавања" односно имитирања покрета предавача. Једном усвојен покрет се мора марљиво увежбавати. Добро је да ученици, ради контроле, вежбају уз огледало.

Узмах или припрема: ученици треба да схвате да се у овом импулсу изражава темпо, динамика и карактер композиције, као и атака ансамбла.

Дириговање се реализује унапред. Свој гест диригент управља ономе што предстоји, али и прати тренутни ток музике. Најбољи доказ ученику за ову законитост је ситуација *piano-forte*. Све ове проблеме треба „озвучити" односно прорадити кроз литературу. Примере треба тражити у музици која је позната ученицима. Почиње се од двогласа. Веома је корисно да се ученици на часу организују тако да формирају ансамбл који ће певати ова дела. За почетак су то одломци, касније се обрађују целине.

Короне, цезуре, ритарданда, аћелеранда, крешенда, декрешенда, промене темпа и др. се уче тек када су горе наведени задаци савладани.

Сваки ученик треба да познаје значење диригентског гласа, да га обележи у литератури и да га пева док диригује. Канони су најделотворнији у проучавање диригентског гласа. Предмет добија свој потпуни смисао када ученик диригује ансамблом. У почетку ће се ученици изненадити, можда и уплашити звука који стиже са закашњењем. Са тим проблемом треба да је теоретски већ упознат.

Предавач може да направи селекцију најуспешнијих ученика који ће дириговати школским хором на некој од редовних проба уз пуну контролу професора. Овим наступом професор може неке ученике оценити што представља нарочити стимуланс у раду. Професор оцењује у току године квалитет рада ученика а на крају школске године организује испит са унапред објављеним и састављеним испитним програмом. Он не сме бити тежи од програма који се обрађивао у току школске године а треба да садржи све проблеме који су претходно обрађени.

Техника дириговања оркестром се изучава у четвртој разреду. Ученик треба да познаје оркестарске групе и место на коме се свака деоница инструмента налази. Ово је прилика да се провери знање које је ученик стекао на предмету музички инструменти.

Диригентски став у раду са оркестром је измењен у односу на хор. Руке стоје ниже од хорског става, јер музичари у оркестру седе, па се ово мора увежбавати.

Уколико се пододела у трећем разреду није обрадила неопходно је у четвртој разреду то урадити. И овде важи принцип: чим се усвоји схема прелази се на пример из литературе који професор мора припремити.

Значај диригентске палице треба објаснити. Начин на који палица лежи у руци се вежба и на њу се рука навикава као виолиниста на гудало. За савладавање треба времена. Професор не сме да губи стрпљење, али ни да занемарује грешке које се евентуално

начине у држању палице. Диригентску палицу је тешко набавити а она није неопходна ученицима који се за дириговање не опредељују. Може се вежбати оловком.

Улога леве и десне руке је различита и у оркестарском дириговању нарочито издиференцирана - обзиром да ученици поседују предзнања усвојена на претходној години овај проблем се може третирати у четвртој разреду.

Циљ је да се ученик увери у делотворност своје технике на живом звуку. Како ученик не поседује живи инструмент најбоље је обрађивати примере из литературе на два клавира - са подељеним деоницама које могу да свирају професор и неки од ученика. Ово већ представља вид камерног музицирања. Што је дело лакше за свирање ученици више реагују на гест диригента.

Професор оцењује квалитет рада ученика у току школске године. Завршну оцену даје на испиту уз већ објављен испитни програм који не сме да буде тежи од литературе која се обрађивала. Испит се изводи уз пратњу клавира и ученици могу пратити једни друге.

Најталентованији ученик се може наградити наступом са оркестром школе на некој од редовних проба уз контролу професора.

ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА

Програм овог предмета идентичан је са програмом за Вокално-инструментални одсек и налази се у том делу наставног програма.

АУДИОВИЗУЕЛНА ТЕХНИКА

ЦИЉЕВИ:

-Оспособљавање ученика да овладају следећим вештинама и процесима у оквиру подручја

основним техникама снимања звука

основним микрофонским техникама

аналогним режијским столом

употребом мерних инструмената

снимањем и репродукцијом на двоканалном аналогном магнетофону

снимањем и репродукцијом на вишеканалном аналогном магнетофону

основама дигиталног аудио фајла

снимањем и репродукцијом на DAT-у (Digital Audio Tape)

ЗАДАЦИ

- Рад на оспособљавању ученика да овладају следећим вештинама и процесима у оквиру подручја

основним техникама снимања звука

основним микрофонским техникама

аналогним режијским столом

употребом мерних инструмената

снимањем и репродукцијом на двоканалном аналогном магнетофону

снимањем и репродукцијом на вишеканалном аналогном магнетофону

основама дигиталног аудио фајла

снимањем и репродукцијом на DAT-у (Digital Audio Tape)

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 33 часа годишње + блок 32 часа)

УВОД У АКУСТИКУ

Физички основи акустике. Распростирање звука и његове рефлексије. Основне мерне јединице за звук. Акустика просторија.

Слушна акустика. Карактеристике говорног и музичког звука. Разумљивост и квалитет електроакустичког преноса. Врсте изобличења у преносном систему (линеарна и нелинеарна). Одређивање положаја извора звука. Стереофонија.

СНИМАЊЕ ЗВУКА

Аналогно снимање и репродукција аудиосигнала

Дигитално снимање и репродукција аудиосигнала. Оптичко снимање (СР) и магнетско дигитално снимање (РАТ).

Блок настава :

1. Неговање и архивирање плоча, стартовање плоча; подешавање грамофона (газна и противклизна сила), регулација брзине окретања тањира (стробоскоп контрола), замена звучнице; руковање тракама - лепљење и архивирање трака, демагнетизација, уштиравање траке, стартовање трака.
2. Руковање СР - РРАУЕК-ом и РАТ уређајем.

Н1ОН - РГОЕИТУ (ВЕРНА РЕПРОДУКЦИЈА ЗВУКА)

1. Међународни стандарди и норме. Природне границе (опсег учестаности, снага, динамика, шум, изобличења, колорација). Блок настава :

1. Компонување система (компоненте, критеријуми и начин повезивања); руковање Н1 - Р1 уређајима.

МИКРОФОН

Основне карактеристике микрофона (прицип рада, осетљивост, фреквенцијска карактеристика, карактеристика усмерености, импеданса, динамички опсег, изобличења).

Акустичка и електрична подела микрофона. Блок настава (2):

1. Избор микрофона и постављање микрофона (микрофонски баланс) у студију и на отвореном простору.

ЗВУЧНИЦИ

Опште о звучницима; основни типови звучних кутија; звучничке комбинације.

Техничке карактеристике (фреквенцијски опсег, изобличење, снага (^), однос према снази појачавача).

Блок настава :

1. Озвучење затворених просторија.

КОНТРОЛА ЗВУКА

1. Контрола јачине звука. Мерни инструменти. Контрола стереофоније; максимални ниво звука. Системи за смањење шума.

МИКСОВАЊЕ ЗВУКА

1. Психолошки аспекти музике. Миксовање ефеката, музичка тема, повезивање музике са музиком, додавање говора музици. Блок настава :

1. Монтажа магнетофонских трака; припрема магнетофонских инсерата.

ВИШЕКАНАЛНО СНИМАЊЕ

Вишеканални магнетопони (МОРТ1ТКАСК)

Пет елемената МОРТ1ТКАСК система; звучници и слушалице, микрофони и Р1СКОР-И за инструменте.

Аудиомиксер. Разлика између миксера за вишеканално снимање и озвучење.

Мониторски систем. Ефекти у снимању. Блок настава :1. Демонстрација рада за тонском миксетом.

ЗВУК И СЛИКА

Телевизија. Принцип (полуслике, анализа слике - разлагање слике у тачке, сигнал осветљења - луминентни сигнал и сигнал боје (хроманентни), сигнал за синхронизацију

(хоризонталну и ве- трикалну); комплетан сигнал. Систем хроматске ТУ (КТбС, РАР, БЕСАМ) Кабловска ТУ, системска ТУ и ТЕРЕТЕКБТ.

Снимање и репродукција видео сигнала.

Камера (нешто о оптици камере, балансирање белог, контролни сигнали).

Видеомиксер (улога миксера у ТУ режији, његове могућности: дигитални синхронизатор, специјални ефекти, електронске маске, мешање слике и звука и др.).

Блок настава :

1. Рад са камером и микрофоном. Нега видеоуређаја. Стартовање видео траке.

2. Функције на командној плочи видеомиксера, прикључци - демонстрација рада.

Обавезно је годишње урадити два једночасовна школска пи- смена задатка.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Брз развој дигиталне електронике обавезује на стално праћење актуелних токова у аудиовизуелној техници како би новим, савременијим уређајима могло правилно да се рукује.

УВОД У КОМПОНОВАЊЕ

ЦИЉЕВИ

Развој улоге мелодије и хармоније у музици

Развој основних елемената хармоније

Развој промене тоналитета

Развој на препознавању и анализи различитих хармонских стилова, класичне музике, тако и осталих музичких праваца.

ЗАДАЦИ

Рад на развоју улоге мелодије и хармоније у музици

Рад на развоју основних елемената хармоније

Рад на савладавању слободнијих акордских веза

Рад на модернизацији дате мелодике и прерада мотива

Рад на савладавању промене тоналитета (дијатонска, хроматска модулација, енхармонска модулација)

Рад на препознавању и анализи различитих хармонских стилова, класичне музике, тако и осталих музичких праваца.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

Грађење мелодијских мотива и тема различитог карактера, замишљених за разне инструменте, уз уважавање њихових опсега, техничких могућности и звучних својстава. Развијање мелодијске мисли у задатом или слободном облику, у архитектонском или ево- лутивном начину изградње. (4)

Преображај реалног хармонкос четворогласа у разне видове слободније, инструменталне (превасходно клавирске) вишегласне фактуре. Изградња слободног клавирског става према претходно постављеном хармонском костуру.

Израда клавирске пратње, у различитој фактури, за претходно уобличену мелодију, намењену конкретном инструменту.

Израда слободних контрапунктских линија према постављеној мелодији, у двогласу, трогласу, четворогласу, за одређен састав гудачких, или дувачких, или комбинованих

инструмената. Исто то са почетним имитационим излагањем, или у доследно спроведеном канону.

Компоновање минијатура, у задатом или слободнијем облику и разним видовима фактуре, намењених клавиру или различитим комбинацијама два, три или више инструмената, евентуално стандардном гудачком оркестру.

Мелодијска обрада поетског текста, у фрагментима и већим целинама, за одређени мушки, женски, дечји глас. Варијанте мелодијског и ритмичког решења истих речи и мањих смисаоних целина.

Обрада поетског текста за глас и клавир, за трогласни женски хор и четворогласни мешовити.

Компоновање инструменталних комада на основу инспирације неким поетским предлошком.

Модернизација мелодике: њена изградња на основу специфичних лествичних основа - пантатонске, целостепене, умањене, старих и нових модуса, додекафонске серије, квартног разлагања, интервалских модела, октавних прелома. Специфична прерада мотива: инверзија, ретроградни облик, ретроградна инверзија.

Усложњавање ритмике и метрике: неправилне ритмичке поделе, померање акцената, мешовити тактови, променљива метрика, слободан, аметрични ток мелодије.

Модернизација хармоније: афункционалне везе класичних акорада, терцни вишезвуци, акорди с додатим дисонанцама, квартни и квинтни акорди, кластери - у систематској и комбинованој примени; савременије обликовање каденцирајућих обрта.

Слободнија грађа линеарног става („безобзирна“ полифонија), посебно у виду канона и примени остината.

Компоновање минијатура у слободном облику, за клавир и комбинацију неког мелодијског инструмента с клавиром.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

За разлику од раније праксе „вежби у компоновању“, овај предмет треба да ученике заиста у в о д и у стварање музике као грађиртељски процес, методично и систематски, по елементима њене фактуре (малодијском, ритмичком, хармонском, полифоном, аранжманском) стављајући их увек пред сасвим конкретне задатке и омеђене услове, како би се подстакла - и испитала - њихова музичка инвенција и грађиртељска машта. Сваки задатак треба најпре поставити са датим почетним „импулсом“ који треба даље развити, а потом исту врсту задатка у потпуности препустити идејама ученика. У другом делу рада на предмету - уводу у савременије музичко мишљење - практичним покушајима треба свакако да претходи и анализа добрих примера (одломака или целих мањих комада) из одговарајућег музичког стваралаштва ХХ века. Разуме се да је веома пожељно уприличити и реално извођење успелијих радова на јавним часовима.

У току школске године сваки ученик треба да оствари најмање три самостална рада из овог предмета. Међутим, пошто у овом случају успешност савладавања таквих задатака у великој мери зависи од стваралачког дара и маште појединца, код оних ученика који те способности поседују у мањој или недовољној мери захтев за сасвим самосталним стваралаштвом, може се донекле умањити тако што би извесни елементи композиције били дати, или чак и комплетан музички текст, који онда треба само аранжирати, или мање-више прерадити за одређен инструмент, односно ансамбл. Такође, могло, би се задовољити најједноставнијим видовима композиције - на пример хорским ставом по фактури блиским хармонским задацима, уз примену текста, или пак трогласним хором имитационе фактуре, који би значајно само примењени, стваралачки донекле осмишљен и заокружен вид контрапунктског задатка, и слично.

Са претходним је у тесној вези и проблем оцењивања из овог предмета: у том погледу треба пре свега ценити труд, равност и заинтересованост појединог ученика, као и р е л а т и в н а успешност његових радова (у односу на објективну меру његове креативности).

Прави стваралачки дар биће награђен на други начин: кроз истицање његових остварења у јавном извођењу, као и могућан даљи развој у том смеру на студијама композиције. У првом делу остваривања програма овог предмета главни ослонац треба тражити у претходно сабраним знањима и практичним искуствима из предмета хармонија, контрапункт и музички облици; за други део - извесно осавремењивање музичког језика - по- требна основна грађа и одговарајући задаци могу се наћи у приручнику Дејана Деспића „Увод у савремено компоновање“ издање Факултета музичке уметности, Београд, 1991.